

ศึกษาปัจจัยจิตลักษณะและปัจจัยจิตสังคมที่มีผลต่อกระบวนการรับรู้การเรียนรู้
การสอนของนิสิตพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา
คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

A STUDY OF PSYCHOLOGICAL AND PSYCHO-SOCIAL FACTORS
EFFECTING CONCEPTUAL PROCESS OF MASTER OF ARTS IN BUDDHIST
PSYCHOLOGY STUDENTS' INSTRUCTIONS IN THE DEPARTMENT OF
PSYCHOLOGY, FACULTY OF HUMANITIES,
MAHACHULALONGKORNRAJAVIDYALAYA UNIVERSITY
WANGNOI DISTRICT, PHRA NAKHON SI-AYUTTHAYA PROVINCE

นางสาวณัชชา สกฤตศิริปรีณดา

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๖๑

ศึกษาปัจจัยจิตลักษณะและปัจจัยจิตสังคมที่มีผลต่อกระบวนการรับรู้การเรียนรู้
การสอนของนิสิตพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา
คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

นางสาวณัชชา สกุลศิริปริณดา

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๖๑

(ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)

A Study of Psychological and Psycho-social Factors Effecting
Conceptual Process of Master of Arts in Buddhist Psychology
Students' Instructions in the Department of Psychology, Faculty
of Humanities, Mahachulalongkornrajavidyalaya University,
Wangnoi District, Phra Nakhon Si-Ayutthaya Province

Miss Natcha Sakulsiriparinda

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of
the Requirements for the Degree of
Master of Arts
(Buddhist Psychology)

Graduate School
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
C.E. 2018

(Copyright by Mahachulalongkornrajavidyalaya University)

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อนุมัติให้บัณฑิตวิทยาลัย เรื่อง
“ศึกษาปัจจัยจิตลักษณะและปัจจัยจิตสังคมที่มีผลต่อกระบวนการรับรู้การเรียนการสอนของนิสิตพุทธ-
ศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา” เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา ตามหลักสูตรปริญญา
พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา

(พระมหาสมบุรณ์ วุฑฒิกโร, ดร.)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

คณะกรรมการตรวจสอบวิทยานิพนธ์

(ผศ. ดร. สาระ มุขดี)

ประธานกรรมการ

(ผศ. ดร. สิริวัฒน์ ศรีเครือดง)

กรรมการ

(ดร. วิชชุดา รุติโชติรัตน)

กรรมการ

(พระครูสังฆรักษ์เอกภัทร อภินโนโท, ผศ. ดร.)

กรรมการ

(ผศ. ดร. ประยูร สุขะใจ)

กรรมการ

คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

พระครูสังฆรักษ์เอกภัทร อภินโนโท, ผศ. ดร.

ประธานกรรมการ

ผศ. ดร. ประยูร สุขะใจ

กรรมการ

ชื่อผู้วิจัย

(นางสาวณัชชา สกุลศิริปรีณดา)

ชื่อวิทยานิพนธ์ : ศึกษาปัจจัยจิตลักษณะและปัจจัยจิตสังคมที่มีผลต่อกระบวนการรับรู้การเรียนรู้การสอนของนิสิตพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อำเภอมัญจาคีรี จังหวัดขอนแก่น

ผู้วิจัย : นางสาวณัฏฐา สกุลศิริปรีดา

ปริญญา : พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (พุทธจิตวิทยา)

คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

- : พระครูสังฆรักษ์เอกภัทร อภินโนโท, ผศ. ดร., พธ.บ. (การสอนสังคมศึกษา), พธ.บ. (ภาษาอังกฤษ), M.A. (Psychology), Ph.D. (Psychology)
- : ผศ. ดร.ประยูร สุขะใจ, ป.ธ. ๓, พธ.บ. (จิตวิทยา), กศ.ม. (จิตวิทยาการศึกษา), M.A. (Psychology), M.A. (Clinical Psychology), Ph.D. (Psychology)

วันสำเร็จการศึกษา : ๘ มีนาคม ๒๕๖๒

บทคัดย่อ

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์ ศึกษาปัจจัยจิตลักษณะและปัจจัยจิตสังคมที่มีผลต่อกระบวนการรับรู้การเรียนรู้การสอนของนิสิตพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อำเภอมัญจาคีรี จังหวัดขอนแก่น และเปรียบเทียบปัจจัยจิตลักษณะและปัจจัยจิตสังคมที่มีผลต่อกระบวนการรับรู้การเรียนรู้การสอนของนิสิตพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อำเภอมัญจาคีรี จังหวัดขอนแก่น รวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามกับกลุ่มตัวอย่างนิสิตชั้นปีที่ ๑-๒-๓ ที่กำลังศึกษาอยู่ในคณะมนุษยศาสตร์ รวมทั้งสิ้น ๕๐ รูป/คน วิเคราะห์ข้อมูลด้วยค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ทดสอบสมมติฐานด้วยค่าสถิติเอฟ (F-test) และค่าสหสัมพันธ์ของเพียร์สัน (Pearson correlation)

ผลการศึกษาพบว่า

ปัจจัยส่วนบุคคลไม่มีความสัมพันธ์กับกระบวนการเรียนรู้หลักสูตรพุทธจิตวิทยาส่วนปัจจัยทางจิตลักษณะและจิตสังคมมีความสัมพันธ์ต่อกระบวนการเรียนรู้หลักสูตรพุทธจิตวิทยา ของนิสิตมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อำเภอมัญจาคีรี จังหวัดขอนแก่น ดังนี้

๑) ความเชื่อมั่นในตน มีความสัมพันธ์กับกระบวนการรับรู้การเรียนรู้การสอนของนิสิตด้านการจัดการเรียนการสอน

๒) แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ มีความสัมพันธ์กับกระบวนการรับรู้การเรียนการสอนของนิสิตด้านหลักสูตร ด้านการจัดการเรียนการสอน ด้านการใช้สื่อการสอน ด้านการวัดผลและประเมินผล และในภาพรวม

๓) ลักษณะมุ่งอนาคต มีความสัมพันธ์กับกระบวนการรับรู้การเรียนการสอนของนิสิต ในทุกด้าน ได้แก่ ด้านหลักสูตร ด้านการจัดการเรียนการสอน ด้านการจัดกิจกรรม ด้านการใช้สื่อการสอน ด้านการวัดผลและประเมินผล และในภาพรวม

๔) สัมพันธภาพกับเพื่อน มีความสัมพันธ์กับกระบวนการรับรู้การเรียนการสอนของนิสิต ด้านหลักสูตร ด้านการจัดการเรียนการสอน ด้านการจัดกิจกรรม ด้านการใช้สื่อการสอน และในภาพรวม

๕) สัมพันธภาพกับครอบครัว มีความสัมพันธ์กับกระบวนการรับรู้การเรียนการสอนของนิสิตด้านหลักสูตร ด้านการจัดการเรียนการสอน และในภาพรวม

๖) สัมพันธภาพกับอาจารย์ มีความสัมพันธ์กับกระบวนการรับรู้การเรียนการสอนของนิสิตในทุกด้าน ได้แก่ ด้านหลักสูตร ด้านการจัดการเรียนการสอน ด้านการจัดกิจกรรม ด้านการใช้สื่อการสอน ด้านการวัดผลและประเมินผล และในภาพรวม

ดังนั้นปัจจัยจิตลักษณะและปัจจัยจิตสังคม มีความสัมพันธ์กับกระบวนการรับรู้การเรียนการสอนของนิสิตที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ ๐.๐๑ และ ระดับนัยสำคัญทางสถิติ ๐.๐๕ เมื่อพิจารณาจำแนกตามคู่ปัจจัยจิตลักษณะและปัจจัยจิตสังคม สามารถอธิบายได้ดังนี้ ปัจจัยด้านความเชื่อมั่นในตน ด้านแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ ด้านลักษณะมุ่งอนาคต ด้านสัมพันธภาพกับเพื่อน ด้านสัมพันธภาพกับครอบครัว ด้านสัมพันธภาพกับอาจารย์ พบว่า มีความสัมพันธ์กับกระบวนการรับรู้การเรียนการสอนของนิสิตในทุกด้าน ได้แก่ ด้านหลักสูตร ด้านการจัดการเรียนการสอน ด้านการจัดกิจกรรม ด้านการใช้สื่อการสอน ด้านการวัดผลและประเมินผล

Thesis Title : A Study of Psychological and Psycho-social Factors Effecting Conceptual Process of Master of Arts in Buddhist Psychology Students' Instructions in the Department of Psychology, Faculty of Humanities, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Wangnoi District, Phra Nakhon Si-Ayutthaya Province

Researcher : Miss Natcha Sakulsiriparinda

Degree : Master of Arts (Buddhist Psychology)

Thesis Supervisory Committee

- : PhraKruSangarak Ekapatra Abhichando, Asst. Prof. Dr., B.A. (Teaching Social Studies), B.A. (English), M.A. (Clinical - Psychology), Ph.D. (Psychology)
- : Asst. Prof. Dr. Prayoon Suyajai, Pali III, B.A. (Psychology), M.Ed. (Educational Psychology), M.A. (Psychology), M.A. (Clinical Psychology), Ph.D. (Psychology)

Date of Graduation : March 8, 2019

Abstract

Research has two adjectives to A study of Psychological and Psycho-social Factors Effecting Conceptual Process of Master of Arts in Buddhist Psychology Students' Instructions in the Department of Psychology, Faculty of Humanities, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Wangnoi District, Phra Nakhon Si-Ayutthaya Province to compare difference between two factors. To Collect the data the questionnaires to 50 Second year, Third year. M.A. students' in M.A. program (Buddhist Psychology) in Faculty of Humanities. frequency, percentage, means, standard bias, hypothesis test using the value of statistic F-test and the value of Pearson product moment correlation coefficient were applied for data analysis

The result of study was found that most of the sampled group were monks of 31-40 years old, studying in M.A. program (Buddhist Psychology) at the second class, the family's average incomes of 5,100-10,000 baht a month, mostly in the past, having various coercers like: student and personal career. The sampled

group had Self confidence and motivation for achievement and Future Orientation at much level. The relation was found that this sampled group had the relationship with their friends, family members and the teachers at a much level, too. The result of adjustment in learning the curriculum of Buddhist Psychology was found that the sampled group had the opinion in the integrative image about the curriculum of Buddhist Psychology at a much level from the point of the sampled group having the curriculum and organizing instruction, and later on organizing activities, using a media of teaching. Besides, the teachers gave a guidance inside and outside the classroom they came to teach the class at the right time and the measurement and evaluation of instruction in order. The assumption test was found that personal factors had no relation to a conceptual process of students' instruction in the curriculum of Buddhist Psychology of M.A. students in Buddhist Psychology, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Wongnoi District, Phranakhonsriayutthaya Province as follows

1. Self confidence had a relation with a conceptual process of students' instruction in teaching management
2. Motivation for achievement had a relation with a conceptual process of students' instruction about curriculum, teaching management, using a teaching media, measurement and evaluation and in an overview.
3. Future Orientation had a relation with a perception of students' instruction in every aspect like: curriculum, teaching management, organizing activities, using the teaching media, a measurement and evaluation and in total aspects
4. The relationship with friends had a relation with a conceptual process of students on instruction about curriculum, teaching management, organizing activities, using the teaching media and in total aspect
5. The relationship with the family had a relation with a perception process of students' instruction in a cuspec of curriculum, teaching management and in an overview.
6. The relationship with teachers had a relation with a perception process of students' instruction in every aspect like: that of a curriculum, teaching

management, organizing activities, using the teaching media, a measurement and evaluation and in an overview.

Thus, Psychological and Psycho-social factors had a conceptual Process of students' instruction in a significant level of statistics 0.01 and 0.05 . Having considered a division of pair of Psychological and Psycho-social factors, we could explain as follows: Factors to self – confidence, Motivation for achievement, Future Orientation, relationship with friends, relationship with the family, relationship with teachers, were found that they had a relation with a perception process of students on instruction in every part, such as curriculum, teaching management, organizing activities, using the teaching media, a measurement and evaluation.

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ เรื่อง “ศึกษาปัจจัยจิตลักษณะและปัจจัยจิตสังคมที่มีต่อกระบวนการรับรู้ การเรียนการสอนของนิสิตพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย” ได้รับความอนุเคราะห์จากหลายฝ่าย จึงสำเร็จลงด้วยดี วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ จะสำเร็จสมบูรณ์ไม่ได้ หากไม่ได้รับความอนุเคราะห์จากบุคคลต่างๆ ซึ่งผู้วิจัย ขอขอบคุณทุกท่าน ดังต่อไปนี้

ขอกราบขอบพระคุณในความเมตตาอนุเคราะห์พระอาจารย์ พระครูสังฆรักษ์เอกภัทร อภินโท, ผศ.ดร., ประธานควบคุมวิทยานิพนธ์, ผศ.ดร., ประยูร สุขะใจ กรรมการที่ปรึกษา วิทยานิพนธ์ ผู้ให้ข้อคิดคำแนะนำในเรื่องการเขียนงาน ช่วยตรวจสอบ คอยให้กำลังใจในการทำงาน ตลอดมา

ขอขอบพระคุณในความเมตตาอนุเคราะห์ตรวจสอบเครื่องมือวิจัย ได้แก่ พระครูกัลยาณ สิทธิวัฒน์ (สมาน กลยานธมโม), ผศ., พระมหาเพื่อน กิตติโสภโณ, ผศ.ดร., ผศ.ดร.เริงชัย หมื่นชนะ, ผศ.ดร.สิริวัฒน์ ศรีเครือตง, ผศ.ดร.สมโภช ศรีวิจิตรวรกุล

ขอกราบขอบพระคุณ คุณบดี คณะมนุษยศาสตร์ หัวหน้าภาควิชาจิตวิทยา และ ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา และนิสิตชั้น/รุ่นที่ ๑, ๒, ๓ และ รุ่นที่ ๔ ทุกรูป/คน ที่อนุเคราะห์ให้ข้อมูลจากการแจกแบบถามสอบเครื่องมือวิจัย และคณะอาจารย์ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกท่าน ในความเมตตาอนุเคราะห์เก็บข้อมูล รวมถึงเพื่อนนิสิตที่ได้ช่วยให้การศึกษาด้านการวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติอย่างครบถ้วน

ขอกราบขอบคุณ พระมหาเพื่อน กิตติโสภโณ, ผศ.ดร.ที่อนุเคราะห์ตรวจบทคัดย่อ ภาษาอังกฤษ และที่ช่วยตรวจทานต้นฉบับงานวิจัย ขอขอบคุณ คณาจารย์เจ้าหน้าที่บัณฑิตวิทยาลัย ทุกๆ ท่าน ตลอดถึงเพื่อนนิสิตปริญญาโท สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา รุ่น ๒ ทุกท่าน ที่เป็นกำลังใจให้ เป็นการทำงานสำเร็จตามที่ตั้งใจไว้

ขอขอบคุณ นายสมศักดิ์ สงวนดี ในการให้คำปรึกษาช่วยแนะนำและติดตามความก้าวหน้าในทุกขั้นตอนการทำงาน

ขอขอบคุณ ความสำเร็จของวิทยานิพนธ์เล่มนี้ อันเกิดจากผู้ให้การสนับสนุนช่วยเหลือใน ด้านการศึกษาทุกท่านและบุคคลในครอบครัวทุกคนที่เป็นกำลังใจให้ด้วยดีเสมอมา

นางสาวณัชชา สกุลศิริปรีณดา

๘ มีนาคม ๒๕๖๒

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ค
กิตติกรรมประกาศ	ฉ
สารบัญ	ช
สารบัญตาราง	ญ
สารบัญแผนภูมิและสารบัญภาพ	ฎ
คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ	ฏ
บทที่ ๑ บทนำ	๑
๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	๑
๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย	๖
๑.๓ ปัญหาที่ต้องการทราบ	๖
๑.๔ ขอบเขตการวิจัย	๖
๑.๕ สมมติฐานการวิจัย	๘
๑.๖ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย	๘
๑.๗ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	๑๑
บทที่ ๒ แนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๑๒
๒.๑ การศึกษาแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการรับรู้	๑๓
๒.๒ แนวคิดเกี่ยวกับหลักสูตรและรูปแบบของการประเมิน	๒๗
๒.๓ ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับหลักสูตรและการประเมิน	๔๒
๒.๔ เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับหลักสูตรและการประเมิน	๖๙
๒.๕ หลักการแนวคิดเกี่ยวกับความเชื่อมั่นในตน	๗๒
๒.๖ หลักการแนวคิดเกี่ยวกับแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์	๗๘
๒.๗ หลักการแนวคิดเกี่ยวกับลักษณะมุ่งอนาคต	๘๔
๒.๘ แนวคิดเกี่ยวกับปัจจัยจิตสังคม	๙๐
๒.๘.๑ ความรู้เรื่องจิตสังคม	๙๐
๒.๘.๒ ทฤษฎีปฏิสัมพันธ์นิยม	๙๑
๒.๘.๓ ความหมายของสัมพันธภาพ	๙๓

เรื่อง	สารบัญ	หน้า
	๒.๘.๔ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับสัมพันธภาพระหว่างบุคคล	๙๔
	๒.๘.๕ การสร้างสัมพันธภาพ	๙๗
	๒.๘.๖ หลักพื้นฐานในการสร้างสัมพันธภาพ	๙๙
	๒.๘.๗ ปัจจัยที่ช่วยส่งเสริมสัมพันธภาพระหว่างบุคคล	๑๐๑
	๒.๘.๘ การพัฒนาสัมพันธภาพ	๑๐๒
	๒.๘.๙ คุณภาพของสัมพันธภาพ	๑๐๔
	๒.๙ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการประเมินหลักสูตร	๑๐๖
	๒.๑๐ วัตถุประสงค์ของหลักสูตร	๑๒๑
	๒.๑๑ กรอบแนวคิดในการวิจัย	๑๒๘
บทที่ ๓ วิธีดำเนินการวิจัย		๑๒๙
	๓.๑ รูปแบบการวิจัย	๑๒๙
	๓.๒ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	๑๒๙
	๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาวิจัย	๑๓๐
	๓.๓.๑ ขั้นตอนในการสร้างแบบสอบถามและการตรวจสอบเครื่องมือ	๑๓๐
	๓.๓.๒ ลักษณะเครื่องมือ	๑๓๑
	๓.๓.๓ การตรวจคุณภาพของเครื่องมือ	๑๓๒
	๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล	๑๓๓
	๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูล	๑๓๔
	๓.๖ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล	๑๓๖
บทที่ ๔ ผลการวิเคราะห์ข้อมูล		๑๓๙
	๔.๑ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง	๑๓๙
	๔.๒ ความเชื่อมั่นในตน จำแนกปัจจัยด้านระดับคะแนนเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน	๑๔๒
	๔.๓ แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ จำแนกปัจจัยด้านระดับคะแนนเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน	๑๔๓
	๔.๔ ลักษณะมุ่งอนาคต จำแนกปัจจัยด้านระดับคะแนนเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน	๑๔๔
	๔.๕ สัมพันธภาพระหว่างนิสิตกับเพื่อน จำแนกปัจจัยด้านระดับคะแนนเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน	๑๔๕

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
๔.๖ สัมพันธภาพระหว่างนิสิตกับสมาชิกในครอบครัว จำแนกปัจจัยด้านระดับ คะแนนเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน	๑๔๖
๔.๗ สัมพันธภาพระหว่างนิสิตกับอาจารย์ จำแนกปัจจัยด้านระดับ คะแนนเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน	๑๔๗
๔.๘ การประเมินกระบวนการเรียนรู้หลักสูตรพุทธจิตวิทยา จำแนกปัจจัยด้านระดับคะแนนเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน	๑๔๘
๔.๙ ผลการทดสอบสมมติฐาน	๑๕๕
๔.๑๐ ข้อเสนอแนะปัญหาและอุปสรรคและแนวทางในการ แก้ไขปัญหา	๑๖๓
บทที่ ๕ สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ	๑๖๘
๕.๑ สรุปผลการศึกษการวิจัย	๑๖๘
๕.๒ อภิปรายผลการวิจัย	๑๗๓
๕.๓ ข้อเสนอแนะ	๑๘๒
บรรณานุกรม	๑๘๔
ภาคผนวก	๑๘๘
ก แบบสอบถามที่ใช้ในการวิจัย	๒๐๐
ข ผลการทดสอบสมมติฐาน	๒๑๓
ค รายนามผู้ทรงคุณวุฒิ	๒๒๐
ง เอกสารราชการที่เกี่ยวข้อง	๒๒๑
ประวัติผู้วิจัย	๒๒๙

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
ตารางที่ ๒.๑๐.๑ แสดงรายละเอียดในแต่ละแผนการศึกษา	๑๒๒
ตารางที่ ๑ แผนการจัดการศึกษาและรายวิชา ภาคการศึกษาที่ ๑	๑๒๒
ตารางที่ ๒ แผนการจัดการศึกษาและรายวิชา ภาคการศึกษาที่ ๒	๑๒๓
ตารางที่ ๓ แผนการจัดการศึกษาและรายวิชา ภาคการศึกษาที่ ๓	๑๒๔
ตารางที่ ๔ แผนการจัดการศึกษาและรายวิชา ภาคการศึกษาที่ ๔	๑๒๔
ตารางที่ ๕ แผนการจัดการศึกษาและรายวิชา ภาคการศึกษาที่ ๑	๑๒๕
ตารางที่ ๖ แผนการจัดการศึกษาและรายวิชา ภาคการศึกษาที่ ๒	๑๒๕
ตารางที่ ๗ แผนการจัดการศึกษาและรายวิชา ภาคการศึกษาที่ ๓	๑๒๖
ตารางที่ ๒.๙ แผนการจัดการศึกษาและรายวิชา ภาคการศึกษาที่ ๔	๑๒๗
ตารางที่ ๔.๑ จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามข้อมูลทั่วไป	๑๓๙
ตารางที่ ๔.๒ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความเชื่อมั่นในตน	๑๔๒
ตารางที่ ๔.๓ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์	๑๔๓
ตารางที่ ๔.๔ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับลักษณะมุ่งอนาคต	๑๔๔
ตารางที่ ๔.๕ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับสัมพันธภาพกับเพื่อน	๑๔๕
ตารางที่ ๔.๖ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับสัมพันธภาพกับสมาชิกใน ครอบครัว	๑๔๖
ตารางที่ ๔.๗ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับสัมพันธภาพกับอาจารย์	๑๔๗
ตารางที่ ๔.๘ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับหลักสูตร พุทธจิตวิทยา	๑๔๘
ตารางที่ ๔.๙ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับด้านหลักสูตร	๑๔๙
ตารางที่ ๔.๑๐ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับด้านการจัดการเรียนการสอน	๑๕๐
ตารางที่ ๔.๑๑ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับด้านการจัดกิจกรรม	๑๕๑
ตารางที่ ๔.๑๒ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับด้านการใช้สื่อการสอน	๑๕๒
ตารางที่ ๔.๑๓ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับด้านการวัดผลและการ ประเมินผล	๑๕๔
ตารางที่ ๔.๑๔ สมมติฐานที่ ๑	๑๕๕
ตารางที่ ๔.๑๕ สมมติฐานที่ ๒	๑๕๖

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
ตารางที่ ๔.๑๖ สมมติฐานที่ ๓	๑๕๗
ตารางที่ ๔.๑๗ สมมติฐานที่ ๔	๑๕๘
ตารางที่ ๔.๑๘ สมมติฐานที่ ๕	๑๕๙
ตารางที่ ๔.๑๙ แสดงผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยทางจิตลักษณะและจิตสังคม	๑๖๒
ตารางที่ ๔.๒๐ ข้อเสนอแนะการประเมินหลักสูตรในแต่ละด้านการวิจัย	๑๖๓

สารบัญแผนภูมิ

แผนภูมิที่	หน้า
แผนภูมิภาพที่ ๒.๑ แสดงความสัมพันธ์ขององค์ประกอบของหลักสูตร	๓๓
แผนภูมิภาพที่ ๒.๒ แสดงการวิเคราะห์สาเหตุของพฤติกรรม	๙๒
แผนภูมิภาพที่ ๒.๓ แสดงวงล้อสัมพันธ์ภาพ	๑๐๓

สารบัญภาพ

ภาพที่ ๒.๑	กรอบแนวคิดในการวิจัย	๑๒๘
------------	----------------------	-----

คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้วิจัยได้อ้างอิงข้อมูลจากคัมภีร์ต่างๆ ทางพระพุทธศาสนาทั้งภาษาบาลีและภาษาไทย โดยมีคำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อที่แตกต่างกันไป ดังต่อไปนี้

พระสุตตันตปิฎก

ม.ม.	(บาลี)	=	สุตตันตปิฎก มัชฌิมนิกาย มัชฌิมปัณณาสกปาติ	(ภาษาบาลี)
ม.ม.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก มัชฌิมนิกาย มัชฌิมปัณณาสก์	(ภาษาไทย)
ส.ม.	(บาลี)	=	สุตตันตปิฎก สังกยุตตนิกาย มหาวารวคคปาติ	(ภาษาบาลี)
ส.ม.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก สังกยุตตนิกาย มหาวารวรรค	(ภาษาไทย)
ส.สพ.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก สังกยุตตนิกาย สฬายตนะ	(ภาษาไทย)

คำอธิบายคำย่อในภาษาบาลีและภาษาไทย

ก. คำย่อเกี่ยวกับคัมภีร์พระไตรปิฎก : ผู้วิจัยอ้างอิงข้อมูลจากคัมภีร์พระไตรปิฎกภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาทศปิฎก ๒๕๐๐ และพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พุทธศักราช ๒๕๓๙ โดยใช้อักษรย่อแทนชื่อเต็มคัมภีร์ตามระบบอ้างอิง เล่ม/ข้อ/หน้า ตัวอย่างเช่น ส.ส. (บาลี) ๑๕/๒๔๖/๒๕๘. หมายถึง สุตตันตปิฎก สังกยุตตนิกาย สคาถวคคปาติ เล่มที่ ๑๕ ข้อ ๒๔๖ หน้า ๒๕๘ ส.ส. (ไทย) ๑๕/๒๔๖/๓๕๒. หมายถึง สุตตันตปิฎก สังกยุตตนิกาย สคาถวรรค เล่มที่ ๑๕ ข้อ ๒๔๖ หน้า ๓๕๒ และ ส.สพ. (ไทย) ๑๘/๒๒๑-๖/๑๖๓-๕. หมายถึง สุตตันตปิฎก สังกยุตตนิกาย สฬายตนะ เล่มที่ ๑๘ ข้อที่ ๒๒๑-๖ หน้า ๑๖๓ - ๕

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การศึกษานับวันแต่จะมีบทบาทต่อวิถีชีวิตของมนุษย์ในสังคมมากยิ่งขึ้น เนื่องจากกระบวนการการศึกษาสามารถพัฒนาและเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของมนุษย์ให้มีคุณภาพและเป็นประโยชน์ทั้งแก่ตนเองและสังคม บุคคลที่ได้รับการศึกษาจึงเท่ากับได้รับการพัฒนา เพื่อความเจริญก้าวหน้าในทุกด้าน^๑ การเรียนปัจจุบันรู้ได้เปลี่ยนวิธีการศึกษา วิธีคิด วิธีการค้นคว้าและวิธีการเรียนรู้ที่แตกต่างไปจากอดีตโดยสิ้นเชิง ในขณะที่องค์ความรู้ใหม่ๆ ที่มนุษย์จำเป็นต้องรู้หรือสมควรรู้เกิดขึ้นในทุกวินาที แต่เวลาในแต่ละวันสำหรับการเรียนรู้อย่างคงมีเท่าเดิม การตั้งต้นในการเรียนรู้จึงมีความจำเป็นสำหรับการกำหนดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของมนุษย์ว่า ในแต่ละช่วงวัยของชีวิตมนุษย์ควรจะเรียนรู้อะไรเพื่อเป็นฐานในการพัฒนาชีวิตที่เข้มแข็งและเกิดประโยชน์สูงสุดแก่ชีวิต การเรียนรู้จึงขึ้นอยู่กับสังคมวัฒนธรรมของแต่ละถิ่นหรือแต่ละประเทศ ซึ่งสอดคล้องกับพื้นฐานทางวัฒนธรรมและการศึกษาในประเทศญี่ปุ่นที่ได้รับอิทธิพลทางสังคมวัฒนธรรมจากประเทศจีนเป็นเวลาหนึ่งพันปีจากระบบศักดินาที่มีชาโมโรครองเมืองประมาณ ๒๖๘ ปีและอิทธิพลจากสหรัฐอเมริกาตั้งแต่หลังสงครามโลกครั้งที่ ๒ เป็นต้นมา จึงทำให้พื้นฐานทางสังคมวัฒนธรรมและระบบการศึกษาช่วยเหลือหล่อหลอมให้เกิดคุณลักษณะสำคัญของชาวญี่ปุ่นที่สำคัญ ๑๐ ประการ คือ ๑.การตรงต่อเวลา ๒. การรับผิดชอบต่องานที่ได้รับมอบหมาย ๓. การทำงานอย่างกระตือรือร้น ๔. ความสะอาด เป็นระเบียบ ๕. การอ่อนน้อมถ่อมตนไม่พูดโอ้อวด ๖. ความซื่อสัตย์สุจริต ไม่คดโกง จงรักภักดี ระลึกบุญคุณ ๗. ประหยัด รู้คุณค่าของเงิน สิ่งของและเครื่องใช้ต่างๆ ๘. พิถีพิถัน ใส่ใจในรายละเอียด ๙. แยกแยะเรื่องส่วนตัวและความรับผิดชอบในหน้าที่ และ ๑๐. การทำงานเป็นทีม ใช้ชีวิตรวมกลุ่มนั้ว่าการขัดเกลาทางสังคมวัฒนธรรม โดยเฉพาะการเลี้ยงดูและการฝึกอบรมเด็กในครอบครัวเป็นเรื่องสำคัญ

^๑พิชัย ฝกาทอง, สารนิพนธ์พุทธศาสตรบัณฑิต รุ่นที่ ๔๕ ปีการศึกษา ๒๕๔๑, (กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๓), หน้า ๒๖๗

การศึกษาเป็นกระบวนการของการพัฒนาชีวิตและสังคม เป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืน สามารถพึ่งตนเองและพึ่งกันเองได้ และสามารถแข่งขันได้ในระดับนานาชาติ^๒

ในเมื่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคมอย่างรวดเร็ว หลักสูตรซึ่งเป็นสิ่งสำคัญในการจัดการศึกษา จึงควรต้องมีการปรับปรุงแก้ไข ให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งแผนยุทธศาสตร์สังคมและเศรษฐกิจของชาติ ประเทศไทย ๔.๐ ซึ่งมีความสำคัญต่อการจัดการเรียนการสอนในระดับอุดมศึกษา ผู้พัฒนาหลักสูตรจะต้องคิดถึงวิธีที่จะพิจารณาตัดสินหลักสูตร หรือประสบการณ์ที่จัดขึ้นนั้นถูกต้องตามหลักการมากน้อยเพียงใด ถ้าต้องการความเป็นเลิศหรือคุณภาพที่ยอดเยียวของการจัดการศึกษา จึงมีความจำเป็นต้องมีการตรวจสอบ พินิจพิจารณา วิเคราะห์ ขั้นตอนต่างๆ ของการจัดประสบการณ์ว่ามีผลดีที่ต้องการหรือมีข้อบกพร่องตรงไหนบ้างที่ควรปรับปรุงแก้ไขให้บรรลุเป้าหมายได้ดีที่สุด^๓ หลักสูตรที่สร้างเสร็จแล้ว จำเป็นต้องประเมินหลักสูตรที่สร้างขึ้นว่าหลักสูตรนั้น เป็นหลักสูตรที่ดี ไม่ดี มีจุดเด่น และจุดด้อยตรงไหน มีโอกาสจะพัฒนาไปในทิศทางไหนบ้าง และหลักสูตรต้องได้รับการพัฒนาปรับปรุงให้เป็นปัจจุบัน^๔

กระบวนการพัฒนาหลักสูตร สิ่งที่จะชี้คุณค่าของหลักสูตรที่พัฒนาขึ้นมานั้นว่าเป็นอย่างใดมีคุณภาพดีหรือไม่อย่างไร หรือสัมฤทธิ์ผลตามที่กำหนดไว้ในจุดประสงค์หรือจุดมุ่งหมายของหลักสูตร และสิ่งใดเป็นสาเหตุที่ทำให้หลักสูตรไม่ประสบผลสำเร็จตามจุดมุ่งหมายหรือเป้าหมายที่ตั้งไว้ คือ การประเมินหลักสูตร^๕ หลักสูตรต้องมีการพัฒนาปรับปรุงให้เหมาะสมกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมอยู่เสมอโดยให้บรรลุตามความต้องการของตลาดแรงงานหรือเป็นไปตามแผนยุทธศาสตร์ของชาติเป็นสำคัญ ในการพัฒนาหลักสูตรควรที่จะมีการประเมินหลักสูตรอยู่ตลอดเวลา เพราะผลที่จะได้จากการประเมินจะเป็นตัวบ่งชี้ว่าหลักสูตรควรปรับปรุงแก้ไขเปลี่ยนแปลงให้มีประสิทธิภาพในส่วนใดบ้าง^๖

การประเมินหลักสูตรจะช่วยให้ผู้ที่เกี่ยวข้องทราบถึงปัญหา และแนวทางในการปรับปรุงหลักสูตร^๗ เพื่อพิจารณาเกี่ยวกับคุณค่าของหลักสูตรเป็นประโยชน์ในการบริหารหลักสูตรและพัฒนาหลักสูตรให้มีคุณภาพได้ผลสัมฤทธิ์ตามความมุ่งหมายที่กำหนดโดยใช้ผลจากการวัดแ่งมุมต่างๆ ของสิ่งที่ประเมิน เพื่อนำมาพิจารณาร่วมกันและผลของการประเมินหลักสูตรนั้น นอกจากจะทำให้ได้ทราบ

^๒ สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน), ๒๕๕๐. มาตรฐาน ตัวบ่งชี้ และเกณฑ์การพิจารณาการประเมินคุณภาพภายนอกด้านการอาชีวศึกษา รอบที่ ๒ (พ.ศ. ๒๕๔๙-๒๕๕๓). (กรุงเทพฯ : ๒๑ เซ็นจูรี, ๒๕๔๙), หน้า ๓

หรือรับรู้คุณภาพของหลักสูตรแล้วยังช่วยให้เข้าถึงฐานความรู้เกี่ยวกับจุดบกพร่องที่ต้องปรับปรุงแก้ไขหรือช่วยในการตัดสินใจของผู้บริหารว่าควรจะใช้หลักสูตรต่อไปหรือไม่^๘

ในการพัฒนาประเทศองค์ประกอบสำคัญของการพัฒนามีพื้นฐานหลักคือการศึกษา เพราะการศึกษาเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เพื่อที่จะก้าวไปสู่ความเป็นเลิศในทุกด้าน นอกเหนือไปจากงานวิชาการอันจะนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตของมนุษย์ การกินดีอยู่ดี หรือการอยู่ดีมีสุขซึ่งจะทำให้เกิดความมั่นคงทางปัญญาและความมั่นคงทางด้านเศรษฐกิจของสังคม โดยมวลรวม และของประเทศชาติ ซึ่งสอดคล้องกับความคิดเห็นทางด้านการศึกษาของ พระราชวรมณี (ประยูร ธมมจิตโต) กล่าวว่า การศึกษาสร้างคนให้เป็นคนเก่ง คนดี และมีความสุข คือ คนที่มีการศึกษาต้องมีภาพ ๓ ภาพ ได้แก่ สมรรถภาพ คุณภาพ และสุขภาพ และการศึกษาเป็นกระบวนการเรียนรู้เพื่อความเจริญงอกงามของบุคคลและสังคม โดยการถ่ายทอดความรู้การฝึกหัดการอบรม การสืบสานวัฒนธรรม การสร้างสรรค์และจรรโลงความก้าวหน้าทางวิชาการ การสร้างองค์ความรู้ การจัดสภาพสังคม สิ่งแวดล้อมเป็นปัจจัยเกื้อหนุนให้บุคคลเรียนรู้ได้ตลอดชีวิต ตาม พระราชบัญญัติ การศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช ๒๕๔๒^๙ มาตรา ๔ กระบวนการจัดการศึกษาในประเทศไทยนั้นมี จุดเริ่มต้นมาแต่แผ่นดินสมัยกรุงสุโขทัย สถาบันแห่งการศึกษาและจัดการศึกษาคือ วัด ในหลักสูตรหลัก คือ หลักสูตรพระปริยัติธรรมพระพุทธศาสนาและหลักธรรมต่าง ๆ ตลอดจนถึงการศึกษาเพื่อชีวิตของทั้งบรรพชิตและฆราวาส จากปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในสังคมไทยปัจจุบันอาจกล่าวได้ว่า การ

^๘ เสริมศรี ไชยศรี, **ระบบหลักสูตร**, (คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๒๘), หน้า ๑๕๑-๑๕๒.

^๙ วิชัย วงษ์ใหญ่, **กระบวนการพัฒนาหลักสูตรและการเรียนการสอนภาคปฏิบัติ**, (กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น, ๒๕๓๗), หน้า ๑๕.

^{๑๐} สุมิตร คุณานุกร, **หลักสูตรและการสอน**, (กรุงเทพฯ: ชวนพิมพ์, ๒๕๒๓), หน้า ๗.

^{๑๑} สมบูรณ์ ชิตพงศ์, การพิจารณา Program Element และการสืบหาข้อมูลที่เกี่ยวข้องในมหาวิทยาลัย ศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร. รายงานการประชุมสัมมนาเรื่องการประชุมและพัฒนหลักสูตรระดับปริญญาตรี. (กรุงเทพฯ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๒๙), หน้า ๑

^{๑๒} ทิศนา ขัมมณี, **การประเมินหลักสูตรในกองวิชาการ** ทบวงมหาวิทยาลัย. เอกสารประกอบการสัมมนาเรื่องแนวทางการประเมินและพัฒนหลักสูตรระดับอุดมศึกษา, (กรุงเทพฯ: กองวิชาการ, ๒๕๒๖), หน้า ๕๓.

^{๑๓} วิชัย วงษ์ใหญ่, **การประเมินหลักสูตรแบบครบวงจร**, (กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น, ๒๕๓๕), หน้า ๒๕.

^{๑๔} สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ, **พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒**, (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภา, ๒๕๔๒), หน้า ๒.

พัฒนาตามแนวทางของประเทศตะวันตกหรือการพัฒนาที่มุ่งเน้นวัตถุเป็นหลักยังไม่สามารถทำให้ประชาชนประสบความสุขได้แท้จริง จะเห็นได้จากปัญหาต่างๆที่เกิดขึ้นในสังคมไทยทุกด้านยังมีความรุนแรงมากขึ้นตามลำดับ การทำให้มนุษย์มีความสุขหรือการนำชีวิตไปสู่ชีวิตที่ดีงาม มีหลักความเชื่อที่สามารถกระทำได้ด้วยการปฏิบัติตน การปรับตัวให้เข้ากับวัฒนธรรมสังคม และตามความเชื่อความศรัทธาทำให้เกิดความสุข คือความสุขในการได้สนองตอบความต้องการทางประสาททั้งห้าและสนองความอยากต่างๆ เป็นความสุขที่ต้องแสวงหาซึ่งขึ้นต่อปัจจัยภายนอก และ/หรือความสุขในภาวะจิตที่ปลอดโปร่งผ่องใส เป็นอิสระ ปราศจากสิ่งขัดข้อง เป็นความสุขที่สร้างขึ้นได้เองไม่ต้องพึ่งพาอาศัยสิ่งอื่น มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยเป็นมหาวิทยาลัยสงฆ์แห่งคณะสงฆ์ไทยที่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาจุฬาลงกรณ์ พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕ แห่งพระบรมราชจักรีวงศ์ ได้ทรงสถาปนาขึ้น เพื่อเป็นสถานศึกษาพระไตรปิฎกและวิชาชั้นสูง สำหรับพระภิกษุสามเณรและประชาชนทั่วไป ได้ดำเนินการตามพระราชปณิธาน และปฏิบัติการกิจที่สำคัญ ในการผลิตบัณฑิตทางด้านพระพุทธศาสนา การวิจัย การบริการวิชาการแก่สังคม และทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม มายาวนานกว่า ๑ ทศวรรษ^{๑๐} มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย มีพันธกิจที่จะผลิตบัณฑิตทุกระดับให้มีคุณภาพที่พึงประสงค์ คือมีความรู้ ความเข้าใจในพุทธธรรม อย่างลึกซึ้ง และสามารถประยุกต์เข้ากับศาสตร์ต่างๆ ได้มีปฏิปทาที่น่าเลื่อมใสใฝ่รู้ ใฝ่คิด เป็นผู้นำด้านจิตใจและปัญญา มีความสามารถในการแก้ปัญหา รู้เท่าทันความเปลี่ยนแปลงของสังคม มีโลกทัศน์กว้างไกล มีศรัทธาอุทิศตนเพื่อพระพุทธศาสนา รู้จักเสียสละเพื่อส่วนรวม มีศักยภาพในการบริหารการจัดการเรียนและการสอน พระสัทธรรม นับตั้งแต่ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ดำเนินการจัดการศึกษาในรูปมหาวิทยาลัยตั้งแต่พ.ศ.๒๔๙๐ จนถึงปัจจุบันมหาวิทยาลัยได้พัฒนาโดยลำดับทั้งในด้านการบริหาร การจัดการศึกษา การประกันคุณภาพการศึกษาทั้งภายในและภายนอก การบริการวิชาการแก่สังคม การวิจัย และการถ่ายทอดเทคโนโลยี ซึ่งเป็นตัวบ่งชี้ความสำเร็จการจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย การจัดการศึกษามหาวิทยาลัยได้ขยายไปยังจังหวัดอื่นๆ ที่มีความพร้อมด้านบุคลากร งบประมาณ อาคาร และสถานที่ ปัจจุบันมหาวิทยาลัย มีการจัดการศึกษาอย่างเต็มรูปแบบใน ๔ คณะ ๑บัณฑิตวิทยาลัยคือคณะพุทธศาสตร์ คณะครุศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ และบัณฑิตวิทยาลัย มีวิทยาเขต จำนวน ๑ แห่ง วิทยาลัยสงฆ์ ๕

^{๑๐} มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, รายงานประจำปี ๒๕๔๙-๒๕๕๐, (กรุงเทพฯ:โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๐), หน้า ๑๑-๑๒.

แห่ง สถาบันสมทบ ๔ แห่ง โครงการขยายห้องเรียนในจังหวัดต่างๆ จำนวน ๑๒ แห่ง หน่วยวิทยา
บริการในจังหวัดต่างๆ จำนวน ๘ แห่ง^{๑๑} การศึกษา หมายถึงกระบวนการเรียนรู้เพื่อความเจริญอก
งามของบุคคลและสังคมโดยการถ่ายทอดความรู้ การฝึก การอบรม การสืบสานทางวัฒนธรรม การ
สร้างสรรค์จรรโลงความก้าวหน้าวิชาการ การสร้างองค์ความรู้ขึ้นเกิดจากการจัดสภาพแวดล้อมสังคม
การเรียนรู้และปัจจัยเกื้อหนุนให้บุคคลเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต^{๑๒} การจัดการศึกษาต้องยึดหลัก
ว่า ผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด
กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มศักยภาพ^{๑๓}

การที่จะบรรลุจุดมุ่งหมายได้มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย จำเป็นต้องมีการ
จัดการศึกษาที่ดี ให้มีประสิทธิภาพ และรับฟังความคิดเห็นที่เป็นสภาพจริงในการจัดการเรียนการสอน
ตามปณิธานของมหาวิทยาลัยได้ตั้งไว้ที่จะเป็นศูนย์กลางการศึกษาพระพุทธศาสนาและวิชาการด้าน
ต่างๆ ที่มีคุณค่าต่อมวลมนุษยชนมุ่งมั่นในการทำหน้าที่ให้การศึกษา ค้นคว้า วิจัย แสวงหาความรู้
เกี่ยวกับวิชาการทางพระพุทธศาสนาและประยุกต์เข้ากับศาสตร์ต่างๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนา
วิชาการของมหาวิทยาลัยและพระพุทธศาสนา ให้นำไปสู่ความเป็นเลิศทางวิชาการ ทั้งภาคทฤษฎีและ
ภาคปฏิบัติอันจะก่อให้เกิดการพัฒนามนุษย์ สังคมและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลและยั่งยืน
มหาวิทยาลัยได้ขยายการบริการทางวิชาการพระพุทธศาสนาให้พระภิกษุ สามเณร และประชาชน
ทั่วไปได้เข้ามาศึกษาเป็นจำนวนมาก เข้ามาศึกษาในมหาวิทยาลัยในระดับต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นในระดับ
ประกาศนียบัตร ระดับปริญญาตรี ปริญญาโท และปริญญาเอก ต่างก็มีความคิดเห็นต่อการจัด
การศึกษาในมหาวิทยาลัย จุดมุ่งหมายอาจจะแตกต่างกันและมีแรงจูงใจต่อการศึกษาเล่าเรียน ดังนั้น
ผู้ศึกษามีความสนใจศึกษาปัจจัยจิตลักษณะและปัจจัยจิตสังคมที่มีผลต่อกระบวนการรับรู้การเรียน
การสอนของนิสิตพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย ซึ่งจะมีส่วนช่วยต่อการจัดการศึกษาในมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เพื่อนำไป

^{๑๑} มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย,คู่มือการประกันคุณภาพการศึกษาภายใน
ระดับอุดมศึกษา, (กรุงเทพฯ: ห้างหุ้นส่วนจำกัดไทยรายวันการพิมพ์, ๒๕๕๑), หน้า ๓-๔.

^{๑๒}กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ, พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒,(กรุงเทพฯ
: โรงพิมพ์กรมการศาสนา, ๒๕๔๓), หน้า ๒.

^{๑๓}พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), ขอบฟ้าแห่งความรู้:กับผลงานด้านการศึกษา.
(กรุงเทพฯ : หจก.สามลดา, ๒๕๔๘), หน้า ๘๕.

ปรับปรุงแก้ไขเกี่ยวกับการจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และพัฒนาการ
บริการจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยต่อไป

๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑.๒.๑ เพื่อศึกษาปัจจัยจิตลักษณะและปัจจัยจิตสังคมที่มีผลต่อกระบวนการรับรู้การ
เรียนการสอนของนิสิตพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ
ราชวิทยาลัย อำเภอสว่างน้อย พระนครศรีอยุธยา

๑.๒.๒ เพื่อศึกษากระบวนการรับรู้การเรียนการสอนของนิสิตพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อำเภอสว่างน้อย พระนครศรีอยุธยา

๑.๓ ปัญหาที่ต้องการทราบ

๑.๓.๑ ปัจจัยจิตลักษณะและปัจจัยจิตสังคมของนิสิตเป็นอย่างไร

๑.๓.๒ กระบวนการรับรู้การเรียนการสอนของนิสิตพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา
พุทธจิตวิทยา เป็นอย่างไร

๑.๔ ขอบเขตของการวิจัย

๑.๔.๑ ขอบเขตของการวิจัย แบ่งเป็น ๓ ส่วน คือ

๑.ขอบเขตด้านประชากรที่ใช้ในการวิจัย

เขตพื้นที่ในการศึกษา ได้แก่ นิสิตชั้นปีที่ ๑-๒-๓ ที่กำลังศึกษาอยู่ในคณะ คือ คณะ
มนุษยศาสตร์ ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ประชากรที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่ นิสิต
ชั้นปีที่ ๑-๒-๓ ที่กำลังศึกษาอยู่ในคณะ คือ คณะมนุษยศาสตร์หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย โดยจำนวนนิสิต รวมทั้งสิ้น
๖๐ รูป/คน

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นิสิตชั้นปีที่ ๑-๒-๓ ที่กำลังศึกษาอยู่ในคณะ คือ คณะมนุษยศาสตร์
ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ประชากรที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่ นิสิตชั้นปีที่ ๑-๒-๓
ที่กำลังศึกษาอยู่ในคณะ คือ คณะมนุษยศาสตร์หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธ
จิตวิทยา ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างด้วย ตารางของ

เครจซี่และมอร์แกน^{๑๔} ในการประมาณค่าสัดส่วนของประชากรเช่นเดียวกัน และกำหนดให้สัดส่วนของลักษณะที่สนใจในประชากร เท่ากับ ๐.๕ ระดับความคลาดเคลื่อนที่ยอมรับได้ ๕% และระดับความเชื่อมั่น ๙๕% จำนวน ๕๒ รูป/คน

๒.ขอบเขตด้านเนื้อหาการวิจัย

เป็นการศึกษาปัจจัยส่วนบุคคล -สถานภาพ -อายุ -หลักสูตรสาขาวิชาพุทธจิตวิทยาชั้นปีที่ศึกษา -รายได้ของครอบครัวเฉลี่ยต่อเดือน -อาชีพที่ท่านเคยประกอบในอดีต ปัจจัยทางจิตสังคม - ความเชื่อมั่นในตน-แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์-ลักษณะมุ่งอนาคต-สัมพันธภาพระหว่างนิสิตกับเพื่อน - สัมพันธภาพระหว่างนิสิตกับสมาชิกในครอบครัว -สัมพันธภาพระหว่างนิสิตกับอาจารย์ และตัวแปรตาม (Dependent Variable) การประเมินหลักสูตรการศึกษาของมหาวิทยาลัยที่มีต่อการเรียนรู้ของนิสิต - ด้านหลักสูตร -ด้านการจัดการเรียนการสอน - ด้านการจัดกิจกรรม - ด้านการใช้สื่อการสอน - ด้านการวัดและประเมินผล

๓.ขอบเขตด้านตัวแปร

ตัวแปรต้นอิสระ (Independent Variable)

ปัจจัยทางส่วนบุคคล ๕ ด้าน

- สถานภาพ
- อายุ
- หลักสูตรพุทธจิตวิทยาชั้นปีที่ศึกษา
- รายได้ของครอบครัวเฉลี่ยต่อเดือน
- อาชีพที่ท่านเคยประกอบในอดีต

ปัจจัยทางจิตสังคม

ความเชื่อมั่นในตน

แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์

ลักษณะมุ่งอนาคต

- สัมพันธภาพระหว่างนิสิตกับเพื่อน
- สัมพันธภาพระหว่างนิสิตกับสมาชิกในครอบครัว

^{๑๔} Krejcie, Robert V. and Morgan, Daryle W, “Determinining Sample Size for Research Activities”, **Educational and Psychological Measurement**, (๑๙๗๐), vol. ๓๐: ๖๐๗-๖๑๐.

- สัมพันธภาพระหว่างนิสิตกับอาจารย์

ตัวแปรตาม (Dependent Variable)

การรับรู้การเรียนการสอนของนิสิต ๕ ด้าน

- ด้านหลักสูตร
- ด้านการจัดการเรียนการสอน
- ด้านการจัดกิจกรรม
- ด้านการใช้สื่อการสอน
- ด้านการวัดและประเมินผล

๑.๕ สมมติฐานการวิจัย

๑.๕.๑ นิสิตที่มี สถานภาพต่างกัน มีกระบวนการการรับรู้การเรียนการสอนแตกต่างกัน

๑.๕.๒ นิสิตที่มี อายุ ต่างกัน มีกระบวนการการรับรู้การเรียนการสอนแตกต่างกัน

๑.๕.๓ นิสิตที่มี ชั้นปีที่ศึกษาต่างกัน มีกระบวนการการรับรู้การเรียนการสอนแตกต่างกัน

๑.๕.๔ นิสิตที่มี รายได้/เดือนต่างกัน มีกระบวนการการรับรู้การเรียนการสอนแตกต่างกัน

๑.๕.๕ นิสิตที่มี อาชีพต่างกันมีกระบวนการการรับรู้การเรียนการสอนแตกต่างกัน

๑.๕.๖ ปัจจัยทางจิตลักษณะและปัจจัยจิตสังคมที่มีต่อกระบวนการรับรู้การเรียนการสอน
ของนิสิตมีความสัมพันธ์กัน

๑.๖ คำนิยามศัพท์

การรับรู้ หมายถึง กระบวนการที่บุคคลเปิดรับต่อข้อมูลข่าวสาร ตั้งใจรับข้อมูลนั้นและทำความเข้าใจความหมาย จัดองค์ประกอบและแปลความหมายของสิ่งเร้าต่าง ๆ ออกมาเพื่อให้มีความหมายเข้าใจได้ ซึ่งในการวิจัยครั้งนี้ ผู้ศึกษาได้ศึกษาด้านการเรียนการสอน หลักสูตรสาขาวิชา พุทธจิตวิทยา ภาควิชาจิตวิทยา คณะมนุษยศาสตร์ และให้ความสำคัญถึงการตระหนักรู้ด้านการดำเนินการเกี่ยวกับการเรียนการสอน หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิตของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย การจัดการศึกษาอย่างเป็นทางการเป็นระบบขึ้นมาทำหน้าที่เพื่อปลูกฝังทักษะความรู้ และค่านิยมแก่ผู้ศึกษา

ซึ่งการศึกษานี้ได้มีการประเมินหลักสูตรการศึกษาของมหาวิทยาลัยที่มีต่อการเรียนรู้ของนิสิต ๕ ด้าน ได้แก่ - ด้านหลักสูตร - ด้านการจัดการเรียนการสอน - ด้านการจัดกิจกรรม - ด้านการใช้สื่อการสอน - ด้านการวัดและประเมินผล ดังต่อไปนี้

ด้านหลักสูตร หมายถึงหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิตของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ซึ่งเป็นหลักสูตรที่ผู้สอนจะต้องมีการวางแผนเตรียมการเรียนการสอน ที่จะให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ที่พึงปรารถนาได้และสอดคล้องกับตัวบ่งชี้ตามเกณฑ์มาตรฐานการประกันคุณภาพการศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพ

ด้านการจัดการเรียนการสอน หมายถึงการจัดการเรียนการสอนตามเกณฑ์มาตรฐานของหลักสูตรระดับพุทธศาสตรมหาบัณฑิต ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยที่สอดคล้องกับการประกันคุณภาพการศึกษาระดับอุดมศึกษาเป็นกระบวนการที่จะทำให้คนเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ทัศนคติเห็นมีความสามารถเปลี่ยนแปลงได้จากการศึกษาที่ได้จากการบรรยายของคณาจารย์

ด้านการจัดกิจกรรม หมายถึง กระบวนการเรียนรู้ของนิสิตที่มีต่อ รูปแบบการจัดกิจกรรม การมีส่วนร่วมและวางแผนในการจัดกิจกรรมให้เป็นไปตามขอบข่ายและเป้าหมายหลักสูตรที่จะพัฒนานิสิตได้ทั้งภาคทฤษฎีและการปฏิบัติโดยการเรียนรู้ที่มีกิจกรรมเป็นฐานคิดของการวิจัย

ด้านการใช้สื่อการสอน หมายถึง รูปแบบหลักการบูรณาการการใช้สื่อการเรียนรู้ของนิสิตที่มีต่อ การพัฒนาสื่อการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับเนื้อหาของรายวิชาและมีประสิทธิภาพสูงส่งต่อกระบวนการเรียนรู้ในระดับพุทธศาสตรมหาบัณฑิต และเน้นการใช้สื่ออุปกรณ์การเรียนรู้ที่หลากหลายพร้อมกับเครื่องมือการวัดและทดสอบทางด้ายจิตวิทยาเป็นสำคัญ

ด้านการวัดและประเมินผล หมายถึงการวัดผลการศึกษาเมื่อนิสิตได้ศึกษาครบถ้วนตามหลักสูตรของแต่ละภาคการศึกษาแล้ว จึงมีการวัดผลประเมินผลอย่างเที่ยงธรรมและถูกต้อง ซึ่งเป็นกิจกรรมการเรียนการสอนที่จะต้องดำเนินไปควบคู่กับการเรียนการสอนเสมอ

สถานภาพ ได้แก่ เพศของกลุ่มตัวอย่าง คือ พระภิกษุ สามเณร คฤหัสถ์ชายและคฤหัสถ์หญิง

อายุ หมายถึงระยะเวลานับตั้งแต่เกิดจนถึงปีที่ตอบแบบสอบถาม โดยกำหนดเป็นช่วง ได้แก่ น้อยกว่า ๒๐ ปี ๒๐-๒๕ ปี, ๒๕ - ๓๐ ปี, ๓๐ - ๓๕ ปี และ ๔๐ ปีขึ้นไป

หลักสูตรพุทธจิตวิทยาชั้นปีที่ศึกษา หมายถึงระดับชั้นปีที่นิสิตกำลังศึกษาอยู่ ได้แก่ รุ่นที่ ๑ รุ่นที่ ๒ รุ่นที่ ๓ และรุ่นที่ ๔

รายได้ของครอบครัวเฉลี่ยต่อเดือน หมายถึง รายได้ของครอบครัว เฉลี่ยต่อเดือน ต่ำกว่า ๕๐๐๐ บาท ระหว่าง ๕๐๐๑-๑๐๐๐๐ บาท ระหว่าง ๑๐๐๐๑-๑๕๐๐๐ บาท ระหว่าง ๑๕๐๐๑-๒๐๐๐๐ บาท ระหว่าง ๒๐๐๐๑-๒๕๐๐๐ บาท สูงกว่า ๓๐๐๐๐ ขึ้นไป

อาชีพที่ท่านเคยประกอบในอดีต หมายถึง อาชีพที่ท่านเคยประกอบในอดีต ข้าราชการ/รัฐวิสาหกิจ พนักงานบริษัทเอกชนค้าขาย รับจ้างทั่วไป และ อื่นๆ โปรดระบุ

ความเชื่อมั่นในตน หมายถึง ความมั่นใจ หรือความกล้าของบุคคลที่จะทำในสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ให้สำเร็จได้ตามที่ตนได้ตั้งใจไว้ แม้ว่าจะมีอุปสรรคก็ยังไม่ทำให้เกิดความย่อท้อ ยังคงสามารถทำสิ่งนั้นๆ ต่อไป โดยมีความมั่นใจว่าตนสามารถที่จะกระทำให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยความถูกต้อง

แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ หมายถึง สิ่งที่เป็นสาเหตุให้บุคคล มีความมุ่งมั่นที่จะเพียรพยายาม ไปสู่เป้าหมายที่ได้ตั้งใจไว้โดยไม่ย่อท้อต่อความลำบาก เพื่อบรรลุผลสัมฤทธิ์ที่ตั้งใจ

ลักษณะมุ่งอนาคต หมายถึงความสามารถในการคาดการณ์ไกล ความสามารถวางแผน ในอนาคต และมองเห็นผลที่จะเกิดขึ้น มีความเพียร พยายาม ปฏิบัติตามแผนที่ได้วางไว้ และสามารถอดทนได้รอคอยได้ในผลของการกระทำนั้น

สัมพันธภาพระหว่างนิสิตกับเพื่อน หมายถึงการปฏิบัติตนของนิสิต และเพื่อนที่มีต่อกัน ทั้งในและนอกห้องเรียน เพื่อให้เกิดความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน ได้แก่ การให้ความช่วยเหลือสนับสนุน เพื่อนเมื่อเพื่อนต้องการความช่วยเหลือ การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นทางการเรียน การทำงานและด้านส่วนตัว การรู้จักให้และยอมรับเคารพในสิทธิของเพื่อน สนใจในความรู้สึกเพื่อน การห่วงใยใกล้ชิดสนิทสนมซึ่งกันและกัน และการทำงานภารกิจกรมต่างๆ ร่วมกัน

สัมพันธภาพระหว่างนิสิตกับสมาชิกในครอบครัว หมายถึงการปฏิบัติตนของนิสิต และผู้ปกครอง ที่มีต่อกัน เพื่อให้เกิดความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน ได้แก่ การรับฟังความคิดเห็น การเป็นแบบอย่างที่ดี การดูแลเอาใจใส่ การให้ความเคารพ ความเข้าใจกันและกัน และการสื่อสารระหว่างกัน

สัมพันธภาพระหว่างนิสิตกับอาจารย์ หมายถึงการปฏิบัติตนของนิสิต และอาจารย์ ที่มีต่อกัน เพื่อให้เกิดความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน ได้แก่ การรับฟังความคิดเห็น การเป็นแบบอย่างที่ดี การรับผิดชอบ การให้ความเสมอภาค และการดูแลเอาใจใส่

๑.๗ ประโยชน์ที่จะได้รับจากการวิจัย

๑.๗.๑ ได้ทราบปัจจัยจิตลักษณะและปัจจัยจิตสังคมที่มีผลต่อกระบวนการรับรู้การเรียนการสอนของนิสิตพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อำเภอวังน้อย พระนครศรีอยุธยา

๑.๗.๒ ได้ทราบกระบวนการรับรู้การเรียนการสอนของนิสิตพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อำเภอวังน้อย พระนครศรีอยุธยา

๑.๗.๓ ได้ปัจจัยจิตลักษณะและปัจจัยจิตสังคมที่มีผลต่อกระบวนการรับรู้การเรียนการสอนของนิสิตพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อำเภอวังน้อย พระนครศรีอยุธยา

บทที่ ๒

แนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษา ปัจจัยจิตลักษณะและปัจจัยจิตสังคมที่มีต่อกระบวนการรับรู้การเรียนการสอนของนิสิตพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และได้นำแนวคิด ทฤษฎี ตลอดจนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมาใช้เป็นพื้นฐานในการศึกษา โดยมีลำดับเนื้อหาที่เป็นสาระสำคัญดังนี้

๒.๑ การศึกษาแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับกระบวนการรับรู้

๒.๒ แนวคิดเกี่ยวกับหลักสูตรและรูปแบบของการประเมิน

๒.๓ ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับหลักสูตรและการประเมิน

- ด้านหลักสูตร
- ด้านการจัดการเรียนการสอน
- ด้านการจัดกิจกรรม
- ด้านการใช้สื่อการสอน
- ด้านการวัดและประเมินผล

๒.๔ เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับหลักสูตรและการประเมิน

๒.๕ หลักการแนวคิดเกี่ยวกับความเชื่อมั่นในตน

๒.๖ หลักการแนวคิดเกี่ยวกับแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์

๒.๗ หลักการแนวคิดเกี่ยวกับลักษณะมุ่งอนาคต

๒.๘ แนวคิดเกี่ยวกับปัจจัยจิตสังคม

๒.๘.๑ ความรู้เรื่องจิตสังคม

๒.๘.๒ ทฤษฎีปฏิสัมพันธ์นิยม

๒.๘.๓ ความหมายของสัมพันธภาพ

๒.๘.๔ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับสัมพันธภาพระหว่างบุคคล

๒.๘.๕ การสร้างสัมพันธภาพ

๒.๘.๖ หลักพื้นฐานในการสร้างสัมพันธภาพ

๒.๘.๗ ปัจจัยที่ช่วยส่งเสริมสัมพันธภาพระหว่างบุคคล

๒.๘.๘ การพัฒนาสัมพันธภาพ

๒.๘.๙ คุณภาพของสัมพันธภาพ

๒.๙ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการประเมินหลักสูตร

๒.๑๐ โครงสร้างหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา

๒.๑๑ กรอบแนวคิดในการวิจัย

๒.๑ การศึกษาแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการรับรู้

๒.๑.๑ แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการรับรู้ ทางพระพุทธศาสนา

๑. ความหมายของการรับรู้

มีผู้ให้ความหมายในทางพระพุทธศาสนาไว้ดังนี้

พระธรรมปิฎก (ป. อ. ปยุตฺโต)^๑ ให้ความหมายว่า ทวารการรับรู้ของชีวิตตามความหมายของมนุษย์ คือ ชีวิตโดยความสัมพันธ์กับโลกนี้ แบ่งได้เป็น ๒ ภาค มีระบบการทำงานซึ่งอาศัยช่องทางที่ชีวิตจะติดต่อเกี่ยวข้องกับโลกได้ ซึ่งเรียกว่า “ทวาร” (ประตู, ช่องทาง) ดังนี้

๑) ภาครับรู้และเสพสเวยโลกอาศัย ทวาร ๖ คือ ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ สำหรับรับรู้และติดต่อโลก ซึ่งปรากฏแก่มนุษย์โดยลักษณะและอาการต่างๆ ที่เรียกว่า อารมณ์ ๖ คือ รูป เสียง กลิ่นรส โผฏฐัพพะ และธรรมารมณ์

๒) ภาคแสดงออกหรือกระทำต่อโลก อาศัย ทวาร ๓ คือ กาย วาจา ใจ (กายทวาร วาจาทวาร มโนทวาร) สำหรับกระทำต่อโลก โดยแสดงออกเป็นการทำ การพูด และการคิด (กายกรรม วาจกรรม มโนกรรม) ในภาคที่ ๑ เมื่อนำไปกล่าวในระบบการทำงานของกระบวนการแห่งชีวิตท่านใช้คำว่า “อายตนะ” เป็นแดนเชื่อมต่อให้เกิดความรู้หรือทางรับรู้ใช้แทนคำว่า “ทวาร” ในภาคที่ ๒ เป็นกระบวนการของชีวิต รวมอยู่ในขั้นที่ ๔ คือ สังขารชั้นใน สังขารชั้นนี้แบ่งเป็นฝ่ายดีบ้าง ฝ่ายชั่วบ้าง ฝ่ายกลางๆบ้าง จะปรากฏออกมาปฏิบัติการโดยถูกเจตนาที่เป็น หัวหน้าหรือเป็นตัวแทนชักจูงมา หรือจัดแจงมอบหมายหน้าที่ ให้ช่วยกันทำการปรุงแต่งการแสดงออก หรือการกระทำทางทวาร ๓ คือ กาย วาจา ใจ เกิดเป็นกรรม คือ การทำ การพูด การคิด อายตนะคือ สิ่งที่ถูกรับรู้ หรือลักษณะอาการต่างๆ ของโลกอารมณ์ คือ อายตนะภายนอก ๖ ได้แก่ รูป เสียง กลิ่น รส สิ่งต้องกาย และสิ่งที่ใจนี้กายอายตนะภายใน ๖ เป็นแดนรับรู้ กระทบกับอารมณ์ซึ่งเป็นสิ่งที่ถูกรู้ ก็เกิดความรู้จำเพาะด้านของอายตนะแต่ละอย่างขึ้น เช่น ตากระทบรูป เกิดความรู้เรียกว่า เห็น หูกระทบเสียงเกิดความรู้เรียกว่า ได้ยิน เป็นต้น วิญญาน คือ การรู้จำเพาะแต่ละด้านนี้ ความรู้แจ้ง คือรู้อารมณ์^๒ การรับรู้จะเกิดขึ้น ต่อเมื่อมีองค์ประกอบเกิดขึ้นครบทั้ง ๓ อย่าง คือ อายตนะ อารมณ์ และวิญญาน ภาวะนี้เรียกว่า “ผัสสะ” หรือ “สัมผัส” แปลว่า การกระทบ ความหมายในทางธรรมการประจวบ

^๑ พระธรรมปิฎก (ป. อ. ปยุตฺโต), **พุทธธรรม**, (ฉบับเดิม), พิมพ์ครั้งที่ ๑๑, (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ดวงแก้ว, ๒๕๔๔), หน้า ๒๖-๒๗.

^๒ พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), **พุทธธรรม**, (ฉบับเดิม), หน้า ๒๙ – ๓๒.

หรือบรรจบพร้อมกันแห่งอายตนะ อารมณ์และวิญญาณ หรือผัสสะก็คือ การรับรู้เวทนา เกิดขึ้นถัดจากผัสสะ มีความรู้สึกต่ออารมณ์ที่รับรู้เข้ามา เสวยอารมณ์หรือการเสพรสอารมณ์ โดยเป็น สุข สบาย ไม่สบาย หรือเฉยๆ อย่างใดอย่างหนึ่ง

เรขชัย หมื่นชนะ^๓ (๒๕๕๐) ให้ความหมายว่า สิ่งมีชีวิตมีส่วนประกอบใหญ่ๆ ๕ ส่วน คือ รูป คือส่วนที่ทำให้เกิดพฤติกรรม เวทนา คือส่วนที่ทำให้เกิดอารมณ์และความรู้สึก สัญญา คือ ส่วนที่จดจำได้สังขาร คือ ส่วนที่คอยปรุงแต่งความคิด และวิญญาณ คือส่วนที่คิดและเข้าใจ เมื่อประกอบเป็นตัวตนแล้วย่อมมีการรับรู้ ซึ่งจะเกิดได้ต้องมีการสัมผัสใน ๒ ลักษณะ คือ อวัยวะรับสัมผัสภายในตัวบุคคล คือ ตา หู จมูก ลิ้น กายและใจ กระทบกับสิ่งเร้าภายนอก คือ รูป เสียง กลิ่นรส และสัมผัส ซึ่งทำให้เกิดการรับรู้

๒. กระบวนธรรมรับรู้ ทางพระพุทธศาสนา

อายตนะ + อารมณ์ + วิญญาณ = ผัสสะ เวทนา

ทางรับรู้ + สิ่งที่ถูกรู้ + ความรู้ = การรับรู้ ความรู้สึกต่ออารมณ์

ดังพระพุทธองค์ ได้ตรัสไว้เป็นแนวทางแห่งความจริงเดียวกันทั้งแก่ผู้หลงและผู้รู้เท่าทันกับการรับรู้ ผัสสะนั้น ดังนี้

“ภิกษุทั้งหลาย ตา..หู..จมูก..ลิ้น..กาย..ใจ ไม่เพียง..เป็นทุกข์..เป็นอนัตตา, แม้สิ่งที่เป็นเหตุเป็นปัจจัยให้ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ เกิดขึ้น ก็ไม่เที่ยง เป็นทุกข์ เป็นอนัตตา, ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ ซึ่งเกิดจากสิ่งที่ไม่เที่ยง เป็นทุกข์ เป็นอนัตตา จักเป็นของเที่ยง จักเป็นสุข จักเป็นอิตตาได้แต่ที่ไหน”

“รูป.. เสียง..กลิ่น..รส...โผฏฐัพพะ..ธรรมารมณ์ ไม่เที่ยง..เป็นทุกข์..เป็นอนัตตา, แม้สิ่งที่เป็นเหตุ เป็นปัจจัยให้รูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ ธรรมารมณ์เกิดขึ้น ก็ไม่เที่ยง เป็นทุกข์ เป็นอนัตตา,รูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ ธรรมารมณ์ ซึ่งเกิดจากสิ่งที่ไม่เที่ยง เป็นทุกข์ เป็นอนัตตา จักเป็นของเที่ยง เป็นสุข เป็นอิตตาได้แต่ที่ไหน”^๔

“ภิกษุทั้งหลาย ข้าวกลางอกงามบริบูรณ์ และคนเฝ้าข้าวกล้าก็ประมาณเสีย, โคนินข้าว กล้า ลงสู่ข้าวกล้าโน้น พึงเมาเพลินประมาณเอาจนเต็มที ฉันทใด, บุณชนผู้มีได้เรียนรู้ ไม่สังวรในผัสสาตนะ ๖ ย่อมเมาเพลินประมาณในกามคุณ ๕ จนเต็มที ฉันทนั้น”^๕

“ภิกษุทั้งหลาย ผัสสาตนะ ๖ เหล่านี้ที่ไม่ฝึก ไม่คุ้มครอง ไม่รักษา ไม่สังวร ย่อมเป็น เครื่องนำทุกข์มาให้...ผัสสาตนะ ๖ เหล่านี้ ที่ฝึกดีแล้ว คุ้มครองดี รักษาดี สังวรดี ย่อมเป็น

^๓เรขชัย หมื่นชนะ, จิตวิทยาพื้นฐาน ตะวันตกและพระพุทธศาสนา, (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๐), หน้า ๔๗.

^๔ส .สพ. (ไทย) ๑๘/๒๒๑-๖/๑๖๓-๕.

^๕ส .สพ. (ไทย) ๑๘/๓๔๔/๒๔๓.

เครื่องนำสุสมาให้.”^๖

วาริญา ภวภูตานนท์ ณ มหาสารคาม กล่าวว่า ชีวิตประกอบด้วยส่วนสำคัญนามรูปคือ ส่วนร่างกายและส่วนจิตใจ ร่างกายมีความสามารถจะรับรู้กระทบผัสสะได้เท่านั้น ยังไม่เป็นการรู้ เพราะถือว่ากายเป็นวัตถุธาตุ (แม้สมองก็เป็นวัตถุรู้อะไรไม่ได้) ตัวรู้คือจิต จิตวิเคราะห์ จิตประกอบด้วยอารมณ์ ๔ ประการ^๗ คือ

- ๑) อดีตกรรม หรือประสบการณ์เก่า
- ๒) อารมณ์ หรือสิ่งเร้ามากระทบอวัยวะ
- ๓) เจตสิก หรือความรู้สึกนึกคิดของจิต
- ๔) วัตถุรูป คืออวัยวะรับสิ่งเร้า เช่น ตา หู ฯลฯ

๓. การรับรู้ญาณสัมผัสพิเศษ

เป็นการรับรู้ประเภทหนึ่งที่ปรากฏอยู่ในตำราทางพุทธศาสนา หมายถึงการรับรู้ที่ไม่ผ่านอวัยวะรับสัมผัสที่ ๕ แบ่งออกเป็นประเภทใหญ่ คือการรับรู้ผัสสะพิเศษ (Extrasensory) แบ่งออกเป็น ๒ ชนิด คือ

๑) การรู้โดยโทรจิต (Telepathy) หมายถึง การถ่ายทอดความรู้ ความคิด ความรู้สึก และความเข้าใจเป็นต้น ส่งผ่านจากผู้หนึ่งไปยังอีกผู้หนึ่งได้ ความรู้สึกเช่นนี้มักจะเกิดขึ้นกับบุคคลที่มีความผูกพันกันมากกว่าคนที่ห่างเหินกันหรือคนที่ไม่รู้จักกัน

๒) การรู้ด้วยตาทิพย์ (Clair Voyance) หมายถึง การรับรู้วัตถุหรือเหตุการณ์ต่างๆ ในทำนองเป็นการทำนายอนาคต การเคลื่อนย้ายวัตถุด้วยพลังจิต (Psychokinesis) หมายถึง การเพ่งกระแสดิจหรือการใช้อำนาจทางจิต เพื่อทำให้วัตถุที่ไม่มีชีวิตให้มีการเคลื่อนไหวได้หรือเคลื่อนที่ไปในทิศทางที่ต้องการได้^๘

สรุปโดยภาพรวมการรับรู้ ทางพระพุทธศาสนา เป็นหลักความจริงที่ปรากฏ คืออายตนะซึ่งเป็นเครื่องมือที่มีความสำคัญต่อมนุษย์และสัตว์มาก เพราะใช้เป็นสื่อรับรู้อารมณ์ภายนอกได้ทั้งหมด แต่ในการรับรู้ นั้น ถ้าไม่รู้จักเลือกรับเลือกพิจารณาเสพเสวยก็จักก่อทุกข์ให้แก่อนายตนะ หมายถึง สิ่งเชื่อมต่อ ซึ่งแบ่งได้ ๒ ประเภท อันได้แก่ ๑. อายตนะภายใน สิ่งเชื่อมต่อที่เป็นส่วนภายใน อันได้แก่ ตา, หู, จมูก, ลิ้น, กาย, และใจ อายตนะภายในนั้นนิยมเรียกว่า อินทรีย์ ที่หมายถึง ความเป็นใหญ่ เช่น ตามีความเป็นใหญ่ในการเห็น หรือ หู มีความเป็นใหญ่ในการได้ยิน เป็นต้น ๒. อายตนะภายนอก สิ่งเชื่อมต่อที่เป็นส่วนภายนอก อันได้แก่รูป(ภาพ), เสียง, กลิ่น, รส, โผฏฐัพพะ

^๖ ส.สพ. (ไทย) ๑๘/๑๒๘-๙/๘๘.

^๗ วาริญา ภวภูตานนท์ ณ มหาสารคาม, “จิตวิทยาพุทธศาสนา” พิมพ์ครั้งที่ ๓. (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ชีวาวิวัฒน์, ๒๕๔๔), หน้า ๑๑๐.

^๘ เรื่องเดียวกัน. หน้า ๑๑๐.

,และธรรมารมณ์ อายตนะภายนอกนั้นนิยมเรียกว่า อารมณ์ ที่หมายถึง ที่สำหรับจับยึดของจิต (ถ้าจิตไม่มีอารมณ์มาให้จับยึดก็จะไม่สามารถเกิดขึ้นมาได้) ซึ่งอารมณ์ของโลกทั้งหมดนี้จะสรุปลงได้ ๓ ประเภท อันได้แก่ ๑. กามารมณ์ อารมณ์ที่น่ารัก น่าใคร่ น่ากำหนดยินดี อันมีจากเพศตรงข้ามเป็น กามารมณ์ชนิดสูงสุด ๒. รูปารมณ์ อารมณ์ที่เป็นรูปหรือวัตถุที่ไม่ใช่กามารมณ์ เช่น เสื้อผ้า บ้าน รถยนต์ ๓. อรูปารมณ์ อารมณ์ที่ไม่ใช่รูป เช่น เกียรติยศ ชื่อเสียง ความเด่น ดัง ความต่ำต้อย อายตนะทั้งในและนอกแต่ละจุดนี้เมื่อเชื่อมต่อกันเข้าแล้วก็จะเกิดการรับรู้ขึ้นมา

๒.๑.๒ แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการรับรู้(Perception) ทางจิตวิทยา

๑) ความหมายการรับรู้(Perception)

การรับรู้(Perception) มีรากฐาน มาจากภาษาลาติน (Latin) คือ “Percipere” ซึ่ง per หมายถึง “ผ่าน” (through) และ cipere หมายถึง “การนำ” (to take)^๙ ในทฤษฎีเกี่ยวกับการรับรู้คือการรับรู้เป็นสภาพทางจิตวิทยาที่เกี่ยวข้องกับจิตวิทยาในพระพุทธศาสนา จิตวิทยา สังคมและพฤติกรรม และมีผู้ให้ความหมายการรับรู้ไว้อย่างต่าง ๆ ดังนี้

พจนานุกรมของเว็บสเตอร์^{๑๐} การรับรู้หมายถึง การแสดงออกถึงความรู้ ความเข้าใจตามความรู้สึกที่เกิดขึ้นในจิตใจของตนเอง

แกร์ริสันและมากู่น^{๑๑} ให้ความหมายว่า การรับรู้เป็นกระบวนการที่สมองตีความหรือแปลความของข้อมูลที่ได้จากความรู้สึกทางประสาทสัมผัส(Sensation) ของร่างกายกับสิ่งแวดล้อม ซึ่งเป็นสิ่งเร้า ทำให้บุคคลทราบ ว่า สิ่งเร้าที่สัมผัสหรือสิ่งแวดล้อมนั้นเป็นอะไร มีความหมายอย่างไร มีลักษณะอย่างไร และการที่จะรับรู้สิ่งเร้าที่มาสัมผัสนั้น จะต้องอาศัยคุณสมบัติภายในตัวบุคคล ได้แก่ ความจำ ประสบการณ์เดิม อารมณ์ความรู้สึกของตนเอง เป็นเครื่องช่วยในการตีความหรือแปลความ

เบอร์ทลีย์^{๑๒} กล่าวว่า การรับรู้เป็นความจริงของสิ่งทั้งหลายในโลกที่บุคคลได้รับ และประมวลเป็นประสบการณ์ของตน ซึ่งมีผลต่อพฤติกรรมที่แสดงออก และบุคลิกภาพของบุคคลนั้น

^๙Cited in Blunting, 1988, p.168, อ้างใน ทิตยัทยา หอมทรัพย์. “ความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้ ภาวะสุขภาพ ปัจจัยพื้นฐานกับความพร้อมในการดูแลตนเองของผู้ติดเชื้อโรคเอดส์”, วิทยานิพนธ์พยาบาล ศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๓๘), หน้า ๔๙.

^{๑๐}Webster’s new, Twentieth Century Dictionary, (2nded.), (Cleveland New York: The Work,1975), p. 512.

^{๑๑}Garrison, K.C, and Magoon, R, Educational Psychology, (Columbus: Charles E. Merrill, 1972), p. 93

^{๑๒}Bertley, S. H, Principle of Perception, (New York: Harper and Row, 1972), p. 81

ชิฟแมน และคานุก(Schiffman & Kanuk) ^{๑๓} การรับรู้คือกระบวนการที่บุคคลแต่ละคนมี การเลือกการประมวลผลและการตีความเกี่ยวกับตัวกระตุ้นออกมา ให้ความหมายและได้ภาพของโลกที่มีเนื้อหา

บรียงค์ โตจินดา^{๑๔} ให้ความหมายการรับรู้ว่า หมายถึง การที่บุคคลได้รับตีความและตอบสนองต่อสิ่งที่เกิดขึ้น การรับรู้แบ่งได้เป็น 2 กิจกรรม คือ การรับข้อมูลและการแปลข้อมูลให้เป็นข้อความตามความเข้าใจ การรับรู้จะต้องคำนึงถึงความรู้ความเข้าใจในข้อมูลข่าวสาร ความสนใจและประสบการณ์จึงสามารถทำให้แปลความถูกต้อง

อุบลวรรณ ภาวนันท์และคณะผู้เขียน^{๑๕} ให้ความหมายการรู้สึกและการรับรู้ คือ การที่ อวัยวะรับความรู้สึกมีหน้าที่รับรู้ข้อมูลที่อยู่รอบๆ ตัวเรา ส่งผ่านเส้นประสาทขึ้นสู่สมอง ข้อมูลจะอยู่ในรูปของพลังงานต่างๆ เช่น ความร้อน แสง เสียง ฯลฯ อวัยวะรับความรู้สึกแต่ละชนิดจะรับพลังงานได้เฉพาะ เช่น ตารับแสง หูรับเสียง ผิวหนังรับอุณหภูมิ สัมผัส ฯลฯ ข้อมูลเร้าอวัยวะรับความรู้สึกให้แปรพลังงานเหล่านี้เป็นกระแสประสาทเดินทางสู่สมองจะเกิดความรู้สึก เช่น มองเห็น ได้ยิน นั่นคือการรับรู้จึงเป็นขบวนการรับรู้

คิง (King)^{๑๖} ให้ความหมายว่า การรับรู้หมายถึง กระบวนการทางความคิดและจิตใจของมนุษย์ที่แสดงออกอย่างมีจุดมุ่งหมาย และแรงผลักดันการรับรู้ของแต่ละบุคคล เป็นการแสดงถึงความรู้ ความเข้าใจ ความตระหนักในเรื่องต่างๆ ของบุคคลนั้นโดยกระบวนการรับรู้จะมีหน้าที่รวบรวมและแปลความหมายจากข้อมูลต่างๆ ที่ได้รับจากภายนอกทางประสาทสัมผัสและความจำ

วิมาพร มาพบสุข^{๑๗} กล่าวว่า การรับรู้ คือกระบวนการที่บุคคลแปลหรือตีความหมายของความรู้สึกที่ได้สัมผัส จากการเห็นภาพ จมูกได้กลิ่น หูได้ยินเสียง ผิวหนังรับสัมผัส ฯลฯ ออกมาในพฤติกรรมใดพฤติกรรมหนึ่งที่มีความหมาย หรือรู้จักเข้าใจได้ซึ่งขึ้นอยู่กับปัจจัยคือความรู้เดิมระดับสติปัญญา การสังเกตพิจารณา เจตคติ ค่านิยม ความคาดหวัง สภาวะจิตของบุคคลใน

^{๑๓} Schiffman & Kanuk., (1994). **Customer Behavior**. 5 th ed. New Jersey: Prentice-Hall. **Customer Behavior** . 7 th ed. (New Jersey: Prentice-Hall. 2000) : p 146

^{๑๔} บรียงค์ โตจินดา, “องค์การและการจัดการ.” (กรุงเทพฯ: รวมสาร, ๒๕๔๓), หน้า.๒๘๗.

^{๑๕} อุบลวรรณ ภาวนันท์, “จิตวิทยาการรู้คิด และปัญญา” (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๕๕).

^{๑๖} King, I. M, **A Theory for Nursing: A Systems Concepts Process**, (New York: A Willey MedicalPublishing, 1981), pp. 259 – 260.

^{๑๗} วิภาพร มาพบสุข, “จิตวิทยาทั่วไป” (กรุงเทพฯ: สถาบันเทคโนโลยีราชมงคลวิทยาเขตเทคนิคกรุงเทพ, ๒๕๔๒), หน้า ๒๓๒.

ขณะนั้นและธรรมชาติของสิ่งแวดล้อม แม้ว่าการสัมผัส ประสบการณ์ สติปัญญา จะดีขนาดใด ถ้าการแปลความผิดพลาด การรับรู้ก็จะคลาดเคลื่อนด้วย

สรุปโดยภาพรวมได้ว่า กระบวนการ การรับรู้เป็นผลเนื่องมาจากการที่มนุษย์ใช้อวัยวะรับสัมผัส (Sensory motor) ซึ่งเรียกว่า เครื่องรับ (Sensory) ทั้ง ๕ ชนิด คือ ตา หู จมูก ลิ้น และผิวหนัง การรับรู้จะเกิดขึ้นมากน้อยเพียงใด ขึ้นอยู่กับสิ่งที่มีอิทธิพล หรือปัจจัยในการรับรู้ ได้แก่ ลักษณะของผู้รับรู้ ลักษณะของสิ่งเร้ากระบวนการที่มนุษย์ติดต่อสื่อสารกับสิ่งแวดล้อมรอบๆตัว โดยมนุษย์จะทำการตีความ ทำความเข้าใจในสิ่งแวดล้อมที่สัมผัสได้แล้วทำการตอบสนองกลับไปอย่างเหมาะสม โดยแต่ละคนอาจจะตีความในสิ่งแวดล้อมที่เหมือนกันออกไปในทางต่าง ๆ กัน ขึ้นอยู่กับพื้นฐานทางจิตใจและความคิดของแต่ละบุคคล

คิง(King)^{๑๘} ได้กำหนดคุณลักษณะสำคัญของการรับรู้ไว้ ๔ ประการ คือ

๑) การรับรู้เป็นเอกภาพ (Universal) คิงกล่าวว่ามนุษย์ทุกคนสามารถรับรู้ต่อบุคคลอื่นและสิ่งแวดล้อมตั้งแต่เกิดจนตาย โดยจัดเรียงลำดับจากรูปธรรม และให้ความหมายต่อสิ่งเร้าหลังจากนั้นก็เก็บเข้าไว้ในความทรงจำของแต่ละบุคคล เมื่อต้องเผชิญกับสิ่งเร้าเดิมอีกครั้งมนุษย์ก็จะดึงประสบการณ์ในอดีตมาช่วยพิจารณา และให้ความหมายต่อสิ่งเร้า เช่น เดียวกับที่ผ่านมาซึ่งก็คือ การรับรู้ของบุคคลนั่นเอง

๒) การรับรู้เป็นสิ่งที่บุคคลเลือกเฉพาะสำหรับตนเอง (Selective and Subjective)ถึงแม้ว่าจะเป็นการรับรู้ในเหตุการณ์เดียวกัน แต่เราไม่สามารถจะสรุปได้ว่า แต่ละบุคคลจะรับรู้เหตุการณ์นั้นเหมือนกัน เนื่องจากบุคคลย่อมมีภูมิหลัง และประสบการณ์ที่แตกต่างกัน

๓) การรับรู้เป็นสิ่งที่แสดงออกในภาวะปัจจุบัน (Action Oriented in the present)เนื่องจากข้อมูลมีอยู่ในสิ่งแวดล้อมตลอดเวลา ทำให้บุคคลต้องการมีการรับรู้สิ่งต่างๆที่เกิดขึ้น และทำให้เกิดการเรียนรู้ควบคู่กันไปด้วยเสมอ

๔) การรับรู้เป็นปฏิสัมพันธ์ที่มีเป้าหมายแน่นอน (Transaction) เราสามารถสังเกตถึงการรับรู้ซึ่งเป็นลักษณะเฉพาะของบุคคลใดบุคคลหนึ่งได้ ก็ต่อเมื่อบุคคลนั้นมีการแสดงออกระหว่าง บุคคลหลายๆ คนหรือภายในกลุ่ม จึงจะทำให้มองเห็นได้ชัดว่าบุคคลนั้นมีการรับรู้ในสถานการณ์นั้นอย่างไร

๒. องค์ประกอบของการรับรู้

จำเนียร โชติช่วง^{๑๙} กล่าวว่า การรับรู้เป็นกระบวนการมีหลัก ๓ ประการ

^{๑๘}King, I.M, A Theory for Nursing, (A Systems Concepts Process), p. 261.

^{๑๙}จำเนียร โชติช่วง, (๒๕๑๙), อ้างใน ทศนาพร พุ่มพวง, “ทัศนคติพนักงานองค์การสะพานปลาต่อนโยบายการแปรรูปรัฐวิสาหกิจ” วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, (สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๔๘) หน้า ๑๗.

ประการแรก การรับรู้ต้องเกี่ยวข้องกับคุณสมบัติของสิ่งเร้า ซึ่งไปกระตุ้นอวัยวะรับสัมผัสให้เกิดการทำงานขึ้น และส่งรายละเอียดไปยังประสาทสัมผัส เพื่อส่งต่อไปยังสมองกระบวนการนี้ เรียกว่า การสัมผัส

ประการที่สอง การรับรู้ต้องเกี่ยวข้องกับข้อมูลและรายละเอียดต่างๆ ที่มนุษย์ได้รับ และนำมาประสมกับข้อมูลอื่นๆ กระบวนการนี้ เรียกว่า การรับรู้(Perception)

ประการที่สาม การรับรู้ต้องเกี่ยวข้องกับคุณลักษณะและคุณสมบัติของผู้รับรู้ อันหมายถึงประสบการณ์เดิม แรงขับ ทศนคติ บุคลิกภาพ และอื่นๆของผู้รับรู้ เช่น การเอาใจใส่ (Attention)

๓. กระบวนการรับรู้ (The Perception Process)

การรับรู้เป็นกระบวนการระหว่าง สิ่งเร้ากับการตอบสนองของบุคคล เซอร์เมอร์ฮอร์นและคนอื่นๆ (Shermerhorn. et al.) ได้กล่าวถึงกระบวนการรับรู้ว่า การรับรู้เป็นกระบวนการทางจิตวิทยาเบื้องต้น ในการตีความสิ่งเร้าต่างๆ ที่ได้สัมผัส เพื่อสร้างประสบการณ์ที่มีความสำคัญ สำหรับผู้รับรู้ การรับรู้เป็นสิ่งที่ทำให้ปัจเจกบุคคลมีความแตกต่างกัน ไม่มีบุคคลใดที่จะมีการรับรู้เหมือนกับบุคคลอื่นเลยทีเดียว เพราะเมื่อบุคคลได้รับสิ่งเร้าหรือสิ่งที่รับรู้ ก็จะประมวลสิ่งรับรู้นั้นขึ้น เป็นประสบการณ์ที่มีความหมายเฉพาะตัวเอง

๔. ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการรับรู้

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการรับรู้ของคนมีมากมาย สรุปได้ ๒ ประการ^{๒๐} คือ

ประการแรก ได้แก่ บทบาทปัจจัยภายใน ซึ่งได้แก่ คุณสมบัติภายในของผู้รับรู้ เช่นความต้องการของแรงขับ คุณค่า ความสนใจ

ประการที่สอง ได้แก่ บทบาทปัจจัยภายนอก ซึ่งได้แก่ ความยึดมั่น ความเชื่อถือ คำแนะนำ คำสอนที่ได้รับกันต่อๆ มา ทั้งหมดนี้มีอิทธิพลที่ทำให้การรับรู้ที่บุคคลมีต่อเรื่องราว เหตุการณ์ ภาวะแวดล้อมต่างๆ มีความแตกต่างกัน

พจนานุกรมของเว็บสเตอร์(Webster Dictionary) ให้คำจำกัดความของบทบาทไว้ ๒ ประการ คือ

๑) บทบาทที่ได้รับมอบหมายให้แสดง เช่น บทบาทของตัวพระเอก นางเอก บทบาทตัวผู้ร้ายและตัวแสดงประกอบอื่นๆ

๒) บทบาท คือ การปฏิบัติงานตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายหรือตามลักษณะของงานที่กำหนดไว้ ปัจจัยที่มีอิทธิพลหรือมีความสัมพันธ์กับการรับรู้ที่แบ่งได้^{๒๑} ดังนี้

^{๒๐} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๗

^{๒๑} อ้างแล้ว, หน้า ๑๗

๑) ปัจจัยทางกายภาพของผู้รู้ ได้แก่ ระบบประสาทสัมผัส เช่น หู ตา จมูก ลิ้น ผิวหนัง เป็นต้น

๒) ปัจจัยด้านบุคลิกภาพของผู้รู้ ได้แก่ ทักษะคิด อารมณ์ ค่านิยม ความต้องการ ความสนใจความพอใจ ความรู้และประสบการณ์ เป็นต้น

๓) ปัจจัยด้านสิ่งเร้าภายนอก ได้แก่ ลักษณะของสิ่งเร้า ความแตกต่างของสิ่งเร้า เช่น สิ่งเร้าที่มีความเข้มกว่า สิ่งเร้าที่มีความชัดเจน สิ่งเร้าที่มีการกระทำซ้ำบ่อยๆ เป็นต้น

๕. ปัจจัยที่ทำให้เกิดการรับรู้ผิดพลาดคลาดเคลื่อน

การรับรู้ของเราอาจผิดพลาดได้ เพราะมีปัจจัยและแรงผลักดันหลายอย่างที่ทำให้เกิดการรับรู้ผิดๆ การรับรู้ผิดพลาดเรียกว่า “มายา” (Illusion) ภาวะมายา อาจสรุปได้ว่าเนื่องจากสาเหตุต่างๆ ดังนี้^{๒๒} คือ

๑) ความไวของอวัยวะสัมผัส

๒) ความสามารถของอวัยวะสัมผัส

๓) สภาวะจิตใจขณะรับสิ่งเร้า

๔) ความกว้างขวางของประสบการณ์เดิม

๕) ความเคยชินและความคุ้นเคย

๖) สภาพของร่างกาย

๗) ความคิดล่วงหน้า หรือการเตรียมใจ การคาดการณ์ไว้ว่าจะเป็นเช่นนั้น เช่นนี้

๘) ความรู้สึกส่วนรวมที่เกิดขึ้น

มนุษย์อาศัยอยู่ในสิ่งแวดล้อม และทางปฏิกริยาต่อสิ่งแวดล้อมอยู่เป็นนิจสิน การที่มนุษย์สามารถทำปฏิกริยาได้ ก็เพราะเราสัมผัสได้ ดังนั้นความสามารถที่จะรับสัมผัสได้จึงเป็นความสามารถเบื้องต้น ที่ทำให้มนุษย์ดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างราบรื่น

สรุปได้ว่า แนวคิดการรับรู้ทางจิตวิทยาเป็นกระบวนการในการรับรู้ประมวลผล และตีความ ซึ่งเป็นอาการตอบสนอง (Response) ต่อสิ่งเร้า (Stimulus) ที่อยู่รอบตัว เพื่อประเมินค่าตัดสินใจและแสดงพฤติกรรมต่อสิ่งนั้นอย่างใดอย่างหนึ่ง โดยการรับรู้เป็นเรื่องของปัจเจกบุคคล การรับรู้จะเป็นแนวกำหนดพฤติกรรมในการสื่อสารระหว่างกันของบุคคล (Perception) เป็นกระบวนการซึ่งบุคคลมีการเลือกสรร (Select) จัดระเบียบ (Organize) และตีความ (Interpret) เกี่ยวกับสิ่งกระตุ้น (Stimulus) หรือข้อมูลที่ได้รับ โดยอาศัยประสาทสัมผัสทั้งห้า คือ (๑) ได้เห็น (Sight) (๒) ได้ยิน (Hearing) (๓) ได้กลิ่น (Smell) (๔) ได้ลิ้มรส (Taste) (๕) ได้สัมผัส (Touch)

^{๒๒} วาริญา ภาณุทานนท์ ณ มหาสารคาม, “จิตวิทยาพุทธศาสนา”, หน้า ๑๑๐.

กล่าวโดยสรุป ความสอดคล้อง ด้านการรับรู้ทางพระพุทธศาสนาและทางจิตวิทยา ในการสังเคราะห์ด้านทางพระพุทธศาสนา หมายถึงการเชื่อมต่อระหว่างโลกภายนอกกับโลกภายในหรือตัวเรา นั่นคือเรามีอวัยวะที่มีความสามารถพิเศษในการรับรู้โลกภายนอกได้ ความสามารถพิเศษนี้ปัจจุบันเข้าใจได้ง่ายจากวิทยาศาสตร์การแพทย์ นั่นคือระบบการรับรู้ทางประสาทสัมผัสทั้งห้า อันได้แก่ การเห็น การได้ยิน การลิ้มรส การดมกลิ่น และการรับรู้สัมผัสทางกาย ทางพุทธศาสตร์เพิ่มการรับรู้ทางใจ รวมเป็น ๖ อย่างที่เรียกว่า “สฬายตนะ” ส่วนผัสสะแปลว่าการสัมผัสตรงกับศัพท์ทางวิทยาศาสตร์การแพทย์ว่าการรับรู้ (Perception) อันได้แก่การเห็น การได้ยิน การรับรู้รส การได้กลิ่น การรับรู้สัมผัสทางผิวหนัง การรับรู้ทางใจ รวม ๖ อย่าง ซึ่งต้องอาศัยระบบประสาทสัมผัสหรืออายตนะ จึงมักเรียกรวมกันว่า ผัสสะอายตนะ ทางพุทธศาสนาถือว่าการรับรู้โลกภายนอกทางอายตนะทั้ง ๖ ช่องทาง ทำให้เกิดการเสพติดโลกภายนอกและเป็นเหตุให้เกิดทุกข์ จึงถือว่าอายตนะเป็นของร้อน ในทางปฏิบัติเพื่อการดับทุกข์จึงให้ความสำคัญกับอายตนะ นั่นคือให้สละอินทรีย์ ให้มีการรับรู้เท่าที่จำเป็น ไม่ใช้การรับรู้เพื่อสนองกิเลสตัณหา ที่เรียกว่าอยากรู้อยากเห็น หรือหลงใหลได้ปลื้มกับการรับรู้ นั่นคือไม่เสพติดการรับรู้ตนเอง ความดับไปของอายตนะก็คือจุดหมายสูงสุดของพระพุทธศาสนาคือการสิ้นจากอาสวะทั้งปวงเป็นสำคัญ

๒.๑.๓ แนวคิดเกี่ยวกับความรู้และความเข้าใจ

ความเข้าใจ คือกระบวนการทางจิตวิทยาที่เกี่ยวข้องกับสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ซึ่งทำให้บุคคลสามารถครุ่นคิดถึงสิ่งนั้น และสามารถไข่มโนทัศน์ (concept) เพื่อจัดกับกับสิ่งนั้นได้อย่างเพียงพอ สิ่งที่กล่าวถึงนี้อาจจะมีลักษณะเป็นนามธรรม หรือเป็นสิ่งที่ทางกายภาพก็ได้ เช่น บุคคล สถานการณ์

เบนจามิน บลูม (Benjamin S. Bloom อ้างถึงในอักษร สวัสดิ์ 2542, 26-28) ได้ให้ความหมายของ ความรู้ ว่าหมายถึง เรื่องที่เกี่ยวกับการระลึกถึงสิ่งเฉพาะ วิธีการและกระบวนการต่าง ๆ รวมถึงแบบกระบวนของโครงการวัตถุประสงค์ในด้านความรู้ โดยเน้นในเรื่องของกระบวนการทางจิตวิทยาของความจำ อันเป็นกระบวนการที่เชื่อมโยงเกี่ยวกับการจัดระเบียบ โดยก่อนหน้านี้ในปี ค.ศ. 1965 บลูมและคณะ ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับการรับรู้หรือพุทธิพิสัย (cognitive domain) ของคน ว่าประกอบด้วยความรู้ตามระดับต่าง ๆ รวม 6 ระดับ ซึ่งอาจพิจารณาจากระดับความรู้ในขั้นต่ำไปสู่ระดับของความรู้ในระดับที่สูงขึ้นไป โดยบลูมและคณะ ได้แจกแจงรายละเอียดของแต่ละระดับไว้ดังนี้

๑. ความรู้ (Knowledge) หมายถึง การเรียนรู้ที่เน้นถึงการจำและการระลึกได้ถึง ความคิด วัตถุ และปรากฏการณ์ต่าง ๆ ซึ่งเป็นความจำที่เริ่มจากสิ่งง่าย ๆ ที่เป็นอิสระแก่กัน ไปจนถึงความจำในสิ่งที่ยู่ยากซับซ้อนและมีความสัมพันธ์ระหว่างกัน

๒. ความเข้าใจหรือความคิดรวบยอด (Comprehension) เป็นความสามารถทางสติปัญญาในการขยายความรู้ ความจำ ให้กว้างออกไปจากเดิมอย่างสมเหตุสมผล การแสดงพฤติกรรม

เมื่อเผชิญกับสื่อความหมาย และความสามารถในการแปลความหมาย การสรุปหรือการขยายความสิ่งใดสิ่งหนึ่ง

๓. การนำไปปรับใช้ (Application) เป็นความสามารถในการนำความรู้ (knowledge) ความเข้าใจหรือความคิดรวบยอด (comprehension) ในเรื่องใด ๆ ที่มีอยู่เดิม ไปแก้ไขปัญหาที่แปลกใหม่ของเรื่องนั้น โดยการใช้ความรู้ต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งวิธีการกับความคิดรวบยอดมาผสมผสานกับความสามารถในการแปลความหมาย การสรุปหรือการขยายความสิ่งนั้น

๔. การวิเคราะห์ (Analysis) เป็นความสามารถและทักษะที่สูงกว่าความเข้าใจ และการนำไปปรับใช้ โดยมีลักษณะเป็นการแยกแยะสิ่งที่จะพิจารณาออกเป็นส่วนย่อย ที่มีความสัมพันธ์กัน รวมทั้งการสืบค้นความสัมพันธ์ของส่วนต่าง ๆ เพื่อดูว่าส่วนประกอบปลีกย่อยนั้นสามารถเข้ากันได้หรือไม่ อันจะช่วยให้เกิดความเข้าใจต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใดอย่างแท้จริง

๕. การสังเคราะห์ (Synthesis) เป็นความสามารถในการรวบรวมส่วนประกอบย่อย ๆ หรือส่วนใหญ่ ๆ เข้าด้วยกันเพื่อให้เป็นเรื่องราวอันหนึ่งอันเดียวกัน การสังเคราะห์จะมีลักษณะของการเป็นกระบวนการรวบรวมเนื้อหาสาระของเรื่องต่าง ๆ เข้าไว้ด้วยกัน เพื่อสร้างรูปแบบหรือโครงสร้างที่ยังไม่ชัดเจนขึ้นมาก่อน อันเป็นกระบวนการที่ต้องอาศัยความคิดสร้างสรรค์ภายในขอบเขตของสิ่งที่กำหนดให้

๖. การประเมินผล (Evaluation) เป็นความสามารถในการตัดสินใจเกี่ยวกับความคิด ค่านิยม ผลงาน คำตอบ วิธีการและเนื้อหาสาระเพื่อวัตถุประสงค์บางอย่าง โดยมีการกำหนดเกณฑ์ (criteria) เป็นฐานในการพิจารณาตัดสิน การประเมินผล จัดได้ว่าเป็นขั้นตอนที่สูงสุดของพุทธิลักษณะ (characteristics of cognitive domain) ที่ต้องใช้ความรู้ความเข้าใจ การนำไปปรับใช้ การวิเคราะห์ และการสังเคราะห์เข้ามาพิจารณาประกอบกันเพื่อทำการประเมินผลสิ่งหนึ่งสิ่งใด

ความรู้คือ สิ่งที่มีมนุษย์สร้าง ผลิต ความคิด ความเชื่อ ความจริง ความหมาย โดยใช้ ข้อเท็จจริง ข้อคิดเห็น ตรรกะ แสดงผ่านภาษา เครื่องหมาย และสื่อต่าง ๆ โดยมีเป้าหมายและวัตถุประสงค์เป็นไปตามผู้สร้าง ผู้ผลิตจะให้ความหมาย

๒.๑.๔ แนวคิดเกี่ยวกับ จิตวิทยาการเรียนรู้

เมื่อทราบถึงความสัมพันธ์ของการรับรู้ ที่จะนำไปสู่การเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพแล้ว ผู้บรรยายจึงต้องเป็นผู้กระตุ้น หรือเสนอสิ่งต่าง ๆ ให้ผู้เรียน เพราะการเรียนรู้เป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นในตัว ผู้เรียนซึ่ง จำเนียร ช่วงโชติ (2519) ให้ความหมายไว้ว่า "การเรียนรู้ หมายถึง การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมอันเกิดจากประสบการณ์ที่มีขอบเขตกว้าง และสลับซับซ้อนมากโดยเฉพาะในแง่ของการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม"

การเรียนรู้ หมายถึง กระบวนการเปลี่ยนพฤติกรรม ซึ่งหมายถึง กิจกรรมที่ผู้เรียนแสดงออก และสามารถสังเกตและวัดได้ การศึกษากระบวนการเรียนรู้จึงต้องศึกษาเรื่อง

ของพฤติกรรมมนุษย์ที่เปลี่ยนไปในลักษณะที่พึงประสงค์ การศึกษาพฤติกรรมต่าง ๆ จะต้องมีระบบระเบียบ วิธีการ และอาศัยความรู้ต่าง ๆ เช่น จิตวิทยา การศึกษา สังคมวิทยา มานุษยวิทยา เศรษฐศาสตร์ รัฐศาสตร์ กระบวนการสื่อความและสื่อความหมายและสื่อความหมาย การพิจารณาการเรียนรู้ของผู้เรียนจำเป็นต้องสังเกตและวัดพฤติกรรมที่เปลี่ยนไป การศึกษาพฤติกรรมต่าง ๆ นำไปสู่การกำหนดทฤษฎี การเรียนรู้ต่าง ๆ ทฤษฎีกระบวนการกลุ่มพฤติกรรมร่วมกันระหว่างครูและผู้เรียนรวมทั้งวิธีการจัดระบบการเรียนการสอนที่จะช่วยทำให้ผู้เรียนเปลี่ยนพฤติกรรมการเรียนรู้ไปตามวัตถุประสงค์

การเรียนรู้เป็นพื้นฐานของการดำเนินชีวิต มนุษย์มีการเรียนรู้ตั้งแต่แรกเกิดจนถึงก่อนตาย จึงมีคำกล่าวเสมอว่า "NO ONE TOO OLD TO LEARN" หรือ ไม่มีใครแก่เกินที่จะเรียน การเรียนรู้จะช่วยในการพัฒนาคุณภาพชีวิตได้เป็นอย่างดี

การเรียนรู้ของคนเรา จากไม่รู้ไปสู่การเรียนรู้ มี 5 ขั้นตอนดังที่ กฤษณา ศักดิ์ศรี (2530) กล่าวไว้ดังนี้ "การเรียนรู้เกิดขึ้นเมื่อสิ่งเร้า (STIMULUS) มาเร้าอินทรีย์ (ORGANISM) ประสาทที่ตื่นตัว เกิดการรับสัมผัส หรือเพนนาการ (SENSATION) ด้วยประสาททั้ง 5 แล้วส่งกระแสสัมผัสไปยังระบบประสาทส่วนกลาง ทำให้เกิดการแปลความหมายขึ้นโดยอาศัยประสบการณ์เดิมและอื่น ๆ เรียกว่า สัญชาต หรือการรับรู้ (PERCEPTION) เมื่อแปลความหมายแล้ว ก็จะมีการสรุปผลของการรับรู้เป็นความคิดรวบยอดเรียกว่า เกิดสังกะ (CONCEPTION) แล้วมีปฏิกิริยาตอบสนอง (RESPONSE) อย่างหนึ่งอย่างใดต่อสิ่งเร้าตามที่รับรู้เป็นผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม แสดงว่าการเรียนรู้ได้เกิดขึ้นแล้วประเมินผลที่เกิดจากการตอบสนองต่อสิ่งเร้าได้แล้ว"

การเรียนรู้เป็นพื้นฐานของการดำเนินชีวิต มนุษย์มีการเรียนรู้ตั้งแต่แรกเกิดจนถึงก่อนตาย จึงมีคำกล่าวเสมอว่า "NO ONE TOO OLD TO LEARN" หรือ ไม่มีใครแก่เกินที่จะเรียน การเรียนรู้จะช่วยในการพัฒนาคุณภาพชีวิตได้เป็นอย่างดี

๒.๑.๕ แนวคิดเกี่ยวกับธรรมชาติของการเรียนรู้ มี 4 ขั้นตอน คือ

- ๑ .ความต้องการของผู้เรียน (WANT) คือ ผู้เรียนอยากทราบอะไร เมื่อผู้เรียนมีความต้องการอยากรู้อยากเห็นในสิ่งใดก็ตาม จะเป็นสิ่งที่ยั่วเย้าให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้
๒. สิ่งเร้าที่น่าสนใจ (STIMULUS) ก่อนที่จะเรียนรู้ได้ จะต้องมียั่วเย้าที่น่าสนใจ และน่าสัมผัสสำหรับผู้เรียน ทำให้มนุษย์ตื่นนอนขวย และใส่ใจที่จะเรียนรู้ในสิ่งที่น่าสนใจนั้น ๆ
๓. การตอบสนอง (RESPONSE) เมื่อมีสิ่งเร้าที่น่าสนใจและน่าสัมผัส มนุษย์จะทำการสัมผัสโดยใช้ประสาทสัมผัสต่าง ๆ เช่น ตาหู ฟัง ลิ้นชิม จมูกดม ผิวหนังสัมผัส และสัมผัสด้วยใจ เป็นต้น ทำให้มีการแปลความหมายจากการสัมผัสสิ่งเร้า เป็นการรับรู้ จำได้ ประสานความรู้เข้าด้วยกัน มีการเปรียบเทียบ และคิดอย่างมีเหตุผล

๔. การได้รับรางวัล (REWARD) ภายหลังจากการตอบสนอง มนุษย์อาจเกิดความรู้สึกพึงพอใจ ซึ่งเป็นกำไรชีวิตอย่างหนึ่ง จะได้นำไปพัฒนาคุณภาพชีวิต เช่น การได้เรียนรู้ในวิชาชีพชั้นสูง จนสามารถออกไปประกอบอาชีพชั้นสูง (PROFESSIONAL) ได้ นอกจากจะได้รับรางวัลทางเศรษฐกิจเป็นเงินตราแล้ว ยังจะได้รับเกียรติยศจากสังคมเป็นศักดิ์ศรี และความภาคภูมิใจทางสังคมได้ประการหนึ่งด้วย

๒.๑.๖ แนวคิดเกี่ยวกับลำดับขั้นของการเรียนรู้

ในกระบวนการเรียนรู้ของคนเรานั้น จะประกอบด้วยลำดับขั้นตอนพื้นฐานที่สำคัญ ๓ ขั้นตอนด้วยกัน คือ (๑) ประสบการณ์ (๒) ความเข้าใจ และ (๓) ความนึกคิด

๑. ประสบการณ์ (EXPERIENCES) ในบุคคลปกติทุกคนจะมีประสบการณ์รู้อยู่ด้วยกันทั้งนั้น ส่วนใหญ่ที่เป็นที่เข้าใจก็คือ ประสบาสัมผัสทั้งห้า ซึ่งได้แก่ ตา หู จมูก ลิ้น และผิวหนัง ประสบาสัมผัสเหล่านี้จะเป็นเสมือนช่องประตูที่จะให้บุคคลได้รับรู้และตอบสนองต่อสิ่งเร้าต่าง ๆ ถ้าไม่มีประสบการณ์เหล่านี้แล้ว บุคคลจะไม่มีโอกาสรับรู้หรือมีประสบการณ์ใด ๆ เลย ซึ่งก็เท่ากับเขาไม่สามารถเรียนรู้สิ่งใด ๆ ได้ด้วย ประสบการณ์ต่าง ๆ ที่บุคคลได้รับนั้นย่อมจะแตกต่างกัน บางชนิดก็เป็นประสบการณ์ตรง บางชนิดเป็นประสบการณ์แทน บางชนิดเป็นประสบการณ์รูปธรรม และบางชนิดเป็นประสบการณ์นามธรรม หรือเป็นสัญลักษณ์

๒. ความเข้าใจ (UNDERSTANDING) หลังจากบุคคลได้รับประสบการณ์แล้ว ขั้นต่อไปก็คือ ตีความหมายหรือสร้างมโนคติ (CONCEPT) ในประสบการณ์นั้น กระบวนการนี้เกิดขึ้นในสมองหรือจิตของบุคคล เพราะสมองจะเกิดสัญญาณ (PERCEPT) และมีความทรงจำ (RETAIN) ขึ้น ซึ่งเราเรียกกระบวนการนี้ว่า "ความเข้าใจ" ในการเรียนรู้นั้น บุคคลจะเข้าใจประสบการณ์ที่เขาประสบได้ก็ต่อเมื่อเขาสามารถจัดระเบียบ (ORGANIZE) วิเคราะห์ (ANALYZE) และสังเคราะห์ (SYNTHESIS) ประสบการณ์ต่าง ๆ จนกระทั่งหาความหมายอันแท้จริงของประสบการณ์นั้นได้

๓. ความนึกคิด (THINKING) ความนึกคิดถือว่าเป็นขั้นสุดท้ายของการเรียนรู้ ซึ่งเป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นในสมอง CROW (1948) ได้กล่าวว่า ความนึกคิดที่มีประสิทธิภาพนั้น ต้องเป็นความนึกคิดที่สามารถจัดระเบียบ (ORGANIZE) ประสบการณ์เดิมกับประสบการณ์ใหม่ที่ได้รับให้เข้ากันได้

๒.๑.๗ ทฤษฎีการรับรู้

ทฤษฎีการรับรู้ (PERCEPTION THEORY) การรับรู้เป็นพื้นฐานการเรียนรู้ที่สำคัญของบุคคล เพราะการตอบสนองพฤติกรรมใดๆจะขึ้นอยู่กับ การรับรู้จากสภาพแวดล้อมของตนและความสามารถในการแปลความหมายของสภาพนั้นๆ ดังนั้นการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ จึงขึ้นอยู่กับปัจจัยการรับรู้และสิ่งเร้าที่มีประสิทธิภาพซึ่งปัจจัยการรับรู้ ประกอบด้วย ประสาทสัมผัส และปัจจัยทางจิตคือ ความรู้เดิม ความต้องการ และเจตคติ เป็นต้น การรับรู้จะประกอบด้วยกระบวนการสามด้าน คือ การรับสัมผัส การแปลความหมายและอารมณ์ การรับรู้เป็นผลเนื่องมาจากการที่มนุษย์ใช้อวัยวะรับสัมผัส (SENSORY MOTOR) ซึ่งเรียกว่า เครื่องรับ (SENSORY) ทั้ง 5 ชนิด คือ ตา หู จมูก ลิ้น และผิวหนัง จากการวิจัยมีการค้นพบว่า การรับรู้ของคนเกิดจากการเห็น 75% จากการได้ยิน 13% การสัมผัส 6% กลิ่น 3% และรส 3% การรับรู้จะเกิดขึ้นมากน้อยเพียงใด ขึ้นอยู่กับสิ่งที่มีอิทธิพล หรือปัจจัยในการรับรู้ ได้แก่ ลักษณะของผู้รับรู้ ลักษณะของสิ่งเร้า การที่มนุษย์จะรับรู้และสามารถพัฒนาจนเป็นการเรียนรู้ได้ดีหรือไม่นั้น ย่อมขึ้นอยู่กับองค์ประกอบต่าง ๆ ดังนี้

๑. สถิติปัญญา ผู้มีสติปัญญาสูงกว่า ย่อมรับรู้ได้ดีกว่าผู้มีสติปัญญาต่ำกว่า
๒. การสังเกตและพิจารณา ขึ้นอยู่กับความชำนาญ และความสนใจต่อสิ่งเร้า
๓. คุณภาพของจิตในขณะนั้น ถ้ามีความเหนื่อยอ่อน เครียด หรืออารมณ์ขุ่นมัว อาจทำให้แปลความหมายของสิ่งเร้าที่สัมผัสได้ไม่ดี แต่ในทางตรงกันข้าม หากสภาพจิตใจผ่อนคลาย ปลอดโปร่ง ก็จะทำให้การรับรู้และการเรียนรู้เป็นไปด้วยดี และเป็นระบบ

๒.๑.๗.๑ การจัดระบบการรับรู้มนุษย์เมื่อพบสิ่งเร้าไม่ได้รับรู้ตามที่สิ่งเร้าปรากฏแต่นำมาจัดระบบตามหลักดังนี้

๑ หลักแห่งความคล้ายคลึง (PRINCIPLE OF SIMILARITY) สิ่งเร้าใดที่มีความคล้ายกันจะรับรู้ว่าเป็นพวกเดียวกัน

๒ หลักแห่งความใกล้ชิด (PRINCIPLE OF PROXIMITY) สิ่งเร้าที่มีความใกล้กันจะรับรู้ว่าเป็นพวกเดียวกัน

๓.หลักแห่งความสมบูรณ์ (PRINCIPLE OF CLOSURE) เป็นการรับรู้สิ่งที่ไม่สมบูรณ์ให้สมบูรณ์ขึ้น

๒.๑.๗.๒ ความคงที่ของการรับรู้ (PERCEPTUAL CONSTANCY) ความคงที่ในการรับรู้มี 3 ประการ ได้แก่

๑. การคงที่ของขนาด
๒. การคงที่ของรูปแบบ รูปทรง
๓. การคงที่ของสีและแสงสว่าง

การรับรู้ที่ผิดพลาด แม้ว่ามนุษย์มีอวัยวะรับสัมผัสถึง 5 ประเภทแต่มนุษย์ก็ยังรับรู้ผิดพลาดได้ เช่น ภาพลวงตา การรับฟังความบอกเล่าทำให้เรื่องบิดเบือนไป การมีประสบการณ์และค่านิยมที่แตกต่างกัน ดังนั้นการรับรู้ถ้าจะให้ถูกต้องจะต้องรับรู้โดยผ่านประสาทสัมผัสหลายทางผ่านกระบวนการคิดไตร่ตรองให้มากขึ้น

๒.๑.๗.๓ หลักการรับรู้สำหรับการศึกษา

๑. การรับรู้จะพัฒนาตามวัยและความสามารถที่จะรับรู้สิ่งภายนอกอย่างถูกต้องและเหมาะสม

๒. การรับรู้โดยการเห็นจะก่อให้เกิดความเข้าใจดีกว่า การได้ยินและประสาทสัมผัสอื่นๆ ดังนั้นการเรียนรู้โดยผ่านประสาทสัมผัสได้มากจะก่อให้เกิดความเข้าใจที่สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

๓. ลักษณะและวิธีการรับรู้ของแต่ละคน จะแตกต่างกันตามพื้นฐานของบุคลิกภาพและจะแสดงออกตามที่ได้รับรู้และทรงจำของเขา

๔. การเข้าใจผู้เรียนทั้งในด้านคุณลักษณะและสภาพแวดล้อมจะเป็นผลดีต่อการจัดการเรียนการสอน

๒.๑.๘ ทฤษฎีการสร้างแรงจูงใจของมาโลน (MALONE)

ปัจจัย ๔ ประการที่เกิดแรงจูงใจตามทฤษฎีนี้ได้แก่ ความท้าทาย จิตนาการความอยากรู้อยากเห็นและความรู้สึกที่ได้ควบคุมบทเรียนซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

๑.ความท้าทาย (CHALLENGE) ในบทเรียน ควรจะมีกิจกรรมซึ่งท้าทายผู้เรียน กิจกรรมซึ่งท้าทายผู้เรียนนี้จะต้องมีเป้าหมาย (GOAL) ที่ชัดเจนและเหมาะสมกับสมกับผู้เรียน (ไม่ยากหรือง่ายเกินไป) นอกจากนี้ยังควรที่จะให้ออกาสผู้เรียนในการเลือกระดับความยากง่ายของกิจกรรมตามความต้องการและความสามารถ

๒.จินตนาการ (FANTASY) จินตนาการคือ การที่ผู้เรียนวาดภาพวาดภาพของเหตุการณ์ ในเหตุการณ์หนึ่งสร้างภาพว่าตัวเองอยู่ในเหตุการณ์หนึ่งแม้ว่าปกติแล้วการสร้างจินตนาการนี้มักจะไปด้วยกันกับคอมพิวเตอร์ช่วยสอนประเภทเกม หากมีผู้พัฒนาก็สามารถใช้การสร้างจินตนาการในการออกแบบเป็นการกระตุ้นให้ผู้เรียนสร้างภาพด้วยตัวเองในสถานการณ์ต่างๆซึ่งผู้เรียนสามารถประยุกต์ใช้ข้อมูลความรู้ที่กำลังทำการศึกษาอยู่ได้

๓.ความอยากรู้อยากเห็นทางความรู้สึก (SENSORY CURIOSITY) ความอยากรู้อยากเห็นที่เริ่มจากการกระตุ้นความรู้สึกที่ผ่านทางโสต (การเห็น) โดยสิ่งเร้าที่แปลกใหม่และดึงดูดความสนใจการออกแบบบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน โดยการใช้สื่อรูปแบบต่างๆในการนำเสนอที่แปลกใหม่และดึงดูดความสนใจอยู่ตลอดเวลาบนหน้าจอและคงความอยากรู้อยากเห็นของผู้เรียนความอยากรู้อยากเห็นทางปัญญาคือ ความอยากรู้อยากเห็นในลักษณะของความ

ต้องการที่จะเรียนรู้สิ่งต่างที่แปลกใหม่ ที่ไม่คาดหวัง ไม่แน่นอน ที่เป็นข้อยกเว้น แตกต่างไปจากกฎเกณฑ์หรือไม่สมบูรณ์เป็นต้น

๒.๑.๙ ทฤษฎีแบบจำลองอาร์คส (ASCS MODEL)

ได้แก่ ความรู้ความสนใจ ความรู้สึกเกี่ยวกับเนื้อหาความมั่นใจ ความพึงพอใจของผู้เรียน

๑.ความรู้ความสนใจ (AROUSE) ความรู้ความสนใจจะต้องจำกัดในเฉพาะช่วงแรกของบทเรียนเท่านั้น หากเป็นหน้าที่ของผู้ออกแบบที่จะต้องพยายามทำให้ผู้เรียนเกิดความสนใจตลอดทั้งบทเรียนวิธีหนึ่งที่เรียกความสนใจจากผู้เรียนได้ดีก็คือการทำให้ผู้เรียนเกิดความอยากรู้อยากเห็นนั่นเอง

๒.ความรู้เกี่ยวข้องกับเนื้อหา (RELEVANT) คือ การทำให้ผู้เรียนเกิดความรู้สึกว่าตนกำลังเรียนอยู่นั้นมีความหมายหรือประโยชน์ต่อผู้เรียนเอง

๓.ความมั่นใจ (CONFIDENCE) การทำให้ผู้เรียนทราบถึงสิ่งที่ตนเองคาดหวังในการเรียนและโอกาสในการทำให้สำเร็จตามความคาดหวัง พร้อมทั้งคำแนะนำที่มีประโยชน์ เป็นการสร้างความมั่นใจให้กับผู้เรียนนอกจากนั้นยังควรให้ผู้เรียนได้ควบคุมการเรียนของตนด้วยซึ่งในข้อนี้จะคล้ายกับทฤษฎีของมาโลนในเรื่องของการท้าทายและการควบคุม

๔.ความพึงพอใจของผู้เรียน (SATISFACTION)การทำให้ผู้เรียนเกิดความพึงพอใจในการเรียนมากขึ้นนั้นทำโดยการหากิจกรรมซึ่งเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ประยุกต์ใช้สิ่งที่ตนเรียนมาในสถานการณ์จริงและจักหาผลป้อนกลับในทางบวกหลังจากที่ผู้เรียนทั้งนี้จะต้องอยู่บนพื้นฐานของความยุติธรรมด้วย

การพัฒนาการ มีผู้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับเกณฑ์มาตรฐานพฤติกรรมของบุคคลในแต่ละวัย พึงจะได้เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า “งานประจำวัย” (DEVELOPMENT TASKS) โดยนักจิตวิทยาชื่อ ฮาวิกฮอร์ส ได้เสนองานพัฒนาการของมนุษย์ในแต่ละวัยโดยอาศัยพื้นฐานทางสรีระวิทยาความคาดหวังทางสังคมวัฒนธรรมและจิตวิทยาจากวัยเด็กถึงวัยชรา

๒.๒ แนวคิดเกี่ยวกับหลักสูตรและรูปแบบของการประเมิน

๒.๒.๑ หลักสูตร และการประเมินหลักสูตรมีดังนี้

๑.ความหมายของหลักสูตร

การจัดการศึกษาไม่ว่าระดับใดจะสามารถสำเร็จลุล่วงไปได้จำเป็นต้องใช้หลักสูตรเป็นเครื่องมือในการจัดการเรียนการสอน ฉะนั้น หลักสูตรจึงเป็นปัจจัยสำคัญของการศึกษา และเป็นตัวบ่งชี้ซึ่งสามารถวัดระดับคุณภาพของการศึกษาได้

รุจิรี ภู่อาระ^{๒๓}ให้ความหมายของคำว่า “หลักสูตร” มาจากคำภาษาละตินว่า “Racecourse” แต่เมื่อนำมาใช้ทางการศึกษามีความหมายว่า เป็นรายการ กระบวนวิชา แผนการเรียน ซึ่งประกอบด้วย เป้าหมาย จุดประสงค์เฉพาะที่จะนำเสนอและจัดการเนื้อหา ซึ่งจะรวมถึงแบบ การเรียนการสอน ตามจุดประสงค์และท้ายที่สุดจะต้องมีการประเมินผลลัพธ์ของการเรียน

อนุชัย ตั้งศุภพรชัย^{๒๔} มีความเห็นว่า การให้การศึกษา หมายถึง การให้วิชา ความรู้ การถ่ายทอดวัฒนธรรม การปลูกฝังเจตคติและค่านิยม และการเสริมสร้าง

บ็อบบิท (Bobbitt)^{๒๕} ได้ให้ความหมายว่า “หลักสูตรคือรายการของสิ่งต่าง ๆ ที่ เด็กและ เยาวชนต้องทำและมีประสบการณ์ด้วยวิธีการพัฒนาความสามารถในการทำสิ่งต่าง ๆ ดังกล่าวให้ดี เพื่อสามารถดำรงชีวิตในวัยผู้ใหญ่ได้”

กู๊ด (Good)^{๒๖} ได้ให้ความหมายว่า “หลักสูตรคือกลุ่มรายวิชาที่จัดไว้อย่างมี ระบบ หรือลำดับวิชาที่บังคับสำหรับการจบการศึกษา หรือเพื่อรับประกาศนียบัตรในสาขาวิชาหลัก ๆ

จอห์นสัน (Johnson)^{๒๗} ได้ให้ความหมายของหลักสูตรไว้ว่า “หลักสูตร เกี่ยวข้องไม่เฉพาะกับสิ่งที่นักเรียนจะต้องกระทำในสถานการณ์การเรียนรู้เท่านั้น แต่เกี่ยวข้องกับสิ่งที่ เขาจะต้องเรียนรู้ (หรือสามารถทำได้) อันเป็นผลมาจากสิ่งที่เขากระทำด้วย หลักสูตรได้แก่ สิ่งที่เป็น ผลตามมาจากสิ่งที่เกิดขึ้น หลักสูตรเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับความคาดหวังหรือความตั้งใจ และถ้าจะกล่าว ให้เฉพาะลงไปอีกก็คือ มันเกี่ยวกับผลการเรียนรู้ที่ตั้งใจเอาไว้ และมุ่งหวังจะให้บรรลุโดยผ่านทาง การสอน นั่นคือ ผ่านทางประสบการณ์ที่จัดให้ ผ่านทางสิ่งที่เกิดขึ้นและสิ่งที่ผู้เรียนจะกระทำ”

เซเลอร์และอเล็กซานเดอร์ (Saylor & Alexander)^{๒๘} เป็นแผนสำหรับจัด โอกาสการเรียนรู้ให้แก่บุคคลกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง เพื่อบรรลุเป้าหมายหรือจุดหมายที่วางไว้โดยมีโรงเรียน เป็นผู้รับผิดชอบ

^{๒๓} รุจิรี ภู่อาระ และจันทราณี สงวนนาม, การบริหารหลักสูตรสถานศึกษา, (๒๕๕๑) หน้า ๙.

^{๒๔} อนุชัย ตั้งศุภพรชัย, การประเมินผลหลักสูตรบริหารธุรกิจบัณฑิตสาขาวิชาการจัดการคณะ บริหารธุรกิจมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีมหานครพุทธศักราช ๒๕๓๙ (วิทยานิพนธ์สาขาวิชาบริหารอาชีวและเทคนิค ศึกษา สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ, ๒๕๔๖), หน้า ๕.

^{๒๕} ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์, การพัฒนาหลักสูตรหลักการและแนวปฏิบัติ, (กรุงเทพฯ : อลิ้นเพรส, ๒๕๓๙) หน้า ๔. (อ้างใน Bobbitt, Franklin 1918 : 42) Bobbitt, J. F. The Curriculum. Boston : Houghton Mifflin Company reprinted (New York : Arno Press, 1972)

^{๒๖} (Good, C.V.) Dictionary of Education, (New York : McGraw-Hill.1973), p. 157.

^{๒๗} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๕. (อ้างใน Johnson, M ๑๙๗๐ - ๑๙๗๑ : ๒๕)

^{๒๘} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๖. (อ้างใน Saytor, J.G. & Alexander, W.M. ๑๙๗๔ : ๖)

สมิตร คุณากร^{๒๙} กล่าวว่า หลักสูตรหมายถึง โครงการให้การศึกษาเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ ความสามารถและคุณลักษณะสอดคล้องกับความมุ่งหมายทางการศึกษาที่กำหนดไว้ ทาบ (Taba)^{๓๐} หลักสูตรคือแผนการเรียนรู้ที่ประกอบด้วยจุดประสงค์และจุดหมายเฉพาะ การเลือกและการจัดเนื้อหา วิธีการจัดการเรียนการสอน และการประเมินผล กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ^{๓๑} ได้เสนอความเห็นเกี่ยวกับหลักสูตรไว้ว่า หลักสูตร หมายถึง ข้อกำหนดด้วยจุดหมายแนวทางวิธีการ และเนื้อหาสาระในการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียน เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ ความสามารถ ทักษะ และพฤติกรรมตามที่กำหนดในจุดมุ่งหมายของการศึกษาจากความหมายของหลักสูตรที่กล่าวมาข้างต้น สรุปได้ว่า หลักสูตร หมายถึง รายการ แผนการเรียนต่าง ๆ ที่จัดให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ทั้งในและนอกห้องเรียน เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ ความสามารถ และพฤติกรรมเป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้

๒.ความสำคัญของหลักสูตรต่อการศึกษา^{๓๒}

ว่า การศึกษา ได้มีนักการศึกษา และนักปราชญ์ให้ความหมายต่าง ๆ ดังต่อไปนี้
จอห์น ดิวอี้ (Dewey)^{๓๓} ได้กล่าวถึงความหมายของการศึกษาว่า การศึกษาเป็นกระบวนการทางสังคม และเป็นหน้าที่ของสังคม

ไทเลอร์ (Tyler)^{๓๔} เสนอว่า การศึกษาเป็นกระบวนการของการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของมนุษย์

ซาโรช บัศวรี^{๓๕} ได้กล่าวว่า การศึกษาคือความเจริญงอกงามที่เกิดขึ้นแก่ผู้เรียนเนื่องจากได้รับประสบการณ์ที่เลือกเฟ้นแล้วอย่างดี

ภิญโญ สาร^{๓๖} ให้ความเห็นว่า การศึกษาเป็นกระบวนการพัฒนาบุคคลทั้งในด้านจิตใจ นิสัย และคุณสมบัติอย่างอื่น กระบวนการศึกษาเป็นเพียงเครื่องมือที่คนรุ่นหนึ่งให้แก่คนอีกรุ่นหนึ่ง เครื่องมือนี้ถ้าไม่นำไปใช้จะไม่เกิดประโยชน์อันใด นอกจากนี้การศึกษายังเป็นเครื่องมืออัน

^{๒๙} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๖. (อ้างใน สมิตร คุณากร. ๒๕๒๓ : ๒)

^{๓๐} พระมหาพจน์ สุวโจ, “การประเมินหลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกธรรม : ศึกษากรณีชั้นตรี”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๕)

^{๓๑} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๔๔.

^{๓๒} ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์, การพัฒนาหลักสูตรหลักการและแนวปฏิบัติ, หน้า ๑๐ – ๑๑.

^{๓๓} Dewey, John. *Experience and Education*. (New York : Collier Books, 1938)

^{๓๔} Tyler, R.W, *Educational Evaluation : new Roles*, (New Means. Chicago : University of Chicago Press, 1986), p. 15-16.

^{๓๕} สาโรช บัศวรี, *จริยธรรมศึกษา*, (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ ศรีสภาลาดพร้าว, ๒๕๒๗), หน้า ๑๕.

^{๓๖} ภิญโญ สาร, *หลักการบริหารสถานศึกษา*, (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ วัฒนาพานิช, ๒๕๑๙), หน้า ๓๐.

สำคัญของรัฐในการสร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของพลเมือง เพื่อก่อให้เกิดความมั่นคงของรัฐ ตามที่รัฐต้องการทั้งในด้านสังคม วัฒนธรรม เศรษฐกิจและการศึกษา

สุมน อมรวิวัฒน์^{๓๗} เสนอว่า การศึกษาคือกระบวนการต่อเนื่องที่ช่วยให้เกิดการเรียนรู้ สร้างเสริมประสบการณ์ที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงและความเจริญงอกงามไปทางที่พึงประสงค์จากความคิดเห็นเกี่ยวกับความหมายดังกล่าวข้างต้นนี้ สามารถประมวลได้ว่าการศึกษาคือกระบวนการพัฒนาคนให้มีคุณธรรม ความรู้และประสบการณ์อย่างต่อเนื่อง ช่วยทำให้คนมีการพัฒนาชีวิตไปในทางที่ดีขึ้นเพื่อนำความเจริญและคุณประโยชน์สู่ตนเอง สังคม และประเทศชาติ นักการศึกษาได้กล่าวถึงความสำคัญของหลักสูตรไว้ ดังนี้

ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์^{๓๘} ให้ความสำคัญของหลักสูตรไว้ว่า หลักสูตรเป็นแนวทาง และเป็นเกณฑ์มาตรฐานทางการศึกษาสำหรับควบคุมการเรียนการสอนในแต่ละระดับการศึกษา หลักสูตรจึงเป็นเสมือนหางเสือที่จะคอยกำหนดทิศทางการเรียนการสอนเป็นไปตามความมุ่งหมายของการศึกษา และเป็นเครื่องชี้แนวทางในการจัดความรู้และประสบการณ์แก่ผู้เรียนให้ได้รับการศึกษาที่มุ่งสู่จุดหมายเดียวกันด้วยเหตุนี้ หลักสูตรจะสัมฤทธิ์ผลมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับการสอนของครูเป็นส่วนใหญ่ และในขณะที่หลักสูตรต้องการสอนการสอนก็ต้องพึงหลักสูตรเช่นกัน

สุนีย์ ภูพันธ์^{๓๙} ได้ให้ความสำคัญของหลักสูตรไว้ว่า

- ๑) หลักสูตรเป็นเสมือนบัวหลอมพลเมืองให้มีคุณภาพ
- ๒) หลักสูตรเป็นมาตรฐานของการจัดการศึกษา
- ๓) หลักสูตรเป็นโครงการและแนวทางในการจัดการศึกษา
- ๔) ในระดับโรงเรียนหลักสูตรจะให้แนวปฏิบัติแก่ครู
- ๕) หลักสูตรเป็นแนวทางในการส่งเสริมความเจริญงอกงามพัฒนาการของผู้เรียนตามจุดมุ่งหมายการศึกษา
- ๖) หลักสูตรเป็นเครื่องกำหนดแนวทางในการจัดประสบการณ์ว่าผู้เรียนและสังคมควรจะได้รับสิ่งใดบ้างที่จะเป็นประโยชน์กับผู้เรียนโดยตรง
- ๗) หลักสูตรเป็นเครื่องกำหนดว่าเนื้อหาวิชาอะไรบ้างที่จะช่วยให้ผู้เรียนมีชีวิตอยู่ในสังคม อย่างราบรื่น เป็นพลเมืองของประเทศชาติและบำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์แก่สังคม

^{๓๗} สุมน อมรวิวัฒน์ .(๒๕๕๔), *ครุศึกษากับความเปลี่ยนแปลงที่ท้าทาย*, (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์พัฒน นทร์ พี.พี)

^{๓๘} ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์, *การพัฒนาหลักสูตรหลักการและแนวปฏิบัติ*, (กรุงเทพฯ : อลิ้นไพล, ๒๕๓๙), หน้า ๑๐-๑๓.

^{๓๙} สุนีย์ ภูพันธ์, *แนวคิดพื้นฐานการสร้างและพัฒนาหลักสูตร*, (เชียงใหม่ : เดอะโนว์เลจ เซ็นเตอร์ ,๒๕๔๖), หน้า๑๗

๘) หลักสูตรเป็นเครื่องกำหนดว่าวิธีการดำเนินชีวิตของผู้เรียนให้เป็นไปด้วยความราบรื่นและผาสุกเป็นอย่างไร

๙) หลักสูตรย่อมทำนายลักษณะของสังคมในอนาคตว่าเป็นอย่างไร

๑๐) หลักสูตรย่อมกำหนดแนวทางความรู้ ความสามารถ ความประพฤติ ทักษะและเจตคติของผู้เรียนในอันที่จะอยู่ร่วมในสังคม และบำเพ็ญให้เป็นประโยชน์ต่อชุมชนและชาติ บ้านเมือง

ชฎาวัลย์ รุณเลิศ^{๔๐} สรุปความสำคัญของหลักสูตร เป็นเครื่องมือที่จะนำความมุ่งหมายของการศึกษาออกไปสู่การปฏิบัติให้บรรลุผลสำเร็จเปรียบเสมือนหางเสือที่จะคอยบังคับหรือกำหนดทิศทางในการเรียนการสอนให้เป็นไปตามความมุ่งหมายของการศึกษา หลักสูตรทำให้สังคมเปลี่ยนแปลงได้ เพราะผู้พัฒนาหลักสูตรต้องการสร้างคุณลักษณะของผู้เรียนให้เป็นไปอย่างไร ก็สามารถที่จะกำหนดจุดมุ่งหมายและเนื้อหาวิชาให้เป็นไปตามที่ต้องการได้

สรุปได้ว่าความสำคัญของหลักสูตรสามารถเป็นตัวกำหนดทิศทางการจัดการเรียนการสอนและเป็นเครื่องมือกำหนดแนวปฏิบัติของผู้สอนให้เป็นไปตามความมุ่งหมายของการศึกษาในหลักสูตร ซึ่งพิจารณาจากเนื้อหาวิชาที่กำหนดให้ผู้เรียนได้ศึกษา เนื้อหาวิชาของหลักสูตรจึงเป็นตัวกำหนดคุณลักษณะของผู้เรียนให้เป็นไปตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตรได้

ด้วยเหตุนี้ การศึกษาจึงเป็นหน้าที่ของรัฐโดยตรง และจะต้องจัดการศึกษาในระดับต่าง ๆ อย่างดีที่สุด อย่างไรก็ตามในการจัดการศึกษาแก่เยาวชนและประชากรของประเทศนั้นจะต้องมีแนวทางในการจัดการศึกษาที่ให้อาจารย์ในแต่ละวัยและแต่ละระดับการศึกษาได้รับการศึกษาทัดเทียมกันและบรรลุจุดหมายที่กำหนดไว้ ดังนั้นจึงต้องมีหลักสูตรเพื่อเป็นแนวทางและเป็นเกณฑ์มาตรฐานทางการศึกษาสำหรับควบคุมการเรียนการสอนในแต่ละระดับการศึกษา การที่จะทราบว่าการศึกษาระดับต่าง ๆ จะดีหรือไม่ดี สามารถศึกษาได้จากหลักสูตรการศึกษาในระดับนั้น ๆ ของประเทศเพราะหลักสูตรเป็นเครื่องมือในการแปลงจุดมุ่งหมายและนโยบายทางการศึกษาของชาติสู่การปฏิบัติในสถาบันการศึกษาระดับต่าง ๆ หลักสูตรจะเป็นเสมือนกับหางเสือที่จะคอยกำหนดทิศทางให้การเรียนการสอนเป็นไปตามความมุ่งหมายของการศึกษา หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือ หลักสูตรเป็นเครื่องชี้แนวทางในการจัดความรู้และประสบการณ์แก่ผู้เรียนซึ่งครูจะต้องปฏิบัติตามเพื่อให้ผู้เรียนได้รับการศึกษาที่มุ่งสู่จุดหมายเดียวกัน หลักสูตรจึงเป็นหัวใจสำคัญของการศึกษา และเป็นเครื่องชี้ถึงความเจริญของชาติ ถ้าประเทศใดมีหลักสูตรที่เหมาะสม ทันสมัย และมีประสิทธิภาพ คนในประเทศนั้นก็ย่อมมีความรู้และศักยภาพในการพัฒนาประเทศได้อย่างเต็มที่

^{๔๐} ชฎาวัลย์ รุณเลิศ, การประเมินผลหลักสูตรวิชาการศึกษาทั่วไปของวิทยาลัยเทคโนโลยีทางการแพทย์และสาธารณสุขกาญจนาภิเษก, ๒๕๕, หน้า ๗-๘

๓.องค์ประกอบของหลักสูตร^{๔๑}

หลักสูตรอาจจะมีได้หลายประเภท หลายรูปแบบ และหลายระดับ แต่ไม่ว่าจะเป็นหลักสูตรใดก็ตาม ก็จะต้องมีองค์ประกอบพื้นฐานที่สำคัญอย่างน้อย ๔ ส่วน ซึ่งเป็นส่วนสำคัญคือ

๑) จุดมุ่งหมายของหลักสูตร จุดมุ่งหมายของหลักสูตรถือได้ว่าเป็นทิศทางของการจัดการศึกษา เป็นส่วนที่จะทำให้ทราบว่าพัฒนาผู้เรียนไปในลักษณะใด การกำหนดจุดมุ่งหมายของหลักสูตรจะต้องกระทำหลังจากที่ได้ศึกษาข้อมูลพื้นฐานแล้วว่า ควรจะดำเนินการแก้ปัญหาและสนองความต้องการของสังคมและของผู้เรียนได้อย่างไร และต้องให้สอดคล้องสัมพันธ์กับนโยบายการจัดการศึกษาของชาติด้วย

๒) เนื้อหาวิชาและประสบการณ์การเรียนรู้ ความรู้และประสบการณ์ต่าง ๆ มีความสำคัญในฐานะที่เป็นองค์ประกอบที่จะช่วยให้ผู้เรียนพัฒนาไปสู่จุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ เนื้อหาที่สมบูรณ์จะผนวกความรู้ ประสบการณ์ค่านิยม ทักษะคติเข้าด้วยกัน เพื่อให้ผู้เรียนได้ทั้งความรู้พัฒนานิสัย ระบบความคิดและการกระทำที่เหมาะสมประกอบกันไป

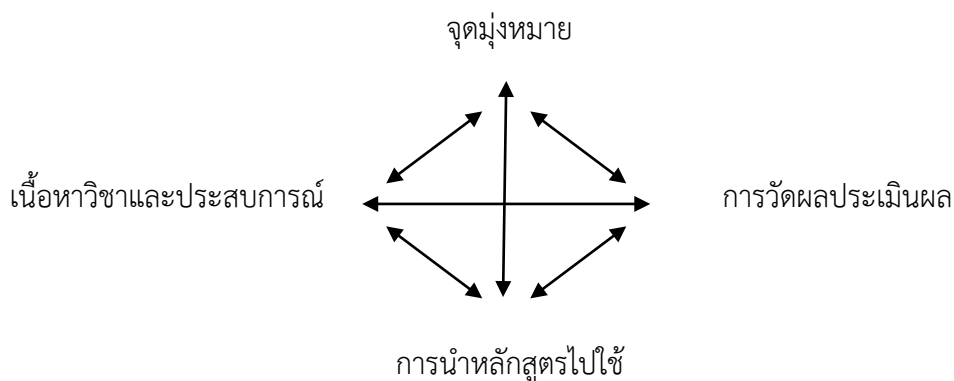
๓) การนำหลักสูตรไปใช้ เป็นองค์ประกอบส่วนที่สาม ซึ่งเป็นกระบวนการที่จะทำให้หลักสูตรกลายเป็นการปฏิบัติขึ้นมา การนำหลักสูตรไปใช้รวมถึงกิจกรรมหลาย ๆ อย่าง แต่กิจกรรมที่สำคัญที่สุดคือ “การเรียนการสอน ” ครูจึงเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการใช้หลักสูตรถ้าครูศึกษาหลักสูตร จนเข้าใจ่องแท้อสามารถนำไปใช้ได้อย่างดี ก็จะทำให้หลักสูตรเกิดสัมฤทธิ์ผลได้

๔) การประเมินผล เป็นองค์ประกอบสุดท้าย หลังจากที่ได้นำหลักสูตรไปใช้แล้วจะต้องมีการประเมินผลว่า การนำหลักสูตรไปใช้เกิดผลตามจุดมุ่งหมายที่วางไว้หรือไม่ มากน้อยเพียงใด ทั้งนี้เพื่อนำไปสู่การปรับปรุงหลักสูตรให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นการกำหนดองค์ประกอบทั้งสี่ส่วนของหลักสูตร ต้องให้มีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกัน และมีผลต่อเนื่องกัน ขั้นแรกผู้จัดทำหลักสูตรจะต้องเริ่มตั้งแต่การกำหนดจุดมุ่งหมายของหลักสูตรโดยพิจารณาว่า การศึกษาในระดับนั้น ๆ ควรเป็นไปเพื่ออะไร ผู้เรียนสำเร็จการศึกษาตามหลักสูตรนั้นแล้วควรมีคุณสมบัติอย่างไร คุณสมบัติของผู้เรียนที่กำหนดในจุดมุ่งหมายนั้นจะครอบคลุมทั้งทางด้านความรู้ ทักษะ เจตคติ ค่านิยมและคุณธรรมด้านต่าง ๆ ควบคู่กันไปเมื่อกำหนดคุณสมบัติของผู้จบหลักสูตรออกมาเป็นจุดมุ่งหมายแล้ว ขั้นต่อไปคือ พิจารณาว่าเนื้อหาวิชาใดหรือประสบการณ์ใดบ้างที่จะช่วยให้ผู้เรียนมีคุณสมบัติหรือบรรลุถึงคุณสมบัติที่กำหนดไว้ในจุดมุ่งหมายนั้น การกำหนดองค์ประกอบส่วนนี้ควรมีปริมาณและสัดส่วนของเนื้อหาวิชาและประสบการณ์ต่าง ๆ เหมาะสมสอดคล้องกับจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ต่อไปจึงพิจารณา

^{๔๑} อมรา เล็กเริงสินธุ์, **หลักสูตรและการจัดการมัธยมศึกษา**, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพฯ ฯ : สถาบันราชภัฏสวนดุสิต, ๒๕๔๐), หน้า ๘ - ๙.

ว่า การนำหลักสูตรไปใช้ หรือการจัดการเรียนการสอนนั้นควรเป็นแบบใด ปฏิบัติอย่างไรและ
ดำเนินการวัดผลอย่างไร เพื่อให้สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้นั้นในขั้นสุดท้ายจะต้องมีการ
ประเมินผลว่าการนำหลักสูตรไปใช้เกิดผลตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้หรือไม่มากนักเพียงใด

ของหลักสูตรทั้ง ๔ ส่วน จึงมีความสัมพันธ์กัน ดังแผนภาพต่อไปนี้

แผนภูมิภาพที่ ๒.๑ แสดงความสัมพันธ์ขององค์ประกอบของหลักสูตร

๔. ลักษณะหลักสูตรที่ดีการที่จะพิจารณาว่าหลักสูตรที่สร้างขึ้นดีหรือไม่ อย่างไร
ควรพิจารณาตามแนวกว้าง ๆ ทั้งในด้านกระบวนการจัดทำหลักสูตรและการนำหลักสูตรไปปฏิบัติจริง
ในโรงเรียน ดังนี้

๑. เป็นหลักสูตรที่มาจากการวางแผนงานที่รัดกุม มีขั้นตอนในการ
ดำเนินงานและตั้งอยู่รากฐานที่เชื่อถือได้

๒. วิธีการกำหนดจุดมุ่งหมาย การเลือกและการจัดเนื้อหาวิชา การจัด
กระบวนการเรียนการสอน และการวัดผลประเมินผลถูกต้องตามหลักเกณฑ์ทฤษฎีการสร้างหลักสูตร

๓. ต้องตรงตามความมุ่งหมายทางการศึกษาของชาติ เป็นเครื่องมือช่วยให้
เป้าหมายทางการศึกษาของชาติบรรลุตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้

๔. เป็นหลักสูตรที่ได้มาจากแนวคิดของบุคคลหลายฝ่าย ที่เข้ามามีส่วนร่วม
ในการสร้างและพัฒนาหลักสูตร ซึ่งรวมทั้งผู้ปกครอง ประชาชนและแม้แต่นักเรียน

๕. เป็นหลักสูตรที่สอดคล้องกับพื้นฐานที่สำคัญ ๆ คือ ปรัชญา จิตวิทยา
สังคม เศรษฐกิจและการปกครอง ตลอดจนวัฒนธรรมขนบธรรมเนียม ประเพณี และเอกลักษณ์ของ
ชาติ

๖. เป็นหลักสูตรที่จัดลำดับเนื้อหาและประสบการณ์ไว้อย่างต่อเนื่องไม่ข้าม
ขั้น ไม่วกวน หรือขาดตอนจนผู้เรียนได้รับประสบการณ์ที่ไม่ต่อเนื่อง

๗. หลักสูตรที่ดีจะต้องคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลของเด็ก โดยให้
เด็กมีโอกาสเลือกเรียนได้ตามความถนัดและความสนใจ

๘. เป็นหลักสูตรที่ยืดหยุ่นเป็นจุดศูนย์กลาง เนื้อหาและกิจกรรมต้องเหมาะสมกับพื้นฐานธรรมชาติความต้องการของผู้เรียน

๙. ต้องส่งเสริมความเจริญงอกงามในตัวผู้เรียนทุกด้าน รวมทั้งส่งเสริมความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ของผู้เรียน ช่วยให้ผู้เรียนแก้ปัญหาเองได้

๑๐. จะต้องบอกแนวทางการสอน สื่อการเรียนการสอน และแนวทางการวัดผลประเมินผลได้อย่างเหมาะสม

๑๑. มีความคล่องตัว ปรับปรุงเปลี่ยนแปลงให้เข้ากับสภาวะการณ์ต่าง ๆ ได้ ยืดหยุ่นต่าง ๆ สามารถนำไปดัดแปลงใช้ได้ เหมาะกับสภาพการดำเนินชีวิตของผู้เรียน

๑๒. เป็นหลักสูตรที่ครูเข้าใจหลักการ วัตถุประสงค์ได้ง่าย นำไปปฏิบัติได้จริง และสะดวก

๑๓. มีเนื้อหาสาระบริบูรณ์เพียงพอที่จะให้ผู้เรียนได้ความรู้ ทักษะมูลฐาน และส่งเสริมให้ถึงขั้นคิดเป็น ทำเป็น และแก้ปัญหาเป็น

๑๔. การบรรจุเนื้อหาประสบการณ์และกิจกรรมการเรียนการสอนต้องเหมาะสมกับช่วงเวลาที่ให้การศึกษา

๑๕. เนื้อหาที่กำหนดสอดคล้องกับสภาพการณ์ดำเนินชีวิตประสบการณ์ใกล้ตัวเด็กสามารถให้เด็กนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้

๑๖. มีการติดตามผลและประเมินผลเป็นระยะ ๆ เพื่อนำผลมาปรับปรุงพัฒนาหลักสูตรให้ดีขึ้น

๕. การประเมินหลักสูตร ๑ นักการศึกษาหลายท่านได้ให้ความหมายของการประเมินหลักสูตรไว้ต่าง ๆ กันดังนี้ คือ

คาร์เตอร์ กู๊ด (Carter Good)^{๔๒} ได้ให้ความหมายไว้ว่า การประเมินหลักสูตรคือการประเมินผลของกิจกรรมการเรียนภายในขอบข่ายของการสอนที่เน้นเฉพาะจุดประสงค์ของการตัดสินใจในความถูกต้องของจุดมุ่งหมาย ความสัมพันธ์และความต่อเนื่องของเนื้อหา และผลสัมฤทธิ์ของวัตถุประสงค์เฉพาะซึ่งนำไปสู่การตัดสินใจในการวางแผน การจัดโครงการ การต่อเนื่อง และการหมุนเวียนของกิจกรรมโครงการต่าง ๆ ที่จะจัดให้มีขึ้น

ลี ครอนบาช (Lee Cronbach)^{๔๓} ให้ความหมายว่า การประเมินหลักสูตรคือการรวบรวมข้อมูลและการใช้ข้อมูลเพื่อตัดสินใจในเรื่องโปรแกรมหรือหลักสูตรการศึกษา

^{๔๒} Good, C.V. *Dictionary of Education*, (New York : McGraw-Hill, 1973), p. 157.

^{๔๓} Cronbach, Lee J. *Essential of Psychological Testing* (rd ed.), (New York: Harper and Row., ๑๙๗๐), p.๒๐

สตัฟเฟิลบีมและคณะ (Stufflebeam et al.)^{๔๔} ให้ความหมายของการประเมินหลักสูตรว่า การประเมินหลักสูตรว่า การประเมินหลักสูตรคือ กระบวนการหาข้อมูล เก็บข้อมูล เพื่อนำมาใช้เป็นประโยชน์ในการตัดสินใจเลือกที่ดีกว่าเดิม

สุมิตร คุณานุกร^{๔๕} กล่าวถึงการประเมินหลักสูตรไว้ว่า การประเมินหลักสูตรคือการหาคำตอบว่าหลักสูตรสัมฤทธิ์ผลตามที่กำหนดไว้ในความมุ่งหมายหรือไม่มากนักน้อยเพียงใด และอะไรเป็นสาเหตุ การประเมินหลักสูตรเพื่อตัดสินสัมฤทธิ์ผลของหลักสูตรนั้นมีขอบเขตรวมถึง

- (๑) การวิเคราะห์ตัวหลักสูตร
- (๒) การวิเคราะห์กระบวนการของการนำหลักสูตรไปใช้
- (๓) การวิเคราะห์สัมฤทธิ์ผลในการเรียนของนักเรียน
- (๔) การวิเคราะห์โครงการประเมินหลักสูตร

วิชัย วงษ์ใหญ่^{๔๖} ให้ความหมายของการประเมินหลักสูตรไว้ว่า การประเมินหลักสูตรเป็นการพิจารณาเกี่ยวกับคุณค่าของหลักสูตรโดยใช้ผลจากการวัดในแง่ต่าง ๆ ของสิ่งที่ประเมินเพื่อนำมาพิจารณาร่วมกัน และสรุปว่าจะให้คุณค่าของหลักสูตรที่พัฒนาขึ้นมานั้นว่าเป็นอย่างไร มีคุณภาพดีหรือไม่เพียงใด หรือได้ผลตรงตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดหรือไม่ มีส่วนใดที่จะต้องปรับปรุงแก้ไข

สุจริต เพียรชอบ^{๔๗} กล่าวถึงการประเมินหลักสูตรไว้ว่าเป็นกระบวนการที่สำคัญ เพราะเป็นการหาคำตอบว่าหลักสูตรสัมฤทธิ์ผลตามที่ได้ตั้งจุดมุ่งหมายไว้หรือไม่ มากน้อยเพียงใด อะไรเป็นสาเหตุ ผู้ประเมินหลักสูตรจึงต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ดีทั้งทางด้านหลักสูตรและด้านการประเมินผล ซึ่งจะต้องเน้นการประเมินทั้งโปรแกรมการศึกษา มิใช่แต่เพียงผลการเรียนปีสุดท้ายเท่านั้น แต่ควรประเมินผลการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้เรียนด้วย

จากความหมายของการประเมินหลักสูตรที่กล่าวมาข้างต้น จะเห็นว่า นักการศึกษาได้ให้ความหมายไว้เป็น ๒ ลักษณะ คือ ความหมายแรกเป็นการให้ความหมายในแง่ที่เกี่ยวข้องกับสิ่งที่ต้องการประเมิน และความหมายที่สองจะให้อำนาจของกระบวนการประเมินผล ส่วนความหมายของการประเมินหลักสูตร หมายถึงการรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูล แล้วนำข้อมูลมาใช้ในการตัดสินใจข้อบกพร่องหรือปัญหา เพื่อหาทางปรับปรุงแก้ไขส่วนประกอบทุกส่วนของหลักสูตรให้มีคุณภาพดียิ่งขึ้นหรือตัดสินหาคุณค่าของหลักสูตรนั้น ๆ

^{๔๔} Strufflebeam, Daniel L., et al. Education evaluation and decision making, (Illinois: Peacock ,๑๙๗๑), p.๒๘.

^{๔๕} สุมิตร คุณานุกร, หลักสูตรและการสอน, (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ชวนพิมพ์, ๒๕๒๘)

^{๔๖} วิชัย วงษ์ใหญ่, พัฒนาหลักสูตรและการสอนมิติใหม่, (กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์, ๒๕๒๕)

^{๔๗} สุจริต เพียรชอบ, หลักสูตรและแนวโน้มการพัฒนาหลักสูตร, (กรุงเทพฯ : ภาควิชามัธยมศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๓), หน้า,๓๒-๓๔

๒.๒.๒ ความหมายและรูปแบบของการประเมินหลักสูตร

กรรณิการ์ สัจกุล และบุญมี เณรยอด^{๔๘} ได้กล่าวไว้ว่า การประเมินหลักสูตร คือ กระบวนการสำคัญอย่างหนึ่งของการพัฒนาหลักสูตรเพื่อจะดูว่าการจัดกิจกรรมหลักสูตรและการสอน ได้ดำเนินไปตามจุดมุ่งหมายหรือไม่ และดูว่าการเรียนการสอนได้เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมผู้เรียนให้ เป็นไปตามจุดมุ่งหมายเพียงใด

สุจิริต เพียรชอบ^{๔๙} ได้กล่าวว่า การประเมินผลหลักสูตรเป็นกระบวนการที่สำคัญ เพราะเป็นการหาคำตอบว่าหลักสูตรสัมฤทธิ์ผลตามที่ได้ตั้งจุดมุ่งหมายไว้หรือไม่ มากน้อยเพียงใด ผู้ ประเมินหลักสูตรจึงต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ดี ทั้งทางด้านหลักสูตรและด้านการประเมินผล การ ประเมินผลหลักสูตรตามแนวใหม่นั้นเน้นการประเมินทั้งโปรแกรมการศึกษา มิใช่ดูแต่เพียงผลการ เรียนปีสุดท้ายเท่านั้น แต่ควรประเมินการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้เรียนด้วย การประเมิน หลักสูตรที่ดีควรมีโครงการประเมินที่แน่นอน วิธีการประเมินหลักสูตรว่าสัมฤทธิ์ผลตามปณิธานที่ตั้งไว้ เพียงใด อาจทำได้ดังนี้

๑) การวิเคราะห์ผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียน

๒) การวิเคราะห์หลักสูตรจากผลการวิจัยต่าง ๆ เช่น วิจัยเกี่ยวกับผลสัมฤทธิ์ของการ เรียนวิชาต่าง ๆ

๓) การตั้งคณะกรรมการหรืออนุกรรมการวิเคราะห์หลักสูตรที่ใช้ในปัจจุบัน และ รวบรวมข้อสนเทศจากแหล่งต่าง ๆ ศึกษาข้อดีข้อบกพร่องของหลักสูตร ศึกษาจากรายงานการวิจัย ข้อคิดเห็นและจากเอกสารหรือการประชุมต่าง ๆ

๔) การวิเคราะห์หลักสูตรโดยใช้เกณฑ์การประเมินผล

๕) การวิเคราะห์โครงการการประเมินผล

Stufflebeam D.L.^{๕๐} ให้คำจำกัดความ การประเมินผลการศึกษา คือ กระบวนการ พิจารณาข้อมูลที่เป็นประโยชน์ในการตัดสินใจทางเลือกในการจัดการเรียนการสอน

^{๔๘} กรรณิการ์ สัจกุล และบุญมี เณรยอด, การประเมินหลักสูตร, (ภาควิชาบริหารการศึกษา คณะครุ ศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๒), หน้า ๑.

^{๔๙} สุจิริต เพียรชอบ, หลักสูตรและแนวโน้มการพัฒนาหลักสูตร, (กรุงเทพฯ : ภาควิชามัธยมศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๓), หน้า ๓๒-๓๔.

^{๕๐} Strufflebeam, Daniel L., et al. Education evaluation and decision making, (Illinois: Peacock , ๑๙๗๑), p.๔๐.

อุไร อภิชาติบันลือ และวรพจน์ ศรีวงศ์กุล^{๕๑} ได้กล่าวไว้ว่า การประเมินผลหลักสูตรเป็นส่วนที่มีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งต่อคุณภาพของหลักสูตร ทั้งนี้ เพราะการประเมินหลักสูตรจะทำให้รู้คุณค่าของหลักสูตรว่าเป็นอย่างไร สามารถนำไปใช้ได้ดีเพียงใด ผลที่ได้จากการใช้หลักสูตรเป็นสม่าเสมอจะทำให้ทราบถึงข้อบกพร่องที่เกิดขึ้น จะได้ทำการแก้ไขปรับปรุงหลักสูตรให้ใช้ได้ผลดีและมีประสิทธิภาพทันต่อสภาพสังคมปัจจุบัน การประเมินผลหลักสูตร (Curriculum Evaluation) เป็นสิ่งสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่ง เพราะจะได้ทราบถึงคุณค่าของหลักสูตร ตัดสินได้ว่าหลักสูตรมีคุณภาพดีเพียงใด ผลผลิตของหลักสูตร คือ ผู้เรียนเมื่อจบออกไปแล้วเป็นอย่างไร การประเมินผลหลักสูตรนั้นประเมินตั้งแต่ก่อนนำหลักสูตรไปใช้ ขณะทดลองใช้และเมื่อประกาศใช้แล้ว เครื่องมือที่ใช้ในการประเมินผลจะทำให้การประเมินผลหลักสูตรเป็นระบบ ระเบียบและเป็นแนววิทยาศาสตร์ ประเมินได้ตามจุดที่ต้องการและการประเมินผลหลักสูตรควรที่จะประเมินผลทั้งหมดของหลักสูตร เช่น จุดมุ่งหมาย เนื้อหา การเรียนการสอน สื่อการเรียนการสอน กิจกรรม การวัดผล เป็นต้น การประเมินผลจะส่งผลการประเมินไปยังผู้มีอำนาจในการตัดสินใจว่า หลักสูตรนั้นสมควรที่จะแก้ไขปรับปรุงเพียงใด มีปัญหาอะไรบ้างในการใช้หลักสูตรนั้น จะได้ช่วยเหลือส่งเสริมให้หลักสูตรนั้นเป็นหลักสูตรที่ดี และสนองความต้องการต่าง ๆ ของผู้เรียน สังคม เศรษฐกิจ การปกครอง จิตวิทยาการเรียนรู้ การประเมินผลหลักสูตรควรจะดำเนินการและกระทำอย่างสม่ำเสมอ เพื่อการปรับปรุงพัฒนาหลักสูตรให้มีคุณภาพสูงขึ้น ผู้วิจัย สรุปการประเมินผลหลักสูตร หมายความว่า กระบวนการพิจารณาอย่างเป็นระบบเพื่อให้รู้ถึงคุณภาพและประสิทธิภาพของหลักสูตร โดยการประเมินผลหลักสูตรต้องทำการประเมินอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้ทราบผลดีและผลเสียของการบริหารจัดการ โดยนำข้อบกพร่องมาทำการแก้ไขปรับปรุงและพัฒนาให้ดียิ่งขึ้น

๒.๒.๓ ความสำคัญของการประเมินหลักสูตร

ชฎาวลัย รุณเลิศ^{๕๒} กล่าวว่า การประเมินหลักสูตร มีบทบาทสำคัญในการตัดสินใจปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตรหลายประการ ดังนี้

๑) ทำให้ได้ข้อมูลสารสนเทศต่างๆ ทราบความจำเป็นและความต้องการของประชากรเป้าหมายของหลักสูตร เพื่อใช้เป็นพื้นฐานในการพัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องกับความต้องการของสภาพสังคมและผู้เรียน

^{๕๑} อุไร อภิชาติบันลือ, วรพจน์ ศรีวงศ์กุล, การประเมินผลหลักสูตรครุศาสตร์อุตสาหกรรมมหาบัณฑิต สาขาวิชาบริหารอาชีพและเทคนิคศึกษา, (ภาควิชาบริหารเทคนิคศึกษาศาสน์เทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ, ๒๕๔๘), หน้า ๒๑-๒๕.

^{๕๒} ชฎาวลัย รุณเลิศ, การประเมินผลหลักสูตรวิชาการศึกษาทั่วไป (วิทยาลัยเทคโนโลยีทางการแพทย์และสาธารณสุขกาญจนาภิเษก, ๒๕๕๒), หน้า ๙-๑๐.

๒) ได้สารสนเทศที่เป็นประโยชน์ต่อการปรับปรุงแผนงาน กิจกรรม และ หลักสูตรให้เหมาะสมก่อนนำไปปฏิบัติ เพื่อลดโอกาสเสี่ยง อุปสรรค ที่จะให้หลักสูตรล้มเหลว

๓) การประเมินความสำเร็จของหลักสูตรจะทำให้ทราบว่า การใช้หลักสูตรบังเกิดผลตามจุดมุ่งหมายหรือไม่ ผู้เรียนมีความรู้ความสามารถเพียงใด ผู้สำเร็จการศึกษามีความรู้ไปใช้ได้มากน้อยเพียงใด คุ่มค่าหรือไม่ ควรจะปรับปรุงและพัฒนาส่วนใด เพื่อเป็นการลดโอกาสสูญเปล่า อีกทางหนึ่ง บุญชม ศรีสะอาด, ๒๕๔๖ อ้างถึงใน ชญาวัลย์ วัฒนเลิศ^{๕๓}

๔) การประเมินผลหลักสูตร จะทำให้ผู้รับผิดชอบหลักสูตรและผู้ใช้หลักสูตรเห็นจุดเด่นจุดอ่อนของตน และจะเกิดแรงจูงใจในการพัฒนาปรับปรุงหลักสูตรให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น รวมทั้งหากผู้รับผิดชอบมองเห็นความสำเร็จในการนำหลักสูตรไปใช้ ก็จะทำให้เกิดแรงจูงใจหรือสร้างขวัญกำลังใจ ในการปฏิบัติงานต่อไปรูปแบบการประเมินหลักสูตรรูปแบบการประเมินหลักสูตรในระหว่างการใช้หลักสูตร มีรูปแบบการประเมินหลักสูตรแบ่งเป็นกลุ่มย่อย ๆ ได้ ๔ กลุ่ม ^{๕๔} ดังนี้

๑) รูปแบบการประเมินหลักสูตรที่ยึดจุดมุ่งหมายเป็นหลัก (Goal Attainment Model) เป็นรูปแบบการประเมินที่จะประเมินว่า หลักสูตรมีคุณค่ามากน้อยเพียงใด โดยพิจารณาว่าผลที่ได้รับเป็นไปตามจุดมุ่งหมายหรือไม่ เช่น รูปแบบการประเมินหลักสูตรของ Ralph W. Tyler เป็นรูปแบบที่เน้นการประเมินผลสัมฤทธิ์ที่ได้จากหลักสูตรโดยมีจุดเน้นอยู่ ๓ ส่วน คือ จุดมุ่งหมายของการศึกษา ประสบการณ์การเรียนรู้ และสัมฤทธิ์ผลการเรียน ซึ่งมีความสัมพันธ์กัน

๒) รูปแบบการประเมินหลักสูตรที่ไม่ยึดเป้าหมาย (Goal Free Evaluation Model) เป็นรูปแบบการประเมินที่ไม่นำความคิดของผู้ประเมินเป็นตัวกำหนดความคิดในโครงการประเมิน ผู้ประเมินจะประเมินเหตุการณ์ที่เกิดตามสภาพความเป็นจริง ความเป็นอิสระในการประเมินและต้องไม่มีความลำเอียง เช่น รูปแบบการประเมินหลักสูตรของ Michael Scriven

๓) รูปแบบการประเมินหลักสูตรที่ยึดเกณฑ์เป็นหลัก (Criterion Model) เป็นรูปแบบการประเมินที่ต้องอาศัยผู้เชี่ยวชาญในการตัดสินคุณค่าของหลักสูตรโดยใช้เกณฑ์เป็นหลัก เช่น รูปแบบการประเมินหลักสูตรของ Robert E. Stake ซึ่งเป็นแนวคิดที่เน้นเกี่ยวกับชนิดของข้อมูล และประเภทของกิจกรรมที่ปฏิบัติอยู่ในโครงการเป็นสำคัญ โดยจำแนกออกเป็น ๒ ชนิด คือ

๑) ข้อมูลเชิงบรรยาย (Descriptive) ได้แก่ ข้อมูลที่อธิบายลักษณะความมุ่งหวังของโครงการ (Intents Sources) ข้อมูลเกี่ยวกับสิ่งที่สังเกตได้จากการปฏิบัติตามโครงการ (Observation Sources)

^{๕๓} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๐.

^{๕๔} ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์, การพัฒนาหลักสูตรหลักการและแนวปฏิบัติ, ภาควิชาบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, (กรุงเทพฯ: พิมพ์ที่โรงพิมพ์อัสสัมชัญ, ๒๕๓๙)

๒) ข้อมูลเชิงตัดสิน (Judgemental) ได้แก่ ข้อมูลเกี่ยวกับการพิจารณาคุณค่าของโครงการ ซึ่งใช้เกณฑ์ในการพิจารณา ๒ ลักษณะคือ เกณฑ์มาตรฐาน (Standard Sources) และเกณฑ์การตัดสิน (Judgements Sources) สำหรับเกณฑ์มาตรฐานเป็นการนำเอามาตรฐานซึ่งเป็นที่ยอมรับมาเป็นเกณฑ์สำหรับเรื่องใดเรื่องหนึ่ง เช่น คะแนนเฉลี่ยสะสมในการสอบ ส่วนเกณฑ์การตัดสินใจได้แก่ การนำผลของการดำเนินการในโครงการลักษณะเดียวกันมาเปรียบเทียบ

๒.๒.๔ รูปแบบการประเมินหลักสูตรที่ช่วยในการตัดสินใจ (Decision Making Model) เป็นรูปแบบการประเมินที่เน้นการทำงานอย่างมีระบบเกี่ยวกับการรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล และการเสนอผลที่ได้จากการวิเคราะห์ข้อมูลนั้น ๆ เพื่อช่วยในการตัดสินใจของผู้บริหารหรือผู้ที่เกี่ยวข้อง เช่น รูปแบบการประเมินหลักสูตรของ Daniel L. Stufflebeam เป็นการประเมินด้านบริบท ด้านปัจจัยเบื้องต้น ด้านการกระบวนการและด้านผลผลิต

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยมุ่งเน้นการประเมินหลักสูตรวิทยาการประกันภัยและการบริหารความเสี่ยง พ.ศ.๒๕๕๒ คณะสถิติประยุกต์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ เพื่อให้ทราบถึงจุดดีและจุดด้อยขององค์ประกอบของทุกส่วนในหลักสูตร ตลอดจนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและการตอบสนองความสนใจและความต้องการของผู้เรียน ทั้งนี้เพื่อเป็นข้อมูลสนับสนุนให้เกิดการตัดสินใจแก้ไขหรือปรับปรุงหลักสูตรให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ดังนั้น ผู้วิจัยจึงได้เลือกใช้ CIPP Model ของ Daniel L. Stufflebeam^{๕๕} ประกอบด้วยการประเมิน ๔ ด้าน คือการประเมินบริบท การประเมินปัจจัยเบื้องต้น การประเมินกระบวนการและการประเมินผลผลิต (CIPP – Context – Input – Process – Product Model) อันเป็นการประเมินที่ครบถ้วนทุกองค์ประกอบของหลักสูตร ทำให้เราเห็นความต่อเนื่องของข้อมูลที่จะนำมาใช้ให้เป็นประโยชน์ต่อการตัดสินใจ การวิเคราะห์ต่อเนื่องอย่างเป็นระบบช่วยให้ผลการประเมินมีความชัดเจนยิ่งขึ้น โดยแบ่งการประเมินเป็น ๔ ด้าน ดังนี้

๑) การประเมินบริบท (Context Evaluation) ประเมินบริบทหรือสภาวะแวดล้อมเพื่อให้ได้ข้อมูลในการกำหนดจุดมุ่งหมายหรือจุดประสงค์ต่าง ๆ ของหลักสูตร โดยการวิเคราะห์สภาพแวดล้อม ปัญหาและความต้องการต่าง ๆ เพื่อชี้ให้เห็นว่าควรกำหนดจุดมุ่งหมายอย่างไร จึงจะสนองความต้องการและแก้ปัญหาที่ประสบอยู่ในกรณีที่การประเมินผลไม่ใช้อยู่ในขั้นวางแผน แต่ใช้มาระยะหนึ่งแล้วและต้องการประเมินก็ต้องประเมินในเรื่องของจุดมุ่งหมายหรือจุดประสงค์ต่าง ๆ ของหลักสูตร โครงสร้างและเนื้อหาสาระของหลักสูตร เพื่อตรวจสอบดูว่าสอดคล้องกับสภาวะหรือบริบท ปัญหาและความต้องการต่าง ๆ หรือไม่อย่างไร

^{๕๕} Strufflebeam, Daniel L., et al, **Education evaluation and decision making**, (Illinois: Pacock ,1971), p.218.

๒) การประเมินปัจจัยนำเข้า (Input Evaluation) เป็นการประเมินปัจจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการใช้หลักสูตร ได้แก่ บุคลากร นักเรียน อุปกรณ์ อาคารสถานที่ งบประมาณ เพื่อประเมินว่ามีความเหมาะสมเพียงใด มีผลหรือมีส่วนช่วยให้การใช้หลักสูตรในเชิงปฏิบัติบรรลุผลหรือไม่

๓) การประเมินกระบวนการ (Process Evaluation) เป็นการประเมินในขั้นปฏิบัติหรือกระบวนการใช้หลักสูตร เพื่อดูว่ากิจกรรมหรือกระบวนการต่าง ๆ และการบริการในสภาพที่เป็นจริงเป็นอย่างไร มีปัญหาหรือข้อบกพร่องหรือไม่

๔) การประเมินผลผลิต (Product Evaluation) เป็นการประเมินผลที่เกิดจากการใช้หลักสูตรผลสัมฤทธิ์ของหลักสูตร โดยดูว่าผู้เรียนมีคุณสมบัติตามจุดมุ่งหมายหรือไม่เพียงใด จากการประเมินหลักสูตรโดยวิเคราะห์ข้อมูลทั้ง ๔ ด้าน ซึ่งเป็นข้อมูลที่เป็นประโยชน์ในการตัดสินใจผู้วิจัยจึงเห็นว่าการประเมินหลักสูตรทั้งระบบในรูปแบบ CIPP Model เป็นกระบวนการสำคัญในการพัฒนาหลักสูตร อีกทั้งยังเป็นกระบวนการที่มีหลักการและเหตุผลทำให้ทราบจุดแข็งและจุดอ่อนของหลักสูตร ซึ่งนำไปสู่การพัฒนาและปรับปรุงหลักสูตรให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

๒.๒.๕ แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการศึกษา

แนวคิดเกี่ยวกับการศึกษา การศึกษามีบทบาทสำคัญยิ่งในการพัฒนาคุณภาพของคน ดังพระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ภูมิพลอดุลยเดชมหาราช ที่ทรงกล่าวว่า “นอกจากการศึกษาจะสอนให้คนเก่งแล้ว จำเป็นอย่างยิ่งที่จะอบรมให้ดีพร้อมกันไปด้วย ประเทศของเราจะได้คนที่มีคุณภาพ คือ ทั้งเก่ง ทั้งดี มาเป็นกำลังของบ้านเมือง ให้ความเก่งเป็นปัจจัยและพลังสำหรับการสร้างสรรค์ และให้ความดีเป็นปัจจัยเพื่อประคับประคองหนุนนำความเก่ง ให้เป็นไปในทางที่ถูกที่อำนวยประโยชน์อันพึงประสงค์.” ในภาวะที่โลกมีการเปลี่ยนแปลงในด้านต่างๆ อย่างรวดเร็วตลอดเวลา และเป็นโลกแห่งการเรียนรู้ที่ไม่มีวันสิ้นสุด การศึกษาจำเป็นจะต้องพัฒนาคนให้มีความเข้มแข็งทางปัญญา มีการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต และสร้างความรู้ใหม่ได้ เพื่อที่จะสามารถดำรงชีวิตและก้าวไปในยุคโลกาภิวัตน์ได้อย่างมีความสุข^{๕๖} การศึกษาเป็นปัจจัยที่สำคัญในการพัฒนาคุณภาพชีวิต โดยมนุษย์มีการศึกษานอกระบบมาตั้งแต่เริ่มรวมตัวเป็นกลุ่มสังคม จากนั้นเมื่อเกิดสถาบันต่างๆ ขึ้น สถาบันที่จัดการศึกษายุคโบราณได้แก่ วัดและวัง ต่อมาการศึกษาได้จัดเป็นระบบมีรูปแบบ มีการแบ่งประเภทและระดับตามความเหมาะสมของสังคม การศึกษาในประเทศไทยตั้งแต่เริ่มสถาปนาราชอาณาจักรไทยมีพื้นฐานเช่นเดียวกับประเทศอื่นๆ ในแถบตะวันออก คือ วัดและวัง

^{๕๖} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), *หยาดเพชร หยาดธรรม ภูมิปัญญาเพื่อการศึกษาไทย* (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, ๒๕๔๑), หน้าค่านา.

เป็นสถาบันหลักในการจัดการศึกษา และการศึกษามีขอบเขตจำกัดเฉพาะชนชั้นสูงหรือคนเพียงบางกลุ่มเท่านั้น ภายหลังที่ประเทศไทยเริ่มเปิดรับวัฒนธรรมต่างชาติ จึงได้รับอิทธิพลการศึกษามาด้วย^{๕๗} การศึกษาเป็นเครื่องมือของมนุษย์ในการกล่อมเกลาเสริมแต่งชีวิตของบุคคลให้เป็นไปตามที่เหมาะสมสำหรับตนเองและที่สังคมต้องการ การศึกษาจึงเกิดขึ้นเคียงคู่กับมนุษย์มานานแสนนาน เมื่อมนุษย์มีความเจริญมากขึ้นความละเอียดอ่อนและเทคนิควิธีในการจัดการศึกษาย่อมมีมากขึ้น ความพยายามทั้งหลายในการจัดการศึกษาก่อให้เกิดแนวปฏิบัติแตกต่างกันไป^{๕๘} นอกจากการศึกษาจะสอนให้คนเก่งแล้วจำเป็นอย่างยิ่งที่จะอบรมให้ดีพร้อมกันไปด้วย ประเทศของเราจะได้คนดีที่มีคุณภาพ คือ ทั้งเก่ง ทั้งดี มาเป็นกำลังของบ้านเมือง ให้ความเก่งเป็นปัจจัยและพลังสำหรับการสร้างสรรค์ และให้ความดีเป็นปัจจัยเพื่อประคับประคองหนุนนำความเก่ง ให้เป็นไปในทางที่ถูก ที่อำนวยผลประโยชน์อันพึงประสงค์.”^{๕๙} การศึกษาเป็นกระบวนการที่ทำให้มนุษย์สามารถพัฒนาคุณภาพชีวิตของตน สามารถดำเนินในสังคมได้อย่างมีสันติสุขและสามารถเกื้อหนุนการพัฒนาประเทศได้อย่างเหมาะสม และสอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงในทุกๆ ด้านของชาติ..การศึกษา เป็นกิจกรรมที่กระทำเพื่อช่วยให้มนุษย์สามารถแสวงหาความสุข และความเจริญก้าวหน้าในการดำเนินชีวิตทั้งของตนเองและสังคมสิ่งแวดล้อมได้.^{๖๐} การศึกษาที่แท้จริงจะต้องเข้าไปเกี่ยวข้องกับชีวิตตั้งแต่ความเป็นอยู่ประจำวัน ตามหลักที่ว่า การศึกษาเริ่มต้นเมื่อคนรู้จักการดำเนินชีวิตด้วยปัญญา^{๖๑} ในทางพระพุทธศาสนาหมายถึงหลักการของไตรสิกขา ๓ คือ ศีล สมาธิ ปัญญา อันเป็นหลักการในการพัฒนาคุณภาพชีวิตมนุษย์ให้มีการเปลี่ยนแปลงทางพฤติกรรม^{๖๒} หน้าที่สำคัญของการศึกษาคือ ช่วยให้คนปรับตัวได้อย่างดีที่สุด ทำอย่างไรจึงจะช่วยให้เด็กมีการปรับตัวได้อย่างเหมาะสมในสภาพแวดล้อมโดยทั่ว ๆ ไป ^{๖๓} จึงสรุปได้ว่าการศึกษตามพระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ภูมิพลอดุลยเดชมหาราช นั้นแสดง

^{๕๗} สมหมาย จันทรเรือง, การพัฒนาการศึกษาไทย อดีต ปัจจุบัน และในสหัสวรรษใหม่, (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๔), หน้า ๖.

^{๕๘} มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, สารานุกรมศึกษาศาสตร์, (คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทร วิโรฒ, ๒๕๓๙),หน้า๒๙๐.

^{๕๙} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), เรื่องเดียวกัน, หน้าคำนำ.

^{๖๐} วิชัย ต้นศิริ, โฉมหน้าการศึกษาไทยในอนาคตแนวคิดสำคัญของการปฏิรูปในพระราบัญญัติการศึกษา,(กรุงเทพฯ: พิมพ์ครั้งที่ ๔) จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,๒๕๔๗), หน้า ๒๒.

^{๖๑} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), ศิลปศาสตร์เพื่อการศึกษาที่ยั่งยืน. (กรุงเทพฯ: บริษัทสองสยาม จำกัด, ๒๕๔๐), หน้า๑๑๕.

^{๖๒} พระเทพดิลก (ระแบบ ฐิตญาโณ), เพื่อความมั่นคงของพระพุทธศาสนา, (กรุงเทพฯ:พิมพ์ที่ บริษัทแปดสิบเจ็ด จำกัด, ๒๕๕๑), หน้า ๑๖๑.

^{๖๓} พรรณี ช.เจนจิต, จิตวิทยาการเรียนการสอน, พิมพ์ครั้งที่ ๕, (กรุงเทพฯ: ห้างหุ้นส่วนจำกัด เสริมสิน พรี่เพรส ชิสเท็ม, ๒๕๔๕), หน้า ๓.

ให้เห็นว่า การจัดการศึกษานั้นต้องมีการสอนคนให้เป็นคนดี คนเก่งของชาติบ้านเมือง เพราะว่าการศึกษาคงจำเป็นต้องมีการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต และสร้างความรู้ใหม่ได้ เพื่อที่จะสามารถดำรงชีวิตและก้าวไปในยุคโลกาภิวัตน์

๒.๓ ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการหลักสูตรและการประเมิน

ด้านหลักสูตร

คำว่า หลักสูตร แปลมาจากภาษาอังกฤษว่า Curriculum ซึ่งมีรากศัพท์มาจากภาษาละตินว่า Currere หมายถึง running course หรือเส้นทางที่ใช้วิ่งแข่ง ต่อมาได้นำศัพท์นี้มาใช้ในทางการศึกษาว่า running sequence or learning experience การที่เปรียบเทียบหลักสูตรกับสนามหรือเส้นทางที่ใช้วิ่งแข่งอาจเนื่องมาจากการที่ผู้เรียนจะสำเร็จการศึกษาในระดับใดหรือหลักสูตรใดก็ตาม ผู้เรียนจะต้องฝ่าความยากของวิชาหรือประสบการณ์การเรียนรู้ตามลำดับขั้นที่กำหนดไว้ในหลักสูตร เช่นเดียวกับนักวิ่งที่ต้องวิ่งแข่งและฝ่าอุปสรรคไปสู่ชัยชนะและความสำเร็จให้ได้หลักสูตรมีความสำคัญอย่างยิ่งในการจัดการศึกษาทุกระดับ หลักสูตรเป็นเครื่องกำหนดกรอบแนวปฏิบัติในการจัดการเรียนรู้ ชี้ให้เห็นแนวทางในการจัดมวลงประสบการณ์ให้กับผู้เรียนเปรียบได้กับแผนที่หรือเข็มทิศที่จะนำทางในการจัดการศึกษาให้บรรลุผลมีนักการศึกษาหลาย ท่าน ได้ให้ความหมายของหลักสูตรไว้ดังนี้

ทาบ (Taba)^{๖๔} กล่าวไว้ว่า หลักสูตร คือ แผนการเรียนรู้ที่ประกอบด้วยจุดประสงค์และจุดหมายเฉพาะและการจัดเนื้อหา วิธีการจัดการเรียนการสอน และการประเมินผล

ยุทธพงษ์ ไกยวรรณ^{๖๕} กล่าวไว้ว่า หลักสูตรมีองค์ประกอบที่สำคัญ ๔ ประการ คือ

๑. ความมุ่งหมาย เป็นการกำหนดทิศทางในการจัดการศึกษาตามหลักสูตรนั้นๆ ว่า จะจัดการศึกษาเพื่ออะไร และผู้ที่เรียนจบหลักสูตรแล้วจะมีลักษณะเช่นใด

๒. เนื้อหาสาระของหลักสูตร เป็นการกำหนดหัวข้อวิชาต่างๆ ในหลักสูตร เพื่อจัดให้ผู้เรียนได้เรียน การกำหนดเนื้อหานี้จะต้องให้สอดคล้องกับจุดมุ่งหมาย เนื้อหาสาระ ของหลักสูตร ต้องเป็นสิ่งที่มีความสำคัญจำเป็นและเป็นประโยชน์ต่อผู้เรียน

^{๖๔} Taba, Hilda. Curriculum Development: Theory and Practice, (New York: Harcourt Brace & World, Inc., 1962)

^{๖๕} ยุทธพงษ์ ไกยวรรณ, เทคนิคและวิธีการสอน, (กรุงเทพฯ : ศูนย์สื่อเสริมกรุงเทพ, ๒๕๔๑), หน้า ๑๐ -๑๒.

๓. การนำหลักสูตรไปใช้ เป็นการนำหลักสูตรไปสู่การปฏิบัติ ประกอบด้วย กิจกรรมหลายอย่าง ได้แก่ การจัดทำวัสดุหลักสูตร การจัดเตรียมความพร้อมด้านบุคลากรและสิ่งแวดล้อมและการดำเนินการสอน

๔. การประเมินผล เป็นกระบวนการตรวจสอบว่าหลักสูตรนั้น มีข้อดี ข้อเสีย อย่างไร ยังใช้ได้ดีในปัจจุบันหรือไม่ ทั้งนี้หากพบข้อบกพร่องของหลักสูตรจะต้องมีการปรับปรุงต่อไป ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์^{๖๖} ที่กล่าวว่าหลักสูตรประกอบด้วยองค์ประกอบ ๔ ประการ คือ วัตถุประสงค์ เนื้อหาวิชา วิธีการสอน และการประเมินผล

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ ได้ให้ความหมายของหลักสูตรไว้ ๓ ประการ คือ

๑. หลักสูตรเป็นศาสตร์ที่มีทฤษฎี หลักการและการนำไปใช้ในการจัดการเรียน การสอนตามที่มุ่งหมายไว้

๒. หลักสูตรเป็นระบบในการจัดการศึกษา โดยมีปัจจัยนำเข้า ได้แก่ ครู นักเรียน วัสดุ อุปกรณ์ อาคารสถานที่ กระบวนการ ได้แก่ การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ผลผลิต ได้แก่ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ความสำเร็จทางการศึกษา เป็นต้น

๓. หลักสูตรเป็นแผนการจัดการเรียนการสอน ที่มุ่งประสงค์จะอบรมฝึกฝนผู้เรียนให้ เป็นไปตามเป้าหมายที่ต้องการ

สุราษฏร์ พรหมจันทร์^{๖๗} กล่าวว่า หลักสูตร คือ โครงการในการจัดการศึกษา เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะตามจุดประสงค์หรือจุดมุ่งหมายที่ได้วางไว้

ภาวิดา ธาราศรีสุทธิ ได้อธิบายความหมายของหลักสูตรไว้ดังนี้ว่าหลักสูตรเป็น กระบวนการจัดการเรียนการสอนที่จะทำให้ผู้เรียนเกิดความรู้ ทักษะและเจตคติ ค่านิยม พัฒนา นักเรียนในทุกๆด้านและเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาประเทศให้ยั่งยืนก้าวหน้า บุคคลที่น่าพาสิ่ง เหล่านี้ให้ประสบผลสำเร็จก็คือครูนั่นเอง ^{๖๘}

^{๖๖} ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์, การบริหารงานวิชาการ, (กรุงเทพฯ : สหมิตรออฟเซต, ๒๕๓๕), หน้า ๒๐.

^{๖๗} สุราษฏร์ พรหมจันทร์. (๒๕๕๔), ยุทธวิธีการเรียนการสอนวิชาเทคนิค. (ออนไลน์). แหล่งที่Fมา : <http://www.vrdp.net/data/Download/Books%20tactical%20teaching%20teaching/๑๓.pdf>.๙ ตุลาคม ๒๕๕๔

^{๖๘} ภาวิดา ธาราศรีสุทธิ,(๒๕๔๖).การแนะแนวทางการศึกษา,ในการจัดและบริหารงาน วิชาการ.(หน้า ๒๐๗-๒๒๘) ภาควิชาบริหารการศึกษาและอุดมศึกษาคณะศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัยรามคำแหง สืบค้นจาก <http://e-book.ram.edu/ebook/e/EA634/EA634-9.pdf>

ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์^{๖๙} สรุปความหมายของหลักสูตรให้จดจำได้ง่าย ตามอักษรย่อ SOPEA ดังนี้

๑. Curriculum as Subjects and Subject Matter : หลักสูตร คือ รายวิชา หรือเนื้อหาวิชาที่เรียน

๒. Curriculum as Objectives : หลักสูตร คือ จุดหมายที่ผู้เรียนพึงบรรลุ

๓. Curriculum as Plans : หลักสูตร คือ แผนสำหรับจัดโอกาสการเรียนรู้หรือ ประสบการณ์ที่คาดหวังให้แก่ผู้เรียน

๔. Curriculum as Learners' Experiences : หลักสูตร คือ ประสบการณ์ทั้งปวงของผู้เรียนที่โรงเรียนจัดให้

๕. Curriculum as Educational Activities : หลักสูตร คือ กิจกรรมทางการศึกษาที่จัดให้กับนักเรียน^{๗๐}

อึ้ง บัณฑิต^{๗๑} ได้ให้ความหมายไว้ว่า หลักสูตร หมายถึง แผนซึ่งได้ออกแบบจัดทำขึ้น เพื่อแสดงถึงจุดหมาย การจัดเนื้อหาสาระ กิจกรรมและมวลประสบการณ์ในแต่ละโปรแกรมการศึกษา เพื่อให้ผู้เรียนมีพัฒนาการในด้านต่างๆ ตามจุดมุ่งหมายที่ได้กำหนดไว้ รวมถึงกิจกรรมนอกหลักสูตร สิ่งซึ่งสังคมมุ่งหวังให้ผู้เรียนได้รับ วิธีทางต่างๆ เพื่อนำผู้เรียนไปสู่เป้าหมาย

ชูศรี สุวรรณโชติ^{๗๒} ได้สรุปความหมายไว้ว่า หลักสูตร หมายถึง มวลประสบการณ์ทุกชนิดที่ครูจัดอย่างสร้างสรรค์ให้กับผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนได้พัฒนาตนเอง ให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุขและเจริญงอกงาม จากความหมายของหลักสูตรที่กล่าวมา จึงสรุปได้ว่า หลักสูตร หมายถึง จุดมุ่งหมาย และเนื้อหาสาระวิชาภาษาบาลี ตามที่คณะสงฆ์ไทยกำหนดให้แก่นักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีใช้ในการจัดการเรียนการสอน ซึ่งเป็นสิ่งที่ผู้เรียนจะพึงได้เรียนรู้ เพื่อพัฒนา ฝึกฝน อบรมผู้เรียนให้มีคุณภาพ ประสิทธิภาพตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ด้านการจัดการเรียนการสอน

ก. ความหมายของการจัดการเรียนการสอน

ในการจัดการเรียนการสอนเพื่อให้สอดคล้องกับแนวทางการจัดการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช ๒๕๔๒ และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พุทธศักราช

^{๖๙} ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์, การพัฒนาหลักสูตร: หลักการและแนวปฏิบัติ, ภาควิชาบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์, (กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, พิมพ์ที่โรงพิมพ์อัสสัมชัญ, ๒๕๓๙)

^{๗๐} อึ้ง บัณฑิต, ทฤษฎีหลักสูตร การออกแบบและพัฒนา, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพฯ : ธนัสนิการพิมพ์, ๒๕๔๒), หน้า ๘.

^{๗๑} ชูศรี สุวรรณโชติ, หลักสูตรและการพัฒนาหลักสูตร, (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์อักษรไทย, ๒๕๔๔), หน้า ๑๕.

๒๕๔๕ จำเป็นต้องทราบและเข้าใจความของการจัดการเรียนการสอนด้วย ซึ่งมีนักการศึกษาและหน่วยงานทางการศึกษาได้ให้ความหมายไว้ ดังนี้

กิตติมา ปรีดีติลล^{๗๒} ได้กล่าวว่า การจัดการเรียนการสอนว่าเป็นหน้าที่โดยตรงของผู้บริหารที่จะทำการจัดการเรียนการสอน มีการเรียนการสอนที่ถูกต้อง ตลอดจนมีการอำนวยความสะดวกเพื่อการจัดการเรียนการสอนอย่างมีประสิทธิภาพ หลักที่สำคัญของการจัดการเรียนการสอนควรจัดความรู้และคุณสมบัติอื่นที่ต้องการให้แก่ผู้เรียนได้อย่างถูกต้องและเหมาะสมเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เรียนทั้งภาคทฤษฎีและปฏิบัติ เนื้อหาที่สอนยืดหยุ่นตามเหตุการณ์ และท้องถิ่นและความสนใจของผู้เรียน

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์^{๗๓} ได้ให้ความหมายของการจัดการเรียนการสอนไว้เป็น ๒ คำ คือ การสอน หมายถึง การถ่ายทอดความรู้จากครูไปสู่ผู้เรียน และการเรียนการสอน มีความหมายกว้างกว่าการสอน หมายถึง กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการสอนด้วย เช่น การใช้สื่อ การจัดกิจกรรมระหว่างสอน การทดสอบ เป็นต้น การจัดการเรียนการสอนจึงเป็นภารกิจที่สำคัญที่สุดของโรงเรียน ดังนั้นผู้บริหารโรงเรียนจะต้องคำนึงถึงเพื่อให้เกิดผลดีต่อการเรียนการสอนอยู่เสมอ

สรุปได้ว่า การจัดการเรียนการสอน หมายถึง ความพยายามของคนหนึ่งหรือหลายคน ที่จะจัดกิจกรรมในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อให้บุคคลหนึ่งหรือหลายคนเกิดการเรียนรู้ โดยผู้จัดต้องเป็นผู้ช่วยเหลือ ส่งเสริม และสนับสนุนให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ และมุ่งปลูกฝังด้านปัญญา พัฒนาการคิดของผู้เรียนให้มีความสามารถในการคิดสร้างสรรค์ คิดอย่างมีวิจารณญาณ พัฒนาความสามารถทางอารมณ์ สามารถแก้ปัญหาได้อย่างเหมาะสม

ข. แนวคิดในการจัดการเรียนการสอน

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช ๒๕๔๒ และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พุทธศักราช ๒๕๔๕ ได้ให้ความสำคัญของการจัดการเรียนการสอน โดยได้ระบุไว้ในมาตรา ๒๔ ถึงการจัดกระบวนการเรียนรู้ว่าให้โรงเรียนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องดำเนินการดังต่อไปนี้

๑. จัดเนื้อหาสาระและกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจและความถนัดของผู้เรียนโดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล

๒. ฝึกทักษะ กระบวนการคิด การจัดการ การเผชิญสถานการณ์ และการประยุกต์ความรู้มาใช้เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหา

^{๗๒} กิตติมา ปรีดีติลล, การบริหารและการนิเทศการศึกษาเบื้องต้น, (กรุงเทพฯ: ธารนิเทศ, ๒๕๒๙), หน้า ๔-๑๓.

^{๗๓} ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์, การบริหารงานวิชาการ, (กรุงเทพฯ : สหมิตรออฟเซต, ๒๕๓๕), หน้า ๒๐.

๓. จัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ฝึกการปฏิบัติให้ทำได้ คิดเป็น ทำเป็น รักการอ่าน และเกิดการใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง

๔. จัดการเรียนการสอนโดยผสมผสานความรู้ด้านต่าง ๆ อย่างได้สัดส่วนสมดุลกัน รวมทั้งปลูกฝังคุณธรรมค่านิยมที่ดีงาม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ไว้ในทุกวิชา

๕. ส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้สอนสามารถจัดบรรยากาศ สภาพแวดล้อม สื่อการเรียนและอำนวยความสะดวกเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ และมีความรอบรู้ รวมทั้งสามารถใช้การวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ ทั้งนี้ผู้สอนและผู้เรียนอาจเรียนรู้ไปพร้อมกันจากสื่อการเรียนการสอนและแหล่งวิทยาการประเภทต่างๆ

๖. จัดการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นทุกสถานที่ มีการประสานความร่วมมือกับบิดามารดา ผู้ปกครองและบุคคลในชุมชนทุกฝ่าย เพื่อร่วมกันพัฒนาผู้เรียนตามศักยภาพ

กรมวิชาการ ได้กล่าวถึงการจัดกระบวนการการเรียนรู้ไว้ในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๕ ไว้ว่า โรงเรียนควรจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มุ่งเน้น การฝึกทักษะกระบวนการคิด การจัดการการเผชิญสถานการณ์ และการประยุกต์ความรู้มาใช้ป้องกันและแก้ไขปัญหา จัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ฝึกการปฏิบัติให้ทำได้ คิดเป็น ทำเป็น รักการอ่าน และเกิดการใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง ผสมผสานสาระความรู้ต่าง ๆ อย่างได้สัดส่วนสมดุลกัน ปลูกฝังคุณธรรม ค่านิยมที่ดีงาม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ไว้ในทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้อำนวยความสะดวกเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และมีความรอบรู้ รวมทั้งสามารถใช้การวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้

สรุปได้ว่าในการจัดการเรียนการสอน ต้องจัดให้สอดคล้องกับความถนัดและความสนใจของผู้เรียน โดยจัดกระบวนการเรียนรู้ ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ตามวิธีการฝึกทักษะ กระบวนการคิดการจัดการ การเผชิญสถานการณ์ การประยุกต์ความรู้มาใช้ในการแก้ปัญหาและป้องกันเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และรอบรู้ เป็นคนดี คนเก่ง และมีความสุข

ค. ขอบข่ายของการจัดการเรียนการสอน

ในการจัดการเรียนการสอนมีนักการศึกษาได้กล่าวถึงขอบข่ายของการจัดการเรียนการสอนไว้ดังนี้

กิติมา ปรีดีติลภ^{๗๔} กล่าวว่า งานหรือกิจกรรมการจัดการเรียนการสอนที่ผู้บริหารจะต้องปฏิบัติ ได้แก่ การจัดแผนการเรียน การจัดตารางสอน การจัดชั้นเรียน การจัดครูเข้าสอน การจัดแบบเรียน การจัดห้องสมุด และการจัดทำคู่มือครู

^{๗๔} กิติมา ปรีดีติลภ, การบริหารและการนิเทศการศึกษาเบื้องต้น, หน้า ๑๐

นิพนธ์ กินาวงศ์^{๗๕} กล่าวว่า การจัดการเรียนการสอนอาจแยกได้คือการจัดแบ่งกลุ่มนักเรียน การจัดตารางสอน การกำหนดแบบเรียน และการใช้เทคโนโลยีทางการศึกษา

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์^{๗๖} กล่าวว่า การจัดดำเนินงานเกี่ยวกับการเรียนการสอน เพื่อให้การสอนในโรงเรียนดำเนินไปด้วยดี และสามารถปฏิบัติได้ จึงต้องมีการจัดเกี่ยวกับการเรียนการสอนดังนี้ คือ การจัดตารางสอน การจัดชั้นเรียน การจัดครูเข้าสอน การจัดแบบเรียน การปรับปรุงการเรียนการสอนและฝึกงาน

เอกชัย กี่สุขพันธ์^{๗๗} กล่าวว่า กระบวนการเรียนการสอนเป็นการนำหลักสูตรไปใช้ กระบวนการเรียนการสอนนี้จะต้องประกอบด้วย การแปลงหลักสูตรไปสู่การสอน เช่น การจัดทำแผนการสอน คู่มือครู แบบเรียน หนังสืออ่านประกอบต่าง ๆ เป็นต้น การจัดสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ที่จะเอื้อต่อการเรียนการสอน เช่น การจัดตารางสอน การจัดห้องสมุด การจัดวัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ ที่ใช้ประกอบการสอน เป็นต้น และประการสุดท้าย คือ การสอนของครูซึ่งเป็นขั้นที่สำคัญของกระบวนการเรียนการสอน

จิตต์ หมดสง^{๗๘} กล่าวว่า การจัดการเรียนที่เหมาะสมมีการสอนที่ถูกต้อง ตลอดจนการอำนวยความสะดวก เพื่อการจัดการเรียนการสอนอย่างมีประสิทธิภาพ หลักที่สำคัญของการจัดการเรียนการสอน ควรจัดความรู้และคุณสมบัติอื่นที่ต้องการให้แก่ผู้เรียนได้อย่างถูกต้องและเหมาะสมเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เรียนทั้งภาคทฤษฎีและปฏิบัติ เนื้อหาที่สอนยืดหยุ่นตามเหตุการณ์สภาพท้องถิ่น และความสนใจของผู้เรียน การจัดการเรียนการสอนที่ผู้บริหารจะต้องปฏิบัติได้แก่ การจัดแผนการเรียน การจัดตารางสอน การจัดชั้นเรียน การจัดครูเข้าสอน การจัดแบบเรียน การจัดห้องสมุด และการจัดคู่มือครู จากแนวคิดของนักการศึกษาหลาย ๆ ท่าน สรุปได้ว่า การจัดการเรียนการสอนเป็นหน้าที่โดยตรงของผู้บริหาร ซึ่งเกี่ยวข้องกับการจัดแผนการเรียน การจัดตารางสอน การจัดครูเข้าสอน การจัดชั้นเรียน การจัดแบบเรียน

ข. การจัดแผนการเรียน

นักการศึกษาหลายท่านได้กล่าวถึงการจัดทำแผนการเรียนไว้ดังนี้

^{๗๕} นิพนธ์ กินาวงศ์, *หลักเบื้องต้นเกี่ยวกับการบริหารโรงเรียนและการนิเทศการศึกษา*, (กรุงเทพฯ: พิมพ์, ๒๕๒๖), หน้า ๒๐

^{๗๖} ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์, *การบริหารงานวิชาการ*, (กรุงเทพฯ : สหมิตรออฟเซต, ๒๕๓๕), หน้า ๒๑.

^{๗๗} เอกชัย กี่สุขพันธ์, *การบริหารทักษะและการปฏิบัติ*, (กรุงเทพฯ: สุขภาพใจ, ๒๕๓๘), หน้า ๑๕.

^{๗๘} จิตต์ หมดสง, *การบริหารและการนิเทศการศึกษาเบื้องต้น*, (กรุงเทพฯ :มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๓๗); หน้า ๓๐.

กิติมา ปรีดีติลก^{๗๙} ได้กล่าวถึง การจัดการเรียนการสอนเป็นการกำหนดรายวิชาต่าง ๆ ให้ผู้เรียนเรียนอย่างมีเป้าหมาย เป็นการกำหนดแผนไว้ล่วงหน้าตลอดระยะเวลาของการศึกษา จะต้องศึกษาอะไรบ้าง มากน้อยเท่าไร โดยคำนึงถึงเนื้อหาสาระที่มีประกอบอยู่ในหลักสูตร วิธีจัดการเรียนจะต้องคำนึงถึงผู้เรียนได้มีโอกาสเลือกเรียนตามความถนัดความสนใจและความสามารถจากภาคปฏิบัติ โรงเรียนมักจัดการเรียนโดยคำนึงถึงความสนใจและความสามารถควบคู่กันไปกับการคำนึงถึงทรัพยากรที่มีอยู่ ได้แก่ ครู เครื่องมือ และอุปกรณ์ มีอย่างไรจัดอย่างนั้น และจัดตามความเห็นชอบโรงเรียนและครู

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์^{๘๐} ได้กล่าวว่า โรงเรียนต้องจัดทำแผนการเรียนให้สอดคล้องกับหลักสูตร เพื่อให้ผู้เรียนมีโอกาสเลือกเรียนได้ตามถนัดตามความสนใจและความสามารถ แผนการเรียนเป็นการกำหนดรายวิชาให้นักเรียนมีวิชาบังคับ วิชาเลือก และวิชาเลือกเสรีอย่างมีจุดมุ่งหมายเป็นหน้าที่ของฝ่ายวิชาการที่จะต้องศึกษาโครงสร้างของหลักสูตร รายวิชาต่างๆ ในหลักสูตรให้เข้าใจโดยละเอียด และในการจัดการเรียนควรอาศัยข้อมูลต่อไปนี้

๑. มีการสำรวจสภาพท้องถิ่น อุตสาหกรรม และความต้องการของผู้ปกครอง
 ๒. มีการสำรวจความต้องการของนักเรียนนักเรียน
 ๓. มีการสำรวจความต้องการของสถานประกอบอุตสาหกรรม มีการสำรวจความพร้อมของโรงเรียนในด้านต่าง ๆ เช่น วัสดุอุปกรณ์ เครื่องจักร เครื่องมือ ห้องเรียน ห้องปฏิบัติการ แปลงสาธิต โรงประลอง เป็นต้น
 ๔. มีการนำผลสรุป มาสรุปวิเคราะห์ เพื่อนำไปสู่การจัดการเรียนของนักเรียนนักเรียน
 ๕. แผนการเรียนที่เปิดสอนจากการประชุมพิจารณาปรับแผนการเรียนได้เหมาะสมกับความต้องการของผู้เรียน
- การจัดการเรียนนี้ โรงเรียนแต่ละแห่งจะจัดแตกต่างกันไปตามสภาพความพร้อมในด้านอาคารสถานที่ วัสดุอุปกรณ์ ตลอดจนครูอาจารย์ โรงเรียนขนาดใหญ่สามารถจัดการเรียนได้มาก โรงเรียนขนาดเล็ก

สรุปได้ว่า การจัดการเรียนเป็นการกำหนดรายวิชาต่าง ๆ ให้ผู้เรียนเรียนอย่างมีเป้าหมายเป็นการกำหนดแผนไว้ล่วงหน้าตลอดระยะเวลาของโรงเรียนจะต้องศึกษาอะไรบ้าง มากน้อยเพียงไร โดยคำนึงถึงเนื้อหาสาระที่มีประกอบอยู่ในหลักสูตร โดยคำนึงถึงผู้เรียนได้มีโอกาสเลือก

^{๗๙} กิติมา ปรีดีติลก, การบริหารและการนิเทศการศึกษาเบื้องต้น, หน้า ๑๐

^{๘๐} ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์, การบริหารงานวิชาการ, หน้า ๒๑.

เรียนตามความถนัดความสนใจและความสามารถและทรัพยากรที่มีอยู่ ได้แก่ ครู เครื่องมือ และอุปกรณ์ รวมถึงความเห็นชอบของโรงเรียนและคณะครู

ง. การจัดตารางสอน

ในการจัดตารางสอนนั้น มีนักการศึกษาได้กล่าวถึงดังต่อไปนี้

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์^{๘๑} กล่าวว่า การจัดตารางสอนเป็นการกำหนดวิชาและเวลาที่จะเรียนโดยละเอียดประจำวัน ตลอดสัปดาห์ มีหลักในการจัดตารางสอนดังนี้

๑. จัดให้ครบตามโครงสร้างของหลักสูตร เพื่อให้ให้นักเรียนนักเรียนได้ลงทะเลียนและเรียนได้ตามหลักสูตร

๒. มีการพิจารณาการจัดตารางสอนตามธรรมชาติของแต่ละวิชา เพื่อเอื้ออำนวยต่อการเรียนของนักเรียนนักเรียน ไม่ให้เกิดความเครียดหรือเหนื่อยเกินไป และไม่ให้ผลรายวิชาหนึ่งกระทบกับอีกวิชาหนึ่ง เช่น วิชาภาคปฏิบัติ ควรจัดควบคู่กับทฤษฎีของวิชานั้น และไม่ควรเป็น ๒ รายวิชาในวันหนึ่ง

๓. จัดให้มีเวลาที่นักเรียนนักเรียนสามารถศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง

๔. จัดวิชาที่เป็นทฤษฎีและมีการคำนวณไว้ในภาคเช้ามากกว่าบ่าย

๕. ควรพิจารณาถึงครูอาจารย์ เช่น ความสะดวกที่จะสอน การมีเวลาว่างตรงกันเพื่อการประชุมหารือในภาควิชาหรือแผนกวิชา

กิตติมา ปรีดีติลล^{๘๒} กล่าวว่า การจัดตารางสอน เป็นหน้าที่ของผู้บริหารหรือผู้ช่วยฝ่ายวิชาการจะจัดขึ้นเพื่อเป็นตารางกำหนดกิจกรรมต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอนในระยะหนึ่งสัปดาห์ โดยกิจกรรมนั้นจะสัมพันธ์กับ เวลา หลักสูตร และหลักการพัฒนาผู้เรียน การบริหารงานวิชาการจะบรรลุผลสำเร็จมากน้อยเพียงใด ขึ้นอยู่กับการจัดตารางสอนด้วยเพราะถ้าตารางสอนไม่ถูกต้องครบถ้วน เนื้อหาในหลักสูตรในเวลาจำกัดผลเสียก็จะเกิดกับผู้เรียน ดังนั้นการจัดทำตารางสอนผู้บริหารควรคำนึงถึงหลักในการจัดต่อไปนี้๗๓

๑. ต้องบรรจุวิชาเรียนและเวลาเรียนให้ครบตามหลักสูตรที่กำหนดให้

๒. กำหนดเวลาเรียนโดยแบ่งเป็นจำนวนคาบของแต่ละวิชาและแต่ละวัน หากวิชาใดมีความสำคัญที่จะจัดจำนวนคาบมากกว่าบางวิชาย่อมเป็นไปได้

๓. กำหนดวิชาที่เรียนลงในแต่ละคาบวิชา โดยคำนึงถึงความเหมาะสมของแต่ละวิชา

^{๘๑} ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์, การบริหารงานวิชาการ, หน้า ๒๑.

^{๘๒} กิตติมา ปรีดีติลล, การบริหารและการนิเทศการศึกษาเบื้องต้น, หน้า ๑๐

๔. วิชาที่ใช้ความคิดมากไม่ควรอยู่ซ้อนกันหลายคาบวิชาในวันเดียวกัน
๕. วิชาที่มีการปฏิบัติมากควรจัดเป็น ๒ คาบติดต่อกัน
๖. ควรจัดจำนวนคาบหรือเวลาเรียนตอนเช้าให้มากกว่าตอนบ่าย
๗. การจัดตารางวิชาในแต่ละคาบ แต่ละวัน ต้องสัมพันธ์กับเวลาของผู้สอนด้วย
๘. ควรเฉลี่ยปริมาณชั่วโมงของผู้สอนให้ทัดเทียมกัน

อาภา บุญช่วย^{๔๓} กล่าวว่า ตารางสอนที่กำหนด วัน เวลา และกลุ่มผู้เรียนที่จะทำการเรียนการสอน ปกติตารางสอนจะจัดไว้เป็นสัปดาห์ การจัดตารางสอนเป็นการวางแผนงานส่วนหนึ่งของโรงเรียนที่จำเป็นยิ่ง เพราะถ้าไม่มีการกำหนดตารางไว้จะทำให้การเรียนการสอนดำเนินไปไม่ราบรื่น การจัดตารางสอนเพื่อให้นักเรียนได้เนื้อหาวิชาต่าง ๆ ครบตรงตามหลักสูตรนั้น เป็นงานละเอียดประณีต ผู้จัดจะต้องเป็นผู้เข้าใจจุดมุ่งหมายของหลักสูตรดีพอสมควรจะต้องรู้เนื้อหาวิชาอีกทั้งจะต้องมีความรู้เกี่ยวกับ วัย และพัฒนาการของเด็กในแต่ละชั้นเป็นอย่างดีเพื่อจะได้จัดเนื้อหาวิชาและคาบเวลาได้อย่างถูกต้องเหมาะสม

สรุปได้ว่า การจัดตารางสอนเป็นหน้าที่ของผู้บริหารที่จะจัดทำขึ้น เพื่อเป็นตำรากำหนดกิจกรรมต่างๆ เวลา และการนัดหมายระหว่างครูกับนักเรียนที่เกี่ยวกับการเรียนการสอนที่จะใช้เรียนตลอดสัปดาห์ ซึ่งมีหลักในการจัดตารางสอน ดังนี้ จัดให้ครบตามโครงสร้างของหลักสูตร กำหนดเวลาเรียนโดยแบ่งเป็นจำนวนคาบของแต่ละวิชาแต่ละวัน กำหนดวิชาต่างๆ โดยดูลักษณะของวิชา ตามความเหมาะสมในแต่ละคาบ วิชาที่เป็นทฤษฎี และมีการคำนวณควรกำหนดไว้ใน ช่วงเช้า วิชาที่ฝึกปฏิบัติควรจัดเป็น ๒ คาบติดต่อกัน พิจารณาถึง ครู อาจารย์ในวัน เวลา ที่จะสอน และควรเฉลี่ยปริมาณชั่วโมงสอนให้ทัดเทียมกัน

จ. การจัดอาจารย์เข้าสอน

ในการจัดอาจารย์เข้าสอนเป็นกิจกรรมที่ผู้บริหารจะต้องดำเนินการให้เหมาะสมและเกิดประสิทธิภาพ และความคุ้มค่าให้มากที่สุด มีนักการศึกษาได้กล่าวถึงการจัดครูเข้าสอนไว้ ดังนี้

จิตต์ หมวดสง^{๔๔} กล่าวว่า การจัดครูเข้าสอนเป็นหน้าที่อันสำคัญอย่างหนึ่งของผู้บริหารที่จะรู้จักเลือกจัดครูผู้สอนได้เหมาะสมกับแต่ละวิชา แต่ละระดับชั้น และแต่ละความสามารถของผู้เรียน นอกจากผู้สอนจะมีความรู้และความสามารถในการสอนแล้ว เทคนิควิธีการสอนก็เป็นสิ่งจำเป็นที่ผู้บริหารจะต้องติดตามดูแลอย่างใกล้ชิด ตลอดจนความสามารถในการปกครองดูแลเด็กอยู่

^{๔๓} อาภา บุญช่วย, การบริหารงานวิชาการโรงเรียน. พิมพ์ครั้งที่ ๒. ปัตตานี คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, (๒๕๓๓) หน้า ๑๔.

^{๔๔} จิตต์ หมวดสง, การบริหารและการนิเทศการศึกษาเบื้องต้น, หน้า ๓๕.

ในกรอบ หรือแนวทางที่ต้องการ หน้าที่อันสำคัญของผู้บริหารก็คือ สามารถเลือกและจัดครูเข้าสอน ได้ผลตามที่คาดหวังไว้ และหลักในการจัดครูเข้าสอนมีดังนี้

๑. สำนวจความพร้อมของโรงเรียนก่อนเปิดแผนการเรียน
๒. กำหนดคุณสมบัติสำหรับผู้สอนรายวิชาในแผนการเรียน
๓. จัดตามความถนัดของครูผู้สอน คือ จัดตามวิชาเอก วิชาโทที่เรียนมาจัดตามวิชาที่ครูมีความสนใจหรือวิชาที่ครูมีประสบการณ์มาก่อน
๔. การแก้ไขปัญหาการขาดแคลนครู โดยจัดครูคนเดียวให้สามารถสอนได้หลายวิชาและจัดครูฝ่ายสนับสนุนการสอนช่วยฝ่ายปฏิบัติการและจัดคาบเรียนให้ตรงกัน
๕. จัดหาบุคลากรภายนอกมาช่วยสอนในโรงเรียน
๖. การจัดครูสอนแทนเมื่อครูมาทำการสอนไม่ได้
๗. การใช้เงินบำรุงการศึกษาจ้างครูสอน เพื่อแก้ไขปัญหาการขาดแคลนครู

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์^{๘๕} กล่าวว่า การจัดครูอาจารย์เข้าสอนเป็นงานฝ่ายวิชาการ การพิจารณาความเหมาะสม และถูกต้องจึงเป็นสิ่งจำเป็น การดำเนินงานของการจัดครูอาจารย์เข้าสอนมีดังนี้๗๖

๑. การสำวจความพร้อมของบุคลากรด้านครูอาจารย์ ก่อนเปิดหลักสูตรใหม่หรือเปิดแผนการสอนเพิ่ม
๒. สำวจภาระงานของครูอาจารย์
๓. สำวจคุณสมบัติของครูอาจารย์ เช่น วุฒิ ประสบการณ์ ความชำนาญในด้าน การสอนของแต่ละวิชา
๔. จัดตามความพร้อมของครูผู้สอน เช่น ความถนัด และความต้องการในการสอน ได้แก่
 - ๑) จัดตามวุฒิทางการศึกษา
 - ๒) จัดตามความสนใจและความถนัด
 - ๓) จัดตามความเชี่ยวชาญและประสบการณ์
 - ๔).การแก้ไขปัญหาการขาดครูอาจารย์

สรุปได้ว่า การจัดครูเข้าสอนจะต้องพิจารณาถึงความรู้ ความสามารถ สติปัญญา นิสัยใจคอ ของครูแต่ละคนว่ามีความเหมาะสมที่จะสอนในวิชาที่สอนและระดับใด อีกทั้งยังต้องเป็นผู้ที่ศึกษาค้นคว้าหาความรู้ เพื่อปรับปรุงวิธีสอนอยู่เสมอ มีบุคลิกลักษณะดีเป็นที่เคารพและศรัทธาของนักเรียน ดังนั้น การจัดครูเข้าสอนจะต้องพิจารณาวิธีในการจัดอย่างรอบคอบ

^{๘๕} ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์, การบริหารงานวิชาการ, หน้า ๔๑.

ฉ. การจัดชั้นเรียน

กิติมา ปรีดีติลล^{๘๖} กล่าวว่า การจัดชั้นเรียนมีความสำคัญไม่น้อยต่อการเรียนการสอนในการบริหารโรงเรียน ผู้บริหารจำเป็นต้องทราบถึงจำนวนชั้นที่จะทำการสอนจะแบ่งเป็นอย่างไร เป็นกี่ชั้น แต่ละชั้นจะยึดถือวิธีการคัดเลือกอย่างไร สิ่งนี้จะต้องทราบก่อนเพื่อประสานงานกับฝ่ายอาคารสถานที่และฝ่ายวิชาการอีกทีหนึ่ง ในการจัดชั้นเรียนนี้อยู่กับจุดมุ่งหมาย และปรัชญาของโรงเรียน แต่หลักที่น่าจะคำนึงถึง คือ การพัฒนาความสามารถของผู้เรียนให้เต็มที่ อาจจะจัดชั้นโดยคำนึงถึงความแตกต่างในความสามารถของแต่ละคนก็ได้ การจัดแบ่งชั้นเรียนอาจจัดทำได้หลายวิธี คือ แบ่งตามความสามารถ แบ่งแบบคละ แบ่งตามเอกัตภาพ

นิพนธ์ กินาวงศ์^{๘๗} กล่าวว่า การจัดแบ่งกลุ่มนักเรียน หมายถึง การแบ่งนักเรียนแต่ละระดับชั้นเป็นห้องๆ ในกรณีที่นักเรียนในระดับชั้นใด มีมากกว่า ๑ ห้องเรียน งานในด้านการแบ่งกลุ่มนักเรียนนั้น อาศัยแนวคิดทางจิตวิทยา และความรู้ทางวัตกรรมการศึกษาเข้าช่วย สามารถแบ่งชั้นเรียนได้หลายวิธี คือ การแบ่งกลุ่มนักเรียนแบบคละ การแบ่งกลุ่มนักเรียนตามความสามารถ การแบ่งกลุ่มแบบไม่มีระดับชั้น และการเรียนแบบรายบุคคล

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์^{๘๘} กล่าวว่า การจัดชั้นเรียนในระดับการศึกษาขั้นต้นจะแบ่งกลุ่มนักเรียนได้ ดังนี้ คือ

๑. การจัดกลุ่มตามความรู้ความสามารถของนักเรียน โดยพิจารณาจากผลการเรียน โดยจัดเป็นกลุ่มนักเรียนที่มีคะแนนสูง การดูผลการเรียนของนักเรียนจะพิจารณาจากแต่ละวิชาหรือคะแนนเฉลี่ยรวมทุกวิชา

๒. การจัดแบ่งตามรายชื่อ จัดโดยการคละกันไปตามบัญชีรายชื่อ บางครั้งก็เป็นการเรียงลำดับตัวอักษรของชื่อนักเรียน โดยไม่คำนึงถึงความสามารถพิเศษของนักเรียน

๓. จัดตามวิชาที่เป็นความสามารถพิเศษที่นักเรียนลงทะเบียนเรียน เช่น นักเรียนดนตรี นักเรียนเกษตร นักเรียนอุตสาหกรรมศิลป์ เป็นต้น

๔. จัดแบบผสมผสาน กล่าวคือ บทเรียนกลุ่มเดียวกับบางครั้งก็เรียนวิชาเดียวกัน แต่ถ้าเป็นวิชาเลือกก็จะไปเรียนรวมกับผู้ที่เรียนรวมกับผู้ที่เรียนวิชาเลือกนั้น ๆ

^{๘๖} กิติมา ปรีดีติลล, การบริหารและการนิเทศการศึกษาเบื้องต้น, หน้า ๒๐

^{๘๗} นิพนธ์ กินาวงศ์, เอกสารคำสอน หลักการบริหารการศึกษา, (พิษณุโลก: ภาควิชาการบริหารและพัฒนาศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร, ๒๕๔๑), หน้า ๑๕

^{๘๘} ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์, การบริหารนวิชากร, หน้า ๔๑.

^{๘๙} กิติมา ปรีดีติลล, การบริหารและการนิเทศการศึกษาเบื้องต้น, หน้า ๒๕

สรุปได้ว่า การจัดชั้นเรียนนั้น มีความสำคัญต่อการเรียนการสอน ในการบริหารโรงเรียนการจัดชั้นเรียนขึ้นอยู่กับจุดมุ่งหมายของโรงเรียน และผู้บริหารต้องพึงระลึกว่า การจัดชั้นเรียนที่ถูกต้องและเหมาะสม ย่อมช่วยให้เกิดประสิทธิภาพในการเรียนการสอน

ข. การจัดแบบเรียน

ในการจัดการเรียนการสอน การจัดแบบเรียนเป็นกิจกรรมที่สำคัญที่โรงเรียนต้องให้ความสนใจในการเลือกแบบเรียนหรือกำหนดแบบเรียน เพื่อให้ผู้เรียนได้พัฒนาความรู้ความสามารถได้ตามศักยภาพ ได้มีนักเรียนได้กล่าวถึงการจัดแบบเรียนไว้ดังนี้

กิตติมา ปรีดีดิลก^{๘๙} ได้เสนอวิธีการเลือกแบบเรียนไว้ดังนี้

๑. เนื้อหาในหนังสือเป็นองค์ประกอบกิจกรรมที่ครูจะสอนในชั้นหรือไม่
๒. เนื้อหาในหนังสือเป็นเรื่องที่ปฏิบัติได้ไหม เป็นประโยชน์ต่อนักเรียนมากน้อยเพียงใด
๓. ภาษาที่ใช้เหมาะสมแก่วัย และพื้นฐานความรู้ของเด็กหรือไม่ เช่น คำหรือประโยค ไม่ควรยากหรือซับซ้อนในความเข้าใจของเด็กแต่วัย
๔. หนังสือมีเนื้อหาทันต่อเหตุการณ์หรือไม่
๕. ผู้แต่งตำราเป็นผู้ที่มีประสบการณ์ในการเขียนหรือไม่
๖. การพิมพ์ การจัดรูปหนังสือ เหมาะสมแก่เด็กหรือไม่

กิตติมา ปรีดีดิลก^{๙๐} กล่าวว่าแบบเรียน คือ หนังสือที่เขียนขึ้นโดยมีเนื้อหาสาระตรงตามหลักสูตรเป็นหนังสือที่จัดลำดับเนื้อหาสาระไว้อย่างเป็นระบบ และมีลักษณะง่ายๆ สำหรับใช้ในการเรียน อาจมีลักษณะเป็นเล่มเดียวเป็นชุด หรืออาจเป็นแผ่นก็ได้ มีชื่อเรียกต่างๆ กันไป เช่น แบบเรียน แบบสอนอ่าน หนังสือประกอบการเรียน เป็นต้น หนังสือเหล่านี้มีความจำเป็นสำหรับการสอนช่วยให้เกิดความเข้าใจในเนื้อหาอย่างดี การเรียนการสอนที่จะมีประสิทธิภาพขึ้นอยู่กับแบบเรียนที่ใช้อย่างแท้จริง หรือเพียงเพื่ออ่านประกอบแบบเรียนที่ใช้ในปัจจุบันแบ่งเป็น ๒ ประเภท คือ แบบเรียนบังคับและแบบเรียนอ่านประกอบจึงเป็นหน้าที่ของผู้บริหารที่จะต้องรู้จักเลือกแบบเรียนที่มีคุณค่า

พนัส หันนาคินทร์^{๙๑} กล่าวว่า ในการจัดการเรียนการสอนนอกจากจะมีประมวลการสอน โครงการสอน บันทึกการสอนแล้ว ตำราเรียน นับว่ามีความสำคัญยิ่ง โรงเรียนจึงควรกำหนด

^{๘๙} กิตติมา ปรีดีดิลก, การบริหารและการนิเทศการศึกษาเบื้องต้น, หน้า ๓๐

^{๙๐} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๔๐

^{๙๑} พนัส หันนาคินทร์, การบริหารบุคลากรในโรงเรียน, (พิษณุโลก: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ พิษณุโลก, ๒๕๒๖), หน้า ๓๔

แนวทางในการเลือกตำราเรียน เพื่อให้ได้ตำราเรียนที่มีคุณภาพ และการที่จะเลือกตำราเรียนที่มีคุณภาพดีนั้นมีหลักเกณฑ์ในการเลือกแบบเรียนดังนี้

๑. หนังสือนั้นเหมาะสมกับวัตถุประสงค์ของโรงเรียนเป็นส่วนรวม และเหมาะสมกับจุดประสงค์ของวิชานั้นโดยเฉพาะหรือไม่

๒. ความถูกต้องแน่นอนของเนื้อหาในหนังสือ

๓. ลักษณะการอธิบายเนื้อหาวิชา การใช้คำศัพท์ และถ้อยคำต่างๆ ชัดเจนเพียงไร

๔. การจัดเรียงเนื้อหาเหมาะสมกับผู้เรียนหรือไม่

๕. ครูจะใช้ประโยชน์จากหนังสือในการสอนได้หรือไม่

๖. มีเครื่องช่วยในการค้นคว้าสำหรับนักเรียน

๗. ลักษณะภายนอกของหนังสือ เช่น คุณภาพการพิมพ์ กระดาษ การเย็บการเข้าเล่ม ตลอดจนความน่าจับต้องของหนังสือด้วย

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์^{๔๒} กล่าวว่า ตำราเรียนเป็นเครื่องประหยัดเวลาในการสอนของครูอาจารย์ เนื้อหาบางอย่างครูอาจารย์อาจกำหนดให้นักเรียนไปค้นคว้าจากห้องสมุดตามหนังสือที่กำหนดให้อ่านเพิ่มเติม และนำมาอภิปรายหรือจัดทำเป็นรายงานเพื่อให้นักเรียนนักเรียนมีความรู้กว้างขวาง ตำราเรียนเป็นหลักในการกำหนดเนื้อหาตามหลักสูตรรายวิชาที่เรียน ด้วยเหตุนี้ ครูอาจารย์มีแนวโน้มจะใช้ตำราเรียนหรือแบบเรียนเล่มใดเล่มหนึ่ง หรือเล่มที่ตนเองเขียนให้เพียงเล่มเดียว ครูอาจารย์ควรได้ส่งเสริมบทเรียนนักเรียนให้ได้ใช้ห้องสมุดเป็นแหล่งค้นคว้าความรู้เพิ่มเติม ซึ่งควรจะได้รับคามสนับสนุนจากฝ่ายบริหารของโรงเรียน โดยสามารถทำได้ดังนี้

๑. จัดตำราและแบบเรียนอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับวิชาต่างๆ มาไว้ในห้องสมุด

๒. ให้ครูอาจารย์ได้จัดทำโครงการสอนหรือแผนการสอน โดยกำหนดหนังสืออ่านประกอบให้กับนักเรียน

สรุปได้ว่า การจัดแบบเรียนนั้นผู้บริหารต้องให้ความสนใจและใช้ความละเอียดรอบคอบในการจัดแบบเรียนที่มีคุณภาพตรงกับจุดมุ่งหมายของหลักสูตร มีความเหมาะสมกับเนื้อหาวิชา มีความชัดเจน และเขียนได้อย่างถูกต้องในการจัดแบบเรียน อาจใช้วิธีการเลือกแบบเรียนที่ผู้จัดทำขึ้นหรือส่งเสริมให้ผู้สอนจักแบบเรียนขึ้นใช้เอง

^{๔๒} ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์, การบริหารงานวิชาการ, หน้า ๕๑.

ด้านการจัดกิจกรรม

ก. ความหมายของกิจกรรมนักเรียน

ธีระวุฒิ ประทุมพนรัตน์^{๙๓} กล่าวว่า กิจกรรมนักเรียนเป็นประสบการณ์ส่วนหนึ่งของหลักสูตรที่ได้จัดขึ้นในห้องเรียนตามปกติเหมือนวิชาอื่นๆ ที่มุ่งให้นักเรียนได้รับประสบการณ์ เพื่อพัฒนาตนเองจัดเป็นของนักเรียนโดยนักเรียนและเพื่อนนักเรียน

กาญจนา ศรีกาฬสินธุ์^{๙๔} กล่าวว่า กิจกรรมนักเรียน หมายถึง กิจกรรมต่างๆ ที่โรงเรียนสนับสนุนให้นักเรียนร่วมกันจัดขึ้นนอกเวลาเรียน และนอกเหนือหลักสูตรที่โรงเรียนกำหนดให้นักเรียนในเวลาเรียนปกติทั้งนี้ด้วยความสมัครใจของนักเรียนเอง และด้วยความช่วยเหลือ เอื้ออำนวย ความสะดวกของโรงเรียนในรูปแบบต่างๆ เพื่อให้กิจกรรมแต่ละอย่างบรรลุความสำเร็จตามความมุ่งหมายที่ตั้งไว้

กุต^{๙๕} กล่าวว่า กิจกรรมนักเรียนเป็นโปรแกรมให้นักเรียนดำเนินงาน ซึ่งมีจุดมุ่งหมายเพื่อเป็นนันทนาการ เพิ่มพูนความรู้เปิดโอกาสให้นักเรียนแสดงออก ซึ่งความสนใจและความสามารถมีการจัดหาเงินเพื่อดำเนินการเองและอยู่ภายใต้การควบคุมของโรงเรียน

สมพงษ์ มั่นระวัง^{๙๖} กล่าวว่า กิจกรรมนักเรียนเป็นกิจกรรมที่จัดขึ้นโดยนักเรียน และเพื่อนนักเรียนได้รับความเห็นชอบและสนับสนุนจากผู้บริหารโรงเรียนซึ่งเป็นกิจกรรมที่เป็นไปด้วยความสมัครใจของนักเรียนเพื่อเปิดโอกาสให้นักเรียนได้พัฒนาตนเองตามศักยภาพและเป็นกิจกรรมที่ไม่มีความหวงกีดและไม่มีคะแนนให้จากการให้ความหมายของกิจกรรมนักเรียนดังกล่าวข้างต้นอาจสรุปได้ว่า กิจกรรมนักเรียนเป็นกิจกรรมที่โรงเรียนพึงจัดร่วมกับนักเรียนเพื่อให้นักเรียนได้รับประสบการณ์จริงทางการศึกษา เป็นการพัฒนานักเรียนทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม จิตใจ และวิชาการ เป็นกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้นักเรียนทุกคนเข้าร่วมด้วยความสมัครใจ และไม่มีการให้หน่วยกิตหรือคะแนนใดๆ เข้าไปเกี่ยวข้อง

ข. ความสำคัญของกิจกรรมนักเรียน

^{๙๓} ธีระวุฒิ ประทุมพนรัตน์, การบริหารกิจการนักเรียน, (กรุงเทพฯ : โอ.เอส.พรินติ้ง เฮาส์, ๒๕๓๔), หน้า ๒๓.

^{๙๔} กาญจนา ศรีกาฬสินธุ์, การบริหารกิจการนักเรียน เล่ม ๑.พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร, อัดสำเนา, ๒๕๓๓), หน้า ๕๐.

^{๙๕} Good, C.V. Dictionary of Education, (New York : McGraw-Hill, 1973), p. 157.

^{๙๖} สมพงษ์ มั่นระวัง, พื้นฐานการแนะแนวและงานด้านกิจกรรมนักเรียน, ภาควิชาการแนะแนวและจิตวิทยาการศึกษา, คณะศึกษาศาสตร์, (มหาวิทยาลัยนเรศวรพิษณุโลก, ๒๕๓๕), หน้า ๑๕.

ประดัด นิลพังงา^{๙๗} กล่าวว่ากิจกรรมมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องจัดให้นักเรียน เพราะ

๑. เพื่อสนองความต้องการทางด้านจิตวิทยาของนักเรียน ซึ่งต้องการยอมรับของบุคคลในวัยเดียวกัน การเป็นสมาชิกของกลุ่ม ได้รับความสำเร็จ การชมเชย การฝึกทักษะ ความช่วยเหลือ ทางด้านวิชาการ การอยู่ในสภาพแวดล้อมซึ่งอบอุ่นเป็นมิตรและเข้าใจกัน เพื่อทดแทนสิ่งที่ตนเองขาด เช่น ความสามารถในการเรียน

๒. ดึงความสนใจ ความสามารถพิเศษและความกระตือรือร้นของนักเรียนให้แสดงออกมาได้ เช่นกิจกรรมทางด้านการจัดหนังสือ ดนตรี วาดเขียน และกิจกรรมซึ่งมีการแข่งขันกัน นักเรียนจะแสดงพฤติกรรมเหล่านี้ปรากฏให้เห็นก็ต่อเมื่อมีอิสระในการเลือกทำ ทำโดยสมัครใจและตระหนักในความรับผิดชอบกิจกรรมนั้นๆ

๓. ช่วยให้นักเรียนรู้จักใช้เวลาว่างให้มีคุณค่าและเกิดประโยชน์ต่อส่วนรวมและตนเอง เพราะเมื่อนักเรียนมีกิจกรรมซึ่งตนเองสนใจร่วมทำกับเพื่อน เขาจะไม่ตั้งตนเป็นผู้ต่อต้านสังคม นอกจากนี้ยังอาจจะเกิดความสนใจใหม่ขึ้น

๔. เป็นการสร้างมนุษยสัมพันธ์อันดีระหว่างนักเรียนและนักเรียนกับครูอาจารย์ เพราะการได้ทำงานร่วมกัน ทำให้บุคคลได้มีโอกาสรู้จักกันมากขึ้น

๕. ช่วยพัฒนาความเป็นผู้นำของเด็กได้ดีกว่าการเรียนในชั้นเรียน

สมพงษ์ มั่นระวัง^{๙๘} ได้ให้ความหมายของการจัดกิจกรรมนักเรียนไว้ดังนี้

๑. สร้างเสริมนักเรียนให้เป็นพลเมืองดี สามารถดำรงชีวิตในสังคมที่สลับซับซ้อนได้อย่างมีความสุขและสร้างสรรค์

๒. ช่วยให้นักเรียนได้เรียนรู้อย่างกว้างขวาง

๓. ช่วยให้นักเรียนมีความรอบรู้หลายอย่าง

๔. ช่วยควบคุมพลังส่วนเกินของนักเรียนและส่งเสริมให้ออกมาในทางสร้างสรรค์ และมีประโยชน์

๕. ช่วยให้การจัดการศึกษาบรรลุเป้าหมายของการศึกษา

๖. ช่วยให้นักเรียนได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมของโรงเรียน

๗. การร่วมมือร่วมใจกันทำงานก่อให้เกิดความเข้าใจและความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน

๘. เป็นการผ่อนคลายความตึงเครียด เป็นประโยชน์ต่อสุขภาพกายและจิต

^{๙๗} ประดัด นิลพังงา, **กิจกรรมร่วมหลักสูตร**, (กรุงเทพฯ: แพร่พิทยา, ๒๕๒๔), หน้า ๗๕-๗๖.

^{๙๘} สมพงษ์ มั่นระวัง, **พื้นฐานการแนะแนวและงานด้านกิจกรรมนักเรียน**, (ภาควิชาการแนะแนวและจิตวิทยาการศึกษา, คณะศึกษาศาสตร์: มหาวิทยาลัยนเรศวรพิษณุโลก, ๒๕๓๕), หน้า ๑๕.

๙. ช่วยให้นักเรียนได้สำรวจตนเอง รู้จักตนเองในด้านต่างๆ ดีขึ้น

๑๐. ส่งเสริมการเรียนรู้การสอนให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ ได้ให้ความสำคัญเพิ่มเติมว่าเนื่องจากผู้เรียนมีธรรมชาติที่ต้องการจะรวมกลุ่มกันอยู่แล้ว โรงเรียนจึงควรใช้การรวมกลุ่มและพลังจากกลุ่มไปในทางสร้างสรรค์โดยอาศัยกิจกรรมเป็นเครื่องมือจึงจะก่อให้เกิดประโยชน์แก่นักเรียนดังนี้

๑. ได้ค้นพบความสนใจและความถนัดที่แท้จริงของตนเอง ซึ่งทำให้เกิดความมั่นใจในตนเองยิ่งขึ้น

๒. ได้ค้นพบว่าตนเองเหมาะสมกับบทบาทในกลุ่มเพื่อนและยอมรับในบทบาทนั้น

๓. ทำให้รักและผูกพันกับโรงเรียน รู้จักช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน

๔. ฝึกนิสัยที่ดีของการอยู่ในสังคม

สรุปได้ว่า กิจกรรมนักเรียนมีความสำคัญอย่างมาก เพราะเป็นการจัดประสบการณ์ของนักเรียน ช่วยกระตุ้นให้นักเรียนใช้พลังความสามารถที่มีอยู่อย่างเต็มที่ รู้จักคุณค่าของเวลาเป็นเครื่องมือเชื่อมความสัมพันธ์อันดีระหว่างเพื่อนมนุษย์ นอกจากนี้กิจกรรมนักเรียนยังเป็นประโยชน์ต่อสังคมและเป็นการเผยแพร่ชื่อเสียงของสถาบันและประเทศชาติอีกด้วย

ค. ประเภทและลักษณะของงานกิจกรรมนักเรียน

พนัส หันนาคินทร์^{๙๙} ได้แบ่งกิจกรรมนักเรียนโดยถือลักษณะกิจกรรมที่จัดขึ้นเป็นเกณฑ์ ดังนี้

๑. กิจกรรมเกี่ยวกับการปกครอง และการบริหารของนักเรียน ได้แก่ สภานักเรียน สโมสร หรือองค์การนักเรียน เพื่อเปิดโอกาสให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการการปกครองและจัดกิจกรรมต่างๆ

๒. กิจกรรมเกี่ยวข้องกับวิชาการ เช่น ชมรมต่างๆ เพื่อส่งเสริมวิชาการและประสบการณ์อื่นๆ

๓. กิจกรรมเกี่ยวกับการพิมพ์ ได้แก่ การจัดทำหนังสือพิมพ์ การทำวารสารการเสนอข่าวบทความต่างๆ

๔. กิจกรรมเกี่ยวกับกีฬา ได้แก่ การจัดการแข่งขันกีฬาภายใน กีฬาภายนอก กีฬาเพื่อสุขภาพพลานามัยและกีฬาเพื่อเชื่อมความสามัคคี

๕. กิจกรรมเกี่ยวกับการละครและดนตรี การพูดในที่สาธารณะสิ่งเหล่านี้เป็นศิลปะ และเป็นการฝึกประสบการณ์ให้นักเรียนเป็นอย่างดี

^{๙๙} พนัส หันนาคินทร์, การบริหารบุคลากรในโรงเรียน, (พิษณุโลก: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒพิษณุโลก, ๒๕๒๖), หน้า ๓๔

๖. กิจกรรมเกี่ยวกับสังคมสงเคราะห์ ได้แก่ การบำเพ็ญประโยชน์ต่อบุคคลอื่นๆ โดยไม่หวังผลตอบแทน นับเป็นคุณธรรมสูงสุดที่มนุษย์พึงมีต่อกันประเภทและลักษณะของกิจกรรมนักเรียนในแต่ละโรงเรียนอาจมีความแตกต่างกันทั้งนี้ขึ้นอยู่กับนโยบายของโรงเรียน กิจกรรมที่ช่วยให้นักเรียนเกิดการพัฒนานั้น จะต้องได้รับความสนใจและความสนใจจากนักเรียนโดยไม่ขัดต่อนโยบายของโรงเรียน

จินตนา ยูนิพันธ์^{๑๐๐} ได้แบ่งประเภทกิจกรรมนักเรียนตามวัตถุประสงค์ เนื้อหา และลักษณะกิจกรรมแบ่งออกเป็น ๕ ประเภท ดังนี้

๑. กิจกรรมด้านวิชาการ เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมให้นักเรียนได้แสวงหาความรู้ทางวิชาการอันควรได้รับการส่งเสริมให้อิสระทางความคิดแต่ต้องอยู่ในขอบเขต

๒. กิจกรรมด้านศิลปวัฒนธรรม เป็นกิจกรรมที่มุ่งส่งเสริมความรู้ ความชำนาญ และประสบการณ์ให้แก่เด็กนักเรียนในด้านศิลปะและวัฒนธรรม

๓. กิจกรรมด้านกีฬาและนันทนาการ เป็นกิจกรรมที่มุ่งพัฒนานักเรียนในด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ และสังคม พัฒนาทักษะทางการกีฬาและให้ความสนุกสนานเพลิดเพลิน

๔. กิจกรรมด้านบำเพ็ญประโยชน์ เป็นกิจกรรมที่มุ่งสร้างสาธารณสมบัติ หรือกิจกรรมช่วยเหลือผู้อื่นรวมทั้งการพัฒนาตนเองของนักเรียน

๕. กิจกรรมส่วนกลาง เป็นกิจกรรมที่จัดขึ้นเพื่อเป็นศูนย์รวมของนักเรียนและยังเป็นฝ่ายควบคุม รวมทั้งให้การสนับสนุนกิจกรรมอื่นๆ อีกด้วย

กระทรวงศึกษาธิการ ได้กำหนดขอบข่ายของกิจกรรมนักเรียนที่โรงเรียนอาจเสนอแนะต่อผู้เรียน ไว้ในคู่มือการจัดกิจกรรมตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการในหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้นและตอนปลาย ดังนี้

๑. กิจกรรมส่งเสริมอาชีพ เป็นกิจกรรมที่มุ่งจัดขึ้นเพื่อเสริมประสบการณ์เกี่ยวกับอาชีพ โดยอาจเน้นอาชีพอิสระที่มีอยู่ในท้องถิ่น เพื่อให้ผู้เรียนได้รู้ขั้นตอนกระบวนการประกอบอาชีพจากการศึกษาค้นคว้าและจากประสบการณ์ต่างๆ ทั้งนี้ควรได้ทดลองปฏิบัติด้วย

๒. กิจกรรมส่งเสริมการเกษตร เป็นกิจกรรมที่มุ่งสร้างเสริมความรู้ ความเข้าใจในเรื่องการเกษตร และนำเทคนิควิธีการมาใช้ให้เหมาะสมกับการปฏิบัติงานทางการเกษตรให้ดีขึ้น

๓. กิจกรรมส่งเสริมการสหกรณ์ เป็นกิจกรรมที่มุ่งเสริมการนำระบบสหกรณ์ไปใช้ให้เกิดประโยชน์อย่างเต็มที่ ทั้งแก่ตนเองและสังคม

๔. กิจกรรมส่งเสริมอุตสาหกรรม เป็นกิจกรรมที่มุ่งส่งเสริมความรู้ประสบการณ์ในงานด้านอุตสาหกรรม เพื่อให้ผู้เรียนสนใจในงานอาชีพด้านอุตสาหกรรม

^{๑๐๐} จินตนา ยูนิพันธ์, *องค์กรในการจัดการศึกษา*, (กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์, ๒๕๒๕), หน้า ๑๒๑.

๕. กิจกรรมส่งเสริมศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรม เป็นกิจกรรมที่มุ่งเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจ ความศรัทธาในศาสนา และให้พบเห็นศิลปะและวัฒนธรรมไทย เพื่อให้รู้สึกชื่นชมและภาคภูมิใจในเอกลักษณ์ไทย

๖. กิจกรรมส่งเสริมการใช้สินค้าไทย เป็นกิจกรรมที่มุ่งส่งเสริมให้รู้จักและใช้สินค้าไทย เพื่อพัฒนาค่านิยมที่ถูกต้องเป็นการใช้สินค้าไทย

๗. กิจกรรมการใช้ห้องสมุด เช่น กิจกรรมที่มุ่งส่งเสริมความรู้ความเข้าใจในรายวิชาต่างๆ โดยเน้นการปฏิบัติเพื่อให้ผู้เรียนได้รู้จักจริงมีใช้การสอนเนื้อหาเพิ่มจากบทเรียนในชั้นเรียน

๘. กิจกรรมส่งเสริมวิชาต่างๆ ในหลักสูตรเป็นกิจกรรมที่มุ่งส่งเสริมความรู้ความเข้าใจรายวิชาต่างๆ โดยเน้นการปฏิบัติเพื่อให้ผู้เรียนได้รู้จักจริงมีใช้การสอนเนื้อหาเพิ่มเติมจากบทเรียนในชั้นเรียน

๙. กิจกรรมกีฬา เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมการเล่นกีฬาร่วมกันเพื่อความสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้นนักกีฬาและรักการออกกำลังกายเพื่อสุขภาพ

๑๐. กิจกรรมนันทนาการ เป็นกิจกรรมที่มุ่งส่งเสริมการใช้เวลาให้เกิดประโยชน์ตามความถนัดและความสนใจเพื่อความสนุกสนานเพลิดเพลิน

๑๑. กิจกรรมอนุรักษ์ศิลปกรรมและสิ่งแวดล้อม เป็นกิจกรรมที่มุ่งเสริมความรู้ความเข้าใจในศิลปะและสิ่งแวดล้อม เพื่อให้รู้สึกหวงแหนและมีส่วนร่วมในการรักษาไว้เป็นมรดกของชาติสืบไป

๑๒. กิจกรรมทัศนศึกษา เป็นกิจกรรมที่มุ่งเสริมให้มีการศึกษานอกสถานที่ เพื่อให้มีโอกาสพบเห็นและสัมผัสกับธรรมชาติ ศิลปะโบราณสถานและแหล่งวิทยาการต่างๆ

๑๓. กิจกรรมลูกเสือเนตรนารี ยุวกาชาด ผู้บำเพ็ญประโยชน์และรักษาดินแดน (เฉพาะชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย) เป็นกิจกรรมที่จัดให้มุ่งอบรมบ่มนิสัย ให้เป็นพลเมืองดีตามจารีตประเพณีของชาติบ้านเมือง และตามอุดมคติ อุดมการณ์ของลูกเสือ เนตรนารี ยุวกาชาด ผู้บำเพ็ญประโยชน์และรักษาดินแดน โดยการดำเนินการจัดกิจกรรมให้เป็นไปตามข้อกำหนด ของคณะกรรมการลูกเสือแห่งชาติ กองยุวกาชาด สมาคมผู้บำเพ็ญประโยชน์และกรมการรักษาดินแดน

แกรทฮอร์น และสเปนเดอร์ (Glatthorn. All A. and norman A. Spender). ^{๑๐๑} ได้พิจารณาแบ่งโดยเนื้อหาของกิจกรรม ซึ่งแบ่งได้ ๕ ประเภทคือ

^{๑๐๑} Glatthorn. All A. and norman A. Spender, *Middle School/Junior High Principal's Handbook : A Practical Guide for Developing Better School*, (New YorkD : od, 1986), p164.

๑. เนื้อหาด้านการบริการได้แก่ กิจกรรมที่ช่วยส่งเสริมให้นักเรียนรู้จักการให้บริการ หรือให้ความช่วยเหลือแก่บุคคลอื่นๆ เช่น การช่วยเหลืออธิบายบทเรียนให้เพื่อนช่วยดูแลการใช้น้ำให้เป็นไปโดยประหยัด อาสาพัฒนาชุมชน เป็นต้น

๒. เนื้อหาด้านงานอดิเรกหรือความสนใจพิเศษ ได้แก่ กิจกรรมที่ช่วยพัฒนาหรือขยายความสนใจพิเศษของนักเรียนให้กว้างขึ้น เช่น ชุมนุมประวัติศาสตร์ ชุมนุมสะสมแสตมป์ ชุมนุมถ่ายภาพ เป็นต้น

๓. เนื้อหาด้านการเพิ่มทักษะและการปรับปรุงตนเองได้แก่ กิจกรรมที่ช่วยเพิ่มพูนทักษะพิเศษหลายๆ อย่างให้แก่นักเรียน เช่น การฝึกพูด การทำอาหาร การซ่อมเครื่องจักรกล เล็กๆ น้อยๆ การทำโปรแกรมคอมพิวเตอร์ เป็นต้น

๔. เนื้อหาการแสดงและการสื่อสาร ได้แก่ กิจกรรมที่จะช่วยสนับสนุนให้นักเรียนมีความสามารถทางด้านการแสดงออกต่อสาธารณชน และการสื่อสารมวลชน เช่น การแสดงละคร การร้องประสานเสียง การทำหนังสือพิมพ์ การออกรายการวิทยุและโทรทัศน์ เป็นต้น

๕. เนื้อหาที่เป็นประโยชน์ต่อชีวิตในอนาคต ได้แก่ กิจกรรมที่ช่วยให้นักเรียนรู้จักคิดอย่างเป็นระบบในเรื่องชีวิตในอนาคต ได้แก่ กิจกรรมที่ช่วยให้นักเรียนรู้จักคิดอย่างเป็นระบบในเรื่องชีวิตอนาคต

ด้านการใช้สื่อการสอน

ก. ความหมายและประเภทของสื่อการสอน

ในการจัดการเรียนการสอนสิ่งที่สำคัญที่เป็นสื่อกลางในการถ่ายทอดความรู้จากผู้สอนไปสู่ผู้เรียน คือ สื่อการเรียนการสอน ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนได้ง่ายยิ่งขึ้น และมีนักการศึกษาได้กล่าวถึงสื่อการเรียนการสอนไว้ ดังนี้

วาสนา ชาวหา^{๑๐๒} กล่าวว่า สื่อการเรียนการสอน หมายถึง สิ่งใดก็ตามที่เป็นตัวกลางหรือหรือพาหะนำ ความรู้ไปสู่ผู้เรียนและทำให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้ตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้เป็นอย่างดี สามารถจำแนกเป็น ๓ ประเภท

๑. ประเภทวัสดุ บางครั้งก็เรียนว่า สื่อเล็ก เป็นสื่อการสอนประเภทสิ้นเปลืองเสียหายได้ง่าย และเป็นสื่อที่บรรจุเนื้อหาสาระ เรื่องราวหรือความรู้ไว้ในลักษณะต่าง ๆ เช่น สไลด์ บรรจุเรื่องราวไว้ในลักษณะของภาพนิ่ง หนังสือบรรจุเรื่องราวไว้ในลักษณะตัวอักษร หรือสัญลักษณ์ แผ่นเสียงหรือเทปบันทึกเสียงบรรจุเรื่องราวไว้ในลักษณะเสียง และฟิล์มภาพยนตร์บรรจุไว้ในรูปของภาพเคลื่อนไหวควบคู่เสียง สื่อการเรียนการสอนประเภทวัสดุ สามารถจำแนกเป็น ๒ ชนิด ดังนี้

^{๑๐๒} วาสนา ชาวหา, สื่อการเรียนการสอน, (กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์, ๒๕๓๕), หน้า ๑๒๐.

๑) วัสดุที่ต้องอาศัยเครื่องมือหรืออุปกรณ์ จึงจะสามารถเสนอเรื่องราวความรู้หรือเนื้อหาสาระไปยังผู้เรียนได้ ตัวอย่างวัสดุชนิดนี้ คือ แผ่นเสียง เทปเสียง เทปโทรทัศน์ फिल्म ภาพยนตร์ ภาพโปรงใส เป็นต้น

๒) วัสดุที่สามารถเสนอเรื่องราวความรู้ เนื้อหาวิชาไปสู่ผู้เรียนได้ด้วยตัวมันเอง โดยไม่ต้องอาศัยเครื่องมือหรืออุปกรณ์แต่อย่างใด ตัวอย่างวัสดุชนิดนี้ คือ หนังสือ แผนภูมิ รูปภาพ หุ่นจำลอง แผนที่ เป็นต้น

๒. ประเภทเครื่องมือหรืออุปกรณ์ บางครั้งเรียกว่า สื่อใหญ่ ได้แก่ เครื่องฉายสไลด์ เครื่องฉายภาพยนตร์ เครื่องฉายเทปโทรทัศน์ เครื่องฉายภาพโปรงใส และเครื่องฉายภาพทึบแสง เป็นต้น สื่อการสอนประเภทนี้เป็นเครื่องมือหรือตัวกลาง ซึ่งเป็นทางผ่านของความรู้หรือเรื่องราวเท่านั้น โดยตัวมันเองแล้วไม่ได้บรรจุเนื้อหาสาระความรู้เรื่องราวใดๆ ไว้เลย จึงไม่สามารถจะสื่อความหมายไปยังผู้เรียนได้ แต่จะต้องอาศัยประเภทวัสดุ มาใช้ควบคู่กันไป จึงจะสามารถเสนอเรื่องราวไปสู่ผู้เรียนในลักษณะต่างๆ ได้

๓. ประเภทเทคนิคและวิธีการ สื่อการเรียนการสอนประเภทนี้ไม่จัดอยู่ในประเภทวัสดุเครื่องมือ แต่ต้องอาศัยสื่อประเภทวัสดุหรือเครื่องมืออย่างใดอย่างหนึ่ง หรือหลายอย่างมาใช้ร่วมกัน ในลักษณะกิจกรรมหรือวิธีการ ตัวอย่างสื่อประเภทนี้ คือ การแสดงละคร การศึกษานอกสถานที่ นิทรรศการ การสาธิต เป็นต้น

กิดานันท์ มลิทอง^{๑๐๓} ได้ให้ความหมายของสื่อการเรียนการสอน หมายถึง สื่อชนิดใดก็ตามไม่ว่าจะเป็นเทปบันทึกเสียง สไลด์ วิดีโอ โทรทัศน์ วิทยุ โทรทัศน์ วัสดุพิมพ์ แผนภูมิ ภาพนิ่ง ซึ่งบรรจุเนื้อหาเกี่ยวกับการเรียนการสอน สิ่งเหล่านี้เป็นวัสดุอุปกรณ์ทางกายภาพ ที่นำมาใช้เทคโนโลยีการศึกษาเป็นสิ่งที่ใช้เป็นเครื่องมือหรือช่องทางสำหรับการสอนของผู้สอนส่งไปถึง ผู้เรียน ทำให้ผู้เรียนสามารถเกิดการเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์หรือจุดมุ่งหมายที่ผู้สอนวางไว้ได้เป็นอย่างดี สื่อการเรียนการสอนจะมีคุณค่าก็ต่อเมื่อผู้สอนได้นำไปใช้อย่างเหมาะสม และถูกวิธีดังนั้น ก่อนที่จะนำสื่อแต่ละอย่างไปใช้ผู้สอนจึงควรจะได้ศึกษาถึงลักษณะและคุณสมบัติของสื่อการเรียนการสอน ข้อดีและข้อจำกัดอันเกี่ยวกับสื่อและการใช้สื่อแต่อย่างตลอดจนการผลิต และการใช้สื่อให้เหมาะสมกับสภาพการเรียนการสอนด้วย ทั้งนี้เพื่อให้การจัดกิจกรรมการสอนบรรลุผลตาม จุดมุ่งหมายและวัตถุประสงค์ที่วางไว้

กรมวิชาการ^{๑๐๔}กล่าวว่า สื่อเป็นเครื่องมือของการเรียนรู้ ทำหน้าที่ถ่ายทอดความรู้ ความเข้าใจ ความรู้สึกเพิ่มพูนทักษะและประสบการณ์ สร้างสถานการณ์การเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียนกระตุ้นให้เกิดการ

^{๑๐๓} กิดานันท์ มลิทอง, เทคโนโลยีการศึกษาร่วมสมัย, (กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๑), หน้า ๕๐.

^{๑๐๔} กรมวิชาการ, การประเมินผลการเรียนตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน, พุทธศักราช ๒๕๔๔, (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, ๒๕๔๕), หน้า ๑๔๐.

พัฒนาศักยภาพทางการคิด ได้แก่ การคิดไตร่ตรอง การคิดสร้างสรรค์ และการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ตลอดจนสร้างเสริมคุณธรรมจริยธรรม และค่านิยมให้แก่ผู้เรียน โดยจำแนกเป็นประเภทดังนี้

๑. สื่อสิ่งพิมพ์ หมายถึง หนังสือและเอกสารสิ่งพิมพ์ต่างๆ ซึ่งแสดงหรือจำแนกหรือเรียบเรียงสาระความรู้ต่างๆ โดยใช้หนังสือที่เป็นตัวเขียน หรือตัวพิมพ์เป็นสื่อแสดงความหมายสิ่งพิมพ์ มีหลายประเภท เช่น เอกสาร หนังสือ ตำรา หนังสือพิมพ์ นิตยสาร วารสาร จุลสาร จดหมาย จดหมายเหตุ บันทึก รายงาน วิทยานิพนธ์ เป็นต้น

๒. สื่อเทคโนโลยี หมายถึง สื่อการเรียนรู้ที่ได้ผลิตขึ้นเพื่อใช้ควบคู่กับเครื่องมือโสตทัศนวัสดุ หรือเครื่องมือที่เป็นเทคโนโลยีใหม่ๆ สื่อการเรียนรู้ดังกล่าว เช่น แถบบันทึกภาพพร้อมเสียง (วีดิทัศน์) แถบบันทึกเสียง สไลด์ สื่อคอมพิวเตอร์ช่วยสอน นอกจากนี้สื่อเทคโนโลยียังหมายรวมถึงกระบวนการต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการนำเทคโนโลยีมาประยุกต์ใช้ในการเรียนการสอน เช่น การใช้อินเทอร์เน็ต เพื่อการเรียนการสอน การศึกษาผ่านดาวเทียม

๓. สื่ออื่นๆ นอกจากสื่อสิ่งพิมพ์และสื่อเทคโนโลยีแล้ว ยังมีสื่ออื่นๆ ที่ส่งเสริมการเรียนการสอนที่มีความสำคัญไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าสื่อ ๒ ประเภทดังกล่าวเพราะสามารถอำนวยความสะดวกให้แก่ท้องถิ่นที่ขาดแคลนสื่อสิ่งพิมพ์ และเทคโนโลยีโดยแบ่งเป็น ๓ ประเภทใหญ่ๆ ดังนี้

๑) สื่อบุคคล หมายถึง บุคคลที่มีความรู้ความสามารถ ความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน ซึ่งสามารถทำหน้าที่ถ่ายทอดสาระความรู้ แนวคิด เจตคติ และวิธีปฏิบัติตนไปสู่บุคคลอื่น อาจเป็นบุคลากรที่อยู่ในระบบโรงเรียน เช่น ผู้บริหาร ครูผู้สอน ตัวผู้เรียน นักการภารโรง หรืออาจเป็นบุคลากรนอกระบบโรงเรียน เช่น บุคลากรในท้องถิ่น ที่มีความชำนาญ และเชี่ยวชาญในสาขาอาชีพต่างๆ เป็นต้น

๒) สื่อธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม หมายถึง สิ่งที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติหรือสภาพแวดล้อมที่อยู่รอบตัวผู้เรียน เช่น พืชผัก ผลไม้ สัตว์ ชนิดต่างๆ ปรากฏการณ์ต่างๆ ห้องเรียน ห้องปฏิบัติการแห่งวิทยบริการ หรือแหล่งเรียนรู้ ห้องสมุด ชุมชน สังคม วัฒนธรรม ฯลฯ สื่อวัสดุ/เครื่องมือและอุปกรณ์ หมายถึง วัสดุที่ประดิษฐ์ขึ้นเพื่อประกอบการเรียนรู้ เช่น หุ่นจำลอง แผนภูมิ แผนที่ ตาราง กราฟ สถิติ ฯลฯ นอกจากนี้ยังรวมถึงสื่อประเภทเครื่องมือวิชาช่าง เป็นต้น

สรุปได้ว่า สื่อการเรียนการสอน หมายถึง วัสดุ อุปกรณ์ หรือเครื่องมือที่ทำหน้าที่ถ่ายทอดความรู้ ความเข้าใจ ความรู้สึก เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ เกิดทักษะ และประสบการณ์

ข. ความสำคัญของสื่อการเรียนการสอน

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช ๒๕๔๒ และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พุทธศักราช ๒๕๔๕ ได้กล่าวถึงความสำคัญของสื่อการเรียนการสอนไว้ในมาตรา ๒๔ วรรค ๕ ว่า ให้โรงเรียนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้สอนสามารถจัดบรรยากาศ สภาพแวดล้อมสื่อการเรียน และอำนวยความสะดวกเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และมีความรอบรู้

กรมวิชาการ^{๑๐๕} กล่าวว่าสื่อมีความสำคัญ และมีประโยชน์ช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจความคิดรวบยอดได้ง่ายขึ้น รวดเร็วขึ้นทำให้ผู้เรียนมองเห็นสิ่งที่กำลังเรียนรู้ได้อย่างเป็นรูปธรรมและเป็นกระบวนการทำให้ผู้เรียน เรียนรู้ด้วยตัวเอง ส่งเสริมให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ สร้างสภาพแวดล้อมและประสบการณ์การเรียนรู้ที่แปลกใหม่ น่าสนใจและทำให้อยากรู้ อยากเห็น ส่งเสริมการมีกิจกรรมร่วมกันระหว่างผู้เรียน เกื้อหนุนผู้เรียนที่มีความสนใจและความสามารถในการเรียนรู้ที่ต่างกันให้เรียนรู้ได้เท่าเทียมกัน ช่วยให้ผู้เรียนบูรณาการสาระการเรียนรู้ต่างๆ ให้เชื่อมโยงกัน ผู้เรียนได้เรียนรู้วิธีการใช้สื่อและแหล่งข้อมูลต่างๆ เพื่อการค้นคว้าเพิ่มเติม ผู้เรียนได้รับการเรียนรู้หลายมิติจากสื่อที่หลากหลาย และเชื่อมโยงโลกที่อยู่ใกล้ตัวผู้เรียนให้เข้ามาสู่การเรียนรู้ของผู้เรียน

สรุปได้ว่า สื่อการเรียนการสอนนั้นเป็นเครื่องมือที่สำคัญและจำเป็นสำหรับครูผู้สอน มีประโยชน์ มีความสำคัญต่อการเรียนการจัดการเรียนการสอนช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ มีความรอบรู้และช่วยสร้างบรรยากาศแห่งการเรียนรู้

ด้านการวัดและประเมินผล

ก. ความหมายของการวัดผลและประเมินผล

มีนักการศึกษาได้กล่าวถึงการวัดผลและประเมินผลไว้ดังนี้

บุญธรรม กิจปรีดาบริสุทธิ์^{๑๐๖} ได้ให้ความหมายของการวัดเป็นกระบวนการเชิงปริมาณในการกำหนดค่าเป็นตัวเลขหรือสัญลักษณ์ที่มีความหมายแทนคุณลักษณะของสิ่งที่วัดโดยอาศัย กฎเกณฑ์อย่างใดอย่างหนึ่ง ในส่วนของการประเมินผลเป็นกระบวนการในการตัดสินคุณค่าของสิ่งหนึ่งสิ่งใดอย่างมีหลักเกณฑ์ เพื่อสรุปว่าสิ่งนั้น ดี -เลว ปานใด

กาญจนา เกียรติประวัติ^{๑๐๗} ได้ให้ความหมายของการวัดผล คือ การกำหนดหน่วยให้แก่ปริมาณที่มีอยู่ โดยใช้เครื่องมือวัดทางการศึกษาที่ใช้กันอยู่อาจเป็นการสังเกตของครู ตารางตรวจสอบพฤติกรรมหรือข้อสอบ และได้ให้ความหมายของการประเมินผล คือ การนำผลที่วัดได้มาหาคุณค่า การประเมินผลควรจะต้องรวมถึงการวิเคราะห์จุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้ วิธีการที่ได้ใช้ไปเพื่อบรรลุจุดมุ่งหมาย ตลอดจนพิจารณาถึงปริมาณของคุณสมบัติที่วัดได้

^{๑๐๕} กรมวิชาการ, กระทรวงศึกษาธิการ: พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๔๕, (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุ, ๒๕๔๒), หน้า ๗๐.

^{๑๐๖} บุญธรรม กิจปรีดาบริสุทธิ์, การวัดและประเมินผลทางการเรียนการสอน, (พิมพ์ครั้งที่ ๒), (กรุงเทพฯ: บีแอนด์ ปีลัปส์ซิง, ๒๕๓๕), หน้า ๖๕.

^{๑๐๗} กาญจนา เกียรติประวัติ, วิธีสอนทั่วไปและทักษะการสอน, หน้า ๓๕.

กิตติมา ปรีดีติลล^{๑๐๘} กล่าวว่า การวัดผล เป็นการเปรียบเทียบผลที่ได้จากการเรียนกับมาตรฐานอันหนึ่งที่ยึดถืออยู่ ซึ่งมีลักษณะเป็นรูปธรรม คือ จะแสดงผลของการวัดออกมาเป็นตัวเลข เพื่อแสดงว่านักเรียนมีความรู้มากน้อยเพียงใดจากที่ได้เรียนไปแล้ว และอาจจะบอกได้หลังจากการสอบว่า นักเรียนได้คะแนน (จากการวัด) เท่าไร โดยนำผลที่นักเรียนทำได้กับคำตอบที่ครูเตรียมไว้ว่าเป็นคำตอบที่ถูกไปเปรียบเทียบ ส่วนการประเมินผล เป็นการกำหนดค่าหรือราคาจากคะแนนที่เราได้จากการวัดผลนั้น เช่น เก่งหรือไม่เก่ง ดีหรือไม่ดี คือ เมื่อเราได้คะแนนจากการวัดมาแล้ว เรายังบอกไม่ได้ทีเดียวว่าเด็กคนนั้นเก่งหรือไม่เก่ง เราจะต้องใช้วิจารณ์ญาณพิจารณาต่อไปอีกด้วย โดยการเปรียบเทียบกับคนอื่นในห้องเดียวกัน

บุญธรรม กิจปรีดาบริสุทธิ์^{๑๐๙} ให้ความหมายของการวัดเป็นกระบวนการกำหนดตัวเลข หรือสัญลักษณ์ที่มีความหมายแทนคุณลักษณะของสิ่งที่วัดโดยอาศัยกฎเกณฑ์อย่างใดอย่างหนึ่ง และให้ความหมายว่าการประเมินผล เป็นการตัดสินใจเกี่ยวกับคุณภาพหรือคุณค่าของวัตถุสิ่งของ โครงการการศึกษาพฤติกรรมการทำงานของคนงานหรือความรู้ ความสามารถของนักเรียน

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์^{๑๑๐} ได้กล่าวว่า การวัด เป็นกระบวนการที่กำหนดจำนวนตัวเลขให้กับ วัตถุ สิ่งของ หรือบุคคลตามความมุ่งหมาย และเปรียบเทียบลักษณะความแตกต่างที่ปรากฏในสิ่งที่จะวัด นั้น ๆ ส่วนการประเมินผล เป็นการพิจารณาตัดสินเกี่ยวกับ คุณค่า ความจริง และการกระทำ บางทีขึ้นอยู่กับ การวัดเพียงอย่างเดียว เช่น คะแนนสอบ แต่โดยทั่วไปจะเป็นการรวมการวัดหลายๆ ทาง โดยอาศัยข้อมูล หรือรายละเอียดจากการสังเกต การตรวจงาน การสัมภาษณ์ หรือการทดสอบประกอบพิจารณา

สรุปได้ว่า การวัดเป็นกระบวนการเชิงปริมาณในการกำหนดค่าเป็นตัวเลข หรือสัญลักษณ์ที่มีความหมายแทนคุณลักษณะของสิ่งที่วัดโดยอาศัย กฎเกณฑ์อย่างใดอย่างหนึ่ง ในส่วนของการประเมินผลเป็นกระบวนการในการตัดสินคุณค่าของ สิ่งหนึ่งสิ่งใดอย่างมีหลักเกณฑ์ เพื่อสรุปว่าสิ่งนั้น ดี -เลว ปานใด โดยอาศัยข้อมูล หรือรายละเอียดจากการสังเกต การตรวจงาน การสัมภาษณ์ หรือการทดสอบประกอบการพิจารณา

ข. ความสำคัญของการวัดและประเมินผลการเรียนรู้

การวัดผลและการประเมินผลเป็นสิ่งจำเป็นในการจัดการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช ๒๕๔๒ และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พุทธศักราช ๒๕๔๕ กำหนด

^{๑๐๘} กิตติมา ปรีดีติลล, การบริหารและการนิเทศเบื้องต้น, (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์อักษรการ พิมพ์, ๒๕๓๒), หน้า ๓๕.

^{๑๐๙} บุญธรรม กิจปรีดาบริสุทธิ์, การวัดและประเมินผลการเรียนรู้การสอน. (พิมพ์ครั้งที่ ๒). (กรุงเทพฯ: บีแอนด์ บีพลีซซิ่ง, ๒๕๓๕), หน้า ๖๕.

^{๑๑๐} ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์, การบริหารงานวิชาการ, หน้า ๖๑.

ไว้ในมาตรา ๒๖ ว่าให้สถานศึกษาจัดการประเมินผู้เรียน โดยพิจารณาจากพัฒนาการของผู้เรียน ความประพฤติ การสังเกตพฤติกรรมการเรียน การร่วมกิจกรรมและการทดสอบควบคู่ไปในกระบวนการเรียนการสอนตามความเหมาะสมของแต่ละระดับและรูปแบบการศึกษา ซึ่งมีนักการศึกษาและหน่วยงานทางการศึกษาได้กล่าวไว้ ดังนี้

กิติมา ปรีดีติลก^{๑๑๑} ได้กล่าวว่า การวัดผลและประเมินผลจะช่วยให้เกิดประโยชน์ในการปรับปรุงการสอนของครู ปรับปรุงการเรียนของนักเรียน ปรับปรุงระบบการบริหารในโรงเรียน ทำให้ทราบสภาพที่แท้จริงของหลักสูตรโครงสร้างการสอนและบันทึกการสอนที่นำมาสู่ภาคปฏิบัติ ประสบปัญหาอย่างไร ตรงใดที่ควรจะนำมาแก้ไขหรือพัฒนาต่อไป และเพื่อเป็นข้อมูลทางการศึกษาทั่วไป เช่น เพื่อแสดงผลการเรียนรู้และเป็นหลักฐานให้ ผู้ปกครองได้ทราบ

พนัส หันนาคินทร์^{๑๑๒} กล่าวถึงความจำเป็นในการบริหารการจัดการประเมินผลการเรียนไว้ ดังนี้

๑. เพื่อทราบผลการเรียนของนักเรียน ช่วยให้ผู้เรียนปรับปรุงแก้ไขการเรียนของตนเองได้ก่อนที่จะก้าวไปศึกษาบทเรียนใหม่

๒. เพื่อประโยชน์ในการเลื่อนชั้นของนักเรียน และการแบ่งนักเรียนตามความสามารถ

๓. เพื่อเป็นหลักฐานในการรายงานผลการเรียนให้ผู้ปกครองทราบ ทำให้ผู้ปกครองรู้ความก้าวหน้าของนักเรียนในการปกครองของตน และช่วยให้เกิดความเข้าใจอันดีระหว่างโรงเรียนกับบ้าน

๔. เพื่อประโยชน์ในการให้ประกาศนียบัตร เมื่อจบชั้นการศึกษาและแจ้งผลการเรียนให้สถาบันอื่น เช่น มหาวิทยาลัยที่นักเรียนจะไปเรียนต่อขอทราบมาเพื่อสถิติในทางการศึกษา

๕. ช่วยให้ฝ่ายแนะแนวทราบข้อมูลของผู้เรียน จะได้ช่วยวิเคราะห์ความเด่น ความด้อยของผู้เรียน เป็นจุดเริ่มต้นของการศึกษาเด็กเป็นรายบุคคล และเป็นแนวทางในการแนะแนวการเรียนอาชีพให้แก่ผู้เรียน

๖. ช่วยให้ฝ่ายบริหารได้ทราบข้อมูล เพื่อปรับปรุงมาตรฐานทางวิชาการของโรงเรียนซึ่งจะนำไปสู่แนวทางปรับปรุง ส่งเสริมสภาพการเรียนการสอนให้แก่ครู และใช้เป็นข้อมูลการปฐมนิเทศครูใหม่

^{๑๑๑} กิติมา ปรีดีติลก, การบริหารและการนิเทศเบื้องต้น, หน้า ๕๕

^{๑๑๒} พนัส หันนาคินทร์, หลักการบริหารโรงเรียน, (กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๒๔)

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์^{๑๑๓} กล่าวว่า การวัดผลและประเมินผลมีประโยชน์เพื่อปรับปรุงการเรียนการสอนของครู ทำให้ครูอาจารย์ทราบว่าผลการสอนของตนเป็นอย่างไร และจะได้แก้ไขปรับปรุงให้ดีขึ้น เพื่อปรับปรุงการเรียนของนักเรียนนักศึกษา นักเรียนนักศึกษาจะได้ทราบว่าตนมีความรู้ความเข้าใจในบทเรียนหรือไม่เพียงใด ซึ่งจะเป็นแนวทางในการปรับปรุง ตนเอง เพื่อปรับปรุงระบบการบริหารงานในสถานศึกษาทำให้ทราบสภาพที่แท้จริงของหลักสูตร โครงการสอน บันทึกการสอน ที่นำมาสู่การปฏิบัติว่าประสบปัญหาอย่างไร จะได้แก้ไขปรับปรุงอย่างไร เพื่อเป็นข้อมูลทางการศึกษาต่อไป เช่น ผลการเรียนการศึกษสำเร็จตามหลักสูตรเป็นแนวทางในการทำงานและศึกษาต่อไป เพื่อเป็นหลักฐานด้านการศึกษาของสถานศึกษาในด้านการรับนักศึกษา ผลการเรียนและการสำเร็จตามหลักสูตร และเพื่อเป็นการประชาสัมพันธ์สถานศึกษาในด้านผลเรียนและการสำเร็จของนักเรียนนักศึกษา

กรมวิชาการ^{๑๑๔} ได้กล่าวถึงความสำคัญของการวัดผลและประเมินผลได้ว่า เป็นกระบวนการที่ให้ผู้สอนใช้พัฒนาคุณภาพผู้เรียนเพราะจะช่วยให้ได้ข้อมูลสารสนเทศที่แสดงพัฒนาการ ความก้าวหน้า และความสำเร็จทางการเรียนของผู้เรียน รวมทั้งข้อมูลที่จะเป็นประโยชน์ต่อการส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการพัฒนาและเรียนรู้อย่างเต็มตามศักยภาพ

สรุปได้ว่า การวัดผลและประเมินผลนั้นมีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งในกระบวนการเรียนการสอน ในการจัดการศึกษาของสถานศึกษาให้ทราบถึงแนวทางในการปรับปรุงการบริหารงาน ครูผู้สอนนำผลที่ได้ไปปรับปรุงการจัดการเรียนการสอน ผู้เรียนทราบถึงผลการเรียนของตนเองว่ามีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับบทเรียนอย่างไรและเป็นข้อมูลทางการศึกษา เช่น แสดงผลการเรียน การเทียบโอน เป็นต้น และเป็นการดำเนินงานตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ

ค. งานวัดผลและประเมินผล

ในการจัดการเรียนการสอนมีองค์ประกอบที่สำคัญ ๓ ประการ คือ จุดมุ่งหมายของการเรียน การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน และการวัดและประเมินผล ซึ่งเป็นกิจกรรมที่วัดเพื่อจะได้ทราบว่า การเรียนการสอนนั้นบรรลุจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้หรือไม่ การวัดผลและการประเมินผลจึงเป็นงานสำคัญของสถานศึกษา ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช ๒๕๔๒ และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พุทธศักราช ๒๕๔๕ หมวด ๔ มาตรา ๒๖ ให้สถานศึกษาจัดการประเมินผู้เรียนโดยพิจารณาจากพัฒนาการของผู้เรียน ความประพฤติ การสังเกตพฤติกรรมการเรียน การร่วมกิจกรรมและการทดสอบ ควบคู่ไปในกระบวนการเรียนการสอนตามความเหมาะสมของแต่ละระดับ

^{๑๑๓} ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์, การบริหารงานวิชาการ, หน้า ๗๕.

^{๑๑๔} กรมวิชาการ, การประเมินผลการเรียนตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน, พุทธศักราช ๒๕๔๔. (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, ๒๕๔๕), หน้า ๑๔๐.

และรูปแบบการศึกษา และให้สถานศึกษาใช้วิธีการที่หลากหลาย ในการจัดสรรโอกาสการเข้าศึกษา ต่อ และให้นำผลการประเมินผู้เรียนตามวรรคหนึ่ง มาใช้ประกอบการพิจารณา ดังนั้นผู้บริหารโรงเรียน จะต้องมีความรู้ความเข้าใจ ในหลักการ วัดผล ประเมินผล รวมทั้งให้ความสำคัญในเรื่องนี้อย่างจริงจัง และสามารถบริหารงานด้านการวัดผลและประเมินผลได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ง. แนวทางในการวัดผลและประเมินผล

ในการดำเนินการวัดผลและประเมินผล โรงเรียนต้องทราบแนวทางในการดำเนินงาน ที่ชัดเจนเพื่อให้เกิดความถูกต้องในการวัดผลและประเมินผล ดังนี้

กิตติมา ปรีดีติลล ^{๑๑๕} กล่าวว่า การวัดผลและประเมินผลเป็นกระบวนการต่อเนื่องของการเรียนการสอน แบ่งออกเป็น ๓ ขั้นตอน ดังนี้

๑. การประเมินผลก่อนเรียน เพื่อช่วยให้ครูได้ทราบความสามารถของแต่ละคน เพื่อเป็นข้อมูลในการพิจารณาตัดสินว่า จะมีความสามารถเพียงพอในการศึกษาต่อหรือไม่ หากไม่ดีพอ พยายามทำการปรับปรุงแก้ไขให้ดีขึ้นได้

๒. การประเมินผลระหว่างเรียน เมื่อมีการสอนในระยยะหนึ่งๆ ควรจะมีการประเมินผลนักเรียนตามจุดประสงค์ของรายวิชาเหล่านั้น เพื่อจะได้ทราบว่า มีความพอหรือควรจะทำไปข้างหน้าได้หรือยัง

๓. การประเมินผลหลังเรียน เป็นการประเมินผลรวม ครอบคลุมจุดประสงค์ต่างๆ หลายจุดประสงค์ เป็นการประเมินเพื่อตัดสินความสามารถ เพื่อดูว่าตั้งแต่ต้นจนบัดนี้นักเรียนมีความสามารถตามจุดประสงค์เชิงพฤติกรรมต่างๆ มากน้อยเพียงใด

กรมวิชาการ ^{๑๑๖} ได้กล่าวถึงแนวทางในการวัดผลและประเมินผลไว้ว่า สถานศึกษาในฐานะผู้รับผิดชอบจัดการศึกษา จะต้องจัดทำหลักเกณฑ์ และแนวทางปฏิบัติในการวัดผลและประเมินผลการเรียนของสถานศึกษา เพื่อให้บุคลากรที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายถือปฏิบัติร่วมกัน และเป็นไปในมาตรฐานเดียวกัน สถานศึกษาต้องมีการเรียนรู้ของผู้เรียนจากการวัดและประเมินทั้งในระดับ ชั้นเรียน ระดับสถานศึกษา ระดับเขตพื้นที่การศึกษาและระดับชาติตลอดจนการประเมินภายนอกเพื่อใช้เป็นข้อมูลสร้างความมั่นใจเกี่ยวกับคุณภาพของผู้เรียนแก่ผู้เกี่ยวข้องทั้งภายในและนอกสถานศึกษา โดยจำแนกการประเมินผลออกเป็น ๓ ระดับคือ

๑. การประเมินผลระดับชั้นเรียน มีจุดหมายสำคัญของการประเมินระดับชั้นเรียน คือ มุ่งหาคำตอบว่าผู้เรียนมีความก้าวหน้าทั้งด้านความรู้ ทักษะ กระบวนการ คุณธรรม และ

^{๑๑๕} กิตติมา ปรีดีติลล, การบริหารและการนิเทศเบื้องต้น, หน้า ๑๑๐

^{๑๑๖} กรมวิชาการ, การประเมินผลการเรียนตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ,พฤษภาคม ๒๕๔๔. (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, ๒๕๔๕), หน้า ๑๔๐.

ค่านิยมอันพึงประสงค์ อันเป็นผลเนื่องจากการจัดกิจกรรมการเรียนรู้หรือไม่/เพียงใด ดังนั้นการวัดและประเมินจึงต้องใช้วิธีการที่หลากหลายเน้นการปฏิบัติให้สอดคล้องและเหมาะสมกับสาระการเรียนรู้ กระบวนการเรียนรู้ของนักเรียน และสามารถดำเนินการอย่างต่อเนื่องควบคู่ไปในกิจกรรมการเรียนรู้ของผู้เรียน โดยประเมินความประพฤติ พฤติกรรมการเรียน การร่วมกิจกรรม และผลงานจากโครงการหรือแฟ้มสะสมงาน ผู้ใช้ผลประเมินในระดับชั้นเรียนที่จำเป็นต้องมีส่วนร่วมในการกำหนดเป้าหมายวิธีการ และการค้นหาข้อมูลเกณฑ์ต่างๆ ที่ทำให้สะท้อนให้เห็นภาพสัมฤทธิ์ผลของการจัดกิจกรรม การเรียนรู้ ผู้เรียนจะทราบระดับความก้าวหน้า ความสำเร็จของตน ครูผู้สอนจะเข้าใจความต้องการของผู้เรียนแต่ละคนแต่ละกลุ่มสามารถให้ระดับคะแนนหรือจัดกลุ่มผู้เรียน รวมทั้งประเมินผลการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของตนเองได้ ขณะที่พ่อแม่ ผู้ปกครอง จะได้ทราบระดับความสำเร็จของผู้เรียนสถานศึกษาเป็นผู้กำหนดหลักเกณฑ์การประเมิน โดยความเห็นชอบของการคณะกรรมการสถานศึกษา

๒. การประเมินผลระดับสถานศึกษา เป็นการประเมินเพื่อตรวจสอบความก้าวหน้าด้านการเรียนรู้เป็นรายชั้นปีและช่วงชั้น สถานศึกษานำข้อมูลที่ได้นี้ไปใช้เป็นแนวทางในการปรับปรุงพัฒนาการเรียนการสอนและคุณภาพของผู้เรียนให้เป็นไปตามมาตรฐานการเรียนรู้ รวมทั้งนำผลการประเมินรายช่วงชั้นไปพิจารณาตัดสินการเลื่อนช่วงชั้น กรณีเรียนไม่ผ่านมาตรฐานการเรียนรู้ของกลุ่มสาระต่างๆ สถานศึกษาต้องจัดให้มีการเรียนการสอนซ่อมเสริม และจัดให้มีการประเมินผลการเรียนรู้ด้วย

๓. การประเมินคุณภาพระดับชาติ สถานศึกษาต้องจัดให้ผู้เรียนทุกคนที่เรียนในปีสุดท้ายของช่วงชั้น ได้แก่ ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๓ ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖ เข้ารับการประเมินคุณภาพระดับชาติในกลุ่มสาระการเรียนรู้ที่สำคัญ ได้แก่ ภาษาไทย คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ และสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ภาษาอังกฤษ และกลุ่มสาระการเรียนรู้อื่นๆ ตามที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนดต่อไป ข้อมูลที่ได้จากการประเมินจะนำไปใช้ในการพัฒนาคุณภาพของผู้เรียน และคุณภาพการจัดการศึกษาของสถานศึกษาแต่ละแห่ง

สรุปได้ว่าในการวัดผลและประเมินผลซึ่งเป็นกระบวนการที่ให้ผู้สอนพัฒนาคุณภาพผู้เรียน ที่แสดงถึงความก้าวหน้า และความสำเร็จทางการเรียน ดังนั้น สถานศึกษาจัดทำหลักเกณฑ์และแนวทางปฏิบัติในการวัดผลและประเมินผลการเรียนของสถานศึกษา เพื่อให้บุคลากรที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายถือปฏิบัติร่วมกัน และเป็นไปตามมาตรฐานเดียวกัน และสถานศึกษาต้องมีการเรียนรู้ของผู้เรียนจากการวัดและประเมินทั้งในระดับ ชั้นเรียน ระดับสถานศึกษา ระดับเขตพื้นที่การศึกษาและระดับชาติตลอดจนการประเมินภายนอก

๒.๔ เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับหลักสูตรและการประเมิน

พิชิต ฤทธิ์จรูญ^{๑๑๗} การประเมินหลักสูตรเป็นกระบวนการในการจัดเตรียมสารสนเทศ สำหรับใช้ประกอบการตัดสินใจเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตร ปรับปรุงการบริหารหลักสูตร การเปลี่ยนแปลงหลักสูตรให้เหมาะสมกับสภาพและความต้องการของผู้เรียน ผู้ปกครอง และสังคม ในการ ประเมินหลักสูตรทำได้หลายลักษณะ ถ้าต้องการประเมิน ตามช่วงเวลาของการดำเนินการหลักสูตร

(๑)การประเมินก่อนพัฒนาหลักสูตร โดยศึกษาความเหมาะสมของ หลักสูตรที่จะ พัฒนา พิจารณาสภาพปัญหาและความจำเป็นในการพัฒนาหลักสูตรว่าหลักสูตรที่จะพัฒนานั้นมี ความสอดคล้องกับนโยบายทางการศึกษา สภาพสังคม เศรษฐกิจ การเมือง และการเปลี่ยนแปลงทาง วิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยี หรือไม่

(๒)การประเมินร่างหลักสูตรหรือการวิเคราะห์ หลักสูตร โดยตรวจสอบความ เหมาะสม ความชัดเจนและความสมบูรณ์ของตัวหลักสูตรและเอกสารประกอบหลักสูตร รวมทั้ง ตรวจสอบความสอดคล้อง ระหว่างองค์ประกอบของหลักสูตร

(๓)การประเมินก่อนการใช้หลักสูตร โดยมุ่งเน้นประเมินความพร้อมและความ พอเพียงด้านปัจจัยหรือทรัพยากรในการใช้หลักสูตร

(๔)การประเมินระหว่างการใช้ หลักสูตร โดยมุ่งศึกษา ความก้าวหน้าของการใช้ หลักสูตรเป็นช่วงๆว่าดำเนินการใช้หลักสูตรเป็นไปตามแผนดำเนินงานที่กำหนดไว้หรือไม่ มีปัญหาหรือ อุปสรรคอย่างไรในแต่ละช่วงของการดำเนินงาน และ

(๕)การประเมินหลังการใช้หลักสูตร ครบวงจร โดยมุ่งตรวจสอบผลที่เกิดขึ้น และ ผลกระทบของหลักสูตร และเป็นการประเมินผลสรุปรวมของ หลักสูตรทั้งหมด ขั้นตอนสำคัญในการ ประเมินหลักสูตรประกอบด้วย

- (๑) การศึกษาวิเคราะห์หลักสูตรที่มุ่งประเมิน
- (๒) การศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และรูปแบบการประเมิน
- (๓) การกำหนดวัตถุประสงค์และตัวบ่งชี้การประเมิน
- (๔) การออกแบบการประเมิน
- (๕) การจัดทำโครงการประเมินหลักสูตร
- (๖) การพัฒนาเครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูล
- (๗) การ เก็บรวบรวมข้อมูล
- (๘) การวิเคราะห์ข้อมูล และ

^{๑๑๗} พิชิต ฤทธิ์จรูญ, การประเมินหลักสูตร:แนวคิดกระบวนการและการใช้ผลการประเมิน, (วารสาร ศึกษาศาสตร์ มสธ,ปีที่ ๘ ฉบับที่, ๑ ม.ค. - มิ.ย, ๒๕๕๘), หน้า ๑๓.

(๙)การรายงานผลการประเมินหลักสูตร แล้วผู้บริหารควรนำผลการ ประเมินไป ใช้ประกอบการตัดสินใจเกี่ยวกับหลักสูตรตามช่วงระยะเวลาของการดำเนินการหลักสูตรซึ่งจะทำให้ผลการประเมินหลักสูตรมีคุณค่า เกิดประโยชน์ต่อหลักสูตรและมีความคุ้มค่ากับการลงทุนที่ได้มีการประเมินหลักสูตร

พรทิพย์ ไชยโสและคณะ^{๑๑๘}งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินหลักสูตรดุขฎิบัณฑิต สาขาการวิจัยและประเมินทางการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ. ๒๕๕๔ และพัฒนาหลักสูตรปรับปรุง พ.ศ. ๒๕๕๙ โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงประเมิน ตามองค์ประกอบของหลักสูตรในด้านบริบท ปัจจัย กระบวนการ และผลผลิตรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถามผู้บริหารและบุคลากรทางการศึกษาที่เกี่ยวข้อง จำนวน ๑๒๕ คน นิสิตปัจจุบัน ๔ คน บัณฑิต ๕ คนและการสัมภาษณ์วิพากษ์หลักสูตรจากผู้ทรงคุณวุฒิ ๓ คน วิเคราะห์ข้อมูลใช้ การวิเคราะห์ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์เนื้อหา พิจารณาประเมินด้วย เกณฑ์ที่มีค่าเฉลี่ย ๓.๕๑ ขึ้นไป และผู้ให้ข้อมูลเห็นถึงความเหมาะสมของสิ่งที่ประเมินผลการวิจัยพบว่า

๑) หลักสูตรฯ มีความเหมาะสมที่จะดำเนินการต่อไปเนื่องจากร้อยละ ๙๔.๔ของ ผู้บริหารและบุคลากรทางการ ศึกษาที่เกี่ยวข้องเห็นว่าเป็นหลักสูตรที่จำเป็นและมีความต้องการให้ บุคลากรในหน่วยงานได้รับการพัฒนา หลักสูตรมีปัจจัยที่เหมาะสม ทั้งโครงสร้างหลักสูตรและรายวิชา การรับนิสิต แผนการจัดการเรียนและอาจารย์ ที่สอนกระบวนการใช้หลักสูตร ต้องจัดหาแนวทางที่จะ ช่วยส่งเสริมให้นิสิตจบการศึกษาได้ตามแผนการเรียน บัณฑิตได้รับการพัฒนาสมรรถนะทางด้านการ ประเมินและสามารถนำไปใช้ในการประกอบอาชีพอาจารย์และ นักวิจัยและประเมินทางการศึกษา สามารถผลิตผลงานทางวิชาการที่เผยแพร่ได้

๒) หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ. ๒๕๕๙ ซึ่งผ่านกระบวนการวิพากษ์ของผู้ทรงคุณวุฒิและ พัฒนาขึ้นมีความเหมาะสมทั้งด้านบริบท ปัจจัย กระบวนการ และผลผลิตที่สมควรจะทำวิจัยเพื่อ ติดตามผลการใช้หลักสูตรนี้ต่อเนื่องไปChotchung Phombut and other^{๑๑๙} การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินหลักสูตรวิศวกรรมศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาวิศวกรรมเครื่องกล มหาวิทยาลัยวงษ์ชวลิตกุล ปีการศึกษา ๒๕๕๗ โดยใช้แบบจำลองของชิปปี้ (CIPP Model) เป็นรูปแบบในการประเมิน

^{๑๑๘} พรทิพย์ ไชยโสและคณะ, การประเมินและพัฒนาหลักสูตรศึกษาศาสตรดุขฎิบัณฑิต สาขาวิชา วิจัยและ ประเมินทางการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, (วารสารวิทยาลัยดุสิตธานี ปีที่๑๐ ฉบับที่๒ เดือนกรกฎาคม-ธันวาคม, ๒๕๕๙), หน้า ๒๑.

^{๑๑๙} Chotchung Phombut and other,การประเมินหลักสูตรวิศวกรรมศาสตรบัณฑิต สาขาวิชา วิศวกรรมเครื่องกล มหาวิทยาลัยวงษ์ชวลิตกุล ปีการศึกษา ๒๕๕๗, (วารสารวิทยาลัยบัณฑิตเอเชีย ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๒ กรกฎาคม- ธันวาคม, ๒๕๕๘), หน้า ๘๕.

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาค้างนี้เป็นนักศึกษาจำนวน ๒๘ คน อาจารย์ประจำหลักสูตร ๕ คน อาจารย์พิเศษและ อาจารย์สาขาอื่นๆ จำนวน ๑๒ คน และผู้คาดว่าจะใช้บัณฑิต จำนวน ๑๐ คน เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาค้างนี้คือ แบบสัมภาษณ์และแบบสอบถามสถิติที่ใช้ ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานและวิธีวิเคราะห์เนื้อหา ผลการศึกษา พบว่า ผลการประเมินด้านบริบท ด้านความเหมาะสมของวัตถุประสงค์และโครงสร้างของหลักสูตร ความสอดคล้องเหมาะสมกับสภาพแวดล้อม ความสอดคล้องกับปรัชญาของสาขาวิชาและมหาวิทยาลัย และการตอบสนองต่อความต้องการของผู้เรียนและสังคม พบว่าทุกด้านมีความเหมาะสมในระดับมาก ผลการประเมินด้านปัจจัยนำเข้า ด้านโครงสร้างและเนื้อหาวิชา อาจารย์ บุคลากรสาขาวิชา นักศึกษา วัสดุ อุปกรณ์และสื่อการเรียนการสอน และอาคารสถานที่และสิ่งอำนวยความสะดวก พบว่าทุกด้านมีความเหมาะสมใน ระดับมาก ผลการประเมินกระบวนการด้านการจัดการเรียนการสอน การวัดและการประเมินผล และการจัดกิจกรรมของหลักสูตร พบว่า ทุกด้านมีความเหมาะสมในระดับมาก ผลการประเมินด้านผลผลิต ด้านคุณลักษณะของบัณฑิต ด้านผลสัมฤทธิ์ทางวิชาการและด้านผลสัมฤทธิ์นอกเหนือจากด้านวิชาการ พบว่าทุก ด้านมีความเหมาะสมในระดับมาก

กล่าวโดยสรุป พบว่า ในการประเมินหลักสูตรประกอบด้วย

- (๑) การศึกษาวิเคราะห์หลักสูตรที่มุ่งประเมิน
- (๒) การศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และรูปแบบการประเมิน
- (๓) การกำหนดวัตถุประสงค์และตัวบ่งชี้การประเมิน
- (๔) การออกแบบการประเมิน
- (๕) การจัดทำโครงการประเมินหลักสูตร
- (๖) การพัฒนาเครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูล
- (๗) การ เก็บรวบรวมข้อมูล
- (๘) การวิเคราะห์ข้อมูล และ

(๙) การรายงานผลการประเมินหลักสูตร แล้วผู้บริหารควรนำผลการ ประเมินไปใช้ประกอบการตัดสินใจเกี่ยวกับหลักสูตรตามช่วงระยะเวลาของการดำเนินการหลักสูตรซึ่งจะทำให้ผลการประเมินหลักสูตรมีคุณค่า เกิดประโยชน์ต่อหลักสูตรและมีความคุ้มค่ากับการลงทุนที่ได้มีการประเมินหลักสูตร นอกจากนั้นยังพบว่า ผลการประเมินด้านบริบท ด้านความเหมาะสมของวัตถุประสงค์และโครงสร้างของหลักสูตร ความสอดคล้อง เหมาะสมกับสภาพแวดล้อม ความสอดคล้องกับปรัชญาของสาขาวิชาและมหาวิทยาลัย และการตอบสนองต่อความต้องการของผู้เรียนและสังคม พบว่าทุกด้านมีความเหมาะสมในระดับมาก ผลการประเมินด้านปัจจัยนำเข้า ด้านโครงสร้างและเนื้อหาวิชา อาจารย์ บุคลากรสาขาวิชา นักศึกษา วัสดุ อุปกรณ์และสื่อการเรียนการสอน และอาคารสถานที่และสิ่งอำนวยความสะดวก พบว่าทุกด้านมีความเหมาะสมใน ระดับมาก ผลการประเมิน

กระบวนการด้านการจัดการเรียนการสอน การวัดและการประเมินผล และการจัดกิจกรรมของหลักสูตร พบว่า ทุกด้านมีความเหมาะสมในระดับมาก ผลการประเมินด้านผลผลิต ด้านคุณลักษณะของบัณฑิต ด้านผลสัมฤทธิ์ทางวิชาการและด้านผลสัมฤทธิ์นอก เหนือจากด้านวิชาการ พบว่าทุกด้านมีความเหมาะสมในระดับมาก ดังนั้นจึงสอดคล้องกับการประเมินหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยที่ได้วินิจฉัยมาในเบื้องต้นเป็นสำคัญ

๒.๕ หลักการแนวคิดเกี่ยวกับความเชื่อมั่นในตน

โยเดอร์และพรอคเตอร์ (Yoder and Proctor) กล่าวว่าความเชื่อมั่นในตนเอง หมายถึง พฤติกรรมการแสดงออกของบุคคลที่เกิดจากแรงขับภายในตนเอง เป็นการแสดงออกของอารมณ์ภายในที่เป็นผลจากความรู้สึกที่มีคุณค่าในตนเอง^{๑๒๐}

จิรภา สุตใจ^{๑๒๑} นื่องนุช เพียรดี^{๑๒๒} และรัฐพล ไผ่งาม^{๑๒๓} ได้ให้ความหมายของความเชื่อมั่นในตนเองสอดคล้องกันว่า หมายถึงคุณลักษณะในตนเองของบุคคลที่แสดงให้เห็นถึงความเป็นผู้นำ มีความสามารถในการโน้มน้าวใจ กล้าแสดงออกในสร้างสรรค์ กล้าที่จะเผชิญสถานการณ์ต่างๆ กล้าตัดสินใจโดยไม่ลังเล มีความรอบคอบ สามารถแก้ปัญหาเฉพาะหน้าได้ดี สามารถเผชิญกับความจริง มีความเป็นตัวของตัวเอง เข้าใจบทบาทและหน้าที่ของตนเอง มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ มีความรู้สึกนึกคิดที่ดีต่อตนเอง มีความมั่นคงทางจิตใจ ยอมรับในความสามารถและการกระทำของตนเอง ชอบช่วยเหลือผู้อื่น เป็นที่เชื่อถือและไว้วางใจของผู้อื่นตลอดจนสามารถปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมได้อย่างเหมาะสม

^{๑๒๐} Yoder and Proctor, ๑๙๘๘, อ้างใน สุตคณิง ฤทธิ์ฤทัย, “ผลของกลุ่มประคับประคองต่อความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองและความเชื่อมั่นในตนเองของมารดาที่ดูแลบุตรตามลำพัง”, *วิทยานิพนธ์พยาบาล-ศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๕๑), หน้า ๑๖.

^{๑๒๑} จิรภา สุตใจ, “ผลของการใช้กิจกรรมกลุ่มที่มีต่อความเชื่อมั่นในตนเองของนักเรียนชาวไทยภูเขาชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒”, *วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยนเรศวร, ๒๕๕๒), หน้า ๒๒.

^{๑๒๒} นื่องนุช เพียรดี, “ผลของการใช้ชุดการแนะแนวในการพัฒนาความเชื่อมั่นในตนเองของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๕ โรงเรียนวัดคลองสวนฯ อำเภอบ้านโพธิ์ จังหวัดฉะเชิงเทรา”, *วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๕๒), หน้า ๒๐.

^{๑๒๓} รัฐพล ไผ่งาม, “ผลของการใช้เกมกลุ่มสัมพันธ์ทางพลศึกษา ในการสร้างความเชื่อมั่นในตนเองของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ ที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ”, *วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๓), หน้า ๔๑.

สนธยา อ่อนน้อม^{๑๒๔} สุรพล บุตรศรีด้วง^{๑๒๕} ยุพา เวียงกมล^{๑๒๖} และ ชนิตสิริ ศุภพิมล^{๑๒๗} ได้กล่าวไว้ในทำนองเดียวกันว่า ความเชื่อมั่นในตนเองเป็นบุคลิกภาพส่วนหนึ่งของบุคคล ที่จะสะท้อนให้เห็นถึงความรู้สึกนึกคิดที่ดีต่อตนเอง รู้จักตนเองตระหนักถึงความสามารถของตนว่าจะกระทำการกิจกรรมต่างๆ ให้สำเร็จลุล่วงได้มีศรัทธาในคุณค่าและความสำคัญของตนเอง และรู้สึกว่าตนเองเป็นที่ชื่นชอบของผู้อื่นยอมรับทุกสิ่งทีประกอบเป็นตนเอง มองเห็นว่าตนเองมีคุณค่า มีความสามารถและมีความสำคัญ รู้สึกภาคภูมิใจในตนเอง มีจิตใจมั่นคง กล้าเผชิญความจริง กล้าแสดงออก กล้าแสดงความคิดเห็น กล้าตัดสินใจ กล้าเผชิญกับความเป็นจริง กล้าในการที่จะคิด พูด และกระทำ กล้าได้ กล้าเสีย เกลี้ยวฉลาด มีความคิดเป็นตัวของตัวเอง กระตือรือร้น คล่องแคล่ว ความเป็นผู้นำ เข้าสังคมได้ดี รู้จักแสดงสิทธิของตัวเอง มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ มีสุขภาพกายและสุขภาพจิตดี มีอารมณ์ขัน ไม่เห็นแก่ตัว ไม่หวั่นไหวต่อคำวิพากษ์วิจารณ์ ต้องการทำอะไรด้วยตนเอง ความเป็นตัวของตัวเอง สามารถแก้ปัญหาเฉพาะหน้าได้ดี มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ มีความอดทน และมีความพยายามจนประสบผลสำเร็จตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดทำให้บุคคลนั้นปรับตัว ให้อยู่ในสังคมได้ทุกสถานการณ์ และอย่างเป็นสุข

จากความหมายของความเชื่อมั่นในตนเองดังกล่าวข้างต้นสรุปได้ว่า ความเชื่อมั่นในตนเองเป็นบุคลิกภาพส่วนหนึ่งของบุคคล ที่จะสะท้อนให้เห็นถึงความรู้สึกนึกคิดที่ดีต่อตนเองตระหนักและศรัทธาในควมมีคุณค่า ความสำคัญของตน รู้สึกภาคภูมิใจในตนเอง มีจิตใจมั่นคงกล้าเผชิญความจริง กล้าแสดงออกอย่างสร้างสรรค์ในสิ่งที่ถูกที่ควรและรู้สึกว่าตนเองเป็นที่ชื่นชอบ ของผู้อื่นยอมรับทุกสิ่งทีประกอบเป็นตนเอง กระทำสิ่งต่างๆ ด้วยความมั่นใจ แนใจ กล้าหาญไม่หวั่นไหวต่อคำวิพากษ์วิจารณ์ มีความพยายามในสิ่งที่ตนตั้งใจไว้ ทำสิ่งที่กระทำอยู่ให้สำเร็จลุล่วงไปโดยไม่ทอดทิ้งอุปสรรค มุ่งมั่นทำและกล้าในการที่จะเผชิญเหตุการณ์ต่างๆ ความเป็นผู้นำ ชอบช่วยเหลือหมู่คณะ

^{๑๒๔} สนธยา อ่อนน้อม, “ผลของการเสริมแรงในกิจกรรมการเล่าเรื่องที่มีต่อความเชื่อมั่นในตนเองของเด็กปฐมวัย”, **ปริญญานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๓๘), หน้า ๓๖.

^{๑๒๕} สุรพล บุตรศรีด้วง, “ผลของความเชื่อมั่นในตนเองและประเภของผลย้อนกลับในบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอนที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาคณิตศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ กรุงเทพฯ”, **วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๙), หน้า ๒๗.

^{๑๒๖} ยุพา เวียงกมล, “ผลการประเมินตนเองโดยใช้แฟ้มสะสมงานที่มีต่อความเชื่อมั่นในตนเองของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖ ที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ”, **วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๑), หน้า ๔๖.

^{๑๒๗} ชนิตสิริ ศุภพิมล, “การพัฒนาความสามารถทางการพูดภาษาอังกฤษและความเชื่อมั่นในตนเองของนักศึกษาต่อบุคคลศึกษาโดยใช้กิจกรรมบวกรกลุ่มสัมพันธ์”, **วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๕), หน้า ๔๒.

เป็นที่เชื่อถือและไว้วางใจของผู้อื่นตลอดจนสามารถปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมได้อย่างเหมาะสม มีความมั่นคงทางจิตใจยอมรับในความสามารถ และการกระทำของตนเองเป็นที่เชื่อถือและไว้วางใจของผู้อื่นตลอดจนสามารถปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมได้อย่างเหมาะสม

๑) ลักษณะของการมีความเชื่อมั่นในตนเอง

ความเชื่อมั่นในตนเองของบุคคลจะเกิดขึ้นได้จากประสบการณ์ และสิ่งแวดล้อมที่ตนเองได้รับและสะสมไว้เป็นประสบการณ์ที่ทำให้ตนเองรู้สึกว่าเป็นที่ยอมรับของผู้อื่น เป็นบุคคลที่มีค่าและมีความสามารถโดยจะแสดงออกทางพฤติกรรมต่างๆ ชอบกิจกรรมที่พบปะผู้คนมากๆ เป็นนักพูดมากกว่านักฟัง ถ้าอยู่ในการทำงานกลุ่มมักจะเป็นผู้ประสานงานแนะนำให้คนในกลุ่มได้รู้จักกัน และแน่ใจในการที่จะเป็นผู้นำที่ดีได้ถ้ามีโอกาส และรู้สึกว่าชีวิตมีคุณค่ามีความนึกคิดเกี่ยวกับตนเองในทางที่ดี

แบรนเดน (Branden) ได้กล่าวถึงพฤติกรรมของบุคคลที่มีความเชื่อมั่นในตนเองไว้ดังนี้

- ๑) มีใบหน้า ท่าทาง วิธีการพูด และการเคลื่อนไหวที่แจ่มใส ร่าเริง มีชีวิตชีวา
- ๒) สามารถพูดถึงความสำเร็จหรือข้อบกพร่องของตนเองได้อย่างตรงไปตรงมา และจริงใจ
- ๓) สามารถเป็นผู้ให้และผู้รับคำสรรเสริญ การแสดงออกซึ่งความรักความซาบซึ้งต่างๆ
- ๔) สามารถเปิดใจรับคำตำหนิและไม่ทุกข์ร้อนเมื่อมีผู้กล่าวถึงความผิดพลาดต่างๆ
- ๕) คำพูดและการเคลื่อนไหวมีลักษณะไม่วิตกกังวลเป็นไปตามธรรมชาติ
- ๖) มีความกลมกลืนเป็นอย่างดีระหว่างคำพูด การกระทำ การแสดงออกและการเคลื่อนไหว
- ๗) มีทัศนคติที่เปิดเผย อยากรู้อยากเห็น เกี่ยวกับแนวคิดและประสบการณ์ใหม่ และโอกาสใหม่ๆ ในชีวิต
- ๘) สามารถที่จะสนุกสนานกับชีวิตทั้งของตนเองและผู้อื่น
- ๙) มีทัศนคติที่ยืดหยุ่นในการตอบสนองต่อสถานการณ์และสิ่งท้าทาย
- ๑๐) มีพฤติกรรมกล้าแสดงออกอย่างเหมาะสม

๑๑) สามารถเป็นตัวของตัวเองแม้ตกอยู่ภายใต้สถานการณ์ที่มีความกดดัน^{๑๒๘}

แบรนด์เดอร์ (Branden) กล่าวว่า ลักษณะของการมีความเชื่อมั่นในตนเองเป็นลักษณะของความมั่นใจในความสามารถที่จะคิด และสามารถเผชิญหน้ากับสิ่งท้าทายในชีวิต มั่นใจกับสิทธิที่จะมีความสุข มีความรู้สึกว่าตนใช้ชีวิตอย่างมีคุณค่าตามที่เห็นสมควร รวมทั้งสามารถแสดงออกถึงความต้องการของตนเอง และมีความรู้สึกกับผลของความเพียรพยายามของตนเอง^{๑๒๙}

ส่วนแนวคิดของวิลลิส (Willis) ลักษณะดังกล่าวได้แก่

- ๑) เป็นคนเปิดเผยข้อสงสัยต่อตนเองและบุคคลอื่น
- ๒) เป็นผู้ฟังความคิดเห็นของผู้อื่น
- ๓) เป็นผู้แสดงความเข้าใจสภาพการณ์ของบุคคลอื่นได้
- ๔) สามารถแสดงความคิดเห็นได้เห็นได้อย่างชัดเจนโดยไม่ต้องพาดพิงถึงบุคคลอื่น
- ๕) เป็นคนที่สามารถแก้ปัญหาความยุ่งยากได้
- ๖) สามารถตัดสินใจเรื่องต่างๆ ได้
- ๗) มีความชัดเจนในจุดยืนของตนเอง
- ๘) เผชิญหน้ากับปัญหาที่เกิดขึ้น
- ๙) สามารถยืนกรานพูดในสิ่งที่ตนต้องการได้
- ๑๐) มีความเคารพต่อตนเองและต่อผู้อื่น
- ๑๑) เป็นผู้ที่มีความเสมอภาคเท่ากับบุคคลอื่น
- ๑๒) แสดงความรู้สึกของตนเองอย่างซื่อสัตย์
- ๑๓) เป็นผู้ที่ยึดหยัดในความเป็นตัวของตัวเอง

จากเอกสารเกี่ยวกับลักษณะของการมีความเชื่อมั่นในตนเองดังกล่าว สรุปได้ว่าลักษณะของการมีความเชื่อมั่นในตนเองได้แก่ การมองโลกในแง่ดี มองเห็นคุณค่าของตนเองด้วยความภาคภูมิใจ มีความมั่นคงทางอารมณ์ กล้าคิด กล้าทำ กล้าตัดสินใจ กล้าแสดงออก มีความรับผิดชอบ มีความเป็นผู้นำ พร้อมทั้งจะเผชิญปัญหาและแก้ปัญหาได้อย่างมีสติตลอดจนมีความสามารถในการปรับตัว ปฏิบัติตัวให้มีความสุขได้ทุกสถานการณ์^{๑๓๐}

^{๑๒๘} Branden, ๑๙๘๓, p. ๘-๑๐, อ้างใน รัฐพล ไผ่งาม, “ผลของการใช้เกมกลุ่มสัมพันธ์ทางพลศึกษา ในการสร้างความเชื่อมั่นในตนเองของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ ที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ”, *วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๓), หน้า ๕๔.

^{๑๒๙} Branden, quoted in Walz, ๑๙๙๒, p. ๑๖, อ้างใน จิตภา พงษ์ชูบ, “การพัฒนาความเชื่อมั่นในตนเอง สำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ ๓ โครงการโรงเรียนสองภาษาโดยใช้กิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์”, *วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๔๙), หน้า ๓๗.

^{๑๓๐} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๘.

๒) ความสำคัญของความเชื่อมั่นในตนเอง

สำหรับความสำคัญของความเชื่อมั่นในตนเองนั้น ได้มีผู้ที่ชี้ให้เห็นถึงความสำคัญไว้ดังนี้

แบลร์ (Blair) กล่าวว่าคนที่ยอมรับสถานการณ์ใหม่ๆ ที่ตนประสบโดยปราศจากความกลัวความล้มเหลว จะเป็นคนที่มีความมั่นใจในตนเอง จึงทำให้บุคคลกล้าที่จะเผชิญกับสถานการณ์ใดๆ ด้วยความไม่กลัว และแน่ใจว่าสถานการณ์นั้นๆ จะไม่ทำให้ได้รับความเดือดร้อน ไม่สบายใจ มีความเชื่อมั่นในตนเองว่าที่ตนกระทำไปนั้นเป็นสิ่งที่ดีงาม^{๑๓๑}

สวนา พรพัฒน์กุล ได้กล่าวว่าความเชื่อมั่นในตนเองเป็นสิ่งที่แสดงว่าบุคคลเป็นส่วนหนึ่งของสังคม และมีความหมายต่อสังคมถ้าบุคคลมีความเชื่อมั่นในตนเองแล้วก็จะไม่เฉยเมยต่อเหตุการณ์ต่างๆ ในสังคมของตน แต่จะเข้าไปมีส่วนร่วมในสิทธิและหน้าที่ที่ถูกต้อง ดังนั้นความเชื่อมั่นในตนเองจึงเป็นสิ่งสำคัญที่จะกระตุ้นให้ทุกคนกล้าแสดงออกซึ่งความคิดเห็นต่อทุกๆ สิ่ง ที่เกี่ยวข้องกับชีวิตตนและความอยู่รอดของสังคม^{๑๓๒}

นภารัตน์ รุ่งสุวรรณ กล่าวไว้สอดคล้องกันถึงความสำคัญของความเชื่อมั่นในตนเองว่าเป็นบุคลิกภาพอย่างหนึ่งที่ควรปลูกฝังส่งเสริมให้เกิดกับทุกคนและพัฒนาอยู่เสมอ เพราะคนที่มีความเชื่อมั่นในตนเองก็จะมีบุคลิกภาพดีมองโลกในแง่ดีและมีความรู้สึกลดอดภัยกล้าแสดงออกในทางที่ถูกที่ควร มีความรับผิดชอบในหน้าที่การงานของตนเอง สามารถประสบความสำเร็จในการปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อม และยังเป็นองค์ประกอบที่ทำให้บุคคลมีความคิดริเริ่มในการทำงานทำให้เป็นบุคคลที่มีคุณภาพและสามารถดำรงชีพอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข^{๑๓๓}

แจ่มจันทร์ เกียรติกุล กล่าวว่าการมีความเชื่อมั่นในตนเองนั้นเป็นบุคลิกภาพทางสังคมที่มีความสำคัญอย่างมากในการดำเนินชีวิตของบุคคลตั้งแต่เด็กจนกระทั่งเติบโตเป็นผู้ใหญ่ ควรเสริมสร้างให้เกิดขึ้นกับทุกคน ควรเป็นความเชื่อมั่นในตนเองที่เป็นสัมมาทิฐิ เพื่อจะช่วยให้เขาเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่มีบุคลิกภาพที่ดี และใช้ความเชื่อมั่นในตนเองให้เกิดประโยชน์ทั้งต่อตนเองและส่วนรวม เพราะเป็นพื้นฐานของการเป็นผู้นำ ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ มีความเป็นตัวของตัวเอง มีความคิดก้าวหน้ามองโลกในแง่ดี กล้าแสดงออกในทางที่ถูก สามารถประสบความสำเร็จทั้งด้านการเรียนใน

^{๑๓๑} Blair G.M., *Educational Psychology*, (New York: The Macmillan Company, ๑๙๖๘), p ๑๓๘.

^{๑๓๒} สวนา พรพัฒน์กุล, *ความสำนึกในหน้าที่พลเมืองของเด็กไทย*, (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๒๐), หน้า ๑๗.

^{๑๓๓} นภารัตน์ รุ่งสุวรรณ, “การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนคณิตศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ ที่มีระดับความเชื่อมั่นในตนเองต่างกัน”, *วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๕), หน้า ๒-๔.

หน้าที่การงาน ทำงานร่วมกับคนอื่นได้สามารถตัดสินใจได้อย่างมีประสิทธิภาพ ตลอดจนสามารถปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมและอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข^{๑๓๔}

๓) ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อมั่นในตนเอง

ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อมั่นในตนเอง ได้แก่ หลักทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการปรับพฤติกรรม (Behavior Modification) หรือพฤติกรรมบำบัด (Behavior Therapy) ซึ่งมีทฤษฎีที่น่าสนใจดังนี้

ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม (Social Cognitive Theory) ทฤษฎีนี้ได้รับการพัฒนาขึ้นโดย อัลเบิร์ต แบนดูรา (Albert Bandura) นักจิตวิทยาชาวแคนาดา แบนดูราให้ความหมาย “การเรียนรู้” เช่นเดียวกับนักจิตวิทยาคนอื่นๆ ซึ่งก็คือ การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม แต่การตีความหมายของการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของเขานั้นแตกต่างไปจากคนอื่นๆ โดยที่จะมองการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมเพียงในแง่ของการแสดงออก (performance) คือบุคคลจะต้องมีการแสดงออกจึงจะเรียกว่าได้มีการเรียนรู้แต่แบนดูรากลับมองว่าการได้มาซึ่งความรู้ใหม่ๆ (acquired) โดยยังไม่ต้องมีการแสดงออกก็ถือเป็นการเรียนรู้ได้ การเรียนรู้ของแบนดูรามักเน้นที่การเปลี่ยนพฤติกรรมในโดยไม่จำเป็นต้องมีการแสดงออกของพฤติกรรม ก็จะสะท้อนให้เห็นถึงการเรียนรู้พื้นฐานของทฤษฎี นอกจากนี้แบนดูรายังมีความเชื่อว่า คนส่วนใหญ่ต้องผ่านการเรียนรู้โดยการสังเกตพฤติกรรมจากผู้อื่นมาแทบทั้งสิ้น ทฤษฎีการเรียนรู้ทางปัญญาสังคม เน้นแนวคิดสำคัญ ๓ ประการ ได้แก่แนวคิดของการเรียนรู้โดยการสังเกต (Observational Learning) แนวคิดของการกำหนดตนเอง (Self-Regulation) และแนวคิดของการรับรู้ (Self-Efficacy) (Bandura)^{๑๓๕}

แนวคิดต่อมา คือ แนวคิดเรื่องการกำกับตนเอง (Self-Regulation) เป็นแนวคิดที่มีความเชื่อว่าพฤติกรรมของคนนั้นไม่ได้เป็นผลของการเสริมแรงและลงโทษจากภายนอกแต่เพียงอย่างเดียว แต่คนยังสามารถกระทำได้บางอย่างเพื่อควบคุมความคิด ความรู้สึกและการกระทำของตนเอง ซึ่งแบนดูราเรียกความสามารถในการดำเนินการดังกล่าวว่ากำกับตนเอง การกำกับตนเองนี้ต้องอาศัยการฝึกฝนและพัฒนาโดยกลไกการกำกับตนเองประกอบด้วยกระบวนการ ๓ ขั้นตอน ได้แก่กระบวนการสังเกตตนเอง (Self Observation) ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นที่สำคัญของการกำกับตนเอง บุคคลจะต้องรู้ว่าตนเองกำลังทำอะไรอยู่จึงจะสามารถตัดสินใจได้ว่าพฤติกรรมใดควรจะเปลี่ยนแปลง กระบวนการต่อมา

^{๑๓๔} แจ่มจันทร์ เกียรติกุล, “การศึกษาความเชื่อมั่นในตนเองของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแตกต่างกันและอยู่ในชั้นเรียนของครูที่มีพฤติกรรมทางวาจาและท่าทางแตกต่างกัน”, **ปริญญาบัณฑิตศึกษา** (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๓๑), หน้า ๑๒.

^{๑๓๕} Bandura, ๑๙๙๘, อ้างใน สมโภช เอี่ยมสุภาษิต, “**หลักการในการพัฒนาพฤติกรรมเด็ก**” ในเอกสารการสอนชุดวิชาพัฒนาพฤติกรรมเด็ก มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, (นนทบุรี: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๓๙), หน้า ๔๗-๖๐.

ได้แก่ กระบวนการตัดสินใจ (Judgment Process) และกระบวนการสุดท้ายได้แก่การแสดงปฏิกิริยาต่อตนเอง (Self-Regulation)^{๑๓๖}

ในแนวคิดเรื่องการรับรู้ความสามารถของตนเอง (Self-Efficacy) นั้นแบนดูราได้ให้คำจำกัดความว่า เป็นการที่บุคคลตัดสินใจเกี่ยวกับความสามารถของตนเองที่จะจัดการ และดำเนินการกระทำพฤติกรรมให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ โดยสิ่งที่กำหนดประสิทธิภาพของการแสดงออก ได้แก่ การรับรู้ความสามารถของตนเองในสถานการณ์นั้นๆ การที่บุคคลรับรู้ตนมีความสามารถจะมีความอดทน อุตสาหะ ไม่ท้อถอยและสามารถประสบความสำเร็จในที่สุดปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการรับรู้ความสามารถของตนเองมีอยู่ ๔ ประการ ได้แก่ ประสบการณ์ที่ประสบความสำเร็จ (Mastery Experiences) การใช้ตัวแบบ (Modeling) การใช้คำพูดชักจูง (Verbal persuasion) การกระตุ้นทางอารมณ์ (Emotional Arousal)^{๑๓๗}

สรุปได้ว่าความเชื่อมั่นในตนเองเป็นบุคลิกภาพที่สะท้อนให้เห็นถึงความรู้สึกนึกคิดที่ดีต่อตนเอง เห็นว่าตนเองมีคุณค่า ศรัทธา ภาคภูมิใจในตนเอง มีความมั่นคงทางอารมณ์กล้าคิด กล้าทำ กล้าตัดสินใจ กล้าแสดงออกอย่างสร้างสรรค์ ไม่หลีกเลี่ยงสถานการณ์ที่เป็นปัญหา สามารถแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นอย่างสุขุมรอบคอบและมีคุณภาพ เป็นบุคลิกภาพที่ควรเสริมสร้างให้เกิดในบุคคลเพราะเมื่อบุคคลมีความเชื่อมั่นในตนเองจะสามารถดึงศักยภาพของตนออกมาใช้อย่างเต็มที่ เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ตนเองและสังคม

๒.๖ หลักการแนวคิดเกี่ยวกับแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์

ความหมายของแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ Motivation มาจากรากศัพท์ภาษาละติน คำว่า “movere” แปลว่า “to move” หรือการผลักดันให้เคลื่อนไหว หรืออาจกล่าวได้ว่าถ้ามีแรงจูงใจเกิดขึ้นจะก่อให้เกิดการเคลื่อนไหว หรือเกิดกิจกรรมมุ่งไปยังเป้าหมาย (goal) หรือไปสู่สิ่งล่อใจนั่นเอง

โดยทั่วไปมนุษย์มีความต้องการทางชีวภาพเพื่อความอยู่รอดของชีวิต เช่น มนุษย์ต้องกิน ต้องดื่ม ต้องการอากาศหายใจ จึงทำให้เกิดแรงขับเคลื่อน เช่น ความหิว ความกระหาย แต่ความต้องการบางอย่างไม่ได้ทำให้เกิดแรงขับเคลื่อนไป เช่น มนุษย์ต้องการก๊าซออกซิเจนเพื่อช่วยในการเผาผลาญอาหารในร่างกาย ความต้องการแบบนี้ไม่สามารถทำให้เกิดแรงขับเคลื่อนไป อย่างไรก็ตามปัจจัยผลผลิตของความต้องการ แรงขับเคลื่อนทางจิตใจ เช่น ความอยากรู้ อยากเห็น อยากสำรวจ ไม่ได้เกิดจากความต้องการของร่างกาย แต่เป็นอิทธิพลภายในที่ทำให้เกิดแรงจูงใจ สิ่งล่อใจ (Incentive) ทำให้มนุษย์เกิดพฤติกรรมไปสู่เป้าหมาย เพราะความคาดหวังที่จะได้รับรางวัล ในกรณีนี้ความคาดหวังเป็นสิ่งที่เกิดขึ้น

^{๑๓๖} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๕๕.

^{๑๓๗} อ้างแล้ว, หน้า ๕๘-๕๙.

ภายในตัวมนุษย์ แต่ก็ยังเป็นผลมาจากรางวัลภายนอก เช่น นักศึกษาอยากสอบได้คะแนนสูงๆ แรงขับและสิ่งล่อใจอาจมีความสำคัญทั้งสองอย่างในบางสภาพการณ์ เช่น หนูกดคันแล้วได้กินอาหาร ถ้าหนูไม่มีแรงขับคือความหิว หนูก็จะไม่มีแรงจูงใจที่จะกดคันและถ้าหนูไม่มีความคาดหวังที่จะได้รับอาหารมากิน แม้มันจะหิวมันก็จะอาจจะแสดงพฤติกรรมอื่นแทนการกดคัน ดังนั้นแรงจูงใจอาจเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นจากผลภายในตัวอินทรีย์หรือภายนอกอินทรีย์จากที่กล่าวมาเราจึงสามารถสรุปความหมายของแรงจูงใจได้ว่าเป็นสภาวะภายในอินทรีย์ที่เกิดขึ้นจากอิทธิพลภายในหรือจากภายนอกอินทรีย์อันทำให้เกิดพฤติกรรมไปสู่เป้าหมาย^{๑๓๘}

ในด้านกลไกทางชีวภาพ แรงจูงใจจะเป็นปฏิกิริยาที่สัมพันธ์กันระหว่างปัจจัยทางชีวภาพ การเรียนรู้ และกระบวนการทางสมอง^{๑๓๙}

เฮอร์แมน (Hermans) ได้อธิบายความหมายแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ไว้ว่า เป็นความต้องการได้รับผลสำเร็จจากการกระทำในสิ่งที่ยาก ต้องการเอาชนะอุปสรรคและบรรลุถึงมาตรฐานอันดีเลิศ ต้องการเป็นคนเก่ง มีความสามารถในการแข่งขันและเอาชนะคนอื่น ๆ ต้องการเพิ่มการยอมรับตนเอง โดยการบรรลุความสำเร็จในกิจกรรมที่เป็นอัจฉริยะ^{๑๔๐}

เมอเรย์ (Murray) กล่าวว่าความต้องการใฝ่สัมฤทธิ์ (Achievement need) เป็นความต้องการทางจิตของมนุษย์ที่ต้องการเอาชนะอุปสรรคฝ่าฟันกระทำสิ่งที่ยากๆ ให้สำเร็จ เขาอธิบายไว้ว่าเป็นความปรารถนาหรือแนวโน้มที่จะกระทำสิ่งใดๆ ให้สำเร็จโดยเร็วที่สุดเท่าที่จะทำได้^{๑๔๑}

แอทคินสัน (Atkinson) ได้อธิบายว่าแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์เป็นแรงผลักดันที่เกิดขึ้นเมื่อบุคคลรู้ตัวว่า การกระทำของตนจะต้องได้รับการประเมินผลจากตัวเอง หรือบุคคลอื่น โดยเทียบเคียงกับมาตรฐานอันดีเยี่ยม ผลจากการประเมินอาจเป็นสิ่งที่พอใจเมื่อกระทำจนสำเร็จ หรือ ไม่น่าพอใจเมื่อกระทำไม่สำเร็จก็ได้^{๑๔๒}

แมคเคลแลนด์ (McClelland) ให้คำจำกัดความว่า แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ หมายถึง ความปรารถนาที่จะทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี เป็นความพยายามที่จะเอาชนะอุปสรรคต่างๆ^{๑๔๓}

^{๑๓๘} กิ่งแก้ว ทรัพย์พระวงศ์, **จิตวิทยาทั่วไป**, (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ มหาวิทยาลัยกรุงเทพ, ๒๕๔๒), หน้า ๑๕๒.

^{๑๓๙} Robert E. Franken, (**Human Motivation**), p. ๓.

^{๑๔๐} Hermans, ๑๙๗๐, อ้างใน วัชรระ คำเพ็ง, “การศึกษาแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ของนักมวยไทยอาชีพ”, **วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๗), หน้า ๘-๙.

^{๑๔๑} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๘.

^{๑๔๒} อ้างแล้ว, หน้า ๙.

^{๑๔๓} อ้างแล้ว, หน้า ๑๐.

สมพงษ์ เกษมสิน นิยามแรงจูงใจไว้ว่า คือความพยายามที่จะแสดงออกหรือปฏิบัติตามสิ่งที่ต้องการ สิ่งจูงใจมีทั้งภายในและภายนอกตัวบุคคล แต่มูลเหตุจูงใจอันสำคัญของบุคคล คือ ความต้องการ^{๑๔๔}

ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช กล่าวว่าแรงจูงใจ คือ ตัณหา ซึ่งในทางพระพุทธศาสนา พระพุทธเจ้า ตรัสว่า มีตัณหา หรือ ความอยากอยู่ ๓ ประการ คือ กามตัณหา คือความต้องการอยากใช้ชีวิตร่วมกัน อยากในสิ่งที่จะทำให้ชีวิตสบาย มีความปรารถนาใน รูป กลิ่น เสียง รส และสัมผัส ภวตัณหา คือ ความใคร่ในภพ อยากเป็นโน่นเป็นนี่ ต้องการฐานทางสังคมอย่างนั้นอย่างนี้ และ วิภวตัณหา คือ ความอยากพ้นไปในภาวะที่ไม่ปรารถนา ตัณหา ๓ จำพวกนี้ ทำให้เกิดอุปาทาน คือ ความยึดมั่นถือมั่น และทำให้เกิดเจตจำนง การทำอะไรทุกอย่างเกิดจากตัณหาเป็นแรงผลักดันทั้งสิ้น^{๑๔๕}

สรุปแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ คือ กระบวนการนำปัจจัยต่างๆ ซึ่งเป็นแรงจูงใจ มาผลักดันให้บุคคลไปสู่ความสำเร็จในเป้าหมาย ในการวิจัยครั้งนี้ แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ เป็นตัวแปรในด้านปัจจัย จิตลักษณะที่จะศึกษาการรับความสามารถของตนเองและความสามารถในการเอาชนะอุปสรรค

๑) ประเภทของแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์

(๑) แรงจูงใจปฐมภูมิ (Primary Motive) เป็นแรงจูงใจที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติ มิได้เกิดขึ้นจากการเรียนรู้ แต่เกิดขึ้นมาได้ด้วยวุฒิภาวะหรือสภาพร่างกาย แรงจูงใจปฐมภูมิบางครั้งเรียกแรงจูงใจทางกายหรือแรงจูงใจทางด้านสรีระ เป็นแรงจูงใจที่เกิดขึ้นเพื่อสนองความต้องการของร่างกาย เป็นแรงจูงใจที่สำคัญและจำเป็นต่อการดำรงชีวิต เช่น แรงจูงใจแห่งความหิว แรงจูงใจแห่งความกระหาย แรงจูงใจแห่งการหลีกเลี่ยงความเจ็บปวด

(๒) แรงจูงใจทุติยภูมิ (Secondary Motive) เป็นแรงจูงใจที่เกิดขึ้นจากการเรียนรู้ แรงจูงใจชนิดนี้มีความสำคัญน้อยกว่าแรงจูงใจด้านสรีระ กล่าวคือ มันไม่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตเท่าไร แต่ก็มีความสำคัญต่อความทุกข์สุขทางจิตใจ และความสามารถในการปรับตัวทางสังคม แรงจูงใจประเภทนี้แบ่ง ออกเป็น ๒ ประเภทย่อย คือ

(๒.๑) แรงจูงใจทางจิตใจ (Psychological Motive) ได้แก่ความอยากรู้อยากเห็น ความรักใคร่และความเอาใจใส่จากบุคคลอื่น

(๒.๒) แรงจูงใจทางสังคม (Social Motive) แรงจูงใจประเภทนี้มีจุดเริ่มต้นส่วนใหญ่มาจากประสบการณ์ทางสังคมในอดีตของบุคคล และเป้าหมายของแรงจูงใจชนิดนี้มีความสัมพันธ์

^{๑๔๔} สมพงษ์ เกษมสิน, อ้างใน พระมหาธีรพงษ์ มีไธสง, “แรงจูงใจในการตัดสินใจบรรพชาในพระพุทธศาสนา ศึกษาเปรียบเทียบแรงจูงใจในการตัดสินใจบรรพชาในจังหวัดนครศรีธรรมราชกับจังหวัดขอนแก่น”, วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๔๑), หน้า ๔๘.

^{๑๔๕} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๐.

กับการแสดงปฏิกิริยาของบุคคลอื่นที่มีต่อเรา เช่น แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ แรงจูงใจใฝ่สัมพันธ์ แรงจูงใจใฝ่อำนาจ

สำหรับการจูงใจนั้นยังสามารถแบ่งออกได้เป็น ๒ ประเภท คือ

(๑) แรงจูงใจภายใน (Intrinsic Motivation) เป็นสภาวะที่บุคคลต้องการที่จะกระทำหรือเรียนรู้บางอย่างด้วยตนเอง โดยไม่ต้องอาศัยการชักจูงจากสิ่งเร้าภายนอก แต่เกิดจากความรู้สึกนึกคิด หรือ ทัศนคติของแต่ละบุคคล ซึ่งผลักดันให้เกิดพฤติกรรม

(๒) การจูงใจภายนอก (Extrinsic Motivation) เป็นสภาวะที่บุคคลได้รับการกระตุ้นจากสิ่งเร้าภายนอก ทำให้มองเห็นเป้าหมาย เร้าให้บุคคลเกิดความต้องการและแสดงพฤติกรรมไปสู่เป้าหมาย สิ่งจูงใจภายนอก ได้แก่ เงิน เหยียดตรา ปริญาบัตร เป็นต้น^{๑๔๖}

๒) กระบวนการเกิดแรงจูงใจ

๑) ขั้นความต้องการ (Need stage) ความต้องการเป็นภาวะขาดสมดุลเกิดขึ้นเมื่อบุคคลขาดสิ่งที่จะทำให้ส่วนต่างๆ ภายในร่างกายดำเนินหน้าที่ไปตามปกติ ซึ่งสิ่งที่ขาดนั้นอาจเป็นสิ่งที่จำเป็นต่อชีวิตอย่างมหันต์ เช่น อาหาร หรือ อาจเป็นสิ่งที่สำคัญต่อสุขทุกข์ของจิตใจ เช่น ความรัก หรือเป็นสิ่งที่จำเป็นเล็กน้อยสำหรับบางคน เช่น หนังสือพิมพ์รายวัน เป็นต้น

๒) ขั้นแรงขับ (Drive stage) ความต้องการในขั้นแรกนั้น กระตุ้นให้เกิดแรงขับ คือ เมื่อเกิดความต้องการแล้ว บุคคลจะนั่งเฉยอยู่ไม่ได้ อาจมีความกระวนกระวายไม่เป็นสุข ภาวะที่บุคคลเกิดความกระวนกระวายอยู่เฉยๆ ไม่ได้นี้ เรียกว่าเกิดแรงขับ ซึ่งระดับความกระวนกระวายจะมีมากน้อยเพียงใดนั้น ขึ้นอยู่กับระดับความต้องการด้วย ถ้าต้องการมากก็กระวนกระวายมาก เช่น เมื่อร่างกายขาดน้ำ จะเกิดอาการคอแห้งกระหายน้ำ เกิดความรู้สึกกระวนกระวายอยู่ไม่สุข

๓) ขั้นพฤติกรรม (behavior stage) เมื่อเกิดความกระวนกระวายขึ้น ความกระวนกระวายนั้นจะผลักดันให้บุคคลแสดงพฤติกรรมออกมา แรงขับจะเป็นพลังให้แสดงพฤติกรรมได้รุนแรงหรือมากน้อยต่างกัน เช่น คนที่กระหายน้ำมาก กับคนที่กระหายน้ำเพียงเล็กน้อยย่อมมีพฤติกรรมในการหาน้ำดื่มต่างกัน คนกระหายน้ำมากอาจหาทั้งน้ำเย็น น้ำมะพร้าว น้ำอ้อยมาดื่มพร้อมๆ กัน ในขณะที่คนกระหายน้อยหาเพียงน้ำเย็นแก้วเดียวเท่านั้น

๔) ขั้นลดแรงขับ (drive reduction stage) เป็นขั้นสุดท้ายคือแรงขับจะลดลงภายหลังการเกิดพฤติกรรมที่สนองความต้องการแล้ว^{๑๔๗}

^{๑๔๖} จิราภรณ์ ตั้งกิตติภาภรณ์, **จิตวิทยาเบื้องต้น**, (สงขลา: คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, ๒๕๓๒), หน้า ๙๙-๑๐๐.

^{๑๔๗} ภาควิชาจิตวิทยา คณะสังคมศาสตร์, **จิตวิทยาทั่วไป**, (กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๑), หน้า ๑๙๐.

ความต้องการความสำเร็จ เป็นแรงกระตุ้นที่สำคัญและเป็นที่ต้องการมากกว่าการยอมรับ จากการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้พบว่า ความต้องการความสำเร็จขึ้นอยู่กับเด็ก ผู้ที่มีความต้องการความสำเร็จสูงได้รับการสั่งสอนให้หัดพึ่งตัวเองตั้งแต่เล็กๆ พ่อแม่จะไม่ให้การปกป้องหรือให้ความใกล้ชิดนัก ส่วนคนที่มีความต้องการสำเร็จต่ำมักจะย้อนรำลึกถึงวัยเด็กที่มีพ่อแม่คอยให้ความอบอุ่นและช่วยเหลือแม้ว่าเด็กจะเรียนรู้ความต้องการความสำเร็จตามทัศนคติของผู้ปกครอง แต่บางครั้งผลที่ออกมาอาจจะไม่ตรงกันเสมอไป เป็นต้นว่า เด็กที่ได้รับความอบอุ่นความใกล้ชิดจากพ่อแม่ อาจพึ่งตัวเองได้ ส่วนเด็กที่มีพ่อแม่คิดให้ลูกพึ่งตัวเองอาจกลายเป็นคนที่ไม่อาจช่วยตัวเองได้ก็มี เช่น พ่อแม่ที่มีความต้องการความเห็นที่ยึดมั่นไม่ยอมเปลี่ยนแปลงเป็นส่วนมาก ซึ่งจะทำให้ลูกกลัวการออกความเห็นของพ่อแม่ ทำให้ไม่อาจมีความคิดที่เป็นอิสระของตนเองได้เป็นต้น บางครั้งคนอาจได้รับประโยชน์จากการฝึกให้พึ่งตนเองตั้งแต่ยังอยู่ในวัยเด็ก และถ้าการแสดงความเป็นตัวของตัวเองของเด็ก ได้รับการสนับสนุนในทางที่ถูกที่ควรเด็กจะมีความภาคภูมิใจและมีความสุขกับความสำเร็จที่ได้รับนั้น แต่ถ้าหากเด็กได้รับการกระตุ้นให้มีความต้องการความสำเร็จมากเกินไป เด็กจะส่งสมความวิตกกังวลอย่างรุนแรงต่อความรู้สึกสำเร็จหรือล้มเหลวในอนาคตและจะทำให้เด็กขาดการมองการณ์ไกลไป

๑๔๘

ทฤษฎีแรงจูงใจส่วนมากสรุปว่าแรงจูงใจจะเกี่ยวข้องกับการกระทำ การแสดงออกของการตอบสนองการเรียนรู้ นั่นคือ พฤติกรรมการเรียนรู้จะไม่เกิดขึ้น ถ้าไม่มีกำลังความคิดหรืออีกประการหนึ่ง ถึงแม้การเรียนรู้สามารถจะให้ผลโดยตรงต่อพฤติกรรม และพฤติกรรมการเรียนรู้จะไม่เกิดขึ้นถ้าไม่มีแรงจูงใจที่จะก่อให้เกิดพฤติกรรม แรงจูงใจเป็นตัวดัชนีชี้วัดที่แสดงว่าเรากำลังให้ความสนใจต่อสิ่งๆ หนึ่ง และความสนใจของพวกเราต่อสิ่งหนึ่งจะลดลง เมื่อมีความสนใจสิ่งอื่นเข้ามาแทนที่^{๑๔๙}แนวคิดที่สำคัญอีกอย่างหนึ่ง คือทฤษฎีแรงจูงใจที่ว่ามนุษย์เราสามารถจะเรียนรู้ที่จะมีการกระทำที่สร้างสรรค์ (การจัดการกับแรงจูงใจของตนเอง) ด้วยการกำหนดวางกฎเกณฑ์ของตนเอง ซึ่งกระบวนการในการกำหนดวางกฎเกณฑ์ของตนเองขึ้นอยู่กับความเข้าใจบทบาทการทำงานของสิ่งเหล่านี้ จึงทำให้เรากำหนดกฎเกณฑ์ของตนเองไม่ได้^{๑๕๐}

๓) หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่เกี่ยวข้องกับแรงจูงใจ หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่จะทำให้มนุษย์ประสบความสำเร็จได้นั้นคือ อิทธิบาท ๔ พระพุทธเจ้าทรงตรัสหลักธรรมข้อนี้ไว้ในพระไตรปิฎกดังนี้

^{๑๔๘} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๐๓.

^{๑๔๙} อ้างแล้ว, หน้า ๔.

^{๑๕๐} อ้างแล้ว, หน้า ๑๙.

“ภิกษุทั้งหลาย เมื่ออิทธิบาท ๔ ประการที่ภิกษุเจริญอย่างนี้แล ทำให้มากแล้วอย่างนี้ ภิกษุย่อมแสดงฤทธิ์ได้หลายอย่าง คือแสดงเป็นหลายคนก็ได้ ใช้อำนาจทางกายไปจนถึงพรหมโลกก็ได้ เมื่ออิทธิบาท ๔ ประการที่ภิกษุเจริญอย่างนี้แล ทำให้มากแล้วอย่างนี้ ภิกษุจึงทำให้แจ้งเจโตวิมุตติ ปัญญาวิมุตติอันไม่มีอาสวะเพราะอาสวะสิ้นไปด้วยปัญญาอันยิ่งเองเข้าถึงอยู่ในปัจจุบัน”^{๑๕๑}

“ภิกษุทั้งหลาย อิทธิบาท ๔ ประการ คือ ภิกษุในพระธรรมวินัยนี้ เจริญอิทธิบาทที่ประกอบด้วยฉันทสมาธิปฏิฐานสังขาร เจริญอิทธิบาทที่ประกอบด้วยวิริยสมาธิปฏิฐานสังขาร เจริญอิทธิบาทที่ประกอบด้วยจิตตสมาธิปฏิฐานสังขาร เจริญอิทธิบาทที่ประกอบด้วยวิมังสาสมาธิปฏิฐานสังขาร ภิกษุทั้งหลาย เพราะอิทธิบาท ๔ ประการนี้ที่ภิกษุนั้นเจริญ ทำให้มากแล้ว ภิกษุพึงหวังผลอย่าง ๑ ใน ๒ อย่าง คือ อรหัตตผลในปัจจุบัน หรือเมื่อยังมีอุปาทานเหลืออยู่ก็จักเป็นพระอนาคามี”^{๑๕๒}

ภิกษุทั้งหลาย อิทธิบาท ๔ ประการ คือภิกษุในพระธรรมวินัยนี้

๑. เจริญอิทธิบาทที่ประกอบด้วยฉันทสมาธิปฏิฐานสังขาร
๒. เจริญอิทธิบาทที่ประกอบด้วยวิริยสมาธิปฏิฐานสังขาร
๓. เจริญอิทธิบาทที่ประกอบด้วยจิตตสมาธิปฏิฐานสังขาร
๔. เจริญอิทธิบาทที่ประกอบด้วยวิมังสาสมาธิปฏิฐานสังขาร

อิทธิบาท ๔ ประการนี้ ภิกษุทั้งหลาย เพราะอิทธิบาท ๔ ประการนี้ที่ภิกษุนั้นเจริญ ทำให้มากแล้ว ภิกษุพึงหวังผลานิสงส์ ๗ ประการ คือ

- ๑) จะได้บรรลุอรหัตตผลในปัจจุบัน
- ๒) หากไม่ได้บรรลุอรหัตตผลในปัจจุบัน จะได้บรรลุในเวลาใกล้ตาย
- ๓) หากในปัจจุบันและในเวลาใกล้ตายยังไม่ได้บรรลุ ก็จะได้เป็นพระอนาคามีผู้ อันตรปรินิพพาย
- ๔) หากในปัจจุบันและในเวลาใกล้ตายยังไม่ได้บรรลุ ก็จะได้เป็นพระอนาคามีผู้อุป หัจจปรินิพพาย
- ๕) หากในปัจจุบันและในเวลาใกล้ตายยังไม่ได้บรรลุ ก็จะได้เป็นพระอนาคามีผู้สังขาร ปรินิพพาย
- ๖) หากในปัจจุบันและในเวลาใกล้ตายยังไม่ได้บรรลุ ก็จะได้เป็นพระอนาคามีผู้ส สังขารปรินิพพาย
- ๗) หากในปัจจุบันและในเวลาใกล้ตายยังไม่ได้บรรลุ ก็จะได้เป็นพระอนาคามีผู้ อุทังโสโตกนิภูตคามิ เพราะโอรัมภาคียสังโยชน์ ๕ ประการสิ้นไป

^{๑๕๑} ส.ม., (ไทย), ๑๙/๘๓๓/๔๑๓.

^{๑๕๒} ส.ม., (ไทย), ๑๙/๘๓๓/๔๑๖.

นาวินได้ให้ความหมายของลักษณะมุ่งอนาคต (Future orientation) ว่ามีความหมายต่อเนื่องกัน ๓ ขั้นตอน^{๑๕๖}

๑.๑) การคิดได้ว่าอะไรจะเกิดขึ้นในอนาคตทั้งใกล้ สิ่งนั้นยังมีลักษณะเป็นนามธรรม เพราะยังไม่เกิดขึ้นจริง

๑.๒) การยอมรับความสำคัญของสิ่งนั้นว่ามีความสำคัญในปริมาณที่ใกล้เคียงกับสิ่งที่ได้เกิดขึ้นแล้ว การยอมรับความสำคัญของสิ่งที่ยังมาไม่ถึง ยังไม่เกิดขึ้นนั้น แสดงถึงระดับสติปัญญาขั้นสูงของบุคคล

๑.๓) การยอมรับว่าสิ่งนั้นอาจเกิดขึ้นกับตนก็ได้ ทั้งที่เป็นสิ่งที่ดีหรือไม่ดีก็ตาม ถ้ามีสถานการณ์ หรือสาเหตุที่นำมาก่อน การยอมรับว่าผลเสียอาจเกิดขึ้นกับตนได้ มิใช่จะเกิดกับผู้อื่นเท่านั้น

ดังนั้น ลักษณะมุ่งอนาคต จึงเป็นลักษณะทางจิต ทางการรู้คิด การรับรู้ และการยอมรับของบุคคล ในบางกรณีมีลักษณะใกล้เคียงกับการมีทัศนคติที่ดีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ที่จะสามารถเพิ่มประโยชน์และลดโทษที่บุคคลจะได้รับในอนาคต

จรรยา สุวรรณทัต กล่าวถึงลักษณะมุ่งอนาคตว่า เป็นลักษณะของการมองสู่อนาคตข้างหน้า ซึ่งเป็นการมองที่ลึกซึ้งกว้างไกลที่จะมีผลไม่เพียงแต่ผู้มองเท่านั้น หากครอบคลุมไปถึงบุคคลอื่น และสังคมมนุษยชาติที่บุคคลนั้นมีส่วนเกี่ยวข้องด้วย โดยลักษณะมุ่งอนาคตมีความสัมพันธ์กับเขาวงกตปัญญาและจริยธรรมของบุคคล^{๑๕๗}

พระมหาไชยา กาละปักษ์ ได้ให้ความหมายของการมุ่งอนาคตว่า หมายถึง ปริมาณความสามารถในการคาดการณ์ไกล เล็งเห็นความสำคัญของสิ่งที่จะเกิดขึ้นในอนาคต^{๑๕๘}

^{๑๕๖} ดวงเดือน พันธมนาวิน, และคณะ “ความเชื่อและการปฏิบัติทางพุทธศาสนาของคนไทย: การปลูกฝังอบรมและคุณภาพชีวิต”, **รายงานการวิจัย**, (คณะพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม, สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๕๐), หน้า ๙๒.

^{๑๕๗} จรรยา สุวรรณทัต, “ลักษณะมุ่งอนาคต”, ในประมวลบทความทางวิชาการระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๒๖-๒๕๓๑ ฉบับอภินันทนาการครบรอบ ๓๓ ปี สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, รวบรวมจัดพิมพ์โดย สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ **มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร**, (กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๓๑), หน้า ๕๐.

^{๑๕๘} พระมหาไชยา กาละปักษ์, “ปัจจัยเชิงเหตุแบบบูรณาการของบ้าน สถานศึกษา สื่อ และจิตลักษณะที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมสุขภาพบุรุษของนักเรียนอาชีวศึกษา”, **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**, (คณะพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อมสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๕๐), หน้า ๔๑.

รังสรรค์ หังสนาวิน ได้ให้ความหมายของการมุ่งอนาคตว่า หมายถึง การรายงานพฤติกรรมการทำงานที่แสดงถึงลักษณะมุ่งอนาคต เช่น มีความซื่อสัตย์ในการทำงาน การทำงานเต็มความสามารถ และทำงานตามเป้าหมายของหน่วยงาน เป็นต้น^{๑๕๙}

Mischel กล่าวว่า ลักษณะมุ่งอนาคต (Future Orientation) หมายถึง การแสดงออกของพฤติกรรมการรอคอยเพื่อผลที่ดีกว่าในอนาคต (Delay of Gratification) เป็นความสามารถในการควบคุมตนเองของบุคคล ซึ่งเกิดจากความสามารถในการคาดการณ์ไกล และเล็งเห็นความสำคัญของผลดีผลเสียของเหตุการณ์ที่จะเกิดขึ้นในอนาคต มีความต้องการได้รับผลในอนาคตที่ดีกว่า หรือมากกว่าผลที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน จึงดำเนินการวางแผนปฏิบัติ ต่อจากนั้นจะควบคุมตนเองให้ปฏิบัติเป็นขั้นไปตามแผนที่วางไว้ เพื่อไปสู่เป้าหมายที่ต้องการในอนาคต และปฏิบัติตนได้อย่างเหมาะสมแก่กาลเทศะ ไม่ฝ่าฝืนกฎเกณฑ์ของศาสนาและกฎหมาย ซึ่งผู้ที่มีลักษณะมุ่งอนาคตจัดว่าเป็นผู้มีจริยธรรมสูงด้วย^{๑๖๐}

๒) องค์ประกอบของลักษณะมุ่งอนาคต

ดวงเดือน พันธุมนาวิน ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของ ลักษณะมุ่งอนาคต ว่าเป็นลักษณะทางจิต (ทางบุคลิกภาพ) ประเภทหนึ่งของบุคคลในอันที่จะคาดการณ์ไกล และเห็นความสำคัญของสิ่งที่จะเกิดขึ้นในอนาคต แบ่งได้ ๓ องค์ประกอบ^{๑๖๑} คือ

๒.๑). ความสามารถคาดการณ์ คือ การที่บุคคลสามารถคิดได้ว่าอะไรจะเกิดขึ้นในอนาคต เข้าใจและมองเห็นเหตุการณ์ที่จะเกิดอย่างทะลุปรุโปร่ง โดยผู้ที่จะเข้าใจลักษณะของสิ่งที่จะเกิดขึ้นในอนาคตอย่างชัดเจน จึงต้องเป็นผู้ที่มีสติปัญญาสูงถึงขั้นนามธรรม การเข้าใจสิ่งที่จะเกิดในอนาคตอย่างชัดเจน อาจเกิดขึ้นได้ ๒ วิธี

๑.วิธีแรก คือในกรณีที่สิ่งนั้นเคยเกิดขึ้นก่อนบุคคลนั้นเคยประสบมาก่อน ถ้าสิ่งนั้นจะเกิดขึ้นเป็นครั้งที่สองหรือครั้งต่อไป บุคคลที่มีประสบการณ์ก็จะคาดการณ์ถึงเหตุการณ์ได้อย่างชัดเจนมากกว่าผู้ที่ไม่เคยประสบการณ์

^{๑๕๙} รังสรรค์ หังสนาวิน, “ลักษณะทางจิตสังคมที่เกี่ยวข้องกับการทำงานอย่างมุ่งผลสัมฤทธิ์ของพัฒนาการ”, *วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต*, (คณะพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๔๙), หน้า ๙.

^{๑๖๐} Walter Mischel, *Self-control Introduction to personality*, third edition, (Holt-Rinehart and Winston Inc, ๑๙๗๔), p ๑๔-๑๕

^{๑๖๑} ดวงเดือน พันธุมนาวิน, “ปัจจัยทางจิตสังคมที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมการสนับสนุนทางสังคมของหัวหน้าสถานีนามัยตาบล”, *รายงานการวิจัย*, (คณะพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อมสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, พ.ศ. ๒๕๔๗), หน้า ๑-๗.

๒.วิธีที่สอง คือ การศึกษาค้นคว้าจากเอกสาร และถามจากผู้รู้ ว่า เหตุการณ์ที่จะเกิดขึ้นนั้นจะมีลักษณะอย่างไร การแสวงหาข้อมูลเพื่อเป็นการเตรียมตัวรับเหตุการณ์ที่จะเกิดขึ้น โดยมีเป้าหมายที่จะดำเนินการให้เกิดผลสำเร็จในอนาคตให้มากที่สุด

๒.๒). ความเชื่อว่าสิ่งที่จะเกิดขึ้นในอนาคตนั้น อาจะเกิดกับตนเองได้ เช่นเดียวกับที่เกิดกับผู้อื่น

๒.๓). การมองเห็นคุณค่าหรือความสำคัญของสิ่งที่จะเกิดขึ้นในอนาคต ในปริมาณที่ไม่ลดลง คือ ผู้ที่มองเห็นคุณค่าหรือความสำคัญของผลดีและผลเสียที่จะเกิดกับตัวเขาในอนาคต ในปริมาณที่เท่ากันหรืออาจจะมากกว่าที่จะเกิดกับตัวเขาทันทีในปัจจุบัน การที่บุคคลจะมีลักษณะมุ่งอนาคตในองค์ประกอบที่สามนี้ เกิดจากการที่บุคคลนั้นอยู่ในสภาพแวดล้อมและสังคมที่มีความมั่นคงในสภาพแวดล้อมและสังคมที่มีความมั่นคง ถาวร มีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน บิดา มารดา รักษาคำพูดและรักษาสัญญา นั่นคือ เคยมีประสบการณ์ว่า สิ่งที่ดีหรือคือนั้น ตนได้รับจริงๆ ในที่สุด ลักษณะมุ่งอนาคตนี้มีความเกี่ยวข้องกับแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ ละความรับผิดชอบต่อสังคมของบุคคลด้วย

สรุปได้ว่า ลักษณะมุ่งอนาคตมีองค์ประกอบคือ ความสามารถในการคาดการณ์ สิ่งที่จะเกิดขึ้นในอนาคตและเข้าใจอย่างชัดเจนทั้งนี้เกิดจากได้เคยประสบมาก่อน หรือจากการศึกษามีความเชื่อว่าจะเกิดขึ้นแน่นอน และมองเห็นคุณค่าของสิ่งที่จะเกิดขึ้น

๓) หลักธรรมเกี่ยวกับลักษณะมุ่งอนาคต

ลักษณะมุ่งอนาคต เป็นลักษณะที่พุทธศาสนาให้ความสำคัญมาก ไม่มีศาสนาใดหรือวัฒนธรรมไหนที่จะมุ่งอนาคตมากเท่าพุทธศาสนา โดยดูได้จากการกำหนดเป้าหมาย “นิพพาน” ซึ่งต้องใช้เวลาต่อเนื่องหลายภพหลายชาติจึงจะบรรลุได้ จึงเป็นเป้าหมายอันยาวไกลของบุคคล^{๑๖๒}

นิพพาน เป็นสันติสุข คือสุข อันเกิดแต่ความสงบจากกิเลส ถือเป็นความสุขที่เกิดจากความพ้นทุกข์ คือ พ้นจากกิเลส^{๑๖๓}

กิเลส คือธรรมชาติที่ทำให้จิตใจเศร้าหมอง เรา่ร้อง มีสภาพเป็นอกุศล ๑๐ อย่าง ได้แก่ ความโลภ ความโกรธ ความหลง ความเห็นผิด ความถือตัว ความสงสัย ความหดหู่ ท้อถอย ความฟุ้งซ่าน ความไม่ละอายต่อบาป และความไม่กลัวบาป

^{๑๖๒} ดวงเดือน พันธุนาวิน และคณะ, “ความเชื่อและการปฏิบัติทางพุทธศาสนาของคนไทย: การปลูกฝังอบรมและคุณภาพชีวิต”, รายงานการวิจัย, (คณะพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อมสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, พ.ศ. ๒๕๔๐), หน้า ๙๓.

^{๑๖๓} พระมหาแสวง โชติปาโล, บุญกิริยาวัตถุ ๑๐ ประการ ถอดความจากคัมภีร์อภิธรรมมัตถะสังคหะ และคัมภีร์อภิธรรมมัตถะภาวินี, พิมพ์ครั้งที่ ๑, (กรุงเทพฯ: มูลนิธิแนบมหาธีรานท์, ๒๕๓๑), หน้า ๖๒-๖๓.

๑. กิเลส ๓ ชั้น สรุปได้ดังนี้คือ

๑) กิเลสอย่างหยาบ หรือ วิติกมกิเลส เป็นกิเลสที่แสดงออกมาทางกาย และทางวาจา เป็นกายทุจริต ๓ มีการฆ่าสัตว์, ลักทรัพย์ และประพฤติดิฉินในกาม และวจีทุจริต ๔ มีการพูดปด, พูดส่อเสียด, พูดคำหยาบ และพูดเพ้อเจ้อ กิเลสชนิดนี้เรารู้ได้ และผู้อื่นก็รู้ได้ด้วยในการแสดงออกมาทางกาย ก็เป็นการเบียดเบียน การฆ่า ทำลายร่างผู้อื่น สัตว์อื่นจนบางครั้งก็กลายเป็นสงคราม โกงกิน ลักขโมย ปล้นสะดม หรือประพฤติดิฉินในกาม ช่มชู้ ก่อความแตกแยก และสับสนในครอบครัว หรือการดื่มสุรา เสพของมีนเมา เสพของเสพติดให้โทษส่วนที่แสดงออกมาทางวาจา ก็เป็นการพูดเท็จ หลอกลวง ใส่ความผู้อื่น หรือพูดคำหยาบไม่น่าฟัง ก่อให้เกิดความเจ็บใจ หรือพูดส่อเสียดให้ผู้อื่นแตกแยก ก่อความแตกแยกในสังคม หรือพูดจาเพ้อเจ้อเหลวไหล ไร้สาระประโยชน์

สรุปได้ว่า สังคมที่มีความวุ่นวายและเดือดร้อนอยู่ในปัจจุบัน ส่วนใหญ่เกิดจากกิเลสอย่างหยาบทั้งสิ้น

๒) กิเลสอย่างกลาง หรือ ปริยฐานกิเลส เป็นกิเลสที่แสดงอาการปรากฏอยู่ภายในใจ เป็นความยินดี ยินร้าย ขณะประสบอารมณ์ ถ้าเป็นอิฏฐารมณ์ก็รู้สึกพอใจ ถ้าเป็นอนิฏฐารมณ์ ก็ไม่พอใจ ความพอใจและไม่พอใจ ในขณะที่รับอารมณ์นี้เป็นกิเลสอย่างกลาง ยังปรากฏอยู่ภายในใจ ถ้าอยู่ระหว่างการปฏิบัติธรรม กิเลสอย่างกลางนี้ คือ นิเวศธรรม กิเลสชนิดนี้เรายังสามารถรู้ได้ แต่คนอื่นไม่อาจรู้ได้

กิเลสอย่างกลางนี้ ทำให้ใจมัวหมองให้สกปรก ไม่ผ่องใส และเป็นกิเลสประเภทนิเวศ คือ กิเลสที่ป้องกันจิตไม่ให้พัฒนา ทำจิตให้ไร้ความสงบสุข เช่น ทำให้กลัดกลุ้มเร่าร้อนด้วยอำนาจราคะ หรือทำให้เคียดแค้นเจ็บใจด้วยอำนาจพยาบาท หรือทำให้ฟุ้งซ่านและรำคาญหาความสงบใจไม่ได้ด้วยอำนาจอุทธัจจะ กุกกักจะ เป็นต้น

กิเลสประเภทนี้เป็นตัวฆ่าสุขภาพจิต หรือเป็นตัวทำลายความสงบสุขของมนุษย์มากที่สุด และทำให้คนเป็นโรคจิต โรคประสาทมากที่สุด ซึ่งกำลังทวีมากขึ้นในเมืองใหญ่ๆ ของโลกปัจจุบัน อันเป็นปัญหาสังคมที่กำลังเพิ่มขึ้นอย่างน่าวิตก

๓) กิเลสอย่างละเอียด หรืออนุสัยกิเลส มีอำนาจแฝงนอนเนื่องอยู่ในชั้นสันดานมีความเห็นผิดในรูปรนามขันธ์ ๕ ว่า เป็นอัตตา ตัวตน เรียกว่า สักกายทิฏฐิ เป็นกิเลสอย่างละเอียดที่ใครๆ ก็รู้ไม่ได้ ต้องอาศัยพระธรรมของพระพุทธองค์ จึงจะรู้ได้

อนุสัยกิเลสนี้ นอนสงบนิ่งอยู่ในจิตใจ เหมือนตะกอนที่นอนอยู่ในก้นของภาชนะน้ำ คือ ปกติว่าน้ำที่มีตะกอน ถ้าตะกอนนั้นยังนอนอยู่ ก็เป็นน้ำที่ใสสะอาด ใช้ดื่มหรือใช้อย่างอื่นได้ดี แต่ถ้าตะกอนฟุ้งขึ้นมา น้ำนั้นก็กลายเป็นน้ำสกปรก ใช้ดื่มก็ไม่ได้ จะใช้อาบ หรือใช้ล้างภาชนะอย่างใดอย่างหนึ่งก็ไม่ได้ เป็นน้ำสกปรกแล้วฉันทิด จิตที่มีอนุสัยกิเลสนอนอยู่นี้ก็เช่นกันถ้าอนุสัยไม่ฟุ้งขึ้นมา ก็เป็นจิตที่สะอาดผ่องใส ใช้งานได้ดี แต่ถ้าอนุสัยฟุ้งขึ้นมา เป็นกิเลสอย่างกลางหรืออย่างหยาบแล้ว จิตก็

จะเศร้าหมองสกปรก มีคุณภาพต่ำ และการที่คนเราต้องเกิด แก่ เจ็บ ตาย เวียนว่ายตายเกิดอย่างไม่มีที่สิ้นสุด ก็เพราะอนุสัยกิเลสนี้เอง แม้กิเลสอย่างกลางและอย่างหยาบก็มีรากเหง้าจากอนุสัยกิเลสนี้ ดังนั้น อนุสัยกิเลสจึงเป็นบ่อเกิดแห่งโทษทุกข์ทั้งมวล

๒. กิเลส ๓ สาย ที่เป็นต้นเค้าหรือรากเหง้าของการทำความชั่ว โดยมีการก่อตัวเริ่มจากอนุสัยกิเลส แล้วกลายเป็นกิเลสอย่างกลาง บางครั้งก็พุ่งจนเป็นกิเลสอย่างหยาบ ดังนี้

๑) กิเลสสายโลภะ มีต้นเค้าอยู่ที่ราคะอนุสัย ราคะ หมายถึงความคิด หรือความพอใจ เมื่อพุ่งตัวขึ้นเป็นกิเลสอย่างกลาง ก็จะเป็นกามฉันท์ คือ ความพอใจในทางกาม หรืออาจเป็นอกิฉันทา คือ ความโลภ อยากได้ของผู้อื่น เมื่อระงับไม่อยู่ ก็จะกลายเป็นกิเลสอย่างหยาบเมื่อแสดงออกมาทางกายก็อาจเป็นการลักทรัพย์ หรือประพฤติดิฉินในกาม ถ้าแสดงออกมาทางวาจาก็อาจเป็นการพูดหลอกลวง หรือฉ้อโกงผู้อื่น

๒) กิเลสสายโทสะ มีต้นเค้าอยู่ที่ ปฏิฆานุสัย ปฏิฆะ หมายถึง การกระทบกระทั่งจิต หรือความไม่พอใจ เมื่อพุ่งตัวเป็นกิเลสอย่างกลางก็จะกลายเป็นกุกุกจะ ความรำคาญ หรือพยาบาท ความผูกใจเจ็บ ถ้าระงับไว้ไม่อยู่ ก็จะกลายเป็นกิเลสอย่างหยาบ คือ ถ้าแสดงออกมาทางกาย ก็อาจจะเป็นการฆ่า การทำลาย การเบียดเบียนคนอื่น สัตว์อื่น เมื่อแสดงออกมาทางวาจา ก็อาจจะเป็นการพูดคำหยาบ คำว่าให้คนอื่นเจ็บใจ

๓) กิเลสสายโมหะ มีต้นเค้าที่อวิชชาอนุสัย อวิชชา หมายถึง การไม่รู้ตามความเป็นจริง เมื่อพุ่งตัวขึ้นเป็นกิเลสอย่างกลาง ก็อาจเป็น ถีนมิทธะ ความท้อแท้และความง่วงซึ่งอุจจจะ ความฟุ้งซ่าน หรืออาจเป็นความลึกลับสงสัย จนบางคนถึงกับกลายเป็นมิจฉาทิภูติ เช่น ไม่เชื่อในบาปบุญ ถ้าระงับไม่อยู่ ก็จะกลายเป็นกิเลสอย่างหยาบ คือแสดงออกมาทางกาย อาจเป็นการเสพของมีนเมา หรือเสพของเสพติดให้โทษต่างๆ ถ้าออกมาทางวาจา ก็เป็นการพูดเพื่อเจ้าเล่ห์หลอ ไร้ประโยชน์

สรุปได้ว่า ลักษณะมุ่งอนาคตในทางพุทธศาสนานั้น ระดับสูงสุดคือ นิพพาน เนื่องจากการที่จะมุ่งอนาคตไปสู่निพพานได้ จำเป็นต้องตัดกิเลสที่เกิดขึ้น ไม่ว่าจะเป็นความหยาบของกิเลส หรือกิเลสสายต่างๆ ที่เกิดขึ้น เนื่องจากจิตที่มีกิเลสย่อมจะมีความทุกข์ ความเร่าร้อน ถูกห่อหุ้มไว้ด้วยตัณหา อุปาทาน เป็นจิตที่ไม่อาจสัมผัสความเยือกเย็นและความสุขอันยอดเยี่ยมอย่างแท้จริง และนิรันดร์ อย่างนิพพานได้^{๑๖๔}

^{๑๖๔} ปัญญานันโท, พระพุทธะกับวิทยาศาสตร์, พิมพ์ครั้งที่ ๑๐, (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ปริมาyard, ๒๕๕๑), หน้า ๙๙-๑๐๑.

๒.๘ แนวคิดเกี่ยวกับปัจจัยจิตสังคม

ในการศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับจิตสังคม ผู้วิจัยได้เริ่ม ต้นจากการศึกษา “จิตวิทยาสังคม” เรียนรู้เรื่อง “ทฤษฎีปฏิสัมพันธ์นิยม” และความรู้จาก “ทฤษฎีสัมพันธภาพ” เพื่อความเข้าใจในเรื่อง “ปัจจัยทางจิตสังคม” ดังรายละเอียดต่อไปนี้

๒.๘.๑ ความรู้เรื่องจิตสังคม

จิตสังคม มาจากศัพท์ “จิต ” กับ “สังคม” มีความหมายคือ จิต หมายถึง ใจ สิ่งที่มีหน้าที่รู้คิด และนึก สังคม หมายถึง คนจำนวนหนึ่งที่มีความสัมพันธ์ต่อเนื่องกันตามระเบียบกฎเกณฑ์ โดยมีวัตถุประสงค์สำคัญร่วมกัน^{๑๖๕} การศึกษาเกี่ยวกับจิตสังคม จึงเป็นการศึกษาถึงความรู้สึกนึกคิด หรือใจของคนในสังคม โดยพิจารณาจากพฤติกรรมการแสดงออก หรือพฤติกรรมปฏิกิริยาสัมพันธ์ (Interpersonal behavior) ซึ่งมีมิติ ๔ ด้านคือ ด้านแต่ละบุคคล (Individuals) ด้านสิ่งแวดล้อมทางสังคม (Social environment) ด้านการปะทะสัมพันธ์ (Interaction) และผลของการปะทะสัมพันธ์ระหว่างแต่ละบุคคลกับสิ่งแวดล้อมทางสังคม^{๑๖๖} การเข้าใจถึง ความคิด ความรู้สึก และพฤติกรรมของบุคคล ซึ่งได้รับอิทธิพลจาก การปรากฏตัว ภาพพจน์หรือ การเหมือนปรากฏตัวของบุคคลอื่น ...” การเหมือนปรากฏตัวคือ การที่พฤติกรรมของบุคคลมักจะสะท้อนให้เห็นถึงความตระหนักในการเป็นสมาชิกคนหนึ่งของ วัฒนธรรมใดวัฒนธรรมหนึ่งหรือ อาชีพใดอาชีพหนึ่ง หรือกลุ่มสังคมใดสังคมหนึ่ง แม้จะอยู่คนเดียว พฤติกรรมของเราจะแสดงให้เห็นอิทธิพลของความตระหนักในบทบาทสังคมของเราเอง และจะกระทำตามบทบาทที่สังคมกำหนด เสมือนว่ามีบุคคลอื่นๆ อยู่ในที่นั้นด้วย^{๑๖๗}

ความแตกต่างของบุคคล มีสาเหตุหลายประการสรุป ได้ ๒ ประการ คือ สาเหตุจากพันธุกรรม และจากสิ่งแวดล้อม พันธุกรรม ไม่สามารถเลือก หรือเปลี่ยนแปลงได้ ดังนั้น สิ่งแวดล้อมจึงเป็นสิ่งสำคัญที่จะสร้างเสริมลักษณะนิสัยให้เป็นไปตามความประสงค์

กระบวนการที่เกิดจากการเรียนรู้และยึดถือปฏิบัติร่วมกันเป็นแนวทางให้บุคคล สามารถปรับตัวให้อยู่ในสังคมได้เป็นอย่างดี เรียกว่า กระบวนการสังคมประกิต (Socialization Process) มีลักษณะสำคัญ ๓ ประการ คือ

๑. การปฏิสัมพันธ์หรือการปะทะสัมพันธ์ของมนุษย์ (human interaction)
๒. ความสามารถในการใช้ภาษา (mastery of language)

^{๑๖๕} อรรถสิทธิ์ เวชชาชีวะ, พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน, (กรุงเทพฯ: นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์, ๒๕๕๒), หน้า ๓๑๒.

^{๑๖๖} สติยวงศ์ วงศ์สวรรค์, จิตวิทยาสังคม, พิมพ์ครั้งที่ ๑, (กรุงเทพฯ: เจริญรัตน์การพิมพ์, ๒๕๒๙), หน้า ๑๑.

^{๑๖๗} สุวิไล เรียงวัฒนสุข, ผศ., จิตวิทยาสังคม, พิมพ์ครั้งที่ ๑, (กรุงเทพฯ: บริษัทรุ่งศิลป์การพิมพ์ ๑๙๗๗ จำกัด, ๒๕๒๗), หน้า ๑-๒.

๓. การยอมรับด้วยความรักใคร่ (affectionate acceptance)^{๑๖๘}

สรุป ได้ว่า จิตสังคัมเป็นการศึกษาสาเหตุ ๒ ประการ คือ ลักษณะทางจิตใจ ความรู้สึกนึกคิดของแต่ละบุคคล และ ลักษณะทางสังคม หรือสิ่งแวดล้อมในสังคมที่มีความสัมพันธ์กัน หรือมีปฏิสัมพันธ์กันอันจะมีผลต่อพฤติกรรม

๒.๘.๒ ทฤษฎีปฏิสัมพันธ์นิยม

แนวคิดพื้นฐานในการวิจัย ในสาขาจิตวิทยาและสาขาพฤติกรรมศาสตร์มีกรอบแนวคิดพื้นฐานในการศึกษาสาเหตุของพฤติกรรมศาสตร์มนุษย์ คือ รูปแบบทฤษฎีปฏิสัมพันธ์นิยม (Interactionism Model) ซึ่งได้เป็นกรอบแนวคิดที่สำคัญในการวิจัยต่างๆ

รูปแบบทฤษฎีปฏิสัมพันธ์นิยม เป็นกรอบแนวคิดที่ทันสมัยเนื่องจากเป็นข้อบ่งชี้เกี่ยวกับสาเหตุของพฤติกรรมต่าง ๆ หลายประเภทรวมทั้งพฤติกรรมการทำงาน ทฤษฎีนี้ระบุสาเหตุของพฤติกรรมของบุคคลอย่างน้อย ๔ สายหลัก ดังนี้

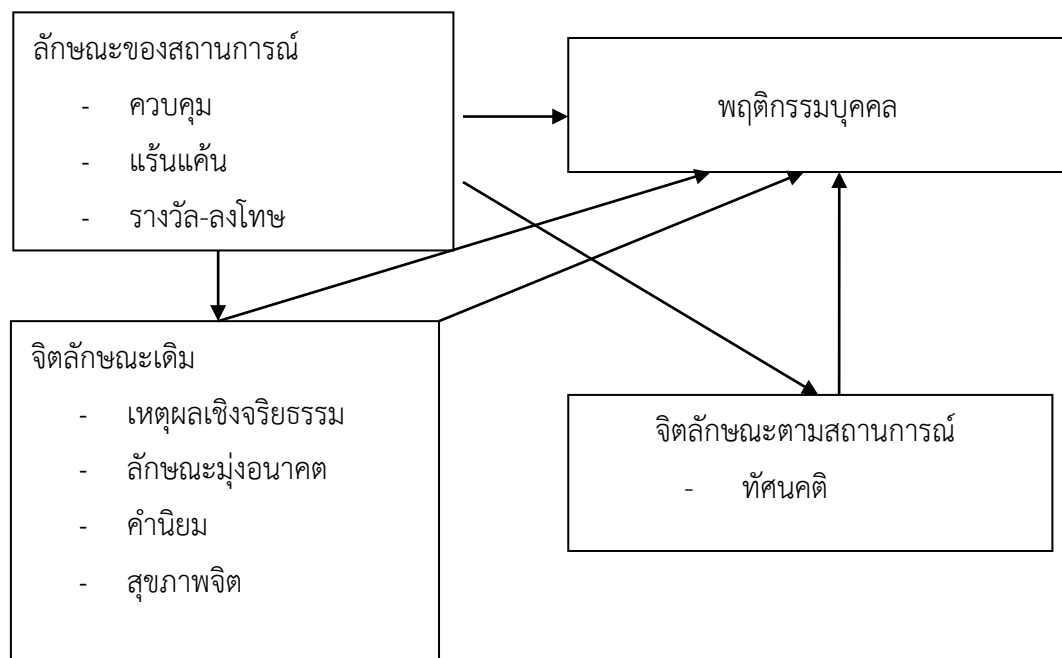
๑. สาเหตุฝ่ายสถานการณ์ (Situational factors) ซึ่งเป็นสิ่งต่าง ๆ ที่อยู่รอบตัวบุคคล หรือ การรับรู้ของบุคคลที่เกี่ยวกับสิ่งใดสิ่งหนึ่งรอบตัวของเขา เช่น ปทัสถานทางสังคมการสนับสนุนจากคนรอบข้าง เป็นต้น สถานการณ์เหล่านี้แบ่งเป็น ๒ ลักษณะคือ หนึ่งสถานการณ์ที่เอื้ออำนวยในการเกิดพฤติกรรมที่น่าปรารถนา เช่น การเห็นแบบอย่างที่ดีในการกระทำพฤติกรรมที่น่าปรารถนา และสองสถานการณ์ที่ขัดขวางมิให้เกิดพฤติกรรมที่น่าปรารถนา

๒. สาเหตุฝ่ายจิตลักษณะเดิม (Psychological traits) เป็นจิตลักษณะหรือบุคลิกภาพที่ติดตัวมา อาจเกิดจากการถ่ายทอดทางสังคม เช่น สุขภาพจิต ประสบการณ์ทางสังคม สติปัญญา ค่านิยม เป็นต้น

๓. ปฏิสัมพันธ์ระหว่างสาเหตุฝ่ายสถานการณ์กับฝ่ายจิตลักษณะเดิม ซึ่งเรียกว่า ปฏิสัมพันธ์แบบกลไก (Mechanical Interaction) เช่น พฤติกรรมของบุคคล ซึ่งเกิดจากการที่ผู้นั้นมีสุขภาพจิตที่ไม่ดีและกำลังอยู่ในสถานการณ์ที่ย่ำแย่ จึงทำให้เกิดพฤติกรรมก้าวร้าวได้ เป็นต้น

๔. สาเหตุฝ่ายจิตลักษณะตามสถานการณ์ หรือที่เรียกว่า ปฏิสัมพันธ์ภายในตน (Organismic Interaction) เป็นจิตลักษณะที่เปลี่ยนแปลงไปตามสถานการณ์ เช่น ทักษะคิดต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง สิ่งเหล่านี้เปลี่ยนแปลงตามสถานการณ์

^{๑๖๖} ถวิล ธาราโกชน, จิตวิทยาสังคม, พิมพ์ครั้งที่ ๔, (กรุงเทพฯ: บริษัท โอ.เอส. พรินติ้งเฮาส์, ๒๕๓๒), หน้า ๒๑-๒๒.

แผนภูมิภาพที่ ๒.๒ แสดงการวิเคราะห์สาเหตุของพฤติกรรมด้วยรูปแบบทฤษฎีปฏิสัมพันธ์นิยม (Interactionism Model)

รูปแบบทฤษฎีปฏิสัมพันธ์นิยม เป็นการกล่าวถึงสาเหตุของพฤติกรรมบุคคลในเชิงของระบบ “สาเหตุและผล” ทำให้รูปแบบทฤษฎีปฏิสัมพันธ์นิยมเป็นกรอบความคิดพื้นฐานที่สำคัญของการวิจัยในสาขาจิตพฤติกรรมศาสตร์ คำว่า “จิตสังคม” เป็นคำที่สะท้อนให้เห็นปัจจัยที่เป็นสาเหตุทั้งด้านจิตลักษณะหรือจิตใจ และด้านสถานการณ์หรือสังคม ซึ่งหมายถึง ปัจจัยเชิงสาเหตุ^{๑๖๙}

สรุปได้ความว่าพฤติกรรมของมนุษย์ต้องมีสาเหตุ เพื่อผลักดันและกระตุ้นให้เกิดพฤติกรรม ดังนั้นการศึกษาสาเหตุจึงทำให้เข้าใจถึงพฤติกรรม และในส่วนของ การวางเงื่อนไข ก็เป็นสาเหตุสำคัญในการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม งานวิจัยชิ้นนี้จึงมีความเชื่อว่าปัจจัยจิตสังคมมีผลต่อการรับรู้ความสามารถของตนเองกับความสามารถในการเอาชนะอุปสรรค

^{๑๖๙} ดุจเดือน พันธุนาวิน, **หลักและวิธีการประมวลเอกสารเพื่อความเป็นเลิศในการวิจัยทางจิตพฤติกรรมศาสตร์**, พิมพ์ครั้งที่ ๑, (กรุงเทพฯ: โครงการส่งเสริมเอกสารทางวิชาการคณะพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๔๙), หน้า ๖๐-๖๓.

๒.๘.๓ ความหมายของสัมพันธภาพ

ราชบัณฑิตยสถาน ให้ความหมายว่า สัมพันธภาพ หมายถึง ความผูกพัน ความเกี่ยวข้องจากการศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับเรื่องสัมพันธภาพ ได้มีผู้ให้ความหมายของคำว่า “สัมพันธภาพ” ไว้^{๑๗๐} ดังนี้

ซิคเกอร์ริง (Chickering) ได้ให้ความหมายของสัมพันธภาพระหว่างบุคคลไว้ว่า สัมพันธภาพระหว่างบุคคล หมายถึง การที่บุคคลมีความอดทนที่จะอยู่ร่วมกับผู้อื่นและการเปลี่ยนแปลงจากการพึ่งพาตนเองไปสู่การพึ่งพาซึ่งกันและกัน ซึ่งการอดทนที่จะอยู่ร่วมกับบุคคลอื่น ได้แก่ ความสามารถยอมรับ ความแตกต่างของบุคคลอื่นได้ และการมีน้ำใจกว้าง การให้ความช่วยเหลือสนับสนุน การให้และการยอมรับ เป็นต้น^{๑๗๑}

ชัยพร วิชชาวุธ กล่าวว่า สัมพันธภาพระหว่างบุคคลเป็นพฤติกรรม ปฏิสัมพันธ์ตอบโต้ระหว่างบุคคล มนุษย์อยู่เป็นสังคม การกระทำของมนุษย์แต่ละคนจึงสัมพันธ์กับการกระทำ ของคน อื่นๆในสังคม เกิดขึ้นทันทีเมื่อการกระทำของคนหนึ่งมีผลกระทบต่อผลกรรมที่อีกคนหนึ่งจะได้รับ^{๑๗๒}

กฤษฎณา ศักดิ์ศรี กล่าวถึง ความหมายของสัมพันธภาพว่า สัมพันธภาพเป็นความเกี่ยวข้องของมนุษย์ที่มีต่อกัน โดยทางตรงและทางอ้อม มีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน มีความสามัคคีกันยอมรับนับถือ ตลอดจนการปฏิบัติตนให้อยู่ในกรอบของสถาบันและวัฒนธรรมเดียวกัน มีการสืบทอดเจตนารมณ์ จนเกิดเป็นสังคมขึ้น ความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันของมนุษย์เข้าใจซึ่งกันและกัน ทั้งระหว่างบุคคลหรือกลุ่ม^{๑๗๓}

เกย์ (Gay) กล่าวว่า สัมพันธภาพระหว่างบุคคลเป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นในระหว่างบุคคล โดยกระบวนการนี้จะเกิดขึ้นทีละเล็กละน้อยอย่างต่อเนื่อง และรวมเข้าด้วยกันเป็นองค์ประกอบของกระบวนการของความคุ้นเคยและบุคคลที่เกี่ยวข้องจะอยู่ในฐานะบุคคลอันเป็นที่รักของกันและกัน^{๑๗๔}

^{๑๗๐} ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๒๕, (กรุงเทพฯ: อักษรเจริญทัศน์), หน้า ๗๙๖.

^{๑๗๑} Chickering, S.W., *Education and Identity*, (San Francisco: Jossey Bass, ๑๙๙๓), p ๙๐.

^{๑๗๒} ชัยพร วิชชาวุธ, เอกสารการสอนชุดวิชามนุษยศาสตร์กับสังคม, (กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยสุโขทัย, ๒๕๓๐), หน้า ๖๙.

^{๑๗๓} กฤษฎณา ศักดิ์ศรี, *มนุษย์สัมพันธ์*, (กรุงเทพฯ : รวมสาส์นการพิมพ์, ๒๕๓๔), หน้า ๑๐.

^{๑๗๔} Gay, ๑๙๘๑, อังโน มณี ดีประสิทธิ์, “ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคล อัตมโนทัศน์ สัมพันธภาพเชิงช่วยเหลือของพยาบาลประจำการกับความสามารถในการตัดสินใจทางการพยาบาล คุณเงินของนักศึกษาพยาบาล วิทยาลัยพยาบาล สังกัดกระทรวงสาธารณสุข”, *วิทยานิพนธ์พยาบาลศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๑), หน้า ๗.

จากความหมายของสัมพันธภาพระหว่างบุคคลดังกล่าว สรุปได้ว่า สัมพันธภาพระหว่างบุคคล หมายถึง พฤติกรรมปฏิสัมพันธ์ตอบโต้ระหว่างบุคคล เพื่อทำความรู้จักกัน เพื่อให้ได้มาซึ่ง ความรักใคร่ ความเข้าใจอันดีต่อกัน อันจะนำมาซึ่งความสัมพันธ์ที่เกี่ยวข้องกันของบุคคลรวมทั้งสังคม ทำให้เกิดการปรับตัวทางสังคม ยอมรับความแตกต่างระหว่างบุคคล เคารพในสิทธิผู้อื่น รู้จักการให้และการยอมรับ พึ่งพาซึ่งกันและกัน

๒.๘.๔ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับสัมพันธภาพระหว่างบุคคล

สัมพันธภาพระหว่างบุคคล เป็นผลรวมของการปฏิบัติความประพฤติระหว่างบุคคล ซึ่งเกิดจากการที่บุคคลได้ร่วมทำกิจกรรมและมีส่วนร่วมในด้านการติดต่อสื่อความหมาย ความร่วมมือ การเปลี่ยนแปลงการแก้ปัญหาและการจูงใจซึ่งกันและกัน ^{๑๗๕} แนวคิดหรือทฤษฎีเกี่ยวกับสัมพันธภาพระหว่างบุคคลนั้นมีหลายทฤษฎี สำหรับงานวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้เสนอแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับสัมพันธภาพระหว่างบุคคลดังนี้

แนวคิดเกี่ยวกับทฤษฎีสามมติของความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล (FIRO – Fundamental Interpersonal Relation Orientation) โดยวิลเลียม ชูลท์ (Schultz) ทฤษฎีนี้ได้กล่าวถึงความต้องการระหว่างบุคคลทั้งในระดับพฤติกรรมและความรู้สึก ซึ่งจำเป็นและเพียงพอที่จะอธิบายการแสดงออกของบุคคล เมื่อมีความสัมพันธ์กับบุคคลอื่นในกลุ่มได้โดยความต้องการระหว่างบุคคลในระดับพฤติกรรมประกอบด้วย ^{๑๗๖} ๓ มิตีคือ

มิตีที่ ๑ การเข้ากลุ่ม (Inclusion) เป็นมิตีการเข้า – ออก (In-Out) หมายถึง ขอบเขตการติดต่อของมนุษย์ บางคนชอบการเข้ากลุ่มมาก ชอบที่จะไปงานเลี้ยงต่างๆ และทำสิ่งต่างๆ ร่วมกับกลุ่ม ชอบที่จะเป็นผู้เริ่มต้นการสนทนากับคนแปลกหน้าก่อน ในขณะที่บางคนชอบที่จะอยู่คนเดียว ชอบความเป็นส่วนตัว และหลีกเลี่ยงงานต่างๆ ซึ่งความแตกต่างเหล่านี้ตั้งแต่ระดับ Over Social (สภาพที่บุคคลรู้สึกเป็นทุกข์ เมื่ออยู่ตามลำพัง) จนถึง Under Social (สภาพที่บุคคลรู้สึกเป็นทุกข์ เมื่อมีบุคคลอื่นปรากฏอยู่ด้วย)

มิตีที่ ๒ การควบคุม (Control) เป็นมิตีของการอยู่เหนือกว่าหรืออยู่ใต้กว่า (Top-Bottom) หมายถึง ขอบเขตของอำนาจการควบคุมและมีอิทธิพล บางคนมีความสุขเมื่อเขาได้รับมอบหมายให้ดูแลบุคคลอื่น ชอบที่จะเป็นเจ้านาย เป็นผู้ให้คำสั่งหรือเป็นผู้ทำการตัดสินใจสำหรับตนเองและผู้อื่น แต่บางคนชอบที่จะไม่ต้องควบคุมหรืออยู่เหนือบุคคลอื่น พอใจที่จะไม่เคยบอกให้ใครทำอะไรและพยายามค้นหาสภาพที่จะไม่ต้องรับผิดชอบอะไร มนุษย์มีความแตกต่างกันใน

^{๑๗๕} ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์, จิตวิทยาอุตสาหกรรม, (กรุงเทพฯ: ศูนย์สื่อเสริมกรุงเทพ, ๒๕๓๘), หน้า ๑๑๕-๑๑๗.

^{๑๗๖} Schultz, William C, FIRO: A three diminution theory of Interpersonal Behavior, (New York: Rinihart, ๑๙๖๖), p ๕๙.

ความปรารถนาที่จะควบคุมบุคคลอื่น หรือเป็นอิสระจากการควบคุมบุคคลอื่นตั้งแต่ Autocratic (สภาพที่บุคคลรู้สึกเป็นทุกข์เมื่อไม่ได้เป็นผู้ควบคุม) จนถึง Abdicratic (สภาพที่บุคคลรู้สึกเป็นทุกข์ขณะที่ควบคุมบุคคลอื่น)

มิติที่ ๓ ความรักใคร่ผูกพัน (Affection) เดิมซูทส์ใช้คำว่า “Affection” ซึ่งแสดงถึงมิติของการอยู่ใกล้ – ไกล (Near-Far) หมายถึง ขอบเขตของการใกล้ชิดสนิทสนมกับบุคคลอื่น แต่จากประสบการณ์ที่ผ่านมาหลายที การใช้แบบวัดไฟโร-ปี แสดงให้เห็นว่าการใช้คำว่า Affection ทำให้ผู้ตอบสับสนแยกไม่ออกระหว่างความชอบพอที่เป็นความรู้สึกและความชอบที่เป็นพฤติกรรม ดังนั้น ซูทส์ จึงเปลี่ยนมาใช้คำว่า “Openness” แทนความเปิดเผย (Openness) เป็นมิติของการเปิด – ปิด (Open-Close) หมายถึง ขอบเขตของการเปิดเผยของมนุษย์ บางคนได้รับความพอใจจากการมีความสัมพันธ์กับบุคคลอื่น ซึ่งเขาสามารถพูดคุยเกี่ยวกับความรู้สึกของเขา ความลับและความคิดภายในตัวเขา ชอบที่จะมีคนที่เขาไว้วางใจได้หนึ่งหรือสองคนหรือมากกว่านั้นแต่บางคนพอใจกับการหลีกเลี่ยงจากการเปิดเผยกับบุคคลอื่นและค่อนข้างที่จะรักษาสัมพันธ์ภาพกับบุคคลอื่นให้อยู่ในระดับที่คุ้นเคยมากกว่าระดับการเป็นเพื่อนสนิท

ส่วนความต้องการระหว่างบุคคลในระดับความรู้สึกประกอบด้วย ๓ มิติ คือ

มิติที่ ๑ ความสำคัญ (Significance) เป็นความรู้สึกของบุคคลที่รู้สึกว่าตนเองนั้นมีความสำคัญกับบุคคลอื่นและรู้สึกว่าบุคคลอื่นนั้นมีความสำคัญ มีความหมายกับตนเอง

มิติที่ ๒ ความสามารถ (Competence) เป็นความรู้สึกถึงความสามารถของบุคคล เมื่อความสามารถคือการตัดสินใจในสิ่งต่างๆ หรือแก้ปัญหาต่างๆด้วยความสามารถของตนเอง

มิติที่ ๓ ความน่าคบ (Likability) เป็นความรู้สึกน่าคบกับบุคคลอื่น บุคคลส่วนมากอาจจะมีความสามารถ มีความสำคัญแต่ไม่น่าคบ เช่น อาชญากรที่ประสบความสำเร็จ หรือจอมเผด็จการผู้กดขี่นอกจากนี้ ซูทส์ ยังได้แบ่งความเข้ากันได้ของบุคคล (Compatability) ออกเป็น ๒ ชนิด คือ

๑. Atmosphere Compatability เป็นความเข้ากันได้ของบุคคลซึ่งเกิดจากความต้องการที่เหมือนกัน เช่น ชอบสังคมเหมือนกัน

๒. Role Compatability เป็นความเข้ากันได้ของบุคคลซึ่งเกิดจากความต้องการที่ต่างกันหรือตรงกันข้ามกัน เช่น บุคคลที่ต้องการควบคุมบุคคลอื่น จะเข้ากันได้กับบุคคลที่ต้องการให้บุคคลอื่นควบคุมตนเอง

ทฤษฎีสัมพันธภาพระหว่างบุคคลของซัลลิแวน ซึ่ง ฮอลล์ และลินเซย์ (Hall and Lindzey) ได้กล่าวถึง ทฤษฎีสัมพันธภาพระหว่างบุคคลโดยมีความเห็นว่า พฤติกรรมและบุคลิกภาพของมนุษย์เป็นผลมาจาก สัมพันธภาพระหว่างบุคคล บุคคลไม่สามารถแยกความสัมพันธ์กับบุคคลอื่น

ได้เลยนับตั้งแต่เกิดมนุษย์นั้นเป็นผลผลิตของการมีความสัมพันธ์กันทางสังคม การเปลี่ยนแปลงทางสรีระวิทยาเป็นเครื่องบ่งชี้ความต้องการของบุคคล และบอกทิศทางของการเจริญเติบโต^{๑๗๗}

๑. ทฤษฎีสัมพันธภาพระหว่างบุคคล มีความเชื่อว่ามนุษย์มีความต้องการพื้นฐาน ๒ ประการ คือ

๑.๑ ความต้องการความพึงพอใจ (Satisfaction) เป็นความต้องการทางสรีระวิทยา เช่น ความหิว ความกระหาย ความต้องการทางเพศ

๑.๒ ความต้องการความมั่นคง (Security) เป็นความต้องการด้านจิตสังคมรวมถึงความสุขสบายใจ การมีความคิดและค่านิยมที่อยู่ประอบกับการยอมรับของสังคม สิ่งเหล่านี้จะเกิดขึ้นได้ขึ้นอยู่กับสัมพันธภาพระหว่างบุคคล โดยที่บุคคลจะได้รับความอบอุ่นใจเพราะมีเพื่อน ซึ่งเพื่อนในที่นี้ หมายถึง ผู้หนึ่งผู้ใดที่บุคคลนั้นสนิทสนมพอที่จะยอมรับทุกข้อร้อนได้ ไม่ว่าจะอยู่ในวัยเดียวกันหรือไม่ก็ตาม บุคคลที่มีเพื่อนแม้หนึ่งคนย่อมไม่เป็นโรคจิต ประสาท

๒. โครงสร้างบุคลิกภาพ ซึ่งชัลลิแวนได้อธิบายว่า โครงสร้างบุคลิกภาพมีหลากหลายเป็นผลจากความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล และสามารถแบ่งได้ ๓ ประการ คือ^{๑๗๘}

๒.๑ กระบวนการปรับเปลี่ยนพลังงาน (Dynamism) คือ พฤติกรรมที่เป็นความเคยชินในด้านความสัมพันธ์กับคนอื่น เช่น ชอบรับใช้ช่วยเหลือบุคคล ชอบเอาเปรียบ ชอบปั่นเพื่อให้ใครๆ เห็นอกเห็นใจ ฯลฯ ศูนย์กลางของกระบวนการปรับเปลี่ยนพลังงาน คือ ระบบตัวตน (Self System) เป็นกระบวนการที่พัฒนามาจากวิธีการป้องกันตนเอง เพื่อให้เกิดความสัมพันธ์กับผู้อื่นดำเนินไปอย่างราบรื่น

๒.๒ กระบวนการสร้างสร้างภาพบุคคล (Personification) คือ มโนภาพที่บุคคลวาดเป็นภาพตัวเอง เป็นภาพคนอื่นที่มีสัมพันธภาพกับตน โดยจะมีความเกี่ยวข้องอย่างลึกซึ้งกับความรู้สึก เจตคติและความคิดที่บุคคลมีขึ้นเนื่องจากได้รับประสบการณ์ทางด้านความพึงพอใจและความวิตกกังวล และจะมีความเกี่ยวข้องกับการประสบการณ์ของบุคคลที่เคยได้รับจากบุคคลอ้างอิง และสร้างภาพบุคคลตามประสบการณ์ที่ได้รับได้ผลิต อันจะทำให้บุคคลมองเห็นความสัมพันธ์ระหว่างตนเองและบุคคลอื่น นั่นก็คือบุคคลสามารถที่จะประเมินตนได้ ดังนั้นภาพก็จะเกิดขึ้น

๒.๓ กระบวนการคิด (Cognitive Process) ชัลลิแวนเชื่อว่า กระบวนการคิดเป็นส่วนหนึ่งของโครงสร้างบุคลิกภาพ ซึ่งมี ๓ ลักษณะใหญ่ๆ

^{๑๗๗} Hall and Lindzey, ๑๙๖๓, อ้างใน ผ่องพรรณ เกิดพิทักษ์, การปรับพฤติกรรมเบื้องต้น Introduction to Behavior Modification, (กรุงเทพฯ: โครงการส่งเสริมการแต่งตำราทบวงมหาวิทยาลัย, ๒๕๓๐), หน้า ๕๕-๕๗.

^{๑๗๘} ศรีเรือน แก้วกังวาน, ทฤษฎีจิตวิทยาบุคลิกภาพ. (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์เรือนแก้ว, ๒๕๔๗.), หน้า ๖๖.

๒.๓.๑ ประสบการณ์โปรโตแทกซิก (Prototaxic) เป็นประสบการณ์ที่ยังมิได้พัฒนาปรับปรุง เป็นความคิดระดับทารกเกี่ยวกับการรับรู้ทางด้านประสาทสัมผัส ความรู้สึก ซึ่งเกิดขึ้นทันทีทันใดโดยปราศจากการเชื่อมโยงกับสิ่งแวดล้อมและในที่สุดบุคคลไม่สามารถรำลึกได้อีก

๒.๓.๒ ประสบการณ์พาราแทกซิก (Parataxic) เป็นประสบการณ์ที่ต่อเนื่องจากประสบการณ์โปรโตแทกซิก บุคคลเริ่มเชื่อมโยงสิ่งแวดล้อมให้มีความสัมพันธ์เป็นประสบการณ์ได้แยกได้ว่าสิ่งใดคือตนเอง สิ่งใดไม่ใช่ตนเอง ซึ่งเป็นลักษณะเข้าใจสัมพันธ์ภาวะระหว่างสิ่งต่างๆ

๒.๓.๓ ประสบการณ์ซินแทกซิก (Syntactic) เป็นประสบการณ์ขั้นสูงสุด บุคคลเริ่มเรียนรู้ติดต่อโดยใช้ภาษา คำพูด สัญลักษณ์ มีผลให้บุคคลสามารถติดต่อสื่อสารกับบุคคลอื่นได้อย่างมั่นคง

สรุปได้ว่า ชัลลิแวน (Frigberg) เน้นสัมพันธ์ภาวะระหว่างบุคคลในสังคม เพราะจะเป็นแรงจูงใจให้บุคคลมีพฤติกรรมเกิดขึ้นเขาเน้นความมั่นคงและสัมพันธ์ภาวะระหว่างบุคคลที่ดี เพื่อสภาพจิตสังคมสมบูรณ์ การมีสัมพันธ์ภาวะระหว่างบุคคลที่ไม่ดีจะก่อให้เกิดปัญหามากมาย อันเป็นผลมาจากขาดความพึงพอใจ^{๑๗๙}

นอกจากทฤษฎีสัมพันธ์ภาวะระหว่างบุคคลของไฟโรและชัลลิแวนแล้ว ยังมีทฤษฎีสัมพันธ์ภาวะระหว่างบุคคลของเพปบลาว ที่มีความเห็นสอดคล้องกันโดยมีสาระสำคัญตอนหนึ่งที่เน้นในเรื่องบุคคลที่มี ความเชื่อว่า บุคคลแต่ละคนประกอบด้วยลักษณะและความต้องการทางเคมีสรีระวิทยา และด้านสัมพันธ์ภาพ ซึ่งเป็นผลมาจากการมีสัมพันธ์ภาวะระหว่างบุคคลนี้มีพื้นฐานของการพัฒนาของบุคลิกภาพตั้งแต่วัยทารกตลอดต้นช่วงชีวิต พัฒนาการนี้เป็นไปเพื่อให้ชีวิตที่มีความสุขและมีประโยชน์ บุคคลทุกคนมีความต้องการเฉพาะตน เมื่อความต้องการไม่ได้รับการตอบสนอง เป็นผลให้เกิดความไม่พอใจ ความคับข้องใจ เครียดและกังวล ความรู้สึกเหล่านี้เกี่ยวข้องกับระดับของความปรารถนาที่แต่ละบุคคลได้ตั้งไว้ และเมื่อนั้นบุคคลจะต้องจัดการกับความรู้สึกที่เกิดขึ้น และรู้สึกมั่นคงมากขึ้น

๒.๘.๕ การสร้างสัมพันธ์ภาพ

การสร้างสัมพันธ์ภาพนั้นเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นตลอดเวลา เริ่มมาตั้งแต่แรกเกิดจนถึงช่วงสุดท้ายของชีวิต บุคคลจะประสบความสำเร็จหรือล้มเหลวด้านต่างๆของชีวิตส่วนหนึ่งขึ้นอยู่กับด้านสัมพันธ์ภาพ บางคนแม้จะมีความรู้ดีแต่มีการติดต่อสื่อสารกับบุคคลภายนอกในรูปแบบที่ไม่เหมาะสม

^{๑๗๙} Frigberg, ๑๙๘๓, อังโน มณี ดีประสิทธิ์, “ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคล อัตมโนทัศน์ สัมพันธ์ภาพเชิงช่วยเหลือของพยาบาลประจำการกับความสามารถในการตัดสินใจทางการพยาบาล อุกเขินของนักศึกษาพยาบาล วิทยาลัยพยาบาล สังกัดกระทรวงสาธารณสุข”, วิทยานิพนธ์พยาบาลศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๑), หน้า ๔๘.

ก่อให้เกิดสัมพันธภาพที่ไม่ดีต่อกัน ทำให้มีปัญหาในการดำรงชีวิต เกิดความอึดอัด ไม่สบายใจ ขาดความมั่นใจ จึงหลบหนีจากสังคมหรือประสบความล้มเหลวในชีวิตได้^{๑๘๐}

ในการสร้างสัมพันธภาพที่ดีนั้น ควรเริ่มจากการทำความเข้าใจตนเอง และปรับปรุงในข้อบกพร่องของตนเองก่อน ในการเรียนรู้ที่จะมีสัมพันธภาพที่ดีกับผู้อื่น ควรเริ่มจากการทำความเข้าใจเกี่ยวกับ “ตน” หรือ “ตนเอง” เสียก่อน ซึ่ง คมเพชร ฉัตรศุภกุล ได้แบ่ง “ตน” ออกเป็น ๓ ประเภท^{๑๘๑} ดังนี้

๑. ตนตามอุดมคติ (Idea Self) หมายถึง ตนที่เราอยากจะเป็น

๒. ตนที่ตนเองรับรู้และคนอื่นรับรู้ (Perceived Self) มี ๒ ลักษณะ ได้แก่

๒.๑ ตนที่ตนเองรับรู้ หมายถึง การที่เรามองตนเองว่าเป็นอย่างไร เช่น เรา
มองว่า ตัวเองเก่ง ดี รวย เป็นต้น

๒.๒ ตนที่คนอื่นรับรู้ หมายถึง การที่คนอื่นมองเราว่าเรามีลักษณะอย่างไร
เช่น เป็นคนไม่สุภาพ ไม่เป็นมิตร เป็นต้น

๓. ตนที่เป็นจริง (Real Self) หมายถึง สภาพที่แท้จริงของบุคคล บางครั้งบุคคล
บางคนไม่สามารถรู้จักตนเองได้ดี จึงแสดงพฤติกรรมออกไปไม่เหมาะสม เช่น บางคนชอบร้องเพลง
ทั้งๆที่ร้องเพลงไม่เพราะเลย

Johnson ได้เสนอแนะวิธีปฏิบัติเพื่อให้เกิดสัมพันธภาพที่ดีต่อกันไว้ดังนี้^{๑๘๒} คือ

๑. การรู้จักและไว้วางใจกัน ซึ่งจะเกิดได้จากการเปิดเผยตนเอง ได้แก่ การเปิดเผยว่า
เรามีความรู้สึกอย่างไรต่อสิ่งที่ได้กระทำลงไป การตระหนักรู้ในตนเอง ได้แก่ รู้ เข้าใจ และยอมรับใน
ความรู้สึก ความคิด ความสามารถ และการกระทำของตนเอง การยอมรับตนเอง ได้แก่ พอใจและ
ยอมรับลักษณะต่างๆของตนเอง

๒. การสื่อสารกันอย่างเปิดเผยและตรงไปตรงมา ได้แก่ บอกความคิด ความรู้สึกของ
เราให้ผู้อื่นทราบอย่างเปิดเผยและตรงไปตรงมา

๓. การยอมรับและสนับสนุนกัน ได้แก่ ช่วยเหลือเมื่อผู้อื่นมีปัญหา หรือประสบภาวะ
วิกฤติ

^{๑๘๐} ศิริรัตน์ ผุดผ่อง, “ผลการฝึกสร้างสัมพันธภาพระหว่างเพื่อนตามรูปแบบของจอยซ์และคณะของ
นักศึกษายาบาลชั้นปีที่ ๒ วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีสวรรค์ประชารักษ์ จังหวัดนครสวรรค์”, **ปริญญานิพนธ์
การศึกษามหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๔๘), หน้า ๒๔.

^{๑๘๑} คมเพชร ฉัตรศุภกุล, **ทฤษฎีการให้คำปรึกษา**, (กรุงเทพฯ: ภาควิชาแนะแนวและจิตวิทยา
การศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๓๐), หน้า ๑๑๒-๑๑๓.

^{๑๘๒} Johnson, David W., **Reaching Out: Interpersonal Effectiveness and Self –
Actualization**, 3rd ed, (New York: Prentice – Hall, 1986), p 7– 9.

การรู้จักแก้ปัญหาและจัดการความขัดแย้ง จะช่วยให้บุคคลมีความใกล้ชิด และสนิทสนมกันมากยิ่งขึ้น

๒.๘.๖ หลักพื้นฐานในการสร้างสัมพันธภาพ

ความสามารถที่จะช่วยให้ผู้อื่นยอมรับเป็นเพื่อนนั้น ขึ้นอยู่กับความสามารถและทักษะทางสังคมของบุคคล โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ความสามารถในการสร้างสัมพันธภาพระหว่างบุคคล ซึ่ง โคลแมนและแฮมเมอร์ (Coleman and Hammer) ได้กล่าวถึงพื้นฐานในการสร้างสัมพันธภาพ ซึ่งประกอบด้วย ปัจจัยสำคัญได้แก่^{๑๘๓}

๑. การมีวัตถุประสงค์ร่วมกัน

สัมพันธภาพใดก็ตามจะยั่งยืน ก็ต่อเมื่อสัมพันธภาพนั้นสนองความต้องการของบุคคลทั้งสองฝ่าย ไม่ว่าจะเป็นเพื่อความรัก การเป็นที่ยอมรับทางสังคม ความรู้สึกมีคุณค่า มีศักดิ์ศรี เป็นต้น ถ้าไม่สนองความต้องการของฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง สัมพันธภาพก็ไม่อาจคงอยู่ได้ ดังนั้น การมีวัตถุประสงค์และความต้องการร่วมกัน จึงเป็นปัจจัยพื้นฐานที่สำคัญยิ่งในการสร้างสัมพันธภาพกับบุคคลอื่น

๒. การเคารพในสิทธิและความเป็นตัวของตัวเองของบุคคล

สัมพันธภาพที่ใกล้ชิดอาจแตกร้างได้ ถ้าฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งล่วงล้ำสิทธิและไม่ยอมรับให้อีกฝ่ายหนึ่งเป็นตัวของตัวเอง คนที่เคยสนิทกันอาจเลิกคบกันได้ การปฏิบัติต่อกันแบบประชาธิปไตยด้วยความเคารพในสิทธิและเสรีภาพของกันและกัน จึงเป็นปัจจัยที่สำคัญยิ่ง แต่ไม่ได้หมายความว่าเราจะต้องยอมรับและเห็นด้วยกับความคิด หรือความเชื่อของเขา

๓. โครงสร้างและแบบแผนของสัมพันธภาพ

สัมพันธภาพทางสังคมทั่วไป มักมีโครงสร้างและลักษณะการติดต่อสื่อสารที่สอดคล้องกัน เช่น สัมพันธภาพระหว่างครูกับนักเรียน สัมพันธภาพระหว่างเพื่อนกับเพื่อน บิดามารดากับบุตร เป็นต้น โครงสร้างและแบบแผนการติดต่อสื่อสารและขึ้นอยู่กับผู้อื่นที่อยู่ในสัมพันธภาพนั้นเป็นรายๆไป ส่วนใหญ่การพัฒนาขึ้นอยู่กับขอบเขตที่สร้างความพึงพอใจให้ทั้งสองฝ่าย สัมพันธภาพจะยาวนานหรือไม่ขึ้นอยู่กับความพึงพอใจที่ทั้งสองฝ่ายได้รับ

๔. องค์ประกอบของการติดต่อสื่อสาร

องค์ประกอบในการติดต่อสื่อสารซึ่งอาจก่อให้เกิดปัญหาในด้านสัมพันธภาพระหว่างบุคคล ได้แก่

^{๑๘๓} สุภาพรณ โคตรจรัส, จิตวิทยาในการดำรงชีวิต, (กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๗),

๔.๑ การมีภูมิหลัง และประสบการณ์ที่แตกต่างกัน เช่น ผู้มีระดับการศึกษา และฐานะทางเศรษฐกิจเดียวกัน มักมีภาษาที่ติดต่อสื่อสารความหมายในระดับเดียวกัน

๔.๒ การเลือกรับรู้โดยให้ความสนใจเฉพาะข้อความบางตอน ทำให้ไม่ได้รับ ข้อเท็จจริงทั้งหมด ซึ่งทำให้การตีความผิดพลาดได้

๔.๓ อารมณ์ และความรู้สึกในขณะที่มีการรับรู้ปัจจัยในสิ่งแวดล้อม ไม่ว่าจะเป็น เหตุการณ์หรือบุคคลที่ก่อให้เกิดอารมณ์ต่างๆ เช่น ความมั่นใจ ความกลัว หรือ ความโกรธ เป็นต้น อาจทำให้เกิดการรับรู้และการตีความหมายที่ผิดพลาดได้

๕. การรู้จักตนเอง และสิ่งแวดล้อมอย่างกระจ่าง

๕.๑ การรับรู้ตนเองตามความเป็นจริง ซึ่งจะนำไปสู่การยอมรับตนเอง

๕.๒ การรับรู้ผู้อื่นได้ตรงความเป็นจริงย่อมนำไปสู่การยอมรับในตัวจริงของผู้อื่น

๕.๓ การรับรู้ได้ตรงความเป็นจริง ซึ่งสัมพันธ์ภาพจะยืดยาวได้ ถ้าสนองความต้องการ และก่อให้เกิดความพึงพอใจร่วมกันทั้งสองฝ่าย ดังนั้น จึงต้องพยายามขจัดปัญหาในการติดต่อสื่อสารที่เกิดขึ้น

๖. การห่วงใยในสวัสดิภาพของผู้อื่น

อาจแสดงออกโดยการพูดหรือการกระทำ อาจพูดปลอบใจ แสดงความห่วงใย หรือให้ความช่วยเหลือเมื่อผู้อื่นประสบความยุ่งยากลำบากใจหรือแสดงความซาบซึ้ง แสดงความขอบคุณในคุณความดีที่ผู้อื่นได้แสดงต่อตน แสดงความชื่นชมในคุณความดีที่ผู้อื่นมี ย่อมเป็นการเสริมแรงคุณลักษณะเช่นนั้น และช่วยสร้างเสริมสัมพันธ์ภาพระหว่างบุคคลให้แน่นแฟ้นยิ่งขึ้น

๗. การซื่อสัตย์ต่อตนเองและผู้อื่น

การเป็นตัวของตัวเองและซื่อสัตย์ต่อความคิดเห็นและความเชื่อของตนเองนั้น เป็นสิ่งสำคัญบุคคลไม่ควรหลีกเลี่ยงที่จะพูดความจริงเพียงเพราะไม่กล้าเผชิญความขัดแย้ง และควรมีความเชื่อด้วยว่าผู้อื่นก็ย่อมจะกล้าเผชิญความจริง และหาทางแก้ไขปัญหได้ในทางสร้างสรรค์ อย่างไรก็ตาม ความเป็นจริงที่พูดต้องแสดงให้เห็นความเคารพในความเป็นตัวของตัวเองของผู้อื่น คำนึงถึงความต้องการและความรู้สึกของผู้อื่น พร้อมทั้งแสดงความห่วงใย เป็นมิตรอย่างจริงใจด้วยความหวังดีจึงเป็นความจริงที่นุ่มนวลไม่ก้าวร้าว

ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่า พื้นฐานในการสร้างสัมพันธ์ภาพนั้นเป็นสิ่งสำคัญในการทำให้บุคคลเป็นที่ยอมรับของผู้อื่น พฤติกรรมและการแสดงออกของแต่ละบุคคลจะทำให้สามารถรับรู้สิ่งที่ซ่อนเร้นอยู่ได้ การรับรู้และการตีความถึงอารมณ์และความรู้สึกของผู้อื่นที่ถูกต้องและตรงตามความเป็นจริง รับรู้ตนเองและผู้อื่นตามสภาพความเป็นจริง รวมทั้งการแสดงออกด้วยความจริงใจ ความห่วงใย การรู้จักช่วยเหลือผู้อื่น จะทำให้สัมพันธ์ภาพระหว่างบุคคลแน่นแฟ้นและยืนยาวขึ้นได้

๒.๘.๗ ปัจจัยที่ช่วยส่งเสริมสัมพันธภาพระหว่างบุคคล

ชไนเดอร์ (Schneider) ได้กล่าวถึงปัจจัยที่ช่วยส่งเสริมสัมพันธภาพระหว่างบุคคลไว้ดังนี้^{๑๘๔}

๑. ความพอใจร่วมมือ (Mutuality) หมายถึง การที่บุคคลคบหาสมาคมกันนั้น จำเป็นต้องคำนึงถึงความรู้สึกและความพอใจของทั้งสองฝ่ายเป็นเบื้องต้น ต่างฝ่ายพอใจคบหาสมาคม ถ้าต่างฝ่ายต่างไม่พอใจที่จะคบหาสมาคมต่อกัน ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลก็จะไม่ยืดยาวต่อไป อาจจะเป็นการรู้จักกันอย่างผิวเผินเท่านั้น

๒. การรู้จักละไว้วางใจกัน (Knowledge and Trust) เมื่อบุคคลพอใจที่จะคบหาสมาคมกันแล้ว ก็ต้องทำความรู้จักกันต้องศึกษารายละเอียดและประวัติส่วนตัวของฝ่ายตรงข้าม หาโอกาสสนทนากัน แล้ววิเคราะห์ดูว่า บุคคลนั้นๆมีทัศนคติหรือรสนิยมแบบเดียวกับตนหรือไม่ การที่จะทำให้ผู้อื่นไว้วางใจตนเองนั้น บางคนจะใช้วิธีเปิดเผยตนเอง แสดงความบริสุทธิ์ใจเพื่อให้ฝ่ายตรงข้ามรู้จักคุ้นเคย หรือไว้วางใจรวดเร็วขึ้น ซึ่งเป็นวิธีที่ดีที่จะช่วยให้บุคคลมีความเข้าใจ สนับสนุนกันเป็นอย่างดี

๓. ปทัสถานส่วนบุคคล (Personal Norms) สิ่งหนึ่งที่จะช่วยให้ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลเป็นไปอย่างแน่นแฟ้นยิ่งขึ้น ได้แก่ ปทัสถานส่วนบุคคลที่แต่ละบุคคลยึดมั่นและแสดงออกอันมีผลกระทบต่อผู้อื่น เช่น การแสดงกิริยามารยาท ความประพฤติส่วนตัว อุปนิสัยใจคอ และบุคลิกภาพของบุคคลนั้น เป็นต้น ถ้าบุคคลมีปทัสถานส่วนบุคคลดี ก็เป็นเสน่ห์ของบุคคลนั้น ทำให้บุคคลนั้นเป็นที่รักใคร่และชื่นชอบของบุคคลอื่น อันจะเป็นปัจจัยในการสร้างสัมพันธภาพหรือมิตรภาพที่ดีต่อกันได้

๔. การลงทุนส่วนตัว (Self Investment) เมื่อบุคคลเข้าไปมีความสัมพันธ์กับบุคคลอื่นหรือกลุ่มอื่นใดก็ตาม บุคคลอาจจะได้กำไรหรือขาดทุน กำไรในที่นี้หมายถึง ความพอใจ ความสำเร็จ ความร่าเริงและความสุขใจ ส่วนขาดทุน หมายถึง ความไม่สบายใจ ความทุกข์ใจ ความอับอายและความกระวนกระวายใจ ดังนั้น การที่บุคคลจะคบกับใครนั้น แต่ละบุคคลจะต้องพิจารณาถึงกำไรและขาดทุนไว้ในใจและยอมลงทุนโดยเสียบางส่วนเพื่อแลกกับบางอย่างที่พอใจ

คาร์คัฟ และเบเรนสัน (Carkhuff and Berenson) ได้กล่าวถึงปัจจัยที่ช่วยส่งเสริมสัมพันธภาพระหว่างบุคคลไว้ดังนี้

๑. ความสัมพันธ์แบบเปิด หมายถึง การเปิดเผยความรู้สึก เต็มใจที่จะแลกเปลี่ยนข้อมูลประสบการณ์ซึ่งกันและกันอย่างเปิดเผยเพื่อความเข้าใจอันดี และก่อให้เกิดสัมพันธภาพที่มั่นคง

^{๑๘๔} Schneider, ๑๙๗๖, อ้างใน สงวน สุทธิเลิศอรุณ, ทฤษฎีและปฏิบัติการทางจิตวิทยาสังคม, (กรุงเทพฯ: อักษรบัณฑิต, ๒๕๒๙), หน้า ๑๒.

๒. มีความรู้สึกร่วม หมายถึง สามารถมีความเข้าใจบุคคลอื่น รับรู้ความรู้สึกที่เกิดขึ้นกับบุคคลอื่น

๓. เคารพและยอมรับในบุคคลอื่น หมายถึง ยอมรับบุคคลอื่นโดยไม่ตัดสินว่าถูกหรือผิดไม่ประเมินบุคคลอื่น เคารพในบุคคลอื่นว่า รับฟังความคิดเห็นของบุคคลอื่น

๔. การยอมรับโดยไม่ต้องเห็นด้วย หมายถึง การเป็นผู้ฟังที่ดีที่จะพยายามทำความเข้าใจโดยไม่ประเมินบุคคลอื่น แต่ให้ความสนใจในบุคคลอื่น^{๑๘๕}

นอกจากนี้ ในการติดต่อสัมพันธ์กับบุคคลอื่น ไม่มีใครที่จะเป็น “ผู้รับ” หรือ “ผู้ให้” อยู่ฝ่ายเดียวได้ การพึ่งพาซึ่งกันและกัน เป็นพฤติกรรมสังคมที่จะต้องมีการตอบสนองกันอยู่ตลอดเวลา พฤติกรรมสังคมนี้ เป็นศิลปะที่เรียนรู้ได้ แต่จะมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับพื้นฐานอันละเอียดอ่อนในจิตใจของแต่ละบุคคลบางคนสามารถรับรู้ความรู้สึกของผู้อื่นได้ไว และสามารถ “ให้” สิ่งที่ผู้อื่นต้องการได้ถูกต้อง ผลที่เกิดขึ้นคือ ความพอใจอันนำไปสู่มิตรจิตและมิตรภาพ แต่บางคนพื้นฐานทางจิตใจยังไม่ละเอียดอ่อนนัก จึงไม่สามารถอ่านความรู้สึกหรือความต้องการของอีกฝ่ายหนึ่งได้ การตอบสนอง จึงอาจจะไม่ถูกต้อง ผลที่เกิดขึ้นนั่นก็คือ ความไม่พึงพอใจซึ่งจะนำไปสู่ความขัดแย้ง นอกจากนี้ปัจจัยที่แฝงอยู่เป็นเครื่องส่งเสริมให้มิตรภาพดำเนินไปอย่างราบรื่นคือ ความจริงใจที่เกิดขึ้นทั้งฝ่ายผู้ให้และผู้รับ^{๑๘๖}

จากปัจจัยที่ช่วยส่งเสริมสัมพันธภาพระหว่างบุคคลดังกล่าวข้างต้น สรุปได้ว่า การพัฒนาตนเองเกี่ยวกับสัมพันธภาพซึ่งบุคคลจะต้องเปิดเผยความรู้สึกของตนเองและรับรู้ความรู้สึกที่เกิดขึ้นของบุคคลอื่นด้วย เข้าใจถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล ยอมรับตนเองและผู้อื่น มีความไว้วางใจกัน เป็นทั้งผู้ให้และผู้รับ ซึ่งจะนำไปสู่การสร้างสัมพันธภาพที่ดีต่อกัน

๒.๘.๘ การพัฒนาสัมพันธภาพ

แซสส์ (Sasse) กล่าวว่า สัมพันธภาพกับผู้อื่นมิได้เกิดขึ้นอย่างอัตโนมัติสัมพันธภาพจะเจริญหรือมีความมั่นคง ขึ้นอยู่กับบุคคลและความสัมพันธ์ของบุคคล ดังนั้น การสร้างสัมพันธภาพกับบุคคลอื่นจึงเป็นพื้นฐานของกระบวนการพัฒนาความรู้สึกและการปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคล^{๑๘๗}

การพัฒนาสัมพันธภาพประกอบด้วย

^{๑๘๕} Carkhuff, R.R. and Berenson, B.G., **Beyond Counseling and Therapy**, 2nd ed., (New York: Holl, Printchart and Winston, 1977), p 203-207.

^{๑๘๖} กิตยวดี บุญเชื้อ, **การให้และรับความร่วมมือ ในกลุ่มสัมพันธ์: ทฤษฎีและแนวปฏิบัติ** เล่ม ๑, (กรุงเทพฯ: บุรพาศิลป์การพิมพ์, ๒๕๒๒), หน้า ๑๑๒-๑๑๔.

^{๑๘๗} Sasse, 1975, อ้างใน วิมล หนองพงษ์, “ผลของกิจกรรมกลุ่ม ที่มีต่อสัมพันธภาพระหว่างบุคคล ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒ โรงเรียนองครักษ์ อำเภองครักษ์ จังหวัดนครนายก”, **ปริญญาณิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๓๘), หน้า ๒๘.

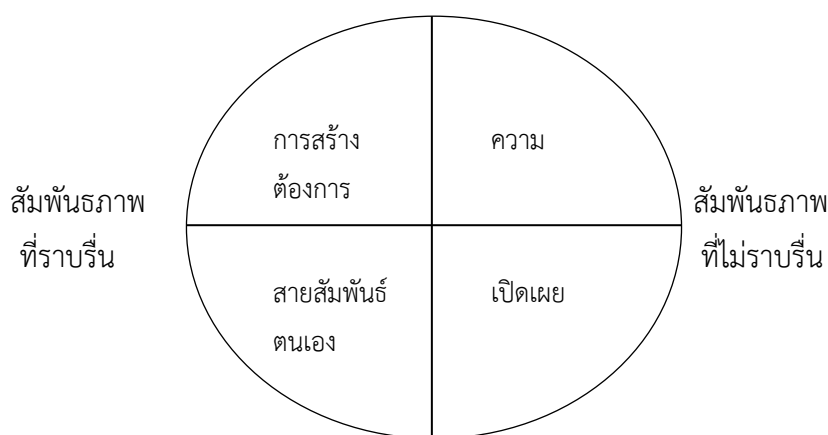
๑. การสร้างสายสัมพันธ์ เป็นความรู้สึกที่ทำให้บุคคลอื่นสบายใจ การสร้างสายสัมพันธ์ที่ดีนำไปสู่การปฏิสัมพันธ์ในครั้งต่อไป ขณะที่พัฒนาสายสัมพันธ์ บุคคลจะรู้สึกสบายใจ ไม่ป้องกันตนเอง แต่จะเปิดเผยตนเองและเล่าเรื่องเกี่ยวกับตนเองมากขึ้น

๒. การเล่าเกี่ยวกับตนเอง เมื่อบุคคลมีสายสัมพันธ์ต่อกัน บุคคลมักชอบเล่าถึงความรู้สึก ประสบการณ์ และทัศนคติของตนเอง ทำให้รู้จักตนเองและผู้อื่นมากขึ้น

๓. การรู้จักฟังซึ่งกันและกัน บุคคลจะได้เรียนรู้ซึ่งกันและกันทราบว่าผู้อื่นชอบอะไร ไม่ชอบอะไร เพื่อจำได้ตอบสนองได้ถูกต้อง และทราบว่าช่วยเหลือนั้นได้อย่างไร

๔. ความต้องการสัมพันธ์ที่มั่นคง บุคคลจะเริ่มมีการเคารพซึ่งกันและกัน มีความเชื่อมั่นในตนเองและผู้อื่น และมีความรักในสัมพันธภาพที่เกิดขึ้นเพื่อให้สัมพันธภาพนั้นมั่นคงต่อไป

แซสส์ ยังกล่าวอีกว่า การพัฒนาทั้งสี่ขั้นเปรียบเหมือนซี่ล้อรวมทั้งหมดคือวงล้อ โดยสามารถหมุนไปเรื่อยๆ เป็นความสัมพันธ์ที่มั่นคง แต่ถ้าวการสร้างสายสัมพันธ์เป็นไปในลักษณะการโต้เถียง เอาชนะกันในบรรยากาศที่ไม่ดี จะทำให้บุคคลเริ่มลดการเปิดเผยตนเอง และการสร้างสายสัมพันธ์จะลดลง การพบปะน้อยลง เปรียบเหมือนวงล้อที่หมุนไปข้างหลังดังแผนภูมิที่ ๒.๓

แผนภูมิภาพที่ ๒.๓ วงล้อสัมพันธ์ภาพ

นอกจากนี้ แซสส์ (Sasse) ยังกล่าวว่าการสร้างความคุ้นเคยเป็นสิ่งสำคัญซึ่งเปรียบเสมือนบันไดที่บุคคลต้องก้าวไปที่ละขั้นดังนี้^{๑๘๘}

๑. ความใกล้ชิดทางปัญญา เมื่อบุคคลมาพบกันจะเริ่มความสัมพันธ์ด้วยคำพูดและความคิด เช่น การพูดคุยเกี่ยวกับภาพยนตร์ ความเป็นไปของสังคม เป็นต้น ในขั้นนี้ต่างก็รักษาความรู้สึกที่แท้จริงในบางเรื่องของตนไว้และไม่แสดงออกเกินไป

^{๑๘๘} Sasse, ๑๙๗๕, อ้างใน อาจารย์ ช่างประดับ, “องค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อสัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับเพื่อนของนักเรียนช่วงชั้นที่ ๓ โรงเรียนอินทร์บุรี จังหวัดสิงห์บุรี”, ปรียณญาณิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๕๐), หน้า ๑๙.

๒. ความใกล้ชิดทางร่างกาย บุคคลที่มาถึงขั้นนี้จะมีความสนิทสนมกันมากขึ้น มีการสัมผัสกัน เช่น การจับมือ การแตะไหล่ การโอบกอด เป็นต้น

๓. ความใกล้ชิดทางอารมณ์ บุคคลที่มาถึงขั้นนี้จะมีความสนิทสนมกันมากขึ้นได้อย่างเป็นธรรมชาติ ไม่เสแสร้ง ไม่ปกป้องตนเอง บุคคลจะสามารถเข้าใจ มีความรักและสนับสนุนซึ่งกันและกัน มีความไว้วางใจซึ่งกันและกัน ร่วมกันแลกเปลี่ยนความรู้สึกหรือความคิดส่วนตัวเนื่องด้วยความต้องการของแต่ละบุคคลนั้นมีความคิด และความสามารถทางปัญญา ส่วนบางคนอาจมีความสัมพันธ์กับบุคคลอื่นเพราะมีความใกล้ชิดทางอารมณ์ ไว้วางใจซึ่งกันและกัน ในขณะที่สัมพันธ์ภาพกำลังพัฒนานั้น สิ่งสำคัญที่จะช่วยให้เกิดการพัฒนาสัมพันธ์ภาพ คือ ลักษณะของบุคคลได้แก่

๓.๑ ความไว้วางใจ ความสามารถในการไว้วางใจผู้อื่น เป็นการแสดงถึงความเชื่อมั่นว่าจะไม่มีใครปฏิเสธ หรือทำให้เราเสียความรู้สึก ความไว้วางใจในที่นี้ หมายถึงการที่เราคาดหวังว่าบุคคลอื่นจะให้การยอมรับและสนับสนุน ความไว้วางใจจะเริ่มระหว่างสองระยะแรกของวงล้อสัมพันธ์ภาพ กล่าวคือ ขณะสร้างสายสัมพันธ์และแลกเปลี่ยนความรู้สึก ความไว้วางใจ จะมีส่วนสำคัญและเป็นตัวชี้ว่า วงล้อสัมพันธ์ภาพจะเดินไปทางใด

๓.๒ ความรักหรือความชอบ ความต้องการความรักความพอใจจะเป็นสิ่งสำคัญของสัมพันธ์ภาพโดยเฉพาะจำนวนและปริมาณของความรักในสัมพันธ์ภาพเป็นองค์ประกอบที่จะช่วยในการพัฒนา แต่ไม่จำเป็นว่าสัมพันธ์ภาพที่จะเกิดขึ้นจะต้องมีความรัก เช่นสัมพันธ์ภาพในทางธุรกิจ

๓.๓ พลังหรืออำนาจ เป็นส่วนหนึ่งที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของบุคคล หลังหรืออำนาจจะเห็นได้ชัดในบางสัมพันธ์ภาพ เช่น พ่อแม่มีอำนาจลงโทษลูก ตำรวจมีอำนาจยึดใบขับขี่ เป็นต้น พลังหรืออำนาจมิ ได้มีเพียงฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งดังตัวอย่าง ลูกก็มีพลังอำนาจที่จะแสดงออกได้หลายทาง เช่น ปัสสาวะรดที่นอน เป็นต้น หลังหรืออำนาจมักเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจ อายุ การศึกษา การเงิน เพศ ทักษะหรือความสามารถ บุคลิกภาพ แต่พลังหรืออำนาจมักจะเป็นที่มาของความขัดแย้ง บางคนมีความต้องการอำนาจและมีความสุขมากที่ได้ใช้อำนาจ แต่บางคนต้องการเพียงเล็กน้อย บุคคลที่ต่อสู้เพื่ออำนาจจะมีสัมพันธ์ภาพกับบุคคลอื่นได้ไม่ยั่งยืน

๒.๘.๙ คุณภาพของสัมพันธ์ภาพ

ซิคเกอร์ริง (Chickering) กล่าวว่า คุณภาพของสัมพันธ์ภาพ หมายถึง ความรู้สึกจากการพึ่งตนเองหรือพึ่งบุคคลอื่นไปสู่การพึ่งพาซึ่งกันและกัน ได้แก่ การไว้วางใจ การให้ความช่วยเหลือ สนับสนุน ตลอดจนการให้และการรับ บุคคลจะมีความสัมพันธ์สนิทสนมกันได้จะต้องมีพื้นฐานของความไว้วางใจเกิดขึ้นก่อน ความไว้วางใจจะทำให้บุคคลเกิดความอบอุ่นใจ กล้าแสดงความคิดเห็น ช่วยเหลือเอาใจใส่ซึ่งกันและกันการมีความไว้วางใจจะต้องมีการพัฒนาเป็นขั้นตอนไม่ใช่ไปสู่จุดสูงสุดเลย

ภายในครั้งเดียว ความไว้วางใจจะถูกสร้างขึ้น ถ้าบุคคลมีความรู้สึกว่าได้รับการสนับสนุนและได้รับการยอมรับ มีการเปลี่ยนความคิดซึ่งกันและกัน จะทำให้เกิดความไว้วางใจกันมากขึ้น^{๑๘๙}

นอกจากนี้สัมพันธภาพที่บุคคลมีการเปิดเผยตนเองจะทำให้เกิดความไว้วางใจ มั่นใจในตัวบุคคลนั้น การไว้วางใจจะเกิดจากการยอมรับคนอื่นและมีการติดต่อกันอย่างเปิดเผย มีการช่วยเหลือกันเท่าที่จะทำได้ หากบุคคลมีการเปิดเผยตนเองแต่ไม่รู้สึกรับยอมรับบุคคลอื่น ความไว้วางใจก็จะไม่เกิดขึ้น และไม่เกิดการเปิดเผยตนเองอีกต่อไป^{๑๙๐}

สำหรับบุคคลที่ให้ความสำคัญกับการวิพากษ์วิจารณ์มากเกินไป จะเป็นบุคคลที่ไม่มีความไว้วางใจ และชอบตำหนิตายบุคคลอื่น ถ้าบุคคลเรียนรู้ที่จะไว้วางใจบุคคลอื่น จะทำให้บุคคลนั้นไม่มองว่าตนเองอยู่เหนือกว่าหรือต่ำกว่าบุคคลอื่น แต่จะนับถือบุคคลว่าเป็นบุคคลหนึ่งหรือเป็นเพื่อนมิใช่ศัตรูหรือคู่แข่ง บุคคลจะปฏิบัติต่อบุคคลอื่นในฐานะที่เป็นมนุษย์มากกว่าวัตถุ^{๑๙๑}

ส่วนการให้การช่วยเหลือสนับสนุน เป็นการให้ความช่วยเหลือต่อบุคคลอื่น แต่ขณะเดียวกันต้องไม่เป็นการทำร้ายตนเอง หรือมีลักษณะที่สนองตอบความต้องการของบุคคลอื่นเสมอพยายามที่จะทำอะไรเพื่อบุคคลอื่นแต่ฝ่ายเดียว ซึ่งจะทำให้บุคคลนั้นรู้สึกเหนื่อยอ่อนทั้งกายและใจ กลายเป็นบุคคลที่ห่างเหินกับตนเอง แต่ถ้าเราเป็นตัวของตัวเองและรู้วิธีการสร้างความสมดุลระหว่างความต้องการของตนเองและบุคคลอื่น ถึงแม้ว่าเราจะช่วยเหลือบุคคลอื่นในยามที่บุคคลนั้นมีปัญหา แต่เราก็จะไม่แก้ปัญหแทนบุคคลนั้นทั้งหมดทุกอย่าง เพราะเราเชื่อมั่นว่าบุคคลนั้นมีความสามารถที่จะรับผิดชอบตนเองได้^{๑๙๒}

จากคุณภาพของสัมพันธภาพดังกล่าว สรุปได้ว่า คุณภาพของสัมพันธภาพจะเกิดขึ้นได้ต้องเริ่ม จากการไว้วางใจอันจะทำให้เกิดความอบอุ่นใจ กล่าวแสดงความคิดเห็น และนำไปสู่การช่วยเหลือ ซึ่งกันและกัน ซึ่งความไว้วางใจนั้นจะถูกสร้างขึ้นได้โดยบุคคลควรได้รับการสนับสนุนและยอมรับจากการเปิดเผยตนเอง อีกทั้งไม่ควรให้ความสำคัญกับการวิพากษ์วิจารณ์มากเกินไป มีการแลกเปลี่ยนและช่วยเหลือซึ่งกันและกัน แต่ก็เชื่อมั่นในความสามารถของผู้อื่นที่จะรับผิดชอบตนเองได้ด้วย ทั้งสองฝ่ายควรเป็นทั้งผู้ให้และผู้รับ จึงจะนำไปสู่สัมพันธภาพที่ดีต่อไป

^{๑๘๙} Chickering S.W., *IEducation and Identity*, (Sanfrancisco: Jossey Bass, 1993), p 90.

^{๑๙๐} Johnson. David W, *Reaching Out: Interpersonal Effectiveness and Self - Actualization*, ๓rd ed., (New York: Prentice - Hall, 1986), p 43-46.

^{๑๙๑} ชูชัย สมितिไกร, “ผลของประสบการณ์กลุ่มฝึกมนุษยสัมพันธ์ที่มีต่อทัศนคติส่วนบุคคลตามการรับรู้ของผู้รับการฝึก”, (เชียงใหม่: ภาควิชาจิตวิทยา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๓๐), หน้า ๘๗-๘๘.

^{๑๙๒} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๑๓ - ๑๑๔.

๒.๙ เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการประเมินหลักสูตร

วัลย์ รุณเลิศ (๒๕๕๒)^{๑๙๓} ได้ศึกษาการประเมินผลหลักสูตรวิชาการศึกษาทั่วไป ของวิทยาลัยเทคโนโลยีทางการแพทย์ และสาธารณสุข กาญจนภิเษก วัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความคิดเห็นของผู้สอน ผู้เรียน ผู้สำเร็จการศึกษา ผู้บังคับบัญชาเกี่ยวกับความเหมาะสมของหลักสูตร และเพื่อเป็นแนวทางในการปรับปรุง และพัฒนาวิชาการศึกษาทั่วไปของวิทยาลัยเทคโนโลยีทางการแพทย์ และสาธารณสุข ขอบเขตของสาระที่ทำการประเมิน ได้แก่ ด้านบริบท ปัจจัยเบื้องต้น กระบวนการ และผลผลิต ผู้วิจัยได้ใช้ทฤษฎีแบบจำลองการประเมินแบบชิป (CIPP Evaluation Model) การเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยโดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถาม และข้อมูลจากการสัมภาษณ์ ใช้กลุ่มตัวอย่างที่เป็นนักศึกษาปีที่ ๑ จำนวน ๑๙๕ คน นักศึกษาปีที่ ๒ จำนวน ๑๙๕ คน ผู้สำเร็จการศึกษาจำนวน ๑๒๓ คน และผู้บังคับบัญชา จำนวน ๑๒๓ คน และข้อมูลจากการสัมภาษณ์ อาจารย์ผู้สอน ด้วยเทคนิคการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ใช้ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัยพบว่า ด้านบริบท ความเหมาะสมของหลักสูตรกับบริบทจัดการศึกษาอยู่ในระดับดี ด้านปัจจัยนำเข้า ประกอบด้วยความเหมาะสมของหลักสูตรในด้านอาจารย์ผู้สอนอยู่ในระดับมาก ความเหมาะสมของหลักสูตรในด้านผู้เรียนอยู่ในระดับมาก ความเหมาะสมของสื่อการศึกษาอยู่ในระดับปานกลาง ด้านกระบวนการ ประกอบด้วย ความเหมาะสมของหลักสูตรในด้านการจัดการเรียนการสอนอยู่ในระดับมาก ความเหมาะสมของหลักสูตรในด้านเนื้อหา และด้านการวัดและประเมินผล การให้คาบปรึกษาพบว่าอยู่ในระดับมาก และด้านผลผลิต ความเหมาะสมของหลักสูตรอยู่ในระดับมากปรมาตย์ปัญญ์ ต้องประสงค์ และคณะ ๑๙๔ ได้ทำการวิจัยเรื่อง การประเมินหลักสูตรบริหารธุรกิจบัณฑิต สาขาวิชาคอมพิวเตอร์ธุรกิจ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต ประจำปีการศึกษา ๒๕๕๒ ผลการวิจัยพบว่า ด้านบริบท ได้แก่ ปรัชญา วิสัยทัศน์ พันธกิจ วัตถุประสงค์ของหลักสูตร โครงสร้างหลักสูตร และเนื้อหาสาระของหลักสูตร ผู้ทรงคุณวุฒิ อาจารย์ประจำหลักสูตร และนักศึกษา มีความคิดเห็นสอดคล้องกันว่ามีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ด้านปัจจัยเบื้องต้น นักศึกษาส่วนใหญ่ สำเร็จการศึกษาระดับมัธยมปลายในสาขาศิลป์ คำนวณค่าคะแนนเฉลี่ยสะสมก่อนเข้าศึกษาในหลักสูตร อยู่ระหว่าง ๒.๕๐ – ๒.๙๙ ด้วยระบบโควตา ส่วนด้านคุณสมบัติอาจารย์ผู้สอน ส่วนใหญ่จบทางด้านบริหารธุรกิจและคอมพิวเตอร์โดยมี

^{๑๙๓} ฐาวัลย์ รุณเลิศ., การประเมินผลหลักสูตรวิชาการศึกษาทั่วไป, ของวิทยาลัยเทคโนโลยีทางการแพทย์ และสาธารณสุข กาญจนภิเษก, (นนทบุรี: วิทยาลัยเทคโนโลยีทางการแพทย์และสาธารณสุขกาญจนภิเษก, ๒๕๕๒), บทคัดย่อ

^{๑๙๔} ปรมาตย์ปัญญ์ ต้องประสงค์ และคณะ, “การประเมินหลักสูตรบริหารธุรกิจบัณฑิต สาขาวิชาคอมพิวเตอร์ธุรกิจ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต ประจำปีการศึกษา ๒๕๕๒”, รายงานวิจัย (กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต, ๒๕๕๓), บทคัดย่อ.

ประสบการณ์ด้านงานวิจัยและการบริการวิชาการค่อนข้างมาก ซึ่งแสดงถึงความพร้อมของบุคลากรที่จะใช้เป็นปัจจัยสำคัญในการจัดการเรียนการสอน ตามภารกิจหลักที่คณะกรรมการหลักสูตรต้องดำเนินงานด้านการบริหาร การสอนการวิจัยและภารกิจวิชาการด้านอื่นๆ จึงส่งผลให้ภาระงานต่อสัปดาห์ ของอาจารย์ผู้สอนมีภาระงานจำนวนมาก ซึ่งส่งผลกระทบต่อการศึกษาติดตามความก้าวหน้าทางการเรียนรู้ของนักศึกษาเป็นรายบุคคลได้อย่างละเอียด ด้านอาคารสถานที่และสิ่งอำนวยความสะดวก อาจารย์และนักศึกษามีความคิดเห็นสอดคล้องกันว่ามีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ด้านกระบวนการ ได้แก่กระบวนการจัดการเรียนการสอนตามนโยบายของมหาวิทยาลัย โดยวิเคราะห์จากการบริหารและบริการของหลักสูตร การจัดการเรียนการสอน การวัดและประเมินผล อาจารย์และนักศึกษามีความคิดเห็นสอดคล้องกันว่ามีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก และด้านผลลัพธ์ ได้แก่สมรรถนะของนักศึกษา และการบริหารวิชาการให้กับหน่วยงานภายนอก อาจารย์และนักศึกษามีความคิดเห็นสอดคล้องกันในด้านสมรรถนะของนักศึกษาอยู่ในระดับมาก ส่วนด้านการบริการวิชาการให้กับหน่วยงานภายนอกมีความคิดเห็นสอดคล้องกันอยู่ในระดับปานกลาง

วรรณิ กาญจนวงศ์^{๓๙๕} ได้ศึกษาการประเมินผลหลักสูตรบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต (หลักสูตรนานาชาติ) และหลักสูตรวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการลงทุนและการจัดการความเสี่ยงทางการเงิน (หลักสูตรนานาชาติ) คณะบริหารธุรกิจ พ.ศ.๒๕๕๒ วัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความคิดเห็นของนักศึกษาที่มีต่อหลักสูตรและศึกษาแนวทางการดำเนินงานของหลักสูตรในด้านต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอน ใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการใช้แบบสอบถามและศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับหลักสูตร การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้สถิติพรรณนา ผลการประเมินหลักสูตรบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต (หลักสูตรนานาชาติ) จากการศึกษาพบว่า ๑) ด้านเนื้อหาสาระของหลักสูตรอยู่ในระดับมาก (๓.๕๖) โดยพิจารณาจากร้อยละของการตอบพบว่า นักศึกษาเห็นว่าเนื้อหาสาระที่สอนเหมาะสมกับระดับบัณฑิตมากที่สุด เนื้อหาของหลักสูตรมีความทันสมัยและเหมาะสมมาก ๒) วิธีการสอนอยู่ในระดับมาก (๓.๕๔) โดยพิจารณาร้อยละของการตอบ พบว่า เรื่องที่นักศึกษาเห็นด้วยมากได้แก่ มีการเตรียมการสอนอย่างเหมาะสม สามารถถ่ายทอดความรู้และอธิบายได้ ชัดเจนเข้าใจง่าย ๓) งานที่มอบหมายให้นักศึกษา อยู่ในระดับมาก (๓.๖๙) โดยพิจารณาร้อยละของการตอบพบว่า เรื่องที่นักศึกษาเห็นด้วยมากได้แก่ งานที่มอบหมายก่อให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างนักศึกษา ๔) โครงการ/กิจกรรมเสริมหลักสูตร อยู่ในระดับปานกลาง (๒.๙๑) โดยพิจารณาร้อยละของการตอบพบว่า โครงการ/กิจกรรมเสริมหลักสูตรส่งเสริมให้ผู้เรียนได้รับความรู้ ประสบการณ์และทักษะที่นำไปใช้ในการปฏิบัติงานได้ ๕) การวัดผลและประเมินผลรายวิชา อยู่ในระดับปานกลาง (๓.๓๐) โดย

^{๓๙๕} วรรณิ กาญจนวงศ์, การประเมินผลหลักสูตร, (บริหารธุรกิจมหาบัณฑิตหลักสูตรนานาชาติ, คณะบริหารธุรกิจ, สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๕๒), บทคัดย่อ

พิจารณาจากร้อยละของการตอบ พบว่า เรื่องที่นักศึกษาเห็นด้วยมากได้แก่ วิธีการวัดและประเมินผล กระตุ้นให้เกิดความต้องการการเรียนรู้เพิ่มขึ้น วิธีการวัดและประเมินผลมีหลักเกณฑ์ที่ชัดเจนและเที่ยงตรง ๖) ปัจจัยเกื้อหนุนและสิ่งสนับสนุนการเรียนการสอน อยู่ในระดับปานกลาง (๓.๒๘) โดยพิจารณาจากร้อยละของการตอบ พบว่า เรื่องที่นักศึกษาเห็นด้วยมากได้แก่ ความสะดวกรวดเร็วของการสืบค้นข้อมูลและการใช้ระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ต และ ๗) การบริการ อยู่ในระดับปานกลาง (๓.๐๓) โดยพิจารณาจากร้อยละของการตอบพบว่า เรื่องที่นักศึกษาเห็นด้วยมากคือ ความเหมาะสมในเรื่องอาคารสถานที่และห้องเรียนในด้านความสะดวกและบรรยากาศทางวิชาการ เป็นที่น่าสังเกตว่าเรื่องที่นักศึกษาตอบว่าเห็นด้วยในระดับปานกลางได้แก่ ความพึงพอใจในการให้บริการของคณะในภาพรวม ความพึงพอใจในการให้บริการประสานงานของนักวิชาการศึกษาประจำโครงการและการให้ข้อมูลด้านการเรียนการสอนและอื่น ๆ ที่จำเป็นแก่นักศึกษา และความสะดวกในการติดต่ออาจารย์ผู้สอน สำหรับข้อเสนอแนะ พบว่า ๑) ควรมีการปรับปรุงเรื่องโครงการ/กิจกรรมเสริมหลักสูตร การวัดและประเมินผลรายวิชา ปัจจัยเกื้อหนุนและสิ่งสนับสนุนการเรียนการสอน การบริการในด้านต่าง ๆ ซึ่งเป็นประเด็นวิเคราะห์ที่นักศึกษามีความเห็นด้วยในระดับปานกลาง ๒) เนื่องจากศาสตร์ด้านบริหารธุรกิจมีความก้าวหน้าและมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในยุคปัจจุบัน หลักสูตรจึงควรมีการพัฒนาและปรับปรุงให้มีความทันสมัยตลอดเวลา

ผลการประเมินหลักสูตรวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการลงทุนและการจัดการความเสี่ยงทางการเงิน (หลักสูตรนานาชาติ) จากการศึกษาพบว่า

๑) ด้านเนื้อหาสาระของหลักสูตรอยู่ในระดับมาก (๓.๗๒) โดยพิจารณาจากร้อยละของการตอบพบว่า เรื่องที่นักศึกษาเห็นด้วยมากได้แก่ เนื้อหาสาระของหลักสูตรมีความทันสมัยมาก และมีความเหมาะสมกับระดับบัณฑิต นักศึกษาสามารถบูรณาการวิชาการที่เรียนรู้มาได้

๒) วิธีการสอนอยู่ในระดับมาก (๓.๗๐) โดยพิจารณาจากร้อยละของการตอบพบว่า เรื่องที่นักศึกษาเห็นด้วยมากได้แก่ มีการเตรียมการสอนอย่างเหมาะสม การเปิดโอกาสให้นักศึกษาแสดงความคิดเห็นหรือซักถาม ดำรงเอกสารอ้างอิงที่ใช้มีความเหมาะสม

๓) งานที่มอบหมายนักศึกษาอยู่ในระดับมาก (๓.๗๔) โดยพิจารณาจากร้อยละของการตอบพบว่า เรื่องที่นักศึกษาเห็นด้วยมากได้แก่ งานที่มอบหมายมีประโยชน์ต่อนักศึกษา มีความสอดคล้องกับเนื้อหาวิชาที่เรียนและก่อให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างนักศึกษาและทำให้เกิดการทำงานเป็นทีม

๔) โครงการ/กิจกรรมเสริมหลักสูตร อยู่ในระดับมาก (๓.๗๐) โดยพิจารณาจากร้อยละของการตอบพบว่า เรื่องที่นักศึกษาเห็นด้วยมากได้แก่ โครงการ/กิจกรรมเสริมหลักสูตรส่งเสริมให้ผู้เรียนได้รับความรู้ ประสบการณ์ และทักษะที่นำไปใช้ในการปฏิบัติงานได้ และมีความสอดคล้องกับเนื้อหาวิชาที่เรียนและก่อให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างนักศึกษา

๕) การวัดและประเมินผลรายวิชา อยู่ในระดับมาก (๓.๖๔) โดยพิจารณาร้อยละของการตอบพบว่า เรื่องที่นักศึกษาเห็นด้วยมากได้แก่ การวัดและประเมินผลสามารถทดสอบความรู้ความสามารถ

และทักษะของนักศึกษา วิธีการวัดและประเมินผลมีความเที่ยงตรงและกระตุ้นให้เกิดความต้องการการเรียนรู้เพิ่มขึ้น

๖) ปัจจัยเกื้อหนุนและสิ่งสนับสนุนการเรียนการสอน อยู่ในระดับปานกลาง (๓.๔๑) โดยพิจารณาร้อยละของการตอบพบว่า เรื่องที่นักศึกษาเห็นด้วยมาก ได้แก่ ความทันสมัยของหนังสือและเอกสารต่าง ๆ เฉพาะสาขาบริหารธุรกิจ และความทันสมัยของหนังสือในห้องสมุด เป็นที่น่าสังเกตว่ามีผู้ตอบเป็นจำนวนมากที่เห็นด้วยน้อยเรื่องจำนวนเครื่องคอมพิวเตอร์ที่ให้บริการนักศึกษามีความเหมาะสม

๗) การบริการอยู่ในระดับปานกลาง (๓.๔๐) โดยพิจารณาร้อยละของการตอบพบว่า เรื่องที่นักศึกษาเห็นด้วยมาก คือ ความเหมาะสมในเรื่องอาคารสถานที่และห้องเรียนในด้านความสะดวกและบรรยากาศทางวิชาการ ที่เห็นด้วยในระดับปานกลาง ได้แก่ ความพึงพอใจในการให้บริการของคณะในภาพรวม การจัดตารางเรียนมีความเหมาะสมและคณะให้ข้อมูลด้านการเรียนการสอนและอื่น ๆ ส่วนข้อเสนอแนะ ผู้ตอบให้ข้อเสนอแนะว่า

๑) ควรมีการปรับปรุงปัจจัยเกื้อหนุนและสิ่งสนับสนุนการเรียนการสอน การบริการในด้านต่าง ๆ

๒) หลักสูตรเป็นหลักสูตรใหม่ซึ่งดำเนินการมาเป็นเวลา ๓ ปีแล้ว จึงควรพัฒนาและปรับปรุงหลักสูตรให้มีความทันสมัยและมีความก้าวหน้าตามการเปลี่ยนแปลงของสภาวการณ์ในยุคปัจจุบัน

อุไร อภิชาติบันลือ และวรพจน์ ศรีวงศ์ชล^{๑๙๖} ได้ศึกษาการประเมินผลหลักสูตร ครุศาสตร์อุตสาหกรรมมหาบัณฑิต สาขาวิชาบริหารอาชีพและเทคนิคศึกษา ภาควิชาบริหารเทคนิคศึกษาสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ วัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและประเมินการใช้หลักสูตร ครุศาสตร์อุตสาหกรรมมหาบัณฑิต สาขาวิชาบริหารอาชีพและเทคนิคศึกษา ภาควิชาบริหารเทคนิคศึกษา คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ โดยศึกษาความคิดเห็นของอาจารย์และนักศึกษาของสาขาวิชา โดยประเมิน ๓ ด้าน ได้แก่ ด้านสภาพแวดล้อม ด้านปัจจัยเบื้องต้น และด้านกระบวนการ ประชากรที่ใช้ในการวิจัยมี ๒ กลุ่ม คือ

^{๑๙๖} อุไร อภิชาติบันลือ และวรพจน์ ศรีวงศ์ชล, “การประเมินผลหลักสูตรครุศาสตร์อุตสาหกรรมมหาบัณฑิต”, สาขาวิชาบริหารอาชีพและเทคนิคศึกษา, (กรุงเทพฯ: สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ, ๒๕๔๘), หน้า ๒๑-๒๕.

อาจารย์ผู้สอนในหลักสูตร จำนวน ๑๐ คน และนักศึกษาที่เข้าศึกษาในหลักสูตรนี้ จำนวน ๑๑๓ คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามแยกเป็น ๒ ชุด คือ ชุดสำหรับอาจารย์ผู้สอนและชุดของนักศึกษา สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ใช้ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัยจากแบบสอบถามความคิดเห็นฉบับอาจารย์เกี่ยวกับวัตถุประสงค์ของหลักสูตร พบว่า ความชัดเจนของภาษาที่ใช้ ง่ายต่อความเข้าใจ สอดคล้องกับสภาพความต้องการและสามารถนำไปปฏิบัติให้เกิดผลจริง อยู่ในระดับมากทุกวัตถุประสงค์ ในด้านโครงสร้างหลักสูตรทั้งแผน ก. และ แผน ข. อาจารย์ผู้สอนเห็นว่ามีความเพียงพอและเหมาะสมของจำนวนหน่วยกิตอยู่ในระดับมาก ทั้งของหลักสูตรและของหมวดวิชา สำหรับความคิดเห็นเกี่ยวกับการสอนในแต่ละรายวิชา พบว่า เนื้อหา มีความเหมาะสมกับสภาพปัจจุบัน เนื้อหาสอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของหลักสูตร และควรจัดไว้ในหลักสูตรทุกรายวิชา ผลการวิจัยจากแบบสอบถามความคิดเห็นฉบับนักศึกษาเกี่ยวกับอุปกรณ์การเรียนการสอน ตำรา และสถานที่เรียน ในด้านปริมาณเพียงพอ ส่วนใหญ่เห็นว่ามีปริมาณเพียงพออยู่ในระดับมาก มีเพียงรายการเดียวคือ บอร์ดประชาสัมพันธ์ข่าวสารข้อมูลของภาควิชา มีปริมาณเพียงพออยู่ในระดับปานกลาง ในด้านคุณภาพทันสมัยและอยู่ในสภาพดี ส่วนใหญ่เห็นว่าอยู่ในระดับมาก ในด้านความสะดวกในการใช้บริการส่วนใหญ่อยู่ในระดับมาก สำหรับความคิดเห็นเกี่ยวกับความรู้ความสามารถที่ได้ประโยชน์ต่อการประกอบอาชีพ ความเหมาะสมและความทันสมัยของเนื้อหาวิชาทั้งหมดวิชาบังคับ และหมวดวิชาเลือก นักศึกษามีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากทุกรายวิชา อนุชัย ตั้งศุภพรชัย^{๑๙๗} ได้ศึกษาการประเมินผลหลักสูตรบริหารศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการ คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีมหานคร พุทธศักราช ๒๕๓๙ วัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและประเมินผลหลักสูตรใน ๔ ด้าน คือ ประเมินสภาพแวดล้อม ปัจจัยเบื้องต้น กระบวนการ และผลผลิต รูปแบบการประเมินผล ประยุกต์การใช้รูปแบบการประเมินผลแบบจำลอง CIPP ของ Daniel L. Stufflebeam ประชากรที่ใช้ในการวิจัยคือ อาจารย์ ๑๕ คน นักศึกษา ๔๕ คน บัณฑิต ๖๒ คน และผู้บังคับบัญชา ๓๗ คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ แบบสอบถาม มีการวิเคราะห์ข้อมูล ด้วยค่าดัชนีความสอดคล้องของข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการศึกษาพบว่า การประเมินด้านบริบท ด้านจุดมุ่งหมายของหลักสูตร มีความเหมาะสม ในระดับมาก ด้านโครงสร้างหลักสูตรและเนื้อหาสาระรายวิชาพบว่า ควรมีการเพิ่มหรือปรับเปลี่ยนรายวิชาให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาด เช่น วิชาภาษาอังกฤษ โดยส่วนรวมมีความเหมาะสมกับจำนวน หน่วยกิต ส่วนการประเมินปัจจัยเบื้องต้นส่วนใหญ่อยู่ในระดับมาก ไม่ว่าจะเป็น

^{๑๙๗} อนุชัย ตั้งศุภพรชัย, “การประเมินผลหลักสูตรบริหารธุรกิจบัณฑิต” สาขาวิชาการจัดการ คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีมหานคร พุทธศักราช ๒๕๓๙ วิทยานิพนธ์สาขาวิชาบริหารอาชีพและเทคนิคศึกษา (สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ, ๒๕๔๖), หน้า ๑.

เป็นด้านอุปกรณ์การเรียน การสอน ตำรา สถานที่ มีปริมาณ คุณภาพ ทันสมัย และสอดคล้องกับ เนื้อหารายวิชา ด้านการประเมินกระบวนการส่วนใหญ่อยู่ในระดับปานกลาง และมีข้อเสนอให้ควรมี การพัฒนาด้านกิจกรรมนักศึกษาใหม่มากกว่านี้ และการประเมินผลผลิตส่วนใหญ่คุณลักษณะทั่วไปของ บัณฑิต และคุณลักษณะวิชาชีพอยู่ในระดับมาก แต่ควรจัดเตรียมความพร้อมให้แก่นักศึกษาที่กำลังจะ จบเช่นภาวะการเป็นผู้นำ

นิตยา วัฒนารณ^{๑๔๘} ได้ศึกษาการประเมินผลหลักสูตรบริหารศาสตรมหาบัณฑิต ทาง บริหารธุรกิจ วัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความคิดเห็นของนักศึกษาที่มีต่อหลักสูตรด้านวัตถุประสงค์ โครงสร้างและเนื้อหาวิชา การเรียนการสอน และการประเมินผล การเก็บรวบรวมข้อมูลใช้ แบบสอบถามลักษณะแบบ Check List และ Rating Scale และคำถามปลายเปิด สถิติที่ใช้วิเคราะห์ คือ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และ ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) โดยศึกษาจากกลุ่มตัวอย่าง จำนวน ๒๑๑ คน ผลการศึกษา ด้านความเห็นด้วยกับวัตถุประสงค์ของหลักสูตร พบว่าเห็นด้วยกับ ด้านวัตถุประสงค์ของหลักสูตรและด้านการเรียนการสอนน้อยกว่าโครงสร้างและรายวิชาของหลักสูตร และด้านการประเมินผลนั้น ในเรื่องวัตถุประสงค์ของหลักสูตรนักศึกษาไทยไม่ค่อยให้ความสำคัญก่อน เข้ามาศึกษา ส่วนในเรื่องการเรียนการสอนอาจเป็นเพราะองค์ประกอบทางด้านการเรียนการสอนเป็น รูปธรรมมากกว่า จึงทำให้นักศึกษาสามารถแสดงความคิดเห็นได้อย่างชัดเจนเมื่อเทียบกับด้านอื่น ๆ สำหรับด้านองค์ประกอบทั้ง ๔ ด้าน นักศึกษาภาคปกติเห็นด้วยน้อยกว่านักศึกษาภาคพิเศษนั้นอาจ เป็นเพราะนักศึกษาภาคปกติส่วนใหญ่ สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรีแล้วยังไม่มีประสบการณ์ใน การทำงานและมีเวลาศึกษาอย่างเต็มที่ จึงมีความคาดหวังต่อหลักสูตรสูงกว่านักศึกษาภาคพิเศษซึ่ง เข้ามาเรียนเพื่อหวังเพิ่มคุณวุฒิทางการศึกษาเป็นสำคัญ ในด้านการเรียนการสอน นักศึกษาภาคพิเศษ เห็นความสำคัญของการนำเทคโนโลยีมาใช้ประกอบการเรียนการสอน ส่วนนักศึกษาภาคปกติเห็น ความสำคัญของการศึกษาดูงานนอกสถานที่ อาจเป็นเพราะนักศึกษาภาคพิเศษมีเวลาสำหรับการเรียน การสอนน้อย จึงให้ความสำคัญกับการนำเทคโนโลยีมาใช้อำนวยความสะดวกในการเรียนการสอน เพื่อจะได้ช่วยลดเวลาได้ ส่วนนักศึกษาภาคปกติเห็นความสำคัญของการศึกษาดูงานนอกสถานที่มากกว่า อาจจะเป็นเพราะนักศึกษาภาคปกติส่วนใหญ่ยังไม่มีประสบการณ์การทำงานมาก่อนจึงอยากเรียนรู้ จากการศึกษาดูงานจริง สำหรับข้อเสนอแนะและการวัดผลการเรียนระหว่างนักศึกษาภาคปกติและ ภาคพิเศษเห็นว่า ควรมีวิธีดำเนินการแตกต่างกันเนื่องจากประสบการณ์และจุดมุ่งหมายในการศึกษาที่ ค่อนข้างแตกต่างกัน และควรนำเทคโนโลยีสารสนเทศที่ทันสมัยมาใช้ในการประกอบการเรียนการสอนมาก

^{๑๔๘} นิตยา วัฒนารณ, “การประเมินผลหลักสูตรพัฒนบริหารศาสตรมหาบัณฑิตทางบริหารธุรกิจ”, รายงานวิจัย, (สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๔๑), หน้า ๓.

ขึ้น ควรปรับปรุงหลักสูตรให้เน้นการนำไปปฏิบัติให้มากขึ้น โดยลดการเรียนทฤษฎีให้น้อยลง และควรมีกิจกรรมพิเศษเสริมหลักสูตรมากขึ้น หลักสูตรควรมีความกระชับ โดยตัดเนื้อหาวิชาที่ซ้ำซ้อนออกบ้าง เพื่อให้ นักศึกษาสามารถสำเร็จการศึกษาในเวลาประมาณ ๒ ปีการศึกษา

สมพร ศิลป์สุวรรณ^{๑๙๙} ได้ศึกษาการประเมินผลหลักสูตรปริญญาโท คณะพัฒนาการเศรษฐกิจ โดยการสอบถามมหาบัณฑิตสาขาพัฒนาการเศรษฐกิจ ด้านความต้องการของมหาบัณฑิตเกี่ยวกับการศึกษาหรือได้รับความรู้เพิ่มเติมที่จะเป็นประโยชน์ในการปฏิบัติงาน รวมทั้งสำรวจความคิดเห็นที่มีต่อหลักสูตรและภาระการมีงานทำ การเก็บรวบรวมข้อมูลใช้แบบสอบถาม การประมวลผลได้กระทำด้วยมือโดยการหาค่าความถี่ในตารางแล้วหาค่าร้อยละเพื่อใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล โดยศึกษาจากประชากรจำนวน ๑๙๕ คน ผลการศึกษาพบว่า มหาบัณฑิตจำนวนมากต้องการได้รับการศึกษาหรือได้รับความรู้เพิ่มเติม โดยจัดอันดับความสำคัญของวิชา ๕ อันดับแรก คือ

- ๑) การจัดการและบริหารธุรกิจ
- ๒) คอมพิวเตอร์
- ๓) ภาษาอังกฤษ
- ๔) การบริหารการเงิน
- ๕) เศรษฐมิติ

สำหรับด้านความคิดเห็นของมหาบัณฑิตเกี่ยวกับหลักสูตรได้ให้ความคิดเห็น ๒ เรื่อง คือ วิชาที่เพิ่มหรือลดในหลักสูตรชั้นปริญญาโท คณะพัฒนาการเศรษฐกิจ ปี พ.ศ. ๒๕๒๒ และประโยชน์ของวิชาสัมมนาปฏิบัติการ (Workshop) ต่อการปฏิบัติงานของมหาบัณฑิต พบว่า ควรเพิ่มวิชาในหลักสูตรชั้นปริญญาโทของคณะพัฒนาการเศรษฐกิจ จำนวน ๑๔ วิชา และวิชาที่ควรเพิ่ม ๕ อันดับแรก ได้แก่ ๑) คอมพิวเตอร์ ๒) ระเบียบวิธีวิจัยทางเศรษฐศาสตร์ ๓) การวิเคราะห์ระบบงาน ๔) พฤติกรรมมนุษย์ และ ๕) การบริหารทั่วไป ส่วนวิชาต่าง ๆ ที่มีอยู่ในหลักสูตรไม่ควรลดหรือตัดทิ้ง สำหรับประโยชน์ของวิชาสัมมนาปฏิบัติการที่มีต่อการปฏิบัติงานนั้นส่วนใหญ่เห็นว่ามีประโยชน์ ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมได้แก่ ๑) ควรให้มีการฝึกทำงานมากขึ้น (เขียน paper) ๒) ควรให้มีการสัมมนามากขึ้น ๓) วิธีการเรียนการสอนควรประยุกต์ให้มากขึ้น ๔) วิชาสัมมนาปฏิบัติการ ควรให้มีความเข้มข้นเพิ่มขึ้น และ ๕) ควรเพิ่มวิชาภาษาอังกฤษ

^{๑๙๙} สมพร ศิลป์สุวรรณ, “การประเมินผลหลักสูตรชั้นปริญญาโท” คณะพัฒนาการเศรษฐกิจ โดยติดตามผลมหาบัณฑิต สาขาพัฒนาการเศรษฐกิจ. เสนอคณะกรรมการส่งเสริมงานวิจัย (สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๒๙), บทคัดย่อ

วัชรินทร์ ไชยมงคล^{๒๐๐} ได้ศึกษาการประเมินหลักสูตรสถิติประยุกต์และเทคโนโลยีสารสนเทศ วัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความพึงพอใจและความคิดเห็นของนักศึกษาและผู้สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาโท หลักสูตรสถิติประยุกต์และเทคโนโลยีสารสนเทศ ขนาดกลุ่มตัวอย่าง ๒๖๙ คน และศึกษาความพึงพอใจของผู้บังคับบัญชา/หัวหน้างานที่มีต่อการปฏิบัติงานของมหบัณฑิต ขนาดกลุ่มตัวอย่าง ๖๐ คน การศึกษาเป็นการศึกษาเชิงสำรวจ เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม การวิเคราะห์ข้อมูลใช้การคำนวณค่าสถิติ สถิติเชิงพรรณนา เพื่ออธิบายลักษณะของตัวอย่างโดยใช้ค่าเฉลี่ยเลขคณิต ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และร้อยละ และใช้สถิติอนุมาน เพื่อทำการทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยระดับความพึงพอใจ โดยใช้การวิเคราะห์ความแปรปรวน (Analysis of Variance: ANOVA) กำหนดระดับนัยสำคัญของการทดสอบเท่ากับ ๐.๐๕ ผลการศึกษาพบว่า นักศึกษาและมหบัณฑิตหลักสูตรสถิติประยุกต์และเทคโนโลยีสารสนเทศมีความพึงพอใจต่อภาพรวมของหลักสูตรในระดับมาก และเมื่อแยกพิจารณาเป็นรายหัวข้อ พบว่า หัวข้อที่มีความพึงพอใจมากที่สุดคือ จำนวนหน่วยกิตตลอดหลักสูตร ส่วนหัวข้อที่มีความพึงพอใจค่อนข้างต่ำคือ รายวิชาที่ให้เลือกในหลักสูตร และการได้รับความรู้เกี่ยวกับภาษาอังกฤษ ความคิดเห็นเกี่ยวกับวิชาเสริมพื้นฐานพบว่า นักศึกษาส่วนใหญ่เห็นว่ามีควมจำเป็นต้องเรียนและจำนวนวิชาที่เรียนมีความเหมาะสมแล้วสำหรับวิชาพื้นฐาน พบว่า จำนวนวิชาพื้นฐานที่ต้องเรียนมีความเหมาะสมแล้ว ความคิดเห็นเกี่ยวกับวิชาหลัก ซึ่งนักศึกษาทุกสาขาวิชาจะต้องเรียนวิชาหลัก ๔ วิชา นักศึกษาส่วนใหญ่เห็นว่าเป็นจำนวนที่เหมาะสมแล้ว สำหรับเนื้อหาวิชาในวิชาหลักส่วนมากเห็นว่าควรเป็นเนื้อหาทั้งเชิงประยุกต์และเชิงทฤษฎีไปด้วยกัน ส่วนหัวข้อการนำความรู้ในวิชาหลักไปใช้งานได้จริงนั้นมีผู้ตอบว่านำไปใช้งานได้จริงและนำไปใช้งานได้เพียงบางส่วน มีจำนวนผู้ตอบเท่า ๆ กัน ความคิดเห็นต่อวิชาเลือก นักศึกษาค่อนข้างมีความพึงพอใจในระดับน้อยในหัวข้อเกี่ยวกับการเปิดวิชาเลือกให้เรียนในแต่ละภาคการศึกษา และการสามารถเลือกเรียนข้ามสาขาได้ ส่วนเนื้อหาวิชาเลือก นักศึกษามีความพึงพอใจในระดับมาก สำหรับการศึกษาความพึงพอใจต่อการปฏิบัติงานของมหบัณฑิตหลักสูตรสถิติประยุกต์และเทคโนโลยีสารสนเทศ ผู้บังคับบัญชา/หัวหน้างานได้ให้ระดับความพึงพอใจเป็น ๓ ด้าน พบว่า ๑) ด้านการนำความรู้ทางทฤษฎีและการปฏิบัติไปประยุกต์ใช้ในการทำงาน มีความพึงพอใจในระดับน้อย ส่วนหัวข้อที่ผู้บังคับบัญชา/หัวหน้างานพึงพอใจมากคือ การเรียนรู้งานอย่างรวดเร็ว การเสนอความคิดเห็นและเหตุผลที่เป็นประโยชน์ต่องาน ๒) ด้านความสามารถพื้นฐานที่ส่งผลต่องาน พบว่า ผู้บังคับบัญชา/หัวหน้างานมีความพึงพอใจในระดับน้อย โดยหัวข้อที่พอใจต่ำสุดคือ การใช้ภาษาอังกฤษในการทำงาน ส่วนหัวข้อที่พึงพอใจมากคือ ทักษะการใช้คอมพิวเตอร์ ความสุภาพ ความ

^{๒๐๐} วัชรินทร์ ไชยมงคล, “การประเมินหลักสูตรสถิติประยุกต์และเทคโนโลยีสารสนเทศ” คณะสถิติประยุกต์ (สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.๒๕๕๒), บทคัดย่อ

อ่อนนุ่มและการวางตัว และ ๓) ด้านคุณธรรม จริยธรรมและจรรยาบรรณในวิชาชีพ พบว่าผู้บังคับบัญชา/หัวหน้างานมีความพึงพอใจในระดับมาก

วรเทพ จันทกนกการ^{๒๐๑} ได้ศึกษาคุณลักษณะและภูมิหลังนักศึกษาคณะสถิติประยุกต์ ที่เข้าเรียนในปีการศึกษา ๒๕๔๐-๒๕๔๒ เปรียบเทียบกับผลผลิตภาพและแต้มเฉลี่ยสะสม และศึกษาว่าผลคะแนนสอบเข้าวิชาคณิตศาสตร์ มีความสัมพันธ์ต่อผลผลิตภาพการศึกษาและแต้มเฉลี่ยสะสมรวมระดับปริญญาโทหรือไม่ การเก็บรวบรวมข้อมูลใช้ข้อมูลจากเอกสารการขึ้นทะเบียนเป็นนักศึกษาและผลการศึกษาระดับปริญญาโทคณะสถิติประยุกต์ ภาคปกติและภาคพิเศษ ตั้งแต่ปีการศึกษา ๒๕๔๐-๒๕๔๒ จำนวน ๓ รุ่น โดยภาคปกติรวบรวมข้อมูลรุ่นละ ๖ สาขาที่เปิดสอน ภาคพิเศษรวบรวมข้อมูลรุ่นละ ๕ สาขาที่เปิดสอน รวมจำนวนทั้งสิ้น ๑,๐๐๓ คน จากการศึกษาด้านผลผลิตภาพตามกำหนดเวลาในหลักสูตร พบว่า นักศึกษาภาคปกติสำเร็จการศึกษาตามเวลาในหลักสูตร ๒ ปี ร้อยละ ๕๙.๕ สำเร็จเกินเวลาในหลักสูตรร้อยละ ๓๑.๐ และลาออก/หมดสภาพ ร้อยละ ๙.๕ สำหรับนักศึกษาภาคพิเศษสำเร็จการศึกษาตามเวลาในหลักสูตร ๒ ปีครึ่ง (๕ ภาคเรียน) มีร้อยละ ๕๗.๔ สำเร็จการศึกษาเกินเวลาที่กำหนดในหลักสูตรร้อยละ ๒๖.๑ และลาออก/หมดสภาพ ร้อยละ ๑๖.๕ ผลคะแนนสอบเข้าวิชาคณิตศาสตร์ มีความสัมพันธ์ต่อผลผลิตภาพการศึกษาและแต้มเฉลี่ยสะสมรวมระดับปริญญาโทหรือไม่ ผลการศึกษาพบว่า คะแนนสอบเข้าวิชาคณิตศาสตร์ (ภาคปกติ) ไม่มีความสัมพันธ์ต่อผลผลิตภาพการศึกษาและแต้มเฉลี่ยสะสมรวมระดับปริญญาโท อยู่ในระดับ Sig = .๕๑๙ แต่มีแนวโน้มที่ผู้ได้คะแนนสอบเข้าวิชาคณิตศาสตร์ทั่วไปสูงจะได้แต้มเฉลี่ยสะสมรวมระดับปริญญาโทสูง และจากผลการวิเคราะห์ ที่พบว่านักศึกษาทั้งภาคปกติและภาคพิเศษที่มีแต้มเฉลี่ยรวมระดับปริญญาตรีสูง มีแนวโน้มที่จะได้แต้มเฉลี่ยสะสมรวมระดับปริญญาโทสูงด้วย ข้อค้นพบอีกหนึ่งประเด็นคือ ระยะเวลาทำงานก่อนเรียนปริญญาโทมีความสัมพันธ์กับแต้มเฉลี่ยสะสมรวมของนักศึกษาปริญญาโทภาคพิเศษ

อัญชลี ไสยวรรณ และคณะ^{๒๐๒} ได้ทำการวิจัยเรื่อง การประเมินหลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการการปฐมวัยศึกษา วิทยาลัยการฝึกหัดครู มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร ผลการวิจัยพบว่า ด้านบริบทพบว่า ปรัชญาและจุดมุ่งหมายของหลักสูตรมีความเหมาะสมในระดับมากที่สุด ผลการประเมินด้านปัจจัยนำเข้าพบว่าจำนวนหน่วยกิตและเวลา เนื้อหาหลักสูตรมีความเหมาะสมในระดับมากที่สุดและส่งผลให้นักศึกษาได้รับประโยชน์ในชีวิตประจำวันและมหาบัณฑิต

^{๒๐๑} วรเทพ จันทกนกการ, “ความคิดเห็นของผู้สำเร็จการศึกษาคณะสถิติประยุกต์ ปีการศึกษา ๒๕๔๕ ที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนของคณะสถิติประยุกต์”, รายงานวิจัย, (สถาบัน บัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๔๖), บทคัดย่อ

^{๒๐๒} อัญชลี ไสยวรรณ และคณะ, “การประเมินหลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการการปฐมวัยศึกษา วิทยาลัยการฝึกหัดครู มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร”, (กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร, ๒๕๕๔), บทคัดย่อ.

ได้รับประโยชน์ในการปฏิบัติงาน จัดการบริการต่างๆ จัดสิ่งอำนวยความสะดวกและการใช้อุปกรณ์ต่างๆ อยู่ในระดับในระดับมาก นักศึกษามีคุณภาพในระดับมาก ผลการประเมินด้านกระบวนการพบว่า คุณภาพการดำเนินงานการจัดการเรียนการสอนและกระบวนการทำวิทยานิพนธ์ จัดการสนับสนุนและการให้คำแนะนำนักศึกษาอยู่ในระดับมากที่สุด ผลการประเมินด้านผลผลิตพบว่า ความพึงพอใจต่อคุณลักษณะมหาบัณฑิตของผู้บังคับบัญชามหาบัณฑิตอยู่ในระดับมากที่สุด การติดตามผลภาวะการมีงานทำของมหาบัณฑิต พบว่า ปฏิบัติงานตรงตามสาขาวิชาที่เรียนร้อยละ ๘๔ หัวหน้างานและเพื่อนร่วมงานยอมรับความสามารถในการปฏิบัติงานในระดับมากร้อยละ ๗๙ มหาบัณฑิตประเมินว่า บรรลุวัตถุประสงค์ของหลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการการปฐมวัยศึกษาอยู่ในระดับมากที่สุด ผลลัพธ์ตามดัชนีบ่งชี้มาตรฐานและคุณภาพการศึกษาของหลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการการปฐมวัยศึกษาบรรลุเป้าหมายทุกดัชนีบ่งชี้.

ธีรศักดิ์ อุ๋นอารมณเลิศ และคณะ^{๒๐๓} ได้ทำการวิจัยเรื่อง การประเมินหลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนศึกษา มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์ โดยใช้รูปแบบการประเมินแบบซิป (CIPPI Model) ของสตัฟเฟิล บีม (Stuffle Beam) ผลการวิจัยพบว่า การประเมินบริบทในด้านวัตถุประสงค์ พบว่าผู้ประเมินทุกกลุ่มมีความเห็นสอดคล้องกันว่า วัตถุประสงค์ของหลักสูตรทั้ง ๕ ข้อ มีความชัดเจน เหมาะสมกับสภาพการณ์ในปัจจุบัน มีความสอดคล้องกับนโยบายของหน่วยงานต่างๆ และมีความสอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียนการประเมินปัจจัยนำเข้า ประกอบไปด้วย ๕ ด้าน ได้แก่ ด้านโครงสร้างของหลักสูตรพบว่ามีเหมาะสม ด้านเนื้อหาวิชาของหลักสูตรพบว่ามีเหมาะสมอยู่ในระดับมากถึงมากที่สุด ด้านอาจารย์ผู้สอนพบว่ามีเหมาะสมอยู่ในระดับปานกลางถึงมากที่สุด ด้านนักศึกษาพบว่ามีเหมาะสมในระดับมากถึงมากที่สุด และในด้านองค์ประกอบอื่นๆ ที่สนับสนุนการเรียนการสอนพบว่ามีเหมาะสมในระดับมากถึงมากที่สุด การประเมินกระบวนการ ประกอบไปด้วย ๓ ด้าน ได้แก่ ด้านการเรียนการสอนพบว่ามีเหมาะสมในระดับมากถึงมากที่สุด ด้านการวัดและประเมินผลพบว่ามีเหมาะสมในระดับมากถึงมากที่สุด และด้านการบริหารจัดการหลักสูตรพบว่ามีเหมาะสมในระดับมากถึงมากที่สุด การประเมินผลผลิต ประกอบไปด้วยกลุ่มผู้ให้ข้อมูล ๓ กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มมหาบัณฑิตมีความเห็นว่าตนเองมีคุณลักษณะทางด้านความรู้ ทักษะ และเจตคติ ในระดับมากถึงมากที่สุด กลุ่มผู้บังคับบัญชาในหน่วยงานที่มหาบัณฑิตทำงานอยู่ พบว่าส่วนใหญ่มีความพึงพอใจมหาบัณฑิตอยู่ในระดับมาก และกลุ่มอาจารย์ที่ปรึกษาของมหาบัณฑิตที่ศึกษาต่อในระดับปริญญาเอก

^{๒๐๓} ธีรศักดิ์ อุ๋นอารมณเลิศ และคณะ, “การประเมินหลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนศึกษา มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์”, รายงานการวิจัย (กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๕๒), บทคัดย่อ.

พบว่าส่วนใหญ่พบว่ามีความพอใจอยู่ในระดับปานกลางถึงมาก และการประเมินผลกระทบ พบว่ากลุ่มมหาบัณฑิตมีความเห็นว่าตนเองสามารถนำความรู้ ทักษะประสบการณ์ ที่ได้รับจากการศึกษาในหลักสูตรนี้ไปประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงานในระดับมาก

กิตติพงษ์ วงศ์สุนทร^{๒๐๔} ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่องการบริหารงานวิชาการของโรงเรียน ผู้นำการใช้หลักสูตรระดับมัธยมศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร ความมุ่งหมายของการวิจัยเพื่อศึกษาเปรียบเทียบการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนผู้นำการใช้หลักสูตรระดับมัธยมศึกษา ขนาดเล็ก ขนาดกลาง และขนาดใหญ่ ในเขตกรุงเทพมหานคร ว่ามีการบริหารด้านวิชาการ ด้านการจัดหลักสูตร การเรียนการสอน วัดผลและประเมินผลการศึกษา การนิเทศการศึกษา และการฝึกอบรมครู การบริหารวัสดุอุปกรณ์การศึกษา ห้องสมุด และการใช้แหล่งทรัพยากรท้องถิ่น ตามลำดับเปรียบเทียบการบริหารงานวิชาการด้านการจัดหลักสูตรการเรียนการสอน วัดผลและประเมินผลการศึกษา การนิเทศการศึกษา และการฝึกอบรมครู การบริหารวัสดุอุปกรณ์การศึกษา ห้องสมุด และการใช้แหล่งทรัพยากรท้องถิ่น การจัดกิจกรรมทางวิชาการและการบริการชุมชนพบว่าไม่มีความแตกต่างกัน๑๔๐ ภัทรินทร์ โล่หวัชระกุล^{๒๐๕} (๒๕๓๑) ได้ศึกษาเรื่อง คะแนนสอบเข้ากับสัมฤทธิ์ผลทางการเรียนของ นักศึกษาคณะสถิติประยุกต์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ วัดดูประสงค์เพื่อศึกษาว่า ตัวแปรใด ระหว่างคะแนนสอบเข้าวิชาคณิตศาสตร์ วิชาภาษาอังกฤษ และวิชาเฉพาะสาขาของคณะสถิติประยุกต์ จะใช้เป็นตัวทำนายการเปลี่ยนแปลงของคะแนนเฉลี่ยสะสม เมื่อสำเร็จการศึกษาระดับปริญญาโท โดยใช้ MultipleRegression Analysis วิเคราะห์หาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร กลุ่มตัวอย่างได้แก่ นักศึกษาคณะสถิติประยุกต์ ที่ผ่านการคัดเลือกด้วยการสอบเข้ากรณีปกติ ระหว่างปี การศึกษา ๒๕๒๕-๒๕๒๗ เฉพาะผู้ที่สำเร็จ

การศึกษาจากสถาบัน จำนวน ๑๘๙ คน ผลการศึกษาพบว่า ๑) นักศึกษาที่ผ่านการคัดเลือกให้เข้าศึกษาต่อในคณะสถิติประยุกต์ด้วยการสอบเข้ากรณีปกติ ระหว่างปีการศึกษา ๒๕๒๕-๒๕๒๗ มีค่าเฉลี่ยของคะแนนสอบเข้าดังนี้ วิชาคณิตศาสตร์ เกรด A- วิชาภาษาอังกฤษ เกรด B- และวิชาเฉพาะสาขา เกรด B และเมื่อสำเร็จการศึกษาจากสถาบัน มีค่าเฉลี่ยของคะแนนเฉลี่ยสะสม = ๓.๒๒ ๒) คะแนนสอบเข้าวิชาคณิตศาสตร์ภาษาอังกฤษ และวิชาเฉพาะสาขา ไม่สามารถใช้เป็นตัวทำนายการเปลี่ยนแปลงของคะแนนเฉลี่ยสะสม เมื่อสำเร็จการศึกษาได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ภัทรพร อรัณยภา และคณะ^{๒๐๖} ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง การประเมินหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิต คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยสยาม (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. ๒๕๔๔) โดยใช้แบบจำลองซิปป์

^{๒๐๔} กิตติพงษ์ วงศ์สุนทร, “การบริหารงานวิชาการของโรงเรียนผู้นำการใช้หลักสูตรระดับมัธยมศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร”, **ปริญญานิพนธ์ กศ.ม.**, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาลัษศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร, ๒๕๓๗), หน้า ๙๐.

^{๒๐๕} ภัทรินทร์ โล่หวัชระกุลม, **สัมฤทธิ์ผลทางการเรียนของนักศึกษาปริญญาโท**, (๒๕๓๑)

(CIPP Model) ผลการวิจัยพบว่า ผลการประเมินได้รับการประเมินจากประชากรทั้งหมดในระดับมากถึงมากที่สุด ทั้งในเรื่องความชัดเจนของภาษาที่ใช้ สามารถนำไปปฏิบัติจริงได้ สอดคล้องกับความต้องการของสังคมและเอกลักษณ์วิชาชีพ ส่วนโครงสร้างของหลักสูตรมีความเหมาะสม ทุกรายวิชา สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของหลักสูตร เนื้อหาทันสมัย น่าสนใจ และเหมาะสมกับจำนวนหน่วยกิตทุกรายวิชา มีประโยชน์ต่อการนำไปประกอบวิชาชีพพยาบาล ในระดับมากถึงมากที่สุดเช่นเดียวกันผลการประเมินปัจจัยนำเข้าพบว่า จำนวนอาจารย์มีเพียงพอกับรายวิชาที่สอน อาจารย์ มีความรู้และประสบการณ์ในวิชาที่สอน สามารถพัฒนาการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับลักษณะของหลักสูตร มีทักษะในการเลือกเนื้อหา กิจกรรม วิธีการสอน รวมถึงการวัดผลประเมินผล สามารถสอนเชื่อมโยงความรู้ด้านทฤษฎีไปสู่การปฏิบัติ อาจารย์มีทัศนคติที่ดีต่อวิชาชีพ มีความตรงต่อเวลาทั้งในการสอน ภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติอย่างสม่ำเสมอ อาจารย์รับฟังความคิดเห็นของนักศึกษา เอาใจใส่ให้ความช่วยเหลือเอื้ออาทรต่อนักศึกษาอย่างสม่ำเสมอในระดับมากถึงมากที่สุด ด้านนักศึกษาพบว่า ความรู้พื้นฐานชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายเพียงพอกับการศึกษาในหลักสูตรนี้ นักศึกษามีความเชื่อมั่นและมีความถนัดในการเรียนวิชาชีพพยาบาล มีความรักและภาคภูมิใจในวิชาชีพพยาบาล มีความตั้งใจศึกษาเล่าเรียนอย่างสม่ำเสมอ มีความรู้ความเข้าใจในวิชาที่เรียน นักศึกษาคิดว่าวิชาชีพพยาบาลมีความสำคัญและมีประโยชน์ต่อสังคม สามารถนำความรู้ที่ได้รับจากการเรียนในหลักสูตรนี้ไปใช้ในชีวิตประจำวันได้เป็นอย่างดีในระดับมาก ส่วนด้านปัจจัยนำเข้าเอื้อต่อการจัดการเรียนการสอนนั้นพบว่า หนังสือคู่มือหลักสูตร ห้องเรียน ห้องสมุด มีสถานที่ที่เหมาะสม การให้บริการห้องสมุดดี มีตำราวารสาร นิตยสาร หนังสือพิมพ์และคอมพิวเตอร์ เพียงพอระดับปานกลางถึงระดับมาก ด้านสื่อวัสดุอุปกรณ์การเรียนการสอนพบว่า หุ่นจำลองต่างๆ และอุปกรณ์ฝึกปฏิบัติในห้องสาธิต เครื่องฉายสไลด์ เครื่องฉายข้ามศีรษะ เครื่องรับโทรทัศน์ เครื่องเล่นวีดิทัศน์และวิทยุเทปมีเพียงพอระดับปานกลาง สถานที่ฝึกปฏิบัติงานมีเพียงพอระดับมาก แต่ยานพาหนะมีเพียงพอรดับน้อย

ผลการประเมินกระบวนการผลิตเกี่ยวกับการบริหารและบริการหลักสูตร การจัดการเรียนการสอน การวัดผลและประเมินผลการเรียนการสอนทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติเหมาะสมและสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ในระดับมาก

ผลการประเมินผลผลิต พบว่า ผลผลิตจากหลักสูตรนี้มีคุณลักษณะทั่วไปและคุณลักษณะทางวิชาชีพพยาบาลตรงตามวัตถุประสงค์ของหลักสูตร สามารถประสานงานและให้ความร่วมมือกับหน่วยงานอื่นได้ มีเจตคติที่ดี รักและภูมิใจในวิชาชีพพยาบาลในระดับดี มีคุณธรรมจริยธรรมและ

^{๒๐๖} ภัทรพร อรัณยภา และคณะ, “การประเมินหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิต คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยสยาม (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. ๒๕๔๔)”, วารสารการพยาบาลและการศึกษา, ปีที่ ๑ ฉบับที่ ๓ (กันยายน – ธันวาคม ๒๕๕๑) :หน้า ๑๕ – ๑๖.

เคารพสิทธิมนุษยชนในการปฏิบัติการพยาบาลในระดับดี มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ในการพัฒนาวิชาชีพพยาบาลให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของโลกยุคข้อมูลข่าวสารและสามารถปฏิบัติการพยาบาลได้ทุกสถานการณ์ในระดับปานกลาง

ภูษนิศา นวลสกุล^{๒๐๗} ได้ทำการวิจัยเรื่อง การประเมินหลักสูตรวิทยาศาสตรบัณฑิต (เกษตรศาสตร์) หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ. ๒๕๓๕ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี โดยใช้รูปแบบการประเมินแบบชิปปี้ (CIPP Model) ประเมินใน ๔ ด้าน คือ ด้านบริบท ได้แก่ วัตถุประสงค์ของหลักสูตร ด้านปัจจัยเบื้องต้น ได้แก่ คุณสมบัติของผู้เข้าศึกษาโครงสร้างของหลักสูตร เนื้อหาของหลักสูตร คุณสมบัติของอาจารย์ วัสดุการศึกษา เอกสาร ตำราเรียน และอาคารสถานที่ ด้านกระบวนการ ได้แก่ การจัดการเรียนการสอน การวัดและประเมินผล และการบริหารหลักสูตร ด้านผลผลิตของหลักสูตร ได้แก่ ประสิทธิภาพของบัณฑิตด้านวิชาการ ด้านวิชาชีพด้านทักษะในการทำงาน และด้านเจตคติในการทำงาน ผลการวิจัยพบว่า อาจารย์ นักศึกษา และบัณฑิต มีความคิดเห็นว่า ด้านบริบท ด้านปัจจัยเบื้องต้นและด้านกระบวนการมีความเหมาะสมสูงกว่าเกณฑ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ ส่วนด้านผลผลิต ผู้ใช้บัณฑิตมีความคิดเห็นว่า ประสิทธิภาพของบัณฑิตด้านวิชาการ ด้านวิชาชีพ และด้านทักษะในการทำงานไม่สูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนด ยกเว้นด้านเจตคติในการทำงานที่สูงกว่าเกณฑ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.๐๕

รัชนิวรรณ ขำประดิษฐ์ และอรพินธุ์ พูนนารถ^{๒๐๘} ได้ทำการวิจัยเรื่อง การประเมินหลักสูตรบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรดิตถ์ ผลการวิจัยพบว่า ด้านวัตถุประสงค์ของหลักสูตร มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากโดยภาพรวมและทุกข้อ ด้านโครงสร้างหลักสูตรมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากโดยภาพรวมและทุกข้อ ด้านเนื้อหารายวิชามีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากโดยภาพรวมและทุกข้อ ด้านความทันสมัยของเนื้อหาวิชามีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากโดยภาพรวมและทุกข้อ ด้านการนำความรู้จากรายวิชาไปประยุกต์ใช้ประโยชน์มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากโดยภาพรวม และทุกข้อ ยกเว้นการฝึกประสบการณ์วิชาชีพบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ ซึ่งความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด ด้านความเหมาะสมด้านปัจจัยสนับสนุนมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากโดยภาพรวมและทุกข้อ ยกเว้นการมีห้องทำงานนอกห้องเรียนอย่างน้อย ๑ ใน ๓ ของจำนวนนักศึกษาแต่ละหลักสูตร ซึ่งอยู่ในระดับปาน

^{๒๐๗} ภูษนิศา นวลสกุล, “การประเมินหลักสูตรวิทยาศาสตรบัณฑิต (เกษตรศาสตร์) หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ. ๒๕๓๕ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี”, รายงานการวิจัย, (อุบลราชธานี : มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี, ๒๕๕๐), บทคัดย่อ.

^{๒๐๘} รัชนิวรรณ ขำประดิษฐ์ และอรพินธุ์ พูนนารถ, “การประเมินหลักสูตรบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรดิตถ์”, รายงานการวิจัย, (อุดรดิตถ์ : มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรดิตถ์, ๒๕๔๙), บทคัดย่อ.

กลาง ด้านกิจกรรมการเรียนการมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากโดยภาพรวมและทุกข้อ ด้านฝึกประสบการณ์วิชาชีพมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากโดยภาพรวมและทุกข้อ

สมชาย ธีธัญกุล และวาริรัตน์ แก้วอุไร^{๒๐๙} ได้ทำการวิจัยเรื่อง การประเมินหลักสูตร การศึกษาบัณฑิต คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร ผลการวิจัยพบว่า ด้านบริบท พบว่า นโยบายที่ทางมหาวิทยาลัยนเรศวรกำหนดไว้ส่วนใหญ่มีความสอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาล และนิสิตที่กำลังเริ่มเข้าศึกษา มีความต้องการที่จะเข้าศึกษาในหลักสูตรการศึกษาบัณฑิตอยู่ในระดับมาก ด้านปัจจัยเบื้องต้น พบว่า นิสิต บัณฑิต และอาจารย์หรือวิทยากรที่สอนมีความคิดเห็นเกี่ยวกับความเหมาะสมของปัจจัยเบื้องต้นของหลักสูตร โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก กล่าวคือ หลักสูตรมีจุดมุ่งหมาย โครงสร้างและรูปแบบการจัดเนื้อหาวิชาที่เหมาะสม มีความพร้อมและความเหมาะสมในส่วนของอาจารย์ นิสิต สิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ สิ่งอำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ และบรรยากาศทางวิชาการ ด้านกระบวนการ พบว่า นิสิต และอาจารย์หรือวิทยากรที่สอน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับความพร้อมและความเหมาะสมของกระบวนการหลักสูตร โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ส่วนบัณฑิตมีความคิดเห็น โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ด้านผลผลิต พบว่า นิสิต บัณฑิต อาจารย์หรือวิทยากร และผู้บังคับบัญชาชั้นต้น มีความคิดเห็นเกี่ยวกับผลผลิตของหลักสูตรโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และด้านผลกระทบของหลักสูตร พบว่า นิสิต บัณฑิต และผู้บังคับบัญชาชั้นต้น มีความคิดเห็นเกี่ยวกับผลกระทบของหลักสูตรการศึกษาบัณฑิต คณะศึกษาศาสตร์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก

สุตาพร ไชยะ^{๒๑๐} ได้ทำการวิจัยเรื่อง การประเมินหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิต สาขาวิชาชีพครู มหาวิทยาลัยราชภัฏราชชนครินทร์ ผลการวิจัยพบว่า หลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิต สาขาวิชาชีพครู พุทธศักราช ๒๕๕๑ ของมหาวิทยาลัยราชภัฏราชชนครินทร์ โดยรวมและรายด้าน ๗ ด้าน ได้แก่ ด้านบริบท ด้านปัจจัยนำเข้า ด้านกระบวนการ ด้านประสิทธิผล ด้านผลกระทบ ด้านความยั่งยืน และด้านความสามารถในการขยายผล มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือด้านความสามารถในการขยายผล โดยเฉพาะเรื่อง ต้องการให้มีการดำเนินการหลักสูตรนี้อยู่ต่อไป มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือด้านปัจจัยนำเข้า โดยเฉพาะเรื่อง เนื้อหาวิชาที่จัดให้เรียนมีความเหมาะสมที่จะช่วยให้นักศึกษาบรรลุวัตถุประสงค์ของหลักสูตรได้ มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด

^{๒๐๙} สมชาย ธีธัญกุล และวาริรัตน์ แก้วอุไร, “การประเมินหลักสูตรการศึกษาบัณฑิต คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร”, รายงานการวิจัย (พิษณุโลก : มหาวิทยาลัยนเรศวร, ๒๕๔๘), บทคัดย่อ.

^{๒๑๐} สุตาพร ไชยะ, “การประเมินหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิต สาขาวิชาชีพครู มหาวิทยาลัยราชภัฏราชชนครินทร์”, (วารสารวิทยากร, ปีที่ ๑๐ ฉบับที่ ๑๑๐ สิงหาคม, ๒๕๕๓).

ศรีแพร ออมสิน^{๒๑๑} ได้ศึกษาความพึงพอใจต่อการบริหารงานวิชาการตามทัศนะของนักเรียนโรงเรียนชุมชนบ้านหลุมหลัง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากาญจนบุรี เขต ๔ ผลการศึกษาพบว่า

๑. ความพึงพอใจต่อการบริหารงานวิชาการตามทัศนะของนักเรียนอยู่ในระดับมากทุกด้าน

๒. นักเรียนหญิงมีความพึงพอใจต่อการบริหารงานวิชาการสูงกว่านักเรียนชาย ๓ ด้าน คือ ด้านหลักสูตร ด้านการจัดการเรียนการสอน และด้านการจัดกิจกรรม ส่วนนักเรียนชายมีความพึงพอใจสูงกว่านักเรียนหญิง ๑ ด้าน คือ ด้านนวัตกรรม เทคโนโลยี สื่อ และห้องสมุด

๓. นักเรียนที่มีผลการเรียนต่ำกว่า ๒.๐๐ มีความพึงพอใจต่อการบริหารงานวิชาการสูงกว่านักเรียนที่มีระดับผลการเรียน ๒.๐๐ ขึ้นไป ๒ ด้าน คือ ด้านการจัดการเรียนการสอน และด้านนวัตกรรม เทคโนโลยี สื่อ และห้องสมุด ส่วนนักเรียนที่มีระดับผลการเรียน ๒.๐๐ ขึ้นไป มีความพึงพอใจสูงกว่านักเรียนที่มีผลการเรียนต่ำกว่า ๒.๐๐ ๒ ด้าน คือ ด้านหลักสูตร และด้านการจัดกิจกรรม

กิตติพงษ์ วงศ์สุนทร^{๒๑๒} ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่องการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนผู้นำการใช้หลักสูตรระดับมัธยมศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร ความมุ่งหมายของการวิจัยเพื่อศึกษาเปรียบเทียบการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนผู้นำการใช้หลักสูตรระดับมัธยมศึกษา ขนาดเล็ก ขนาดกลาง และขนาดใหญ่ ในเขตกรุงเทพมหานคร ว่ามีการบริหารด้านวิชาการ ด้านการจัดหลักสูตรการเรียนการสอน วัดผลและประเมินผลการศึกษา การนิเทศการศึกษา และการฝึกอบรมครู การบริหารวัสดุอุปกรณ์การศึกษา ห้องสมุด และการใช้แหล่งทรัพยากรท้องถิ่น ตามลำดับเปรียบเทียบการบริหารงานวิชาการด้านการจัดหลักสูตรการเรียนการสอน วัดผลและประเมินผลการศึกษา การนิเทศการศึกษา และการฝึกอบรมครู การบริหารวัสดุอุปกรณ์การศึกษา ห้องสมุด และการใช้แหล่งทรัพยากรท้องถิ่น การจัดกิจกรรมทางวิชาการและการบริการชุมชนพบว่าไม่มีความแตกต่างกัน

วรรณวิภา ชื่นสงวน ได้ศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อการรับรู้ในการเรียนร่วมกับเด็กที่มีความต้องการพิเศษของนักเรียนช่วงชั้นที่ 2 โรงเรียนสาธิตแห่งมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ศูนย์วิจัยและพัฒนาการศึกษา เขตจตุจักรกรุงเทพมหานคร ผลการศึกษาพบว่าการสนับสนุนด้านการเรียนของผู้ปกครอง มีความสัมพันธ์ทางบวกกับการรับรู้ในการเรียนร่วมกับเด็กที่มีความต้องการพิเศษของนักเรียนช่วงชั้น ที่ 2 โรงเรียนสาธิตแห่งมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ศูนย์วิจัยและพัฒนาการศึกษา เขต

^{๒๑๑} ศรีแพร ออมสิน, “ความพึงพอใจต่อการบริหารงานวิชาการตามทัศนะของนักเรียนโรงเรียนชุมชนบ้านหลุมหลัง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากาญจนบุรี เขต ๔”, วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยกรุงเทพธนบุรี, ๒๕๕๒), หน้า ๒๘.

^{๒๑๒} กิตติพงษ์ วงศ์สุนทร, “การบริหารงานวิชาการของโรงเรียนผู้นำการใช้หลักสูตรระดับมัธยมศึกษาในเขตกรุงเทพฯ”, ปริญญานิพนธ์ กศ.ม, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร, ๒๕๓๗), หน้า ๙๐.

จตุจักร กรุงเทพมหานคร อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ระดับ .01 จากงานวิจัยดังกล่าว สรุปได้ว่า การสนับสนุนด้านการเรียนจากผู้ปกครองมีส่วนสำคัญใน การทำให้นักเรียนประสบความสำเร็จในการเรียน และมีพฤติกรรมในการเรียนที่เหมาะสม

ภัทรินทร์ โล่หวัชระกุล (๒๕๓๐)^{๒๑๓} ได้ศึกษาเรื่อง สัมฤทธิ์ผลทางการเรียนของนักศึกษาปริญญาโท คณะสถิติประยุกต์ ที่ผ่านการคัดเลือกให้เข้าศึกษาต่อในสถาบันด้วยวิธีต่างกัน จุดมุ่งหมายเพื่อเปรียบเทียบสัมฤทธิ์ผลทางการเรียนของนักศึกษาปริญญาโท คณะสถิติประยุกต์ ปีการศึกษา ๒๕๒๕-๒๕๒๗ ระหว่างกลุ่มที่ผ่านการคัดเลือกให้เข้าศึกษาต่อในสถาบันด้วยวิธีการสอบคัดเลือกแบบปกติ และกลุ่มที่ผ่านการคัดเลือกแบบเกียรตินิยมกรณีพิเศษ โดยใช้ Chi-square test ทดสอบความแตกต่างของสัดส่วนผู้สำเร็จและไม่สำเร็จการศึกษา และใช้ t-test ทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ย (X) ของคะแนนเฉลี่ยสะสม (GPA) เมื่อสำเร็จการศึกษา ผลการศึกษาพบว่า ไม่มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติของสัดส่วนผู้สำเร็จและไม่สำเร็จการศึกษา ระหว่างกลุ่มที่ผ่านการคัดเลือกแบบปกติ และกลุ่มที่ผ่านการคัดเลือกแบบเกียรตินิยม และยังพบว่ามีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติของค่าเฉลี่ย (X) ของคะแนนเฉลี่ยสะสม (GPA) เมื่อสำเร็จการศึกษาระดับปริญญาโท ระหว่างกลุ่มที่ผ่านการคัดเลือกแบบปกติ และกลุ่มที่ผ่านการคัดเลือกแบบเกียรตินิยม โดยกลุ่มที่ผ่านการคัดเลือกแบบเกียรตินิยมมีค่าเฉลี่ย (X) ของคะแนนเฉลี่ยสะสม (GPA) สูงกว่า ๒.๑๐ โครงสร้างหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธจิตวิทยาหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิตหลักสูตร พ.ศ.๒๕๕๕ เป็นหลักสูตรกลางของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อยู่ในการกำกับดูแลรับผิดชอบของคณะมนุษยศาสตร์ ทั้งนี้ ภาควิชาพุทธจิตวิทยา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย นำหลักสูตรมาจัดการเรียนการสอน โดยมีรายละเอียดของหลักสูตร ดังนี้

๒.๑๐.วัตถุประสงค์ของหลักสูตร^{๒๑๔}

๑. เพื่อผลิตพุทธศาสตรมหาบัณฑิตให้มีความรู้ เข้าใจ ยอมรับตนเองและผู้อื่นตามความเป็นจริง มีคุณธรรม จริยธรรม เคารพในศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ มีความรับผิดชอบ มีความเอื้ออาทร มีบุคลิกภาพดี และเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ผู้อื่น

^{๒๑๓} ภัทรินทร์ โล่หวัชระกุล, “สัมฤทธิ์ผลทางการเรียนของนักศึกษาปริญญาโท” คณะสถิติ ประยุกต์ ที่ผ่านการคัดเลือกให้เข้าศึกษาต่อในสถาบันด้วยวิธีที่ต่างกัน”. เสนอต่อ คณะกรรมการส่งเสริมงานวิจัย (สถาบัน บัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ ลำดับที่ ๑๒๖๖., ๒๕๓๐)

^{๒๑๔} มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, “หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธ จิตวิทยา หลักสูตร พุทธศักราช ๒๕๕๕”, พระนครศรีอยุธยา : (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕), (อัดสำเนา), หน้า ๕.

๒. เพื่อผลิตพุทธศาสตรมหาบัณฑิต มีความรอบรู้ในศาสตร์ทางพุทธจิตวิทยา และศาสตร์ที่เกี่ยวข้อง สามารถประยุกต์ใช้ศาสตร์ทางจิตวิทยา และผลการวิจัยในการสร้างองค์ความรู้และนวัตกรรมในสาขาวิชาได้อย่างเหมาะสม

๓. เพื่อผลิตพุทธศาสตรมหาบัณฑิตให้สามารถวิจัย ใฝ่รู้ และ คิดอย่างเป็นระบบ เลือกวิธีการแก้ปัญหาและดำเนินการได้อย่างสร้างสรรค์ สามารถนำความรู้มาใช้ในการพัฒนาตนเอง พัฒนา งาน และพัฒนาสังคม

๒.๑๐.๑.โครงสร้างของหลักสูตร

ภาควิชาพุทธจิตวิทยา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย จัดการศึกษาหลักสูตร โดยมีจำนวนหน่วยกิต ที่ศึกษารวม ๓๙ หน่วยกิต และมีโครงสร้างของหลักสูตร ดังนี้^{๒๑๕}

ตารางที่ ๒.๑๐.๑ แสดงรายละเอียดในแต่ละแผนการศึกษา สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา

หมวดวิชา	จำนวนหน่วยกิต แผน ก (๒)	จำนวนหน่วยกิต แผน ข
๑. หมวดวิชาบังคับ		
๑.๑ ไม่นับหน่วยกิต	(๘)	(๘)
๑.๒ นับหน่วยกิต	๙	๙
๒. หมวดวิชาเอก	๑๒	๑๒
๓. หมวดวิชาเลือก	๖	๑๒
๔. วิทยานิพนธ์/สารนิพนธ์	๑๒	๖
รวมทั้งสิ้น	๓๙	๓๙

หมายเหตุ : รายวิชาในวงเล็บ () นิสิตต้องเรียนโดยไม่นับหน่วยกิต

๒.๑๐.๒ แผนการจัดการศึกษาและรายวิชาที่จัดการศึกษา ปราบกฏดังตารางต่อไปนี้

๒๑๖

ตารางที่ ๑ แผนการจัดการศึกษาและรายวิชา ภาคการศึกษาที่ ๑

ภาคการศึกษา	รหัสวิชา/รายวิชา	แผน ก (๒)			
		หน่วยกิต	ทฤษฎี	ปฏิบัติ	ศึกษาด้วยตนเอง

^{๒๑๕} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๙ .

^{๒๑๖} มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย,เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๓ – ๒๐.

๑	วิชาบังคับ๓๐๖ ๑๑๑ ระบบและทฤษฎี				
	พุทธจิตวิทยา*๖๐๐ ๑๐๒ ภาษาอังกฤษ	(๓)	๓	๐	๖
	สำหรับพุทธจิตวิทยา*๖๑๗ ๑๑๒ ระเบียบ	(๓)	๓	๐	๖
	วิธีวิจัยทางจิตวิทยา๖๑๗ ๑๑๓ จิตวิทยา	๓	๓	๐	๖
	การรู้คิดและการเรียนรู้วิชาเอก๖๑๗ ๑๒๓	๓	๓	๐	๖
	พุทธจิตวิทยาการปรึกษาและการพัฒนา	๓	๓	๐	๖
	ศักยภาพมนุษย์วิชาเลือก	-			
	รวมนับหน่วยกิต	๙			
	รวมไม่นับหน่วยกิต	(๖)			

ตารางที่ ๒. (ต่อ)ภาคการศึกษาที่ ๒

ภาค การศึกษา	รหัสวิชา/รายวิชา	แผน ก(๒)			
		หน่วย กิต	ทฤษฎี	ปฏิบัติ	ศึกษา ด้วย ตนเอง
๒	วิชาบังคับ				
	๖๐๐ ๒๐๕ ธรรมเนียม*	(๒)	๑	๒	๔
	๖๑๗ ๒๑๔ สัมมนาพุทธจิตวิทยาร่วมสมัย	๓	๑	๔	๖
	วิชาเอก				
	๖๑๗ ๒๒๔ กระบวนการและทักษะการ				
	ปรึกษาทางพุทธจิตวิทยา				
	๖๑๗ ๒๒๕ การประเมินทางพุทธจิตวิทยา	๓	๓	๐	๖
	วิชาเลือก	๓	๓	๐	๖
	รวมนับหน่วยกิต	๙			
	รวมไม่นับหน่วยกิต	(๒)			

ตารางที่ ๓ (ต่อ)ภาคการศึกษาที่ ๓

ภาค การศึกษา	รหัสวิชา/รายวิชา	แผน ก (๒)			
		หน่วย กิต	ทฤษฎี	ปฏิบัติ	ศึกษา ด้วย ตนเอง
๓	วิชาบังคับ				
	-				
	วิชาเอก				
	๖๑๗ ๒๒๖ การฝึกงานทางพุทธจิตวิทยาการ ปรึกษา	๓	๑	๔	๖
	วิชาเลือก ๖ หน่วยกิต เลือกได้ ๒ รายวิชา	๓			
	XXX XXX	๓			
	XXX XXX				
	รวมนับหน่วยกิต	๙			
	รวมไม่นับหน่วยกิต	-			

ตารางที่ ๔ (ต่อ)ภาคการศึกษาที่ ๔

ภาค การศึกษา	รหัสวิชา/รายวิชา	แผน ก(๒)			
		หน่วย กิต	ทฤษฎี	ปฏิบัติ	ศึกษา ด้วย ตนเอง
๔	วิชาบังคับ				
	-	-			
	วิชาเอก				
	-	-			
	วิชาเลือก				
	-	-			
	วิทยานิพนธ์				
	๓๐๖ ๔๐๐ วิทยานิพนธ์	๑๒			
	รวมนับหน่วยกิต	๑๒			
	รวมไม่นับหน่วยกิต	-			

แผนการศึกษาสาขาวิชาพุทธจิตวิทยา แผน ข
 ตารางที่ ๕ (ต่อ) ภาคการศึกษาที่ ๑

ภาค การศึกษา	รหัสวิชา/รายวิชา	แผน ข			
		หน่วย กิต	ทฤษฎี	ปฏิบัติ	ศึกษา ด้วย ตนเอง
๑	วิชาบังคับ				
	๓๐๖ ๑๑๑ ระบบและทฤษฎีทางพุทธจิตวิทยา*	(๓)	๓	๐	
		(๓)	๓	๐	
	๖๐๐ ๑๐๒ ภาษาอังกฤษสำหรับพุทธจิตวิทยา*	๓	๓	๐	
		๓	๓	๐	
	๖๑๗ ๑๑๒ ระเบียบวิธีวิจัยทางจิตวิทยา				
	๖๑๗ ๑๑๓ จิตวิทยาการรู้คิดและการเรียนรู้				
	วิชาเอก	๓	๓	๐	
	๖๑๗ ๑๒๓ พุทธจิตวิทยาการปรึกษาและการพัฒนาศักยภาพมนุษย์	-			
	วิชาเลือก	-			
	-				
	รวมนับหน่วยกิต	๙			
	รวมไม่นับหน่วยกิต	(๖)			

ตารางที่ ๖ (ต่อ)ภาคการศึกษาที่ ๒

ภาค การศึกษา	รหัสวิชา/รายวิชา	แผน ข			
		หน่วย กิต	ทฤษฎี	ปฏิบัติ	ศึกษา ด้วย ตนเอง

๒	วิชาบังคับ ๖๐๐ ๒๐๕ กรรณฐาน* ๖๑๗ ๒๑๔ สัมมนาพุทธจิตวิทยาร่วมสมัย วิชาเอก ๖๑๗ ๒๒๔ กระบวนการและทักษะการปรึกษา ทางพุทธจิตวิทยา ๖๑๗ ๒๒๕ การประเมินทางพุทธจิตวิทยา วิชาเลือก -	(๒) ๓ ๓ ๓	๑ ๑ ๓ ๓	๒ ๔ ๐ ๐	๔ ๖ ๖ ๖
	รวมนับหน่วยกิต	๙			
	รวมไม่นับหน่วยกิต	(๒)			

ตารางที่ ๗ (ต่อ)ภาคการศึกษาที่ ๓

ภาค การศึกษา	รหัสวิชา/รายวิชา	แผน ข			
		หน่วยกิต	ทฤษฎี	ปฏิบัติ	ศึกษา ด้วย ตนเอง
๓	วิชาบังคับ - วิชาเอก ๖๑๗ ๒๒๖ การฝึกงานทางพุทธจิตวิทยา การปรึกษา วิชาเลือก ๖ หน่วยกิต เลือกได้ ๒ รายวิชา XXX XXX XXX XXX	 ๓ ๓ ๓	 ๑ 	 ๔ 	 ๖
	รวมนับหน่วยกิต	๙			
	รวมไม่นับหน่วยกิต	-			

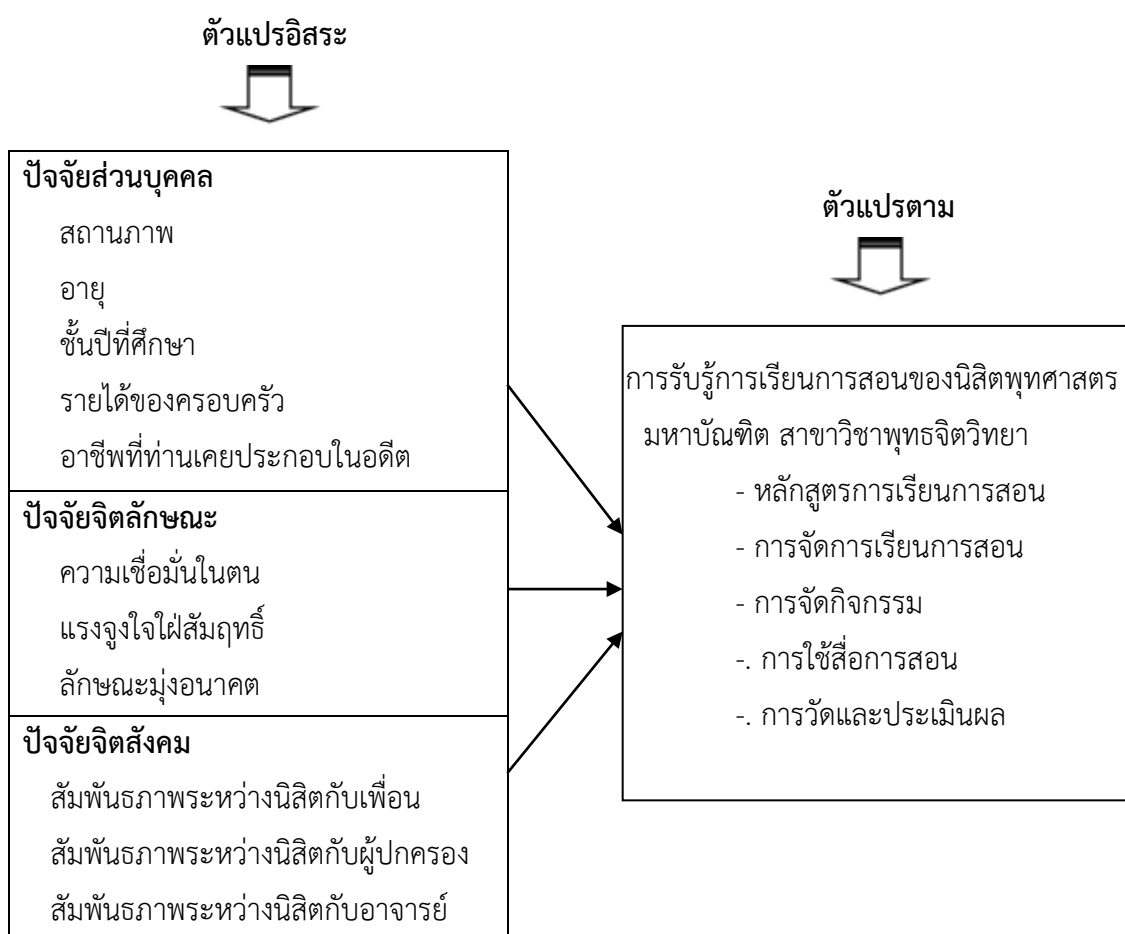
ตารางที่ ๒.๙ (ต่อ)ภาคการศึกษาที่ ๔

ภาค การศึกษา	รหัสวิชา/รายวิชา	แผน ข			
		หน่วย กิต	ทฤษฎี	ปฏิบัติ	ศึกษา ด้วย ตนเอง
๔	วิชาบังคับ	-			
	-				
	วิชาเอก				
	-				
	วิชาเลือก				
	XXX XXX	๓			
	XXX XXX	๓			
	ศึกษาอิสระ				
	๓๐๖ ๔๐๑ การศึกษาอิสระ	๖			
	รวมนับหน่วยกิต	๑๒			
	รวมไม่นับหน่วยกิต	-			

สรุปแนวคิดหลักการทฤษฎีจากผลการวิจัยดังกล่าว จะเห็นได้ว่าการศึกษเกี่ยวกับปัจจัยจิตลักษณะและปัจจัยจิตสังคมที่มีผลต่อกระบวนการรับรู้การเรียนการสอนและความพึงพอใจของนิสิตที่มีต่อการบริหารงานวิชาการ หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา คณะมนุษยศาสตร์ มีผู้ศึกษาวิจัยได้ศึกษาเน้นตัวแปรที่สำคัญ คือ ด้านหลักสูตร ด้านการจัดการเรียนการสอน ด้านการจัดกิจกรรม ด้านการใช้สื่อการสอนและการวัดและประเมินผลและมีปัจจัยส่วนบุคคล ปัจจัยจิตลักษณะและปัจจัยจิตสังคมเป็นตัวแปรเชิงสาเหตุ ซึ่งผู้ศึกษาวิจัยได้เลือกเฉพาะ ที่เกี่ยวกับตัวแปรในการวิจัยเท่านั้น จะเห็นได้ว่าผลการวิจัยนี้สามารถนำไปประยุกต์ศึกษาประเมินหลักสูตรดังในกรอบแนวคิดในการวิจัย ดังนี้

๒.๑๑ กรอบแนวคิดในการวิจัย

จากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้ศึกษาวิจัยเห็นสมควรให้มีการศึกษาเกี่ยวกับการประเมินหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ของนิสิตสาขาวิชาพุทธจิตวิทยา ในมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ส่วนกลาง โดยกำหนดเป็นกรอบแนวคิดดังนี้ ภาพที่ ๒.๑

บทที่ ๓

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาเรื่อง “ปัจจัยจิตลักษณะและปัจจัยจิตสังคมที่มีผลต่อกระบวนการรับรู้การเรียนการสอนของนิสิตพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย” ซึ่งผู้ศึกษาได้ดำเนินการศึกษาตามขั้นตอน ดังต่อไปนี้

- ๓.๑ รูปแบบการวิจัย
- ๓.๒ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
- ๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
- ๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล
- ๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูล
- ๓.๖ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

๓.๑ รูปแบบการวิจัย

งานวิจัยเรื่องปัจจัยจิตลักษณะและปัจจัยจิตสังคมที่มีผลต่อกระบวนการรับรู้การเรียนการสอนของนิสิตพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา หลักสูตร พ.ศ. ๒๕๕๕ ภาควิชาพุทธจิตวิทยา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ที่ใช้การศึกษาวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) จากแบบสอบถาม (Questionnaire)

๓.๒ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรการศึกษาขอบเขตด้านประชากรที่ใช้ในการวิจัย เขตพื้นที่ในการศึกษา ได้แก่ นิสิตชั้นปีที่ ๑-๒-๓ ที่กำลังศึกษาอยู่ในคณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย โดยจำนวนนิสิต รวมทั้งสิ้น ๖๐ รูป/คน

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นิสิตชั้นปีที่ ๑-๒-๓ ที่กำลังศึกษาอยู่ในคณะ คือ คณะมนุษยศาสตร์ ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างด้วย ตารางของเครจซี่และมอร์แกน (Krejcie &

Morgan)^๑ ในการประมาณค่าสัดส่วนของประชากรเช่นเดียวกัน และกำหนดให้สัดส่วนของลักษณะที่สนใจในประชากร เท่ากับ ๐.๕ ระดับความคลาดเคลื่อนที่ยอมรับได้ ๕% และระดับความเชื่อมั่น ๙๕% จำนวน ๕๒ รูป/คน

๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถาม (Questionnaire) โดยมีขั้นตอน ลักษณะ และการตรวจสอบเครื่องมือ ดังนี้

๓.๓.๑) ขั้นตอนการสร้างเครื่องมือและการตรวจสอบเครื่องมือการสร้างและตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เพื่อศึกษาปัจจัยจิตลักษณะและปัจจัยจิตสังคมที่มีผลต่อกระบวนการรับรู้การเรียนการสอนของนิสิตพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา หลักสูตร พ.ศ.๒๕๕๕ ภาควิชาจิตวิทยา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย มีขั้นตอนในการดำเนินการ ดังนี้

๓.๓.๑.๑) ศึกษาหลักการ แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องปัจจัยจิตลักษณะและปัจจัยจิตสังคมที่มีผลต่อกระบวนการรับรู้การเรียนการสอนของนิสิตพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา หลักสูตร พ.ศ. ๒๕๕๕ ภาควิชาจิตวิทยา ศึกษา จากเอกสาร และผลงานการวิจัยที่เคยมีผู้ดำเนินการวิจัยเอาไว้แล้วกำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัย

๓.๓.๑.๒) กำหนดกรอบแนวคิด ในการสร้างเครื่องมือการวิจัย

๓.๓.๑.๓) กำหนดวัตถุประสงค์ในการสร้างเครื่องมือการวิจัยโดยขอคำปรึกษาจากอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

๓.๓.๑.๔) สร้างเครื่องมือการวิจัย

๓.๓.๑.๕) นำเสนอร่างเครื่องมือการวิจัยต่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ และผู้เชี่ยวชาญเพื่อตรวจสอบและปรับปรุงแก้ไข

๓.๓.๑.๖) นำเครื่องมือการวิจัยไปทดลองใช้กับหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามที่ได้ปรับปรุงแก้ไขแล้วไปทดลองใช้เครื่อง (Try out) จากประชากรที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างจริง

^๑ Krejcie, Robert V. and Morgan, Daryle W, “Determinining Sample Size for Research Activities”, (Educational and Psychological Measurement, 1970), p. 607-610.

๓.๓.๑.๗) นำเครื่องมือที่ได้จากการไปทดลองแจก (Try out) กับประชากรที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างจริงที่มีลักษณะคล้ายคลึงกันกับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน ๓๐ ชุด มาวิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่นแล้วนำเสนออาจารย์ที่ปรึกษา

๓.๓.๑.๘) จัดพิมพ์แบบสอบถามฉบับสมบูรณ์ และนำไปใช้จริงเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูล กับกลุ่มตัวอย่าง

๓.๓.๒) ลักษณะของเครื่องมือ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นแบบสอบถาม (Questionnaire) ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นตามกรอบของ ปัจจัยจิตลักษณะและปัจจัยจิตสังคมที่มีผลต่อกระบวนการรับรู้การเรียนการสอนของนิสิตพุทธศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา หลักสูตร พ.ศ. ๒๕๕๕ ภาควิชาจิตวิทยา เพื่อใช้เก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย โดยแบ่งออกเป็น ๓ ตอน ดังนี้

ตอนที่ ๑ เป็นแบบสอบถามที่เกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ สถานภาพ อายุ ระดับที่ศึกษา รายได้เฉลี่ยของครอบครัว อาชีพที่เคยประกอบในอดีต ซึ่งเป็นแบบสอบถามแบบเลือกตอบ (Check List)

ตอนที่ ๒ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับความคิดเห็นของนิสิตเกี่ยวกับปัจจัยจิตลักษณะและปัจจัยจิตสังคมที่มีผลต่อกระบวนการรับรู้การเรียนการสอนของนิสิตพุทธศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา หลักสูตร พ.ศ. ๒๕๕๕ ภาควิชาจิตวิทยา จำนวน ๑๑๐ ข้อ มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประเมินค่า (Rating scale) ๕ ระดับ คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย น้อยที่สุด โดยมีเกณฑ์การให้น้ำหนักคะแนนดังนี้^๒

- ๕ หมายถึง การปฏิบัติจริงอยู่ในระดับมากที่สุด
- ๔ หมายถึง การปฏิบัติจริงอยู่ในระดับมาก
- ๓ หมายถึง การปฏิบัติจริงอยู่ในระดับปานกลาง
- ๒ หมายถึง การปฏิบัติจริงอยู่ในระดับน้อย
- ๑ หมายถึง การปฏิบัติจริงอยู่ในระดับน้อยที่สุด

ในการตอบแบบสอบถาม ให้กลุ่มตัวอย่างประเมินตนเอง ในแต่ละข้อความผู้ตอบต้องเลือกเพียงคำตอบเดียวที่ตรงกับความรู้สึกนึกคิดของผู้ตอบมากที่สุด ลักษณะเป็นมาตราส่วนแบบ ลิเคิร์ท (Likert Scale) ๕ ระดับ ความกว้างของอันตรภาคขั้นมีค่าเฉลี่ยที่ ๐.๘ และมีเกณฑ์การให้คะแนนดังนี้^๓

^๒ ชูติระ ระเบียบ และคณะ, ระเบียบวิธีวิจัย, (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, ๒๕๕๒), หน้า ๑๐๘.

^๓ ชัชวาลย์ เรืองประพันธ์, สถิติพื้นฐานพร้อมตัวอย่างการวิเคราะห์ด้วยโปรแกรม Minitab SPSS และ SAS, (ขอนแก่น: มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๔๓), หน้า ๓๐.

คะแนนเฉลี่ยที่อยู่ในช่วง ๑.๐๐ – ๑.๘๐	หมายถึง	มีการรับรู้ด้านนั้น อยู่ในระดับต่ำ
คะแนนเฉลี่ยที่อยู่ในช่วง ๑.๘๑ – ๒.๖๐	หมายถึง	มีการรับรู้ด้านนั้น อยู่ในระดับค่อนข้างต่ำ
คะแนนเฉลี่ยที่อยู่ในช่วง ๒.๖๑ – ๓.๔๐	หมายถึง	มีการรับรู้ด้านนั้น อยู่ในระดับปานกลาง
คะแนนเฉลี่ยที่อยู่ในช่วง ๓.๔๑ – ๔.๒๐	หมายถึง	มีการรับรู้ด้านนั้น อยู่ในระดับค่อนข้างสูง
คะแนนเฉลี่ยที่อยู่ในช่วง ๔.๒๑ – ๕.๐๐	หมายถึง	มีการรับรู้ด้านนั้น อยู่ในระดับสูง

ตอนที่ ๓ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับปัจจัยจิตลักษณะและปัจจัยจิตสังคมที่มีผลต่อกระบวนการรับรู้การเรียนการสอนของนิสิตพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา หลักสูตร พ.ศ. ๒๕๕๕ ภาควิชาจิตวิทยา ซึ่งเป็นคำถามแบบปลายเปิด (Open Ended Question)

๓.๓.๓) การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ

การตรวจสอบคุณภาพของแบบประเมิน โดยให้ผู้ทรงคุณวุฒิที่เชี่ยวชาญด้านหลักสูตรและด้านการวิจัย ตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยพิจารณาคำถามแต่ละข้อว่ามีความสอดคล้องตรงประเด็นในเรื่องที่จะศึกษาวิจัย รวมทั้งพิจารณาสำนวนภาษา ความชัดเจนของข้อคำถาม ได้ค่าความสอดคล้องอยู่ระหว่าง ๐.๖๐ ถึง ๑.๐๐ แล้วนำมาปรับปรุงแก้ไขจนได้แบบประเมินที่มีความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา มีความชัดเจน และสอดคล้องกับประเด็นในเรื่องที่จะวิจัย ในการตรวจสอบหาคุณภาพของเครื่องมือ ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

๓.๓.๓.๑). ขอคำแนะนำจากอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์และผู้เชี่ยวชาญ ตรวจสอบเครื่องมือที่สร้างไว้

๓.๓.๓.๒). หาความเที่ยงตรง (Validity) โดยการนำแบบสอบถามที่สร้างเสร็จ เสนอประธานและกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ เพื่อขอความเห็นชอบและนำเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ แล้วนำมาปรับปรุงแก้ไขให้เหมาะสม จำนวน ๕ ท่าน ได้แก่

๑. พระครูกัลยาณสิทธิวัฒน์ (สมาน กลฺยาณธมฺโม), ผศ. น.ธ. เอก, ป.ธ. ๔, พ.ม., พธ.บ., M.Ed. (Guidance)

๒. พระมหาเผื่อน กิตติโสภโณ, ผศ.ดร. ป.ธ.๗, ปว.ค., พธ.บ. (จิตวิทยา), ศศ.ม. (จิตวิทยาการศึกษา), Ph.D. (Psychology)

๓. ผศ.ดร.เรียงชัย หมื่นชนะ ป.ธ.๗, ปว.ค., พธ.บ. (มนุษยสงเคราะห์ศาสตร์), M.Ed.(Teacher & Higher Education) Ph.D.(Educational & Guidance Psychology)

๔. ผศ.ดร.สิริวัฒน์ ศรีเครือตง, น.ธ.เอก, พ.ม., พธ.บ., (การบริหารการศึกษา), M.A., Ph.D. (Psychology) ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๕. ดร.สมโภช ศรีวิจิตรวรกุล, B.A.(Psychology) ,M.A.(Psychology), Ph.D. (Psychology)

เพื่อพิจารณาทั้งในด้านเนื้อหาสาระและโครงสร้างของคำถาม รูปแบบของแบบสอบถาม ตลอดจนภาษาที่ใช้และตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ โดยหาค่าดัชนีความสอดคล้องตาม วัตถุประสงค์รายข้อ (Index of Item-objective Congruence : IOC)^๔ ได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ ๐.๙๓๔ ซึ่งอธิบายได้ว่า เครื่องมือมีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์

๓.๓.๓.๓). หาความเชื่อมั่นของเครื่องมือ (Reliability) นำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแก้ไขแล้วไปทดลองใช้ (Try-out) กับกลุ่มประชากรที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย จำนวน ๓๐ คน เพื่อหาค่าความเชื่อมั่นด้วยวิธีหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha Coefficient) ของครอนบาค (Cronbach)^๕ ได้ค่าความเชื่อมั่น เท่ากับ ๐.๘๘๖

๓.๓.๓.๔). นำแบบสอบถามที่ได้ปรับปรุงแก้ไขแล้ว เสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ เพื่อขอความเห็นชอบและจัดพิมพ์แบบสอบถามฉบับสมบูรณ์ ในการนำไปใช้แจกกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยต่อไป

๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล

งานวิจัยฉบับนี้ใช้วิธีในการเก็บรวบรวมข้อมูลได้ดังนี้

๑. จัดเตรียมเครื่องมือตามจำนวนกลุ่มตัวอย่างโดยให้แบบสอบถาม (Questionnaire) ตรงตามจำนวนกลุ่มตัวอย่างที่ต้องการแจกแบบสอบถาม

^๔ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๔๓-๒๔๔.

^๕ Lee J. Cronbach, *Essentials of psychological testing*, 4th ed., (New York : Harper & Row, 1971), p.67.

๒. ให้ผู้เชี่ยวชาญด้านต่าง ๆ จำนวนอย่างน้อย ๕ ท่าน ด้านจิตวิทยา ในการตรวจเครื่องมือการวิจัยว่ามีความเที่ยงตรงและสามารถใช้ในการเก็บข้อมูลได้หรือไม่

๓. ติดต่อขอหนังสือจากหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ขออนุญาตและขอความร่วมมือถึงผู้บริหารและเวียนหนังสือขอความอนุเคราะห์ผู้บริหาร หัวหน้าหน่วยงานต่างๆ ที่จะเข้าแจกแบบสอบถาม (Questionnaire)

๔. นำส่งหนังสือขออนุญาตและขอความร่วมมือถึงผู้บริหารหรือหัวหน้าหน่วยงานที่เป็นกลุ่มเป้าหมายโดยกำหนดวันที่จะไปขอแจกแบบสอบถาม (Questionnaire) ด้วยตนเอง

๕. ตรวจสอบความสมบูรณ์ครบถ้วนของแบบสอบถาม (Questionnaire) แล้วนำไปวิเคราะห์ข้อมูล

๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลใช้วิธีการวิเคราะห์เชิงปริมาณ (Quantitative Analysis) เป็นหลัก โดยดำเนินการขั้นแรก คือ นำแบบสอบถามที่เก็บรวบรวมได้ จำนวน ๕๐ ชุด นำมาตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสำรวจ (Editing) แล้วดำเนินการลงรหัสตามคู่มือการลงรหัส (Code Book) หลังจากนั้นได้มีการตรวจสอบแบบสำรวจเพื่อความถูกต้องอีก ๑ ครั้ง แล้วจึงดำเนินการถ่ายรหัสทั้งหลายลงในแบบฟอร์มถ่ายข้อมูล (Transfer Sheet) บรรจุข้อมูลลงในคอมพิวเตอร์ และวิเคราะห์ด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ เพื่อหาค่าทางสถิติ

๑. นำแบบสอบถามมาตรวจสอบให้คะแนนแล้วนำไปวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติโดยเครื่องคอมพิวเตอร์โปรแกรมสำเร็จรูป (Statistical-Package for the Social Sciences)

๒. วิเคราะห์ข้อมูลสถานภาพส่วนบุคคลของปัจจัยจิตลักษณะและปัจจัยจิตสังคมที่มีผลต่อกระบวนการรับรู้การเรียนการสอนของนิสิตพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา หลักสูตร พ.ศ. ๒๕๕๕ ภาควิชาจิตวิทยา วิเคราะห์โดยหาค่าความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage)

๓. วิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อปัจจัยจิตลักษณะและปัจจัยจิตสังคมที่มีผลต่อกระบวนการรับรู้การเรียนการสอนของนิสิตพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา หลักสูตร พ.ศ. ๒๕๕๕ ภาควิชาจิตวิทยา โดยทำการแจกแจงความถี่ หาค่าร้อยละคะแนนเฉลี่ย ($\bar{X}$) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

๔. การเปรียบเทียบความคิดเห็นของปัจจัยจิตลักษณะและปัจจัยจิตสังคมที่มีผลต่อกระบวนการรับรู้การเรียนการสอนของนิสิตพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา หลักสูตร พ.ศ. ๒๕๕๕ ภาควิชาจิตวิทยา จำแนกตามสถานภาพ อายุ ระดับที่ศึกษา รายได้เฉลี่ยของครอบครัว

อาชีพที่เคยประกอบในอดีต สถิติที่ใช้คือ การทดสอบค่าที (t-test) การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-way ANOVA) และ ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เพียร์สัน (Pearson's Correlation Coefficient) โดยกำหนดระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

๕. ข้อมูลที่ได้จากคำถามปลายเปิด นำมาจับกลุ่มคำตอบวิเคราะห์รายข้อ วิเคราะห์โดยเทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาเสนอข้อมูลโดยเขียนเป็นความเรียงประกอบตาราง

การให้คะแนนแบบวัดปัจจัยจิตลักษณะและปัจจัยจิตสังคมที่มีผลต่อกระบวนการรับรู้การเรียนรู้การสอนของนิสิตพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา หลักสูตร พ.ศ. ๒๕๕๕ ภาควิชาจิตวิทยา ซึ่งเป็นแบบวัดที่มีทั้งข้อความทางบวกและทางลบ จึงแบ่งเกณฑ์การให้คะแนนดังนี้คือ

		ข้อความทางบวก	ข้อความทางลบ
ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง	ให้คะแนน	๑	๕
ไม่เห็นด้วย	ให้คะแนน	๒	๔
ไม่แน่ใจ	ให้คะแนน	๓	๓
เห็นด้วย	ให้คะแนน	๔	๒
เห็นด้วยอย่างยิ่ง	ให้คะแนน	๕	๑

เกณฑ์การให้คะแนนรายข้อและโดยรวม ซึ่งกำหนดจากจุดกึ่งกลางของคะแนน ๕ ระดับของแบบวัดมีดังนี้

คะแนนเฉลี่ยที่อยู่ในช่วง ๑.๐๐ – ๑.๘๐	หมายถึง	มีการรับรู้ด้านนั้นอยู่ในระดับต่ำ
คะแนนเฉลี่ยที่อยู่ในช่วง ๑.๘๑ – ๒.๖๐	หมายถึง	มีการรับรู้ด้านนั้นอยู่ในระดับค่อนข้างต่ำ
คะแนนเฉลี่ยที่อยู่ในช่วง ๒.๖๑ – ๓.๔๐	หมายถึง	มีการรับรู้ด้านนั้นอยู่ในระดับปานกลาง
คะแนนเฉลี่ยที่อยู่ในช่วง ๓.๔๑ – ๔.๒๐	หมายถึง	มีการรับรู้ด้านนั้นอยู่ในระดับค่อนข้างสูง
คะแนนเฉลี่ยที่อยู่ในช่วง ๔.๒๑ – ๕.๐๐	หมายถึง	มีการรับรู้ด้านนั้นอยู่ในระดับสูง

๓.๖ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล มีดังนี้

๓.๖.๑ สถิติพรรณนา (Descriptive Statistics) สำหรับอธิบายตัวแปรต่างๆ ได้แก่ ค่าความถี่ร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Division) ตามลักษณะตัวแปรการคำนวณค่าสถิติพื้นฐานของคะแนน^๖ มีดังนี้

ก. หาอัตราร้อยละ ใช้สูตร

$$\text{ร้อยละของรายการใด} = \frac{\text{ความถี่ของรายการนั้น}}{\text{ความถี่ทั้งหมด}} \times 100$$

ข. ค่าเฉลี่ย ใช้สูตร ดังนี้

$$\bar{X} = \frac{\sum X}{N}$$

เมื่อ	X	แทน	คะแนนดิบ
	$\bar{X}$	แทน	ค่าเฉลี่ย
	N	แทน	จำนวนนักเรียน
	$\sum$	แทน	ผลรวม

ค. ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ^๗ โดยใช้สูตร

$$S.D. = \sqrt{\frac{N \sum D^2 - (\sum D)^2}{N(N-1)}}$$

เมื่อ S.D.	แทน	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน
$\sum X$	แทน	ผลรวมของคะแนนดิบของนักเรียน
$\sum X^2$	แทน	ผลรวมของคะแนนดิบของนักเรียนแต่ละคน
N	แทน	จำนวนนักเรียน

๓.๖.๒ สถิติอ้างอิง (Inferential Statistics) การทดสอบค่าที (t-test)^๘ การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-way ANOVA) และ ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เพียร์สัน (Pearson's Correlation Coefficient) ตามลักษณะตัวแปรอิสระเพื่อทดสอบสมมติฐาน

^๖ ล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ, **หลักการวิจัยทางการศึกษา**, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพฯ: ศึกษาการ, ๒๕๓๑), หน้า ๕๙.

^๗ ชูศรี วงศ์รัตนะ, **สถิติเพื่อการวิจัย**, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์เจริญพร, ๒๕๓๔), หน้า ๗๔.

ก. การทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยประชากร ๒ กลุ่มที่เป็นอิสระต่อกัน
(Independent Samples t-test) โดยใช้สูตร

$$t = \frac{(\bar{X}_1 - \bar{X}_2) - d_0}{S_p \sqrt{\frac{1}{n_1} + \frac{1}{n_2}}}$$

สถิติทดสอบ โดยที่การแจกแจง t มี $df = n_1 + n_2 - 2$

$$S_p = \sqrt{\frac{(n_1 - 1)S_1^2 + (n_2 - 1)S_2^2}{n_1 + n_2 - 2}}$$

เมื่อ

$\bar{X}_1$ แทน ค่าเฉลี่ยของกลุ่มตัวอย่างที่ ๑

$\bar{X}_2$ แทน ค่าเฉลี่ยของกลุ่มตัวอย่างที่ ๑

S_1^2 แทน ความแปรปรวนของกลุ่มตัวอย่างที่ ๑

S_2^2 แทน ความแปรปรวนของกลุ่มตัวอย่างที่ ๒

n_1, n_2 แทน แทนขนาดของกลุ่มตัวอย่างกลุ่มที่ ๑ และ ๒

df แทน ชั้นแห่งความเป็นอิสระ (degree of freedom)

ข. การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (F-test one-way ANOVA) ใช้ในการทดสอบ
เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของกลุ่มตัวอย่างมากกว่า ๒ กลุ่ม ที่ไม่เกี่ยวข้องกัน (Independent Sample)

$$\text{โดยใช้สูตร } F = \frac{MS_B}{MS_W}$$

F แทน ค่าสถิติเอฟ

MS_B แทน ความแปรปรวนระหว่างกลุ่ม (Mean square between-groups)

MS_W แทน ความแปรปรวนภายในกลุ่ม (Mean square within-groups)

ค. ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เพียร์สัน (Pearson's Correlation Coefficient)

การคำนวณค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เพียร์สัน

ในการคำนวณหาค่า r สามารถคำนวณได้หลายวิธี ดังนี้

$$r = \frac{\sum (Z_x Z_y)}{N}$$

เมื่อ R คือค่าสัมประสิทธิ์ที่ต้องการ

Z คือคะแนนมาตรฐาน

N คือจำนวนตัวอย่าง

ข้อมูลหรือตัวแปรจะมี ๒ ชุดคือชุด x กับชุด y

เป็นสูตรที่คำนวณหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์โดยใช้คะแนนมาตรฐาน โดยดัดแปลงคะแนน X และ Y จากคะแนนดิบให้เป็นคะแนนมาตรฐาน (Z_x, Z_y) เสียก่อน

$$r = \frac{n \sum XY - \sum X \sum Y}{\sqrt{[n \sum X^2 - (\sum X)^2][n \sum Y^2 - (\sum Y)^2]}}$$

โดย

$$SS_{(x)} = \sum X^2 - \frac{(\sum X)^2}{n}$$

$$SS_{(y)} = \sum Y^2 - \frac{(\sum Y)^2}{n}$$

$$SS_{(xy)} = \sum XY - \frac{(\sum X)(\sum Y)}{n}$$

เมื่อคำนวณค่า r แล้วผู้วิจัยต้องทราบว่าค่าสหสัมพันธ์ที่คำนวณได้นั้นมีนัยสำคัญทางสถิติหรือไม่สามารถทำได้โดยนำค่า r ไปคำนวณเป็นค่าสถิติ t (t-test)

$$t = r \sqrt{\frac{n-2}{1-r^2}}$$

บทที่ ๔

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การศึกษาเรื่อง “ปัจจัยจิตลักษณะและปัจจัยจิตสังคมที่มีผลต่อกระบวนการรับรู้การเรียนรู้ การสอนของนิสิตพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อำเภอวังน้อย พระนครศรีอยุธยา” นำเสนอผลการศึกษา โดยจำแนกออกเป็นส่วนๆ ดังนี้

- ตอนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง
- ตอนที่ ๒ ความเชื่อมั่นในตน
- ตอนที่ ๓ แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์
- ตอนที่ ๔ ลักษณะมุ่งอนาคต
- ตอนที่ ๕ สัมพันธภาพระหว่างนิสิตกับเพื่อน
- ตอนที่ ๖ สัมพันธภาพระหว่างนิสิตกับสมาชิกในครอบครัว
- ตอนที่ ๗ สัมพันธภาพระหว่างนิสิตกับอาจารย์
- ตอนที่ ๘ การรับรู้ของนิสิตต่อหลักสูตรพุทธจิตวิทยา
- ตอนที่ ๙ ผลการทดสอบสมมติฐาน
- ตอนที่ ๑๐ ข้อเสนอแนะปัญหาและอุปสรรคและแนวทางในการแก้ไขปัญหา

๔.๑ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง

ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ประกอบไปด้วยข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพ อายุ รุ่นที่ ศึกษาหลักสูตรพุทธจิตวิทยา รายได้ต่อเดือนของครัวเรือนและอาชีพที่เคยประกอบในอดีต ผลการศึกษามีดังต่อไปนี้

ตาราง ๔.๑ จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามข้อมูลทั่วไป

ข้อมูลทั่วไป	จำนวน	ร้อยละ
๑. สถานภาพ		
พระภิกษุ	๓๖	๗๒.๐
สามเณร	๑	๒.๐
คฤหัสถ์ชาย	๗	๑๔.๐
คฤหัสถ์หญิง	๖	๑๒.๐
รวม	๕๐	๑๐๐.๐

ข้อมูลทั่วไป	จำนวน	ร้อยละ
๒. อายุ (ปี)		
น้อยกว่า ๒๐ ปี	๑	๒.๐
๒๐-๒๕ ปี	๒	๔.๐
๒๖-๓๐ ปี	๑๒	๒๔.๐
๓๑-๓๕ ปี	๑๓	๒๖.๐
๓๖-๔๐ ปี	๑๓	๒๖.๐
๔๑ ปีขึ้นไป	๙	๑๘.๐
รวม	๕๐	๑๐๐.๐
๓. ระดับที่ศึกษาหลักสูตรพระพุทธจิตวิทยา		
รุ่นที่ ๑	๘	๑๖.๐
รุ่นที่ ๒	๒๐	
รุ่นที่ ๓	๑๓	๒๖.๐
รุ่นที่ ๔	๙	๑๘.๐
รวม	๕๐	๑๐๐.๐
๔. รายได้เฉลี่ยของครอบครัว (บาท/เดือน)		
ต่ำกว่า ๕,๐๐๐ บาท.	๓	๖.๐
๕,๐๐๑-๑๐,๐๐๐ บาท.	๒๙	๕๘.๐
๑๐,๐๐๑-๑๕,๐๐๐ บาท.	๘	๑๖.๐
๑๕,๐๐๑-๒๐,๐๐๐ บาท.	๓	๖.๐
๒๐,๐๐๑-๒๕,๐๐๐ บาท.	๓	๖.๐
๒๕,๐๐๑ บาทขึ้นไป	๔	๘.๐
รวม	๕๐	๑๐๐.๐
๕. อาชีพที่เคยประกอบในอดีต		
ข้าราชการ/รัฐวิสาหกิจ	๑	๒.๐
พนักงานบริษัทเอกชน	๑๐	๒๐.๐
ค้าขาย	๖	๑๒.๐
รับจ้างทั่วไป	๕	๑๐.๐
อื่นๆ เช่น	๒๘	๕๖.๐
รวม	๕๐	๑๐๐.๐

จากตาราง ๔.๑ ผลการรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาทั้งสิ้น จำนวน ๕๐ คน สามารถนำเสนอข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง ได้ดังนี้

๑. สถานภาพ กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นพระภิกษุ คิดเป็นร้อยละ ๗๒.๐ รองลงมา คือ คฤหัสถ์ชาย คิดเป็นร้อยละ ๑๔.๐ คฤหัสถ์หญิง คิดเป็นร้อยละ ๑๒.๐ และสามเณร คิดเป็นร้อยละ ๒.๐ ตามลำดับ

๒. อายุ กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง ๓๑-๔๐ ปี คิดเป็นร้อยละ ๕๒.๐ รองลงมาคือ อายุ ๒๖-๓๐ ปี คิดเป็นร้อยละ ๒๔.๐ อายุระหว่าง ๔๑ ปีขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ ๑๘.๐ อายุระหว่าง ๒๐-๒๕ ปี คิดเป็นร้อยละ ๔.๐ และอายุน้อยกว่า ๒๐ ปี คิดเป็นร้อยละ ๒.๐ ตามลำดับ

๓. รุ่นที่ศึกษาหลักสูตรพุทธจิตวิทยา กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ศึกษาหลักสูตรพุทธจิตวิทยา ในรุ่นที่ ๒ คิดเป็นร้อยละ ๔๐.๐ รองลงมาคือ ศึกษาในรุ่นที่ ๓ คิดเป็นร้อยละ ๒๖.๐ รุ่นที่ ๔ คิดเป็นร้อยละ ๑๘.๐ และรุ่นที่ ๑ คิดเป็นร้อยละ ๑๖.๐๐ ตามลำดับ

๔. รายได้เฉลี่ยของครอบครัว ครอบครัวของกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีรายได้เฉลี่ย ๕,๐๐๑-๑๐,๐๐๐ บาทต่อเดือน คิดเป็นร้อยละ ๕๘.๐๐ รองลงมาคือ ๑๐,๐๐๑-๑๕,๐๐๐ บาท คิดเป็นร้อยละ ๑๖.๐ ๒๕,๐๐๑ บาทขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ ๘.๐ และ ต่ำกว่า ๕,๐๐๐ ซึ่งมีจำนวนเท่ากับ ๑๕,๐๐๑-๒๐,๐๐๐ บาท และ ๒๐,๐๐๑-๒๕,๐๐๐ บาท โดย คิดเป็นร้อยละ ๖.๐ ตามลำดับ

๕. อาชีพที่เคยประกอบในอดีต กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เคยประกอบอาชีพ ได้แก่ คิดเป็นร้อยละ ๕๖.๐ รองลงมาคือ พนักงานบริษัทเอกชน คิดเป็นร้อยละ ๒๐.๐ อาชีพค้าขาย คิดเป็นร้อยละ ๑๒.๐ รับจ้างทั่วไป คิดเป็นร้อยละ ๑๐.๐ และ ข้าราชการ/รัฐวิสาหกิจ คิดเป็นร้อยละ ๒.๐ ตามลำดับ

ภาพรวมปัจจัยจิตลักษณะ

ลำดับ	ข้อความ	$\bar{X}$	S.D.	แปลผลระดับ ความคิดเห็น
๑	ความเชื่อมั่นในตน	๔.๐๙	๐.๕๒๖	มาก
๒	แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์	๓.๗๗	๐.๕๖๓	มาก
๓	ลักษณะมุ่งอนาคต	๓.๘๒	๐.๕๒๗	มาก

๔.๒ ความเชื่อมั่นในตน

จากการรวบรวมข้อมูล ปรากฏผลการศึกษาดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ ๔.๒ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความเชื่อมั่นในตนของกลุ่ม

ตัวอย่าง จำแนกเป็นรายชื่อ

ลำดับ	ข้อความ	$\bar{X}$	S.D.	แปลผลระดับ ความคิดเห็น
๑	เมื่อวางแผนจะทำงานใดๆ แล้วแน่ใจว่าสามารถปฏิบัติตามแผนนั้นได้	๔.๐๔	๐.๖๙๙	มาก
๒	เชื่อว่าการทำงานอย่างเต็มความสามารถจะทำให้การเรียนรู้ประสบความสำเร็จ	๔.๐๘	๐.๘๒๙	มาก
๓	เชื่อว่าประสบการณ์จากการเรียนจะช่วยให้บุคคลสามารถพัฒนาการเรียนได้อย่างเหมาะสม	๔.๑๘	๐.๖๖๑	มาก
๔	มีความเชื่อว่าปัญหาที่เกิดขึ้นนั้นย่อมมีแนวทางแก้ไขได้	๔.๓๒	๐.๖๕๓	มากที่สุด
๕	เชื่อว่าบุคคลที่มีโอกาสก้าวหน้าในการเรียนเกิดจากความสนใจเอาใจใส่ต่อการเปลี่ยนแปลงของการเรียน	๔.๑๐	๐.๘๑๔	มาก
๖	ในการตัดสินใจแก้ไขปัญหานั้นได้พิจารณาและเลือกวิธีที่เหมาะสม	๓.๘๒	๐.๗๒	มาก
๗	การที่เรียนได้ผลสำเร็จแต่ละครั้งขึ้นอยู่กับความสามารถมากกว่าเรื่องของโชคชะตา	๔.๑๘	๐.๘๒๕	มาก
๘	มีความก้าวหน้าด้านการเรียนอย่างเหมาะสมโดยความรู้ความสามารถ	๔.๐๔	๐.๘๓๒	มาก
๙	ยอมรับความคิดเห็นของบุคคลอื่น เมื่อใช้เหตุผลไตร่ตรองแล้ว	๓.๙๖	๐.๘๕๖	มาก
๑๐	เชื่อว่ามนุษย์ทุกคนมีส่วนดีในตนเอง	๔.๒๒	๐.๙๕๔	มากที่สุด
รวม		๔.๐๙	๐.๕๒๖	มาก

จากตารางที่ ๔.๒ กลุ่มตัวอย่างมีความเชื่อมั่นในตนในภาพรวมอยู่ในระดับมาก

($\bar{X}$ = ๔.๐๙) โดยประเด็นที่กลุ่มตัวอย่างมีความเชื่อมั่นในตนมากที่สุดคือ มีความเชื่อว่าปัญหาที่เกิดขึ้นนั้นย่อมมีแนวทางแก้ไขได้ ($\bar{X}$ = ๔.๓๒) รองลงมาคือ เชื่อว่ามนุษย์ทุกคนมีส่วนดีในตนเอง ($\bar{X}$ = ๔.๒๒) เชื่อว่าประสบการณ์จากการเรียนจะช่วยให้บุคคลสามารถพัฒนาการเรียนได้อย่างเหมาะสม และการที่เรียนได้ผลสำเร็จแต่ละครั้งขึ้นอยู่กับความสามารถมากกว่าเรื่องของโชคชะตา

($\bar{X} = ๔.๑๘$) เชื่อว่าบุคคลที่มีโอกาสก้าวหน้าในการเรียนเกิดจากความสนใจเอาใจใส่ต่อการเปลี่ยนแปลงของการเรียน ($\bar{X} = ๔.๑๐$) เชื่อว่าการทำงานอย่างเต็มความสามารถจะทำให้การเรียนนั้นประสบความสำเร็จ ($\bar{X} = ๔.๐๘$) เมื่อวางแผนจะทำงานใด ๆ แล้ว แนใจว่าสามารถปฏิบัติตามแผนนั้นได้ และมีความก้าวหน้าด้านการเรียนอย่างเหมาะสม โดยความรู้ความสามารถ ($\bar{X} = ๔.๐๔$) ยอมรับความคิดเห็นของบุคคลอื่น เมื่อใช้เหตุผลไตร่ตรองแล้ว ($\bar{X} = ๓.๙๖$) และ ในการตัดสินใจแก้ไขปัญหาท่านได้พิจารณาและเลือกวิธีที่เหมาะสม ($\bar{X} = ๓.๘๒$) ตามลำดับ

๔.๓ แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์

จากการรวบรวมข้อมูล ปรากฏผลการศึกษาดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ ๔.๓ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ของกลุ่ม

ตัวอย่าง จำแนกเป็นรายข้อ

ลำดับ	ข้อความ	$\bar{X}$	S.D.	แปลผลระดับความคิดเห็น
๑	ปรารถนาอย่างยิ่งที่จะทำงานยากให้สำเร็จ	๓.๙๒	๐.๖๙๕	มาก
๒	มุ่งมั่นพยายามทำงานที่ยาก	๓.๘๐	๐.๗๕๖	มาก
๓	รู้สึกสนุกกับบทเรียนที่ยาก	๓.๗๒	๐.๗๓	มาก
๔	เมื่อได้รับมอบหมายให้ทำงานใดจะทำอย่างเต็มความสามารถ	๓.๙๐	๐.๗๘๙	มาก
๕	พยายามสอบให้ได้อันดับดีขึ้นทุกครั้ง	๓.๖๖	๐.๘๗๒	มาก
๖	ทำงานอย่างหนัก เพราะต้องการให้งานสำเร็จมากกว่ากลัวความล้มเหลว	๓.๗๔	๐.๙๖๕	มาก
๗	ถ้ามีโอกาสเลือกงานได้แล้ว จะเลือกงานชนิดที่ตนเองสามารถทำได้	๓.๙๔	๐.๘๙	มาก
๘	ไม่ปรารถนารางวัลหรือชื่อเสียงมากไปกว่าความสำเร็จของงาน	๓.๖๘	๐.๘๔๔	มาก
๙	ฝากอนาคตของตนเองไว้กับความสำเร็จในการเรียนและการทำงาน	๓.๖๒	๐.๘๐๕	มาก
๑๐	ชอบทำสิ่งต่าง ๆ ที่เป็นความคิดริเริ่มของตนเอง	๓.๗๐	๐.๗๖๓	มาก
รวม		๓.๗๗	๐.๕๖๓	มาก

จากตารางที่ ๔.๓ กลุ่มตัวอย่างมีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๗๗$) โดยประเด็นที่กลุ่มตัวอย่างมีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์มากที่สุดคือ ถ้ามีโอกาสเลือกงานได้แล้ว จะเลือกงานชนิดที่ตนเองสามารถทำได้ ($\bar{X} = ๓.๙๔$) รองลงมาคือ ประารถบางอย่างยิ่งที่จะทำงานยากให้สำเร็จ

($\bar{X} = ๓.๙๒$) เมื่อได้รับมอบหมายให้ทำงานใดจะทำอย่างเต็มความสามารถ ($\bar{X} = ๓.๙๐$)

มุนะพยายามทำงานที่ยาก ($\bar{X} = ๓.๘๐$) ทำงานอย่างหนัก เพราะต้องการให้งานสำเร็จมากกว่ากลัวความล้มเหลว ($\bar{X} = ๓.๗๔$) รู้สึกสนุกกับบทเรียนที่ยาก ($\bar{X} = ๓.๗๒$) ชอบทำสิ่งต่าง ๆ ที่เป็นความคิดริเริ่มของตนเอง ($\bar{X} = ๓.๗๐$) ไม่ปรารถนารางวัลหรือชื่อเสียงมากไปกว่าความสำเร็จของงาน ($\bar{X} = ๓.๖๘$) และ ฝากอนาคตของตนเองไว้กับความสำเร็จในการเรียนและการทำงาน ($\bar{X} = ๓.๖๒$) ตามลำดับ

ตารางผลรวมปัจจัยจิตสังคม

ลำดับ	ข้อความ	$\bar{X}$	S.D.	แปลผลระดับ ความคิดเห็น
๑	สัมพันธ์ภาพระหว่างนิสิตกับเพื่อน	๓.๖๖	๐.๔๒	มาก
๒	สัมพันธ์ภาพระหว่างนิสิตกับครอบครัว	๓.๙๖	๐.๖๔๓	มาก
๓	สัมพันธ์ภาพระหว่างนิสิตกับอาจารย์	๓.๗๔	๐.๔๘๕	มาก

๔.๔ ลักษณะมุ่งอนาคต

จากการรวบรวมข้อมูล ปรากฏผลการศึกษาดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ ๔.๔ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับลักษณะมุ่งอนาคตของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกเป็นรายข้อ

ลำดับ	ข้อความ	$\bar{X}$	S.D.	แปลผลระดับ ความคิดเห็น
๑	ถ้าตั้งใจเรียนในวันนี้ท่านจะประสบความสำเร็จในวันหน้า	๔.๐๘	๐.๗๕๒	มาก
๒	ไม่สนใจว่าจะต้องเรียนจบสาขาใดเพียงแต่ต้องการเรียนให้จบ	๓.๒๘	๑.๐๘๙	ปานกลาง
๓	ตั้งความหวังในการเรียนต่อค่อนข้างสูง	๓.๖๘	๐.๙๕๗	มาก
๔	ตั้งใจเรียนเพื่อความสำเร็จของชีวิตในอนาคต	๓.๗๔	๐.๙๔๔	มาก
๕	รู้ว่าการเรียนนั้นยาก แต่ก็ไม่ท้อถอยเพื่อจะได้มีอนาคตที่ดี	๓.๗๐	๐.๙๗๔	มาก

๖	ถ้าทำงานผิดพลาดท่านจะหาความรู้เพิ่มเติมในการทำงานนั้นมากขึ้น	๓.๙๔	๐.๗๙๓	มาก
๗	ถ้ามีสิ่งที่แก้ไขไม่ได้จะปรึกษาผู้อื่นเพื่อหาแนวทางแก้ไขให้ได้	๓.๙๘	๐.๗๔๒	มาก
๘	ศึกษาค้นคว้าหาความรู้ในทุกช่องทางที่มีข้อมูลที่ต้องการ	๓.๙๖	๐.๗๕๕	มาก
๙	พยายามเอาชนะอุปสรรคเพื่อให้ได้เป้าหมายที่วางไว้	๓.๙๒	๐.๗๗๘	มาก
๑๐	ยอมทนลำบากเพื่อจะได้สิ่งที่ต้องการ	๓.๙๔	๐.๗๔	มาก
	รวม	๓.๘๒	๐.๕๒๗	มาก

จากตารางที่ ๔.๔ กลุ่มตัวอย่างมีลักษณะมุ่งอนาคตในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.82$) โดยประเด็นที่กลุ่มตัวอย่างมีลักษณะมุ่งอนาคตมากที่สุดคือ ถ้าตั้งใจเรียนในวันนี้ท่านจะประสบความสำเร็จในวันหน้า ($\bar{X} = 4.08$) รองลงมาคือ ถ้ามีสิ่งที่แก้ไขไม่ได้ จะปรึกษาผู้อื่นเพื่อหาแนวทางแก้ไขให้ได้ ($\bar{X} = 3.98$) ศึกษา ค้นคว้าหาความรู้ในทุกช่องทางที่มีข้อมูลที่ต้องการ ($\bar{X} = 3.96$) ถ้าทำงานผิดพลาดท่านจะหาความรู้เพิ่มเติมในการทำงานนั้นมากขึ้น และยอมทนลำบากเพื่อจะได้สิ่งที่ต้องการ ($\bar{X} = 3.94$) พยายามเอาชนะอุปสรรคเพื่อให้ได้เป้าหมายที่วางไว้ ($\bar{X} = 3.92$) ตั้งใจเรียนเพื่อความสำเร็จของชีวิตในอนาคต ($\bar{X} = 3.74$) รู้สึกสนุกกับบทเรียนที่ยาก ($\bar{X} = 3.72$) รู้ว่าการเรียนนั้นยาก แต่ก็ไม่ท้อถอยเพื่อจะได้มีอนาคตที่ดี ($\bar{X} = 3.70$) ตั้งความหวังในการเรียนต่อค่อนข้างสูง ($\bar{X} = 3.68$) และ ไม่สนใจว่าจะต้องเรียนจบสาขาใดเพียงแต่ต้องการเรียนให้จบ ($\bar{X} = 3.28$) ตามลำดับ

๔.๕ สัมพันธภาพระหว่างนิสิตกับเพื่อน

จากการรวบรวมข้อมูล ปรากฏผลการศึกษาดังตารางต่อไปนี้
 ตารางที่ ๔.๕ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับสัมพันธภาพกับเพื่อนของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกเป็นรายข้อ

ลำดับ	ข้อความ	$\bar{X}$	S.D.	แปลผลระดับความคิดเห็น
๑	เป็นคนมีน้ำใจและชอบช่วยเหลือเพื่อนในห้อง	๓.๙๒	๐.๗๗๘	มาก

๒	สามารถปรึกษาปัญหาการเรียนกับเพื่อนได้	๔.๐๖	๐.๖๒	มาก
๓	ทำงานร่วมกับเพื่อนไม่ได้	๓.๓๔	๑.๓๖๔	ปานกลาง
๔	ไม่เข้าใจบทเรียนเพื่อนก็ช่วยอธิบายให้	๓.๕๖	๐.๙๕๑	มาก
๕	เข้ากับเพื่อนได้ดี	๓.๙๘	๐.๘๒	มาก
๖	ร่วมเพื่อนทำกิจกรรมในชั้นเรียนด้วยความสามัคคี	๓.๙๘	๐.๖๒๒	มาก
๗	เพื่อนให้ความช่วยเหลือและพึ่งพาอาศัยกันในการเรียน	๓.๙๐	๐.๗๓๕	มาก
๘	ทำรายงานส่งไม่ทันเพื่อนก็ช่วยจัดการให้	๓.๑๐	๑.๑๑๑	ปานกลาง
๙	มีเพื่อนสนิท	๔.๐๒	๐.๗๖๙	มาก
๑๐	ทำงานคนเดียวมากกว่าทำงานเป็นกลุ่ม	๒.๐๒	๐.๙๐๗	น้อย
รวม		๓.๖๖	๐.๔๒	มาก

จากตารางที่ ๔.๕ กลุ่มตัวอย่างมีสัมพันธภาพกับเพื่อนในภาพรวมอยู่ในระดับมาก

($\bar{X} = 3.66$) โดยประเด็นที่กลุ่มตัวอย่างมีสัมพันธภาพกับเพื่อนมากที่สุดคือ สามารถปรึกษาปัญหาการเรียนกับเพื่อนได้ ($\bar{X} = 4.06$) รองลงมาคือ มีเพื่อนสนิท ($\bar{X} = 4.02$) เข้ากับเพื่อนได้ดี และร่วมเพื่อนทำกิจกรรมในชั้นเรียนด้วยความสามัคคี ($\bar{X} = 3.98$) เป็นคนมีน้ำใจและชอบช่วยเหลือเพื่อนในห้อง ($\bar{X} = 3.92$) เพื่อนให้ความช่วยเหลือและพึ่งพาอาศัยกันในการเรียน ($\bar{X} = 3.90$) ไม่เข้าใจบทเรียนเพื่อนก็ช่วยอธิบายให้ ($\bar{X} = 3.56$) ทำงานร่วมกับเพื่อนไม่ได้ ($\bar{X} = 3.34$) และทำรายงานส่งไม่ทันเพื่อนก็ช่วยจัดการให้ ($\bar{X} = 3.10$) ตามลำดับ

๔.๖ สัมพันธภาพระหว่างนิสิตกับสมาชิกในครอบครัว

จากการรวบรวมข้อมูล ปรากฏผลการศึกษาดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ ๔.๖ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับสัมพันธภาพกับสมาชิกในครอบครัวกลุ่มตัวอย่าง จำแนกเป็นรายข้อ

ลำดับ	ข้อความ	$\bar{X}$	S.D.	แปลผลระดับความคิดเห็น
๑	สมาชิกในครอบครัวเป็นแบบอย่างที่ดี	๔.๐๒	๐.๘๙๒	มาก
๒	สมาชิกในครอบครัวติดต่อสื่อสารอยู่เสมอ	๔.๒๐	๐.๘๐๘	มาก
๓	สมาชิกในครอบครัวดูแลเอาใจใส่เป็นอย่างดี	๔.๑๐	๐.๙๓๑	มาก

๔	สมาชิกในครอบครัวสามารถช่วยเหลือค่าใช้จ่ายในการศึกษา	๓.๙๒	๐.๙๐๐	มาก
๕	สมาชิกในครอบครัวรับฟังความคิดเห็นอยู่เสมอ	๓.๘๖	๐.๘๘๑	มาก
๖	สมาชิกในครอบครัวมีความเข้าใจความต้องการ	๓.๗๒	๐.๙๔๘	มาก
๗	สมาชิกในครอบครัวเคารพการตัดสินใจ	๓.๙๐	๐.๘๘๖	มาก
๘	สามารถปรึกษาปัญหาส่วนตัวกับสมาชิกในครอบครัวได้	๓.๗๔	๐.๘๙๙	มาก
๙	หลังจบการศึกษาปรารถนาจะช่วยเหลือสมาชิกในครอบครัว	๔.๐๔	๐.๙๒๕	มาก
๑๐	มีความสุขที่ได้ติดต่อกับสมาชิกในครอบครัว	๔.๐๖	๐.๘๔๓	มาก
รวม		๓.๙๖	๐.๖๔๓	มาก

จากตารางที่ ๔.๖ กลุ่มตัวอย่างมีสัมพันธภาพกับสมาชิกในครอบครัวในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๙๖$) โดยประเด็นที่กลุ่มตัวอย่างมีสัมพันธภาพกับสมาชิกในครอบครัวมากที่สุด คือ สมาชิกในครอบครัวติดต่อสื่อสารอยู่เสมอ ($\bar{X} = ๔.๒๐$) รองลงมาคือ สมาชิกในครอบครัวดูแลเอาใจใส่เป็นอย่างดี ($\bar{X} = ๔.๑๐$) มีความสุขที่ได้ติดต่อกับสมาชิกในครอบครัว ($\bar{X} = ๔.๐๖$) หลังจบการศึกษาปรารถนาจะช่วยเหลือสมาชิกในครอบครัว ($\bar{X} = ๔.๐๔$) สมาชิกในครอบครัวเป็นแบบอย่างที่ดี ($\bar{X} = ๔.๐๒$) สมาชิกในครอบครัวสามารถช่วยเหลือค่าใช้จ่ายในการศึกษา ($\bar{X} = ๓.๙๒$) สมาชิกในครอบครัวเคารพการตัดสินใจ ($\bar{X} = ๓.๙๐$) ทำสมาชิกในครอบครัวรับฟังความคิดเห็นอยู่เสมอ ($\bar{X} = ๓.๘๖$) สามารถปรึกษาปัญหาส่วนตัวกับสมาชิกในครอบครัวได้ ($\bar{X} = ๓.๗๔$) และสมาชิกในครอบครัวมีความเข้าใจความต้องการ ($\bar{X} = ๓.๗๒$) ตามลำดับ

๔.๗ สัมพันธภาพระหว่างนิสิตกับอาจารย์

จากการรวบรวมข้อมูล ปรากฏผลการศึกษาดังตารางต่อไปนี้
 ตารางที่ ๔.๗ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับสัมพันธภาพกับอาจารย์ของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกเป็นรายข้อ

ลำดับ	ข้อความ	$\bar{X}$	S.D.	แปลผลระดับความคิดเห็น
๑	อาจารย์ให้ความเป็นกันเอง	๓.๙๘	๐.๗๙๕	มาก
๒	อาจารย์รับฟังความคิดเห็นของนิสิต	๔.๐๐	๐.๖๗๐	มาก
๓	อาจารย์ให้คำปรึกษา แนะนำเมื่อไม่เข้าใจบทเรียน	๔.๐๐	๐.๗๘๒	มาก

๔	อาจารย์เป็นแบบอย่างที่ดี	๔.๐๐	๐.๗๐๐	มาก
๕	รู้สึกท้อใจในการเรียน เพราะอาจารย์สนใจแต่นิสิตที่เรียนเก่ง	๒.๗๘	๑.๑๔๘	น้อย
๖	อาจารย์เข้าสอนตรงเวลา	๓.๕๐	๐.๘๑๔	มาก
๗	อาจารย์จะรับฟังเหตุผลของท่านเสมอเมื่อมีปัญหา	๓.๗๘	๐.๗๙๐	มาก
๘	ทำรายงานส่งตามที่อาจารย์สั่งทุกครั้ง	๓.๗๘	๐.๗๐๘	มาก
๙	ปรึกษาปัญหาส่วนตัวกับอาจารย์ได้	๓.๔๒	๑.๐๑๒	มาก
๑๐	อาจารย์ให้การปรึกษานิสิตทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียน	๓.๗๖	๐.๗๔๔	มาก
รวม		๓.๗๔	๐.๔๘๕	มาก

จากตารางที่ ๔.๗ กลุ่มตัวอย่างมีสัมพันธภาพกับอาจารย์ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก

($\bar{X} = 3.74$) โดยประเด็นที่กลุ่มตัวอย่างมีสัมพันธภาพกับอาจารย์มากที่สุด มี ๓ ข้อคือ อาจารย์รับฟังความคิดเห็นของนิสิต อาจารย์ให้คำปรึกษา แนะนำเมื่อไม่เข้าใจบทเรียน และอาจารย์เป็นแบบอย่างที่ดี ($\bar{X} = 4.00$) รองลงมาคือ อาจารย์ให้ความเป็นกันเอง ($\bar{X} = 3.98$) อาจารย์จะรับฟังเหตุผลของท่านเสมอเมื่อมีปัญหา และทำรายงานส่งตามที่อาจารย์สั่งทุกครั้ง ($\bar{X} = 3.78$) อาจารย์ให้การปรึกษานิสิตทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียน ($\bar{X} = 3.76$) อาจารย์เข้าสอนตรงเวลา ($\bar{X} = 3.50$) ปรึกษาปัญหาส่วนตัวกับอาจารย์ได้ ($\bar{X} = 3.42$) และรู้สึกท้อใจในการเรียน เพราะอาจารย์สนใจแต่นิสิตที่เรียนเก่ง ($\bar{X} = 2.78$) ตามลำดับ

๔.๘ กระบวนการรับรู้เรียนรู้การเรียนการสอนของหลักสูตรพุทธจิตวิทยา

จากการรวบรวมข้อมูล ปรากฏผลการศึกษาดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ ๔.๘ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธจิตวิทยาของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกเป็นรายด้าน

ลำดับ	ข้อความ	$\bar{X}$	S.D.	แปลผลระดับความคิดเห็น
๑	ด้านหลักสูตร	๓.๗๐	๐.๖๖๕	มาก
๒	ด้านการจัดการเรียนการสอน	๓.๗๐	๐.๕๗๓	มาก
๓	ด้านการจัดกิจกรรม	๓.๖๑	๐.๖๙๐	มาก
๔	ด้านการใช้สื่อการสอน	๓.๕๙	๐.๖๖๓	มาก

๕	ด้านการวัดผลและประเมินผล	๓.๕๗	๐.๕๖๘	มาก
รวม		๓.๖๓	๐.๕๕๙	มาก

จากตารางที่ ๔.๘ พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความเห็นว่าในภาพรวมเกี่ยวกับหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๖๓$) โดยประเด็นที่กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นมากที่สุด ๒ ด้าน คือ ด้านหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน ($\bar{X} = ๓.๗๐$) รองลงมาคือ ด้านการจัดกิจกรรม ($\bar{X} = ๓.๙๘$) ด้านสื่อการใช้สื่อการสอน ($\bar{X} = ๓.๗๘$) อาจารย์ให้การปรึกษานิสิตทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียน ($\bar{X} = ๓.๗๖$) อาจารย์เข้าสอนตรงเวลา ($\bar{X} = ๓.๕๙$) และด้านการวัดผลและประเมินผล ($\bar{X} = ๓.๕๗$) ตามลำดับ เมื่อพิจารณาโดยจำแนกเป็นรายด้าน ปรากฏผลการศึกษาดังต่อไปนี้

๔.๘.๑ ด้านหลักสูตร

ตารางที่ ๔.๙ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธจิตวิทยาของกลุ่มตัวอย่าง ด้านหลักสูตร

ลำดับ	ข้อความ	$\bar{X}$	S.D.	แปลผลระดับความคิดเห็น
๑	หลักสูตรมีเนื้อหาสาระสอดคล้องกับระดับการศึกษามีความทันสมัย	๓.๗๖	๐.๗๔๔	มาก
๒	หลักสูตรมีเนื้อหาที่ครอบคลุมคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนิสิต	๓.๖๘	๐.๖๘๓	มาก
๓	หลักสูตรมุ่งเน้นให้ผู้เรียนพัฒนาความรู้ คิดเป็น ทำเป็นและแก้ปัญหาเป็น	๓.๘๒	๐.๘๕	มาก
๔	หลักสูตรในแต่ละระดับชั้นปี มุ่งให้นิสิตเกิดประสบการณ์ตามรายวิชาที่เรียน	๓.๖๒	๐.๘๐๕	มาก
๕	หลักสูตรมีการปรับปรุงและพัฒนาอย่างต่อเนื่องทุกปี	๓.๕๔	๐.๙๓	มาก
๖	หลักสูตรมีเนื้อหาที่สอดคล้องกับวิถีชีวิต	๓.๖๔	๐.๙๖๔	มาก
๗	หลักสูตรส่งเสริมให้นิสิตอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข	๓.๗๘	๐.๗๙	มาก
๘	หลักสูตรจัดเนื้อหาวิชาในภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติได้สอดคล้องกับการสภาพปัญหาของชุมชนและท้องถิ่น	๓.๖๖	๐.๙๘๒	มาก
๙	หลักสูตรได้จัดให้มีความยืดหยุ่นได้ตามโอกาสของการเรียน	๓.๗๔	๐.๗๒๓	มาก

๑๐	หลักสูตรมีความเหมาะสมกับสภาพเศรษฐกิจและสังคมปัจจุบัน	๓.๗๔	๐.๘๐๓	มาก
รวม		๓.๗๐	๐.๖๖๕	มาก

จากตารางที่ ๔.๙ พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความเห็นว่าในภาพรวมเกี่ยวกับหลักสูตรพุทธศาสนตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา ด้านหลักสูตร อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๗๐$) โดยประเด็นที่กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นมากที่สุด คือ หลักสูตรมุ่งเน้นให้ผู้เรียนพัฒนาความรู้ คิดเป็น ทำเป็นและแก้ปัญหาเป็น ($\bar{X} = ๓.๘๒$) รองลงมาคือ หลักสูตรส่งเสริมให้นิสิตอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข ($\bar{X} = ๓.๗๘$) หลักสูตรมีเนื้อหาสาระสอดคล้องกับระดับการศึกษามีความทันสมัย ($\bar{X} = ๓.๗๖$) หลักสูตรได้จัดให้มีความยืดหยุ่นได้ตามโอกาสของการเรียน และหลักสูตรมีความเหมาะสมกับสภาพเศรษฐกิจและสังคมปัจจุบัน ($\bar{X} = ๓.๗๔$) หลักสูตรมีเนื้อหาที่ครอบคลุมคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนิสิต ($\bar{X} = ๓.๖๘$) หลักสูตรจัดเนื้อหาวิชาในภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติได้สอดคล้องกับการสภาพปัญหาของชุมชนและท้องถิ่น ($\bar{X} = ๓.๖๖$) หลักสูตรมีเนื้อหาที่สอดคล้องกับวิถีชีวิต ($\bar{X} = ๓.๖๔$) หลักสูตรในแต่ละระดับชั้นปี มุ่งให้นิสิตเกิดประสบการณ์ตามรายวิชาที่เรียน ($\bar{X} = ๓.๖๒$) และหลักสูตรมีการปรับปรุงและพัฒนาอย่างต่อเนื่องทุกปี ($\bar{X} = ๓.๕๔$) ตามลำดับ

๔.๘.๒ ด้านการจัดการเรียนการสอน

ตารางที่ ๔.๑๐ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับหลักสูตรพุทธศาสนตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธจิตวิทยาของกลุ่มตัวอย่าง ด้านการจัดการเรียนการสอน

ลำดับ	ข้อความ	$\bar{X}$	S.D.	แปลผลระดับความคิดเห็น
๑	ในแต่ละชั้นปีมีแผนการเรียนการสอนอย่างชัดเจน	๓.๖๒	๐.๘๓	มาก
๒	นิสิตได้รับความรู้ ทักษะ และประสบการณ์เพิ่มขึ้นจากการเรียนการสอน	๓.๙๐	๐.๖๗๘	มาก
๓	นิสิตสามารถประยุกต์ความรู้ที่ได้จากการเรียนไปปฏิบัติในชีวิตประจำวัน	๓.๗๘	๐.๗๓๗	มาก
๔	มีการสร้างบรรยากาศที่ดีในการเรียนการสอน	๓.๗๒	๐.๗๓	มาก
๕	การบริหารจัดการของหลักสูตรเอื้อต่อการเรียนรู้	๓.๖๘	๐.๘๔๔	มาก
๖	มีการจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนการสอน	๓.๖๐	๐.๗๘๒	มาก

๗	มีการจัดสวัสดิการด้านเครื่องอำนวยความสะดวกด้านสารสนเทศ	๓.๔๘	๐.๗๓๕	มาก
๘	เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้แสดงความคิดเห็นเพื่อฝึกตัวเองและพัฒนาตัวเองให้มีความสามารถที่จะอยู่ได้	๓.๗๐	๐.๘๓๙	มาก
๙	มีการเชิญวิทยากรมาให้ความรู้เพิ่มเติม	๓.๗๒	๐.๗๐๑	มาก
๑๐	การเรียนการสอนสามารถทำให้เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของนิสิต	๓.๘๒	๐.๘๒๕	มาก
	รวม	๓.๗๐	๐.๕๗๓	มาก

จากตารางที่ ๔.๑๐ พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความเห็นว่าในภาพรวมเกี่ยวกับหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา ด้านการจัดการเรียนการสอน อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.70$) โดยประเด็นที่กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นมากที่สุด คือ นิสิตได้รับความรู้ ทักษะ และประสบการณ์เพิ่มขึ้นจากการเรียนการสอน ($\bar{X} = 3.90$) รองลงมาคือ การเรียนการสอนสามารถทำให้เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของนิสิต

($\bar{X} = 3.82$) นิสิตสามารถประยุกต์ความรู้ที่ได้จากการเรียนไปปฏิบัติในชีวิตประจำวัน ($\bar{X} = 3.78$)

มีการสร้างบรรยากาศที่ดีในการเรียนการสอน และมีการเชิญวิทยากรมาให้ความรู้เพิ่มเติม

($\bar{X} = 3.72$) เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้แสดงความคิดเห็นเพื่อฝึกตัวเองและพัฒนาตัวเองให้มีความสามารถที่จะอยู่ได้ ($\bar{X} = 3.70$) การบริหารจัดการของหลักสูตรเอื้อต่อการเรียนรู้ ($\bar{X} = 3.68$)

ในแต่ละชั้นปีมีแผนการเรียนการสอนอย่างชัดเจน ($\bar{X} = 3.62$) มีการจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนการสอน ($\bar{X} = 3.60$) และมีการจัดสวัสดิการด้านเครื่องอำนวยความสะดวกด้านสารสนเทศ ($\bar{X} = 3.48$) ตามลำดับ

๔.๘.๓ ด้านการจัดกิจกรรม

ตารางที่ ๔.๑๑ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธจิตวิทยาของกลุ่มตัวอย่าง ด้านการจัดกิจกรรม

ลำดับ	ข้อความ	$\bar{X}$	S.D.	แปลผลระดับความคิดเห็น
๑	นิสิตมีส่วนร่วมในการวางแผนการจัดกิจกรรม	๓.๖๒	๐.๘๘๗	มาก
๒	นิสิตได้มีโอกาสเข้าร่วมกิจกรรมของมหาวิทยาลัย	๓.๗๐	๐.๙๕๓	มาก
๓	นิสิตได้รับประสบการณ์ตรงจากการจัดกิจกรรม	๓.๖๔	๐.๘๒๗	มาก
๔	นิสิตมีโอกาสได้แลกเปลี่ยนความรู้และความคิดเห็นร่วมกับนิสิตและอาจารย์	๓.๖๘	๐.๗๖๘	มาก

๕	นิสิตนำความรู้จากกิจกรรมมาประยุกต์ในการพัฒนาตนด้านการจัดการความรู้	๓.๕๘	๐.๘๘๓	มาก
๖	นิสิตมีโอกาสดำเนินงานเป็นทีมจากการจัดกิจกรรม	๓.๖๐	๐.๙๔๘	มาก
๗	นิสิตมีโอกาสนำความรู้จากกิจกรรมมาพัฒนาตนด้านสภาพแวดล้อมของหน่วยวิทยบริการ	๓.๔๒	๐.๘๕๙	มาก
๘	กิจกรรมของนิสิตเอื้อต่อการบำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคม	๓.๖๔	๐.๘๐๒	มาก
๙	นิสิตนำความรู้จากกิจกรรมไปใช้ในการเพิ่มทักษะในการเรียนรู้	๓.๕๘	๐.๘๕๙	มาก
๑๐	กิจกรรมทำให้นิสิตมีระบบการปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อมด้านการศึกษา	๓.๖๔	๐.๘๕๑	มาก
	รวม	๓.๖๑	๐.๖๙	มาก

จากตารางที่ ๔.๑๑ พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความเห็นว่าในภาพรวมเกี่ยวกับหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา ด้านการจัดกิจกรรม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.61$) โดยประเด็นที่กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นมากที่สุด คือ นิสิตได้มีโอกาสเข้าร่วมกิจกรรมของมหาวิทยาลัย ($\bar{X} = 3.70$) รองลงมาคือ นิสิตมีโอกาสดำเนินงานได้แลกเปลี่ยนความรู้และความคิดเห็นร่วมกับนิสิตและอาจารย์ ($\bar{X} = 3.68$) นิสิตได้รับประสบการณ์ตรงจากการจัดกิจกรรม กิจกรรมของนิสิตเอื้อต่อการบำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคม และกิจกรรมทำให้นิสิตมีระบบการปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อมด้านการศึกษา ($\bar{X} = 3.64$) นิสิตมีส่วนร่วมในการวางแผนการจัดกิจกรรม ($\bar{X} = 3.62$) นิสิตมีโอกาสดำเนินงานเป็นทีมจากการจัดกิจกรรม ($\bar{X} = 3.60$) นิสิตนำความรู้จากกิจกรรมมาประยุกต์ในการพัฒนาตนด้านการจัดการความรู้ และนิสิตนำความรู้จากกิจกรรมไปใช้ในการเพิ่มทักษะในการเรียนรู้ ($\bar{X} = 3.58$) และนิสิตมีโอกาสนำความรู้จากกิจกรรมมาพัฒนาตนด้านสภาพแวดล้อมของหน่วยวิทยบริการ ($\bar{X} = 3.42$) ตามลำดับ

๔.๘.๔ ด้านการใช้สื่อการสอน

ตารางที่ ๔.๑๒ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธจิตวิทยาของกลุ่มตัวอย่าง ด้านการใช้สื่อการสอน

ลำดับ	ข้อความ	$\bar{X}$	S.D.	แปลผลระดับความคิดเห็น
๑	มีการพัฒนาสื่อการสอนให้มีประสิทธิภาพ	๓.๖๘	๐.๖๘๓	มาก

๒	มีการพัฒนาสื่อการเรียนการสอนให้นิสิตมีความรู้ ความเข้าใจง่าย	๓.๖๖	๐.๖๘๘	มาก
๓	สื่อการสอนมีความทันสมัยต่อความเคลื่อนไหวทางวิชาการ	๓.๕๒	๐.๘๑๔	มาก
๔	มีการพัฒนาสื่อการเรียนการสอนอย่างต่อเนื่อง	๓.๕๘	๐.๘๕๙	มาก
๕	นิสิตมีส่วนร่วมในการผลิตสื่อการเรียนการสอน	๓.๔๒	๐.๘๓๕	มาก
๖	มีการใช้สื่อที่สอดคล้องกับเนื้อหาของรายวิชา	๓.๕๘	๐.๙๐๖	มาก
๗	อาจารย์สามารถใช้สื่อเทคโนโลยีได้อย่างเหมาะสม	๓.๖๒	๐.๘๕๕	มาก
๘	สื่ออุปกรณ์การเรียนการสอนเป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้	๓.๖๐	๐.๘๐๘	มาก
๙	มีการใช้สื่อ โสต วิดีทัศน์และรูปภาพประกอบการเรียนการสอน	๓.๗๐	๐.๘๓๙	มาก
๑๐	อุปกรณ์การสอนมีความทันสมัยสามารถนำมาใช้สอนเพื่อให้ผู้เรียนเกิดองค์ความรู้ใหม่	๓.๕๖	๐.๘๓๗	มาก
รวม		๓.๕๙	๐.๖๖๓	มาก

จากตารางที่ ๔.๑๒ พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความเห็นว่าในภาพรวมเกี่ยวกับหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา ด้านการใช้สื่อการสอน อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๕๙$) โดยประเด็นที่กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นมากที่สุด คือ มีการใช้สื่อ โสต วิดีทัศน์และรูปภาพประกอบการเรียนการสอน ($\bar{X} = ๓.๗๐$) รองลงมาคือ มีการพัฒนาสื่อการสอนให้มีประสิทธิภาพ ($\bar{X} = ๓.๖๘$) มีการพัฒนาสื่อการเรียนการสอนให้นิสิตมีความรู้ ความเข้าใจง่าย ($\bar{X} = ๓.๖๖$) อาจารย์สามารถใช้สื่อเทคโนโลยีได้อย่างเหมาะสม ($\bar{X} = ๓.๖๒$) สื่ออุปกรณ์การเรียนการสอนเป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้ ($\bar{X} = ๓.๖๐$) มีการพัฒนาสื่อการเรียนการสอนอย่างต่อเนื่อง และมีการใช้สื่อที่สอดคล้องกับเนื้อหาของรายวิชา ($\bar{X} = ๓.๕๘$) อุปกรณ์การสอนมีความทันสมัยสามารถนำมาใช้สอนเพื่อให้ผู้เรียนเกิดองค์ความรู้ใหม่ ($\bar{X} = ๓.๕๖$) สื่อการสอนมีความทันสมัยต่อความเคลื่อนไหวทางวิชาการ ($\bar{X} = ๓.๕๒$) และนิสิตมีส่วนร่วมในการผลิตสื่อการเรียนการสอน ($\bar{X} = ๓.๔๒$) ตามลำดับ

๔.๘.๕ ด้านการวัดผลและประเมินผล

ตารางที่ ๔.๑๓ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธจิตวิทยาของกลุ่มตัวอย่าง ด้านการวัดผลและประเมินผล

ลำดับ	ข้อความ	$\bar{X}$	S.D.	แปลผลระดับ ความคิดเห็น
๑	มีการวัดและประเมินผลทางข้อสอบวัดผล	๓.๖๖	๐.๖๘๘	มาก
๒	มีการวัดผลและประเมินผลโดยการสัมภาษณ์จากนิสิตเป็นรายบุคคล	๓.๕๐	๐.๘๑๔	มาก
๓	มีการวัดและประเมินผลด้านพฤติกรรมความรับผิดชอบของนิสิต	๓.๔๔	๐.๗๖	มาก
๔	มีการวัดและประเมินผลความรู้นิสิตหลังการเรียนการสอน	๓.๕๘	๐.๗๐๒	มาก
๕	มีการวัดและประเมินผลความรู้นิสิตระหว่างภาคการศึกษา	๓.๕๒	๐.๗๘๙	มาก
๖	มีการวัดและประเมินผลจากการแสดงวิสัยทัศน์	๓.๕๘	๐.๗๕๘	มาก
๗	มีการวัดและประเมินผลจริยธรรมในการตรงต่อเวลาในการเข้าเรียน	๓.๕๔	๐.๗๖๒	มาก
๘	มีการวัดผลประเมินผลเป็นไปตามขั้นตอน	๓.๗๐	๐.๗๐๗	มาก
๙	มีการทดสอบความรู้ของนิสิตก่อนเริ่มบทเรียน	๓.๕๖	๐.๘๑๒	มาก
๑๐	มีความยุติธรรมในการวัดและการประเมิน	๓.๖๒	๐.๙๒๓	มาก
	รวม	๓.๕๗	๐.๕๖๘	มาก

จากตารางที่ ๔.๑๓ พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความเห็นว่าในภาพรวมเกี่ยวกับหลักสูตรพุทธศาสนมहाบัณฑิต สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา ด้านการวัดผลและประเมินผล อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.57$) โดยประเด็นที่กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นมากที่สุด คือ มีการวัดผลประเมินผลเป็นไปตามขั้นตอน ($\bar{X} = 3.70$) รองลงมาคือ มีการวัดและประเมินผลทางข้อสอบวัดผล ($\bar{X} = 3.66$) มีความยุติธรรมในการวัดและการประเมิน ($\bar{X} = 3.62$) มีการวัดและประเมินผลความรู้นิสิตหลังการเรียนการสอน และมีการวัดและประเมินผลจากการแสดงวิสัยทัศน์ ($\bar{X} = 3.58$) มีการทดสอบความรู้ของนิสิตก่อนเริ่มบทเรียน ($\bar{X} = 3.56$) มีการวัดและประเมินผลจริยธรรมในการตรงต่อเวลาในการเข้าเรียน ($\bar{X} = 3.54$) มีการวัดและประเมินผลความรู้นิสิตระหว่างภาคการศึกษา ($\bar{X} = 3.52$) มีการวัดผลและประเมินผลโดยการสัมภาษณ์จากนิสิตเป็นรายบุคคล ($\bar{X} = 3.50$) มีการวัดและประเมินผลด้านพฤติกรรมความรับผิดชอบของนิสิต ($\bar{X} = 3.44$) ตามลำดับ

๔.๙ ผลการทดสอบสมมติฐาน

สมมติฐานที่ ๑ ปัจจัยส่วนบุคคลมีความสัมพันธ์ต่อกระบวนการรับรู้หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อำเภอมัญจาคีรี จังหวัดขอนแก่น

ตาราง ๔.๑๔ การเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยกระบวนการรับรู้หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธจิตวิทยาจำแนกตามสถานภาพของกลุ่มตัวอย่าง

กระบวนการเรียนรู้ หลักสูตรพุทธจิตวิทยา		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
๑. ด้านหลักสูตร	Between Groups	๑.๗๗๘	๓	๐.๕๙๓	๑.๓๗๑	๐.๒๖๔
	Within Groups	๑๙.๘๙๒	๔๖	๐.๔๓๒		
	Total	๒๑.๖๗๐	๔๙			
๒. ด้านการจัดการเรียนการสอน	Between Groups	๐.๗๗๙	๓	๐.๒๖๐	๐.๗๘๐	๐.๕๑๑
	Within Groups	๑๕.๓๑๑	๔๖	๐.๓๓๓		
	Total	๑๖.๐๙๐	๔๙			
๓. การจัดกิจกรรม	Between Groups	๒.๒๓๖	๓	๐.๗๔๕	๑.๖๒๕	๐.๑๙๗
	Within Groups	๒๑.๑๐๙	๔๖	๐.๔๕๙		
	Total	๒๓.๓๔๕	๔๙			
๔. ด้านการใช้สื่อการเรียนการสอน	Between Groups	๑.๔๕๙	๓	๐.๔๘๖	๑.๑๑๕	๐.๓๕๓
	Within Groups	๒๐.๐๕๘	๔๖	๐.๔๓๖		
	Total	๒๑.๕๑๗	๔๙			
๕. ด้านการวัดผลและประเมินผล	Between Groups	๐.๒๔๙	๓	๐.๐๘๓	๐.๒๔๖	๐.๘๖๔
	Within Groups	๑๕.๕๕๖	๔๖	๐.๓๓๘		
	Total	๑๕.๘๐๕	๔๙			

กระบวนการเรียนรู้ หลักสูตรพุทธจิตวิทยา		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
ในภาพรวม	Between Groups	๐.๘๔๖	๓	๐.๒๘๒	๐.๘๙๕	๐.๔๕๑
	Within Groups	๑๔.๕๐๒	๔๖	๐.๓๑๕		
	Total	๑๕.๓๔๘	๔๙			

๑.สถานภาพ

ตาราง ๔.๑๔ พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่มีสถานภาพแตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อกระบวนการรับรู้หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธจิตวิทยาทั้งในภาพรวมและรายด้านไม่แตกต่างกันแต่อย่างใด

๒.อายุ

ตาราง ๔.๑๕ การเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยกระบวนการรับรู้หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธจิตวิทยาจำแนกตามอายุของกลุ่มตัวอย่าง

กระบวนการเรียนรู้ หลักสูตรพุทธจิตวิทยา		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
๑. ด้านหลักสูตร	Between Groups	๑.๗๗๘	๓	๐.๕๙๓	๑.๓๗๑	๐.๒๖๔
	Within Groups	๑๙.๘๙๒	๔๖	๐.๔๓๒		
	Total	๒๑.๖๗๐	๔๙			
๒. ด้านการจัดการเรียนการสอน	Between Groups	.๗๗๙	๓	๐.๒๖๐	๐.๗๘๐	๐.๕๑๑
	Within Groups	๑๕.๓๑๑	๔๖	๐.๓๓๓		
	Total	๑๖.๐๙๐	๔๙			
๓.การจัดกิจกรรม	Between Groups	๒.๒๓๖	๓	๐.๗๔๕	๑.๖๒๕	๐.๑๙๗
	Within Groups	๒๑.๑๐๙	๔๖	๐.๔๕๙		
	Total	๒๓.๓๔๕	๔๙			
๔.ด้านการใช้สื่อการเรียนการสอน	Between Groups	๑.๔๕๙	๓	๐.๔๘๖	๑.๑๑๕	๐.๓๕๓
	Within Groups	๒๐.๐๕๘	๔๖	๐.๔๓๖		
	Total	๒๑.๕๑๗	๔๙			

๕.ด้านการวัดผลและ ประเมินผล	Between Groups	๐.๒๔๙	๓	๐.๐๘๓	๐.๒๔๖	๐.๘๖๔
	Within Groups	๑๕.๕๕๖	๔๖	๐.๓๓๘		
	Total	๑๕.๘๐๕	๔๙			
ในภาพรวม	Between Groups	๐.๘๔๖	๓	๐.๒๘๒	๐.๘๙๕	๐.๔๕๑
	Within Groups	๑๔.๕๐๒	๔๖	๐.๓๑๕		
	Total	๑๕.๓๔๘	๔๙			

จากตาราง ๔.๑๕ พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่มีอายุแตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อกระบวนการรับรู้หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธจิตวิทยาทั้งในภาพรวมและรายด้าน ไม่แตกต่างกันแต่อย่างใด

๓.รุ่นที่เรียน

ตาราง ๔.๑๖ การเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยกระบวนการรับรู้หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธจิตวิทยาจำแนกตามรุ่นที่เรียนของกลุ่มตัวอย่าง

กระบวนการเรียนรู้ หลักสูตรพุทธจิตวิทยา		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
๑. ด้านหลักสูตร	Between Groups	๑.๗๗๘	๓	๐.๕๙๓	๑.๓๗๑	๐.๒๖๔
	Within Groups	๑๙.๘๙๒	๔๖	๐.๔๓๒		
	Total	๒๑.๖๗๐	๔๙			
๒. ด้านการจัดการเรียนการสอน	Between Groups	๐.๗๗๙	๓	๐.๒๖๐	๐.๗๘๐	๐.๕๑๑
	Within Groups	๑๕.๓๑๑	๔๖	๐.๓๓๓		
	Total	๑๖.๐๙๐	๔๙			
๓.การจัดกิจกรรม	Between Groups	๒.๒๓๖	๓	๐.๗๔๕	๑.๖๒๕	๐.๑๙๗
	Within Groups	๒๑.๑๐๙	๔๖	๐.๔๕๙		
	Total	๒๓.๓๔๕	๔๙			
๔.ด้านการใช้สื่อการเรียนการสอน	Between Groups	๑.๔๕๙	๓	๐.๔๘๖	๑.๑๑๕	๐.๓๕๓
	Within Groups	๒๐.๐๕๘	๔๖	๐.๔๓๖		
	Total	๒๑.๕๑๗	๔๙			
๕.ด้านการวัดผลและ ประเมินผล	Between Groups	๐.๒๔๙	๓	๐.๐๘๓	๐.๒๔๖	๐.๘๖๔
	Within Groups	๑๕.๕๕๖	๔๖	๐.๓๓๘		

	Total	๑๕.๘๐๕	๔๙			
ในภาพรวม	Between Groups	๐.๘๔๖	๓	๐.๒๘๒	๐.๘๙๕	๐.๔๕๑
	Within Groups	๑๔.๕๐๒	๔๖	๐.๓๑๕		
	Total	๑๕.๓๔๘	๔๙			

จากตาราง ๔.๑๔ พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่มีรุ่นที่เรียนแตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อกระบวนการรับรู้หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธจิตวิทยาทั้งในภาพรวมและรายด้านไม่แตกต่างกันแต่อย่างใด

๔.รายได้เฉลี่ยต่อเดือนของครัวเรือน

ตาราง ๔.๑๗ การเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยกระบวนการรับรู้หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธจิตวิทยาจำแนกตามรายได้เฉลี่ยต่อเดือนในครัวเรือนของกลุ่มตัวอย่าง

กระบวนการเรียนรู้ หลักสูตรพุทธจิตวิทยา		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
๑. ด้านหลักสูตร	Between Groups	๑.๗๗๘	๓	๐.๕๙๓	๑.๓๗๑	๐.๒๖๔
	Within Groups	๑๙.๘๙๒	๔๖	๐.๔๓๒		
	Total	๒๑.๖๗๐	๔๙			
๒. ด้านการจัดการเรียนการสอน	Between Groups	๐.๗๗๙	๓	๐.๒๖๐	๐.๗๘๐	๐.๕๑๑
	Within Groups	๑๕.๓๑๑	๔๖	๐.๓๓๓		
	Total	๑๖.๐๙๐	๔๙			
๓.การจัดกิจกรรม	Between Groups	๒.๒๓๖	๓	๐.๗๔๕	๑.๖๒๕	๐.๑๙๗
	Within Groups	๒๑.๑๐๙	๔๖	๐.๔๕๙		
	Total	๒๓.๓๔๕	๔๙			
๔.ด้านการใช้สื่อการเรียนการสอน	Between Groups	๑.๔๕๙	๓	๐.๔๘๖	๑.๑๑๕	๐.๓๕๓
	Within Groups	๒๐.๐๕๘	๔๖	๐.๔๓๖		
	Total	๒๑.๕๑๗	๔๙			
๕.ด้านการวัดผลและประเมินผล	Between Groups	๐.๒๔๙	๓	๐.๐๘๓	๐.๒๔๖	๐.๘๖๔
	Within Groups	๑๕.๕๕๖	๔๖	๐.๓๓๘		
	Total	๑๕.๘๐๕	๔๙			

ในภาพรวม	Between Groups	๐.๘๔๖	๓	๐.๒๘๒	๐.๘๙๕	๐.๔๕๑
	Within Groups	๑๔.๕๐๒	๔๖	๐.๓๑๕		
	Total	๑๕.๓๔๘	๔๙			

จากตาราง ๔.๑๔ พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่มีรายได้ต่อเดือนของครัวเรือนที่แตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อกระบวนการรับรู้หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธจิตวิทยาทั้งในภาพรวมและรายด้าน ไม่แตกต่างกันแต่อย่างใด

๕.อาชีพที่เคยทำ

ตาราง ๔.๑๘ การเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยกระบวนการรับรู้หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธจิตวิทยาจำแนกตามอาชีพที่เคยทำของกลุ่มตัวอย่าง

กระบวนการเรียนรู้ หลักสูตรพุทธจิตวิทยา		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
๑. ด้านหลักสูตร	Between Groups	๑.๗๗๘	๓	๐.๕๙๓	๑.๓๗๑	๐.๒๖๔
	Within Groups	๑๙.๘๙๒	๔๖	๐.๔๓๒		
	Total	๒๑.๖๗๐	๔๙			
๒. ด้านการจัดการเรียนการสอน	Between Groups	๐.๗๗๙	๓	๐.๒๖๐	๐.๗๘๐	๐.๕๑๑
	Within Groups	๑๕.๓๑๑	๔๖	๐.๓๓๓		
	Total	๑๖.๐๙๐	๔๙			
๓.การจัดกิจกรรม	Between Groups	๒.๒๓๖	๓	๐.๗๔๕	๑.๖๒๕	๐.๑๙๗
	Within Groups	๒๑.๑๐๙	๔๖	๐.๔๕๙		
	Total	๒๓.๓๔๕	๔๙			
๔.ด้านการใช้สื่อการเรียนการสอน	Between Groups	๑.๔๕๙	๓	๐.๔๘๖	๑.๑๑๕	๐.๓๕๓
	Within Groups	๒๐.๐๕๘	๔๖	๐.๔๓๖		
	Total	๒๑.๕๑๗	๔๙			
๕.ด้านการวัดผลและประเมินผล	Between Groups	๐.๒๔๙	๓	๐.๐๘๓	๐.๒๔๖	๐.๘๖๔
	Within Groups	๑๕.๕๕๖	๔๖	๐.๓๓๘		
	Total	๑๕.๘๐๕	๔๙			
ในภาพรวม	Between Groups	๐.๘๔๖	๓	๐.๒๘๒	๐.๘๙๕	๐.๔๕๑
	Within Groups	๑๔.๕๐๒	๔๖	๐.๓๑๕		

กระบวนการเรียนรู้ หลักสูตรพุทธจิตวิทยา		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
๑. ด้านหลักสูตร	Between Groups	๑.๗๗๘	๓	๐.๕๙๓	๑.๓๗๑	๐.๒๖๔
	Within Groups	๑๙.๘๙๒	๔๖	๐.๔๓๒		
	Total	๒๑.๖๗๐	๔๙			
๒. ด้านการจัดการเรียนการสอน	Between Groups	๐.๗๗๙	๓	๐.๒๖๐	๐.๗๘๐	๐.๕๑๑
	Within Groups	๑๕.๓๑๑	๔๖	๐.๓๓๓		
	Total	๑๖.๐๙๐	๔๙			
๓.การจัดกิจกรรม	Between Groups	๒.๒๓๖	๓	๐.๗๔๕	๑.๖๒๕	๐.๑๙๗
	Within Groups	๒๑.๑๐๙	๔๖	๐.๔๕๙		
	Total	๒๓.๓๔๕	๔๙			
๔.ด้านการใช้สื่อการเรียนการสอน	Between Groups	๑.๔๕๙	๓	๐.๔๘๖	๑.๑๑๕	๐.๓๕๓
	Within Groups	๒๐.๐๕๘	๔๖	๐.๔๓๖		
	Total	๒๑.๕๑๗	๔๙			
๕.ด้านการวัดผลและประเมินผล	Between Groups	๐.๒๔๙	๓	๐.๐๘๓	๐.๒๔๖	๐.๘๖๔
	Within Groups	๑๕.๕๕๖	๔๖	๐.๓๓๘		
	Total	๑๕.๘๐๕	๔๙			
ในภาพรวม	Between Groups	๐.๘๔๖	๓	๐.๒๘๒	๐.๘๙๕	๐.๔๕๑
	Within Groups	๑๔.๕๐๒	๔๖	๐.๓๑๕		
	Total	๑๕.๓๔๘	๔๙			

จากตาราง ๔.๑๔ พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่มีอาชีพที่เคยทำแตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อกระบวนการรับรู้หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธจิตวิทยาทั้งในภาพรวมและรายด้านไม่แตกต่างกันแต่อย่างใด

สมมติฐานที่ ๒ ปัจจัยทางจิตลักษณะและจิตสังคมมีความสัมพันธ์ต่อกระบวนการรับรู้หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา ของนิสิตมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อำเภอวังน้อย พระนครศรีอยุธยา

ในการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยทางจิตลักษณะและจิตสังคมที่มีความสัมพันธ์

กับกระบวนการรับรู้ของนิสิตพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อำเภอมัญจาคีรี จังหวัดขอนแก่น พระนครศรีอยุธยา ในการศึกษาครั้งนี้ใช้วิธีสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของสเปียร์แมน (Spearman Rank Correlation Coefficient) โดยมีผลการวิเคราะห์ข้อมูลปรากฏดังนี้

กระบวนการเรียนรู้ หลักสูตรพุทธจิตวิทยา		ปัจจัยทางจิตลักษณะและจิตสังคม					
		เชื่อมั่น ในตน	แรงจูง ใจใฝ่ สัมฤทธิ์ ธี	มุ่ง อนาคต	สัมพันธ์ ภาพกับ เพื่อน	สัมพันธ์ ภาพกับ ครอบครัว	สัมพันธ์ภาพ กับอาจารย์
ด้านหลักสูตร	Pearson Correlation Sig. (๒-tailed)	๐.๒๐๔ ๐.๑๕๕	๐.๔๐ ๑** ๐.๐๐ ๔	๐.๔๙๔ ** ๐.๐๐๐	๐.๓๗๒ ** ๐.๐๐๘	๐.๓๐๕ * ๐.๐๓๑	๐.๗๓๑** ๐.๐๐๐
ด้านการจัดการ เรียนการสอน	Pearson Correlation Sig. (๒-tailed)	๐.๒๙๖ *	๐.๔๖ ๙** ๐.๐๐ ๑	๐.๔๙๕ ** ๐.๐๐๐	๐.๓๙๖ ** ๐.๐๐๔	๐.๓๖๕ ** ๐.๐๐๙	๐.๗๔๓** ๐.๐๐๐
ด้านการจัด กิจกรรม	Pearson Correlation Sig. (๒-tailed)	๐.๑๗๕ ๐.๒๒๔	๐.๒๗ ๒ ๐.๐๕ ๖	๐.๓๒๕ * ๐.๐๒๑	๐.๓๒๙ * ๐.๐๒	๐.๒๓๕ ๐.๑๐๑	๐.๗๑๔** ๐.๐๐๐
ด้านการใช้สื่อ การสอน	Pearson Correlation Sig. (๒-tailed)	๐.๑๔๗ ๐.๓๐๗	๐.๒๘ ๒* ๐.๐๔ ๗	๐.๓๖๓ ** ๐.๐๑๐	๐.๓๑๘ * ๐.๐๒๔	๐.๑๙๔ ๐.๑๗๗	๐.๖๗๗** ๐.๐๐๐
ด้านการวัดผล และประเมินผล	Pearson Correlation Sig. (๒-tailed)	๐.๑๖๔ ๐.๒๕๕	๐.๓๖ ๓** ๐.๐๑ ๐	๐.๓๑๘ * ๐.๐๒๔	๐.๒๑๘ ๐.๑๒๙	๐.๑๙๑ ๐.๑๘๕	๐.๕๔๘** ๐.๐๐๐
ในภาพรวม	Pearson	๐.๒๒๐	๐.๓๙	๐.๔๔๙	๐.๓๗๐	๐.๒๙๐	๐.๗๗๔**

	Correlation		๙**	**	**	*	
	Sig. (๒-tailed)	๐.๑๒๔	๐.๐๐๔	๐.๐๐๑	๐.๐๐๘	๐.๐๔๑	๐.๐๐๐

ตารางที่ ๔.๑๙ แสดงผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยทางจิตลักษณะและจิตสังคมที่มีความสัมพันธ์กับกระบวนการรับรู้หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อำเภอวังน้อย พระนครศรีอยุธยา

หมายเหตุ: ** คือ มีนัยสำคัญทางสถิติ ๐.๐๑, * คือ มีนัยสำคัญทางสถิติ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๔.๑๙ พบว่า ปัจจัยทางจิตลักษณะและจิตสังคม มีความสัมพันธ์กับกระบวนการรับรู้หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาจิตวิทยา ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ ๐.๐๑ และ ระดับนัยสำคัญทางสถิติ ๐.๐๕ เมื่อพิจารณาจำแนกตามคูปัจจัยทางจิตลักษณะและจิตสังคม สามารถอธิบายได้ดังนี้

ด้านความเชื่อมั่นในตน พบว่า มีความสัมพันธ์กับกระบวนการรับรู้หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาจิตวิทยา ด้านการจัดการเรียนการสอน

ด้านแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ พบว่า มีความสัมพันธ์กับกระบวนการเรียนรู้หลักสูตรพุทธจิตวิทยา ด้านหลักสูตร ด้านการจัดการเรียนการสอน ด้านการใช้สื่อการสอน ด้านการวัดผลและประเมินผล และในภาพรวม

ด้านลักษณะมุ่งอนาคต พบว่า มีความสัมพันธ์กับกระบวนการรับรู้หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาจิตวิทยา ในทุกด้าน ได้แก่ ด้านหลักสูตร ด้านการจัดการเรียนการสอน ด้านการจัดกิจกรรม ด้านการใช้สื่อการสอน ด้านการวัดผลและประเมินผล และในภาพรวม

ด้านสัมพันธภาพกับเพื่อน พบว่า มีความสัมพันธ์กับกระบวนการรับรู้หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาจิตวิทยา ด้านหลักสูตร ด้านการจัดการเรียนการสอน ด้านการจัดกิจกรรม ด้านการใช้สื่อการสอน และในภาพรวม

ด้านสัมพันธภาพกับครอบครัว พบว่า มีความสัมพันธ์กับกระบวนการรับรู้หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาจิตวิทยา ด้านหลักสูตร ด้านการจัดการเรียนการสอน และในภาพรวม

ด้านสัมพันธภาพกับอาจารย์ พบว่า มีความสัมพันธ์กับกระบวนการรับรู้หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาจิตวิทยา ในทุกด้าน ได้แก่ ด้านหลักสูตร ด้านการจัดการเรียนการสอน ด้านการจัดกิจกรรม ด้านการใช้สื่อการสอน ด้านการวัดผลและประเมินผล และในภาพรวม

สรุปโดยภาพรวม พบว่า ปัจจัยทางจิตลักษณะและจิตสังคม มีความสัมพันธ์กับกระบวนการรับรู้หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาจิตวิทยา ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ ๐.๐๑ และ ระดับนัยสำคัญทางสถิติ ๐.๐๕ เมื่อพิจารณาจำแนกตามคูปัจจัยทางจิตลักษณะและจิต

สังคม สามารถอธิบายได้ดังนี้ ปัจจัยด้านความเชื่อมั่นในตน ด้านแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ ด้านลักษณะมุ่งอนาคต ด้านสัมพันธภาพกับเพื่อน ด้านสัมพันธภาพกับครอบครัว ด้านสัมพันธภาพกับอาจารย์ พบว่ามีความสัมพันธ์กับกระบวนการรับรู้หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาจิตวิทยา ในทุกด้าน ได้แก่ ด้านหลักสูตร ด้านการจัดการเรียนการสอน ด้านการจัดกิจกรรม ด้านการใช้สื่อการสอน ด้านการวัดผลและประเมินผล และในภาพรวม

๔.๑๐ ข้อเสนอแนะปัญหาและอุปสรรคและแนวทางในการแก้ไขปัญหา

ตารางที่ ๔.๒๐ ข้อเสนอแนะกระบวนการรับรู้การเรียนการสอนในแต่ละด้านการวิจัย

กระบวนการรับรู้การเรียนการสอนในแต่ละด้านการวิจัย	ปัญหาอุปสรรค	การเสนอแนะแก้ไขปัญหา	ร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง
ด้านหลักสูตรการเรียนการสอน	หลักสูตรขาดคำบรรยายเฉพาะรายวิชา ควรให้น้ำหนักทางจิตวิทยาซึ่งเป็นวิชาชีพเฉพาะด้านจากนั้นการบูรณาการกับหลักพุทธจิตวิทยาจึงต้องมีการวิเคราะห์และสังเคราะห์เนื้อหาอย่างเป็นระบบที่เอื้อต่อการค้นพบในเชิงวิทยาศาสตร์และต้องมีความชัดเจนในเนื้อหาสาระควรเพิ่มคำบรรยายให้สมบูรณ์ ดังนั้นควรบูรณาการในศาสตร์พุทธจิตวิทยาและจิตวิทยาให้นำไปสู่เชิงปฏิบัติการได้	๑.ปรับหลักสูตรให้เหมาะสมกับยุทธศาสตร์ของมหาวิทยาลัยและยุทธศาสตร์ชาติ ๒.ปรับหลักสูตรให้เป็นไปตามความต้องการของผู้เรียนที่จะพัฒนาความรู้ทั้งด้านพุทธจิตวิทยาและจิตวิทยาพร้อมทั้งสอดคล้องความต้องการในตลาดแรงงานปัจจุบัน ๓.หลักสูตรต้องมีความทันสมัยเทียบเท่าในระดับสากลและควรพัฒนาการเรียนรู้ให้ได้ในระดับนานาชาติ	๒๕ %

ด้านการจัดการเรียนการสอน	รายวิชาความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับระบบแนวคิดทางจิตวิทยาและพุทธจิตวิทยา ควรเน้นการศึกษาองค์ประกอบต่างๆ ในกระบวนการเรียนรู้ฐานรากของจิตวิทยาบูรณาการ เพราะเป็นศาสตร์ที่ลึกซึ้ง เน้นรายวิชาพื้นฐานและอาจเพิ่มการศึกษาลักษณะจิตวิทยาการทดลองและสถิติขั้นสูงอันจะพัฒนาระดับการเรียนรู้ อย่างเหมาะสมกับหลักสูตร	๑.ควรมีการประเมินการเรียนรู้ของผู้เรียนก่อนเปิดภาคศึกษา เพื่อเตรียมความพร้อมของนิสิต ๒.ควรเน้นหลักวิชาจิตวิทยา ระบบแนวคิดและหลักทางพุทธจิตวิทยาเพื่อสร้างแนวคิดใหม่สำหรับการเรียนรู้ ๓.ควรเพิ่มความรู้ทางด้านสถิติ และจิตวิทยาการทดลอง อันจะเอื้อประโยชน์การศึกษาต่อยอดด้านการวิจัยทางวิทยาศาสตร์เป็นสำคัญ	๑๕ %
ด้านการจัดกิจกรรม	หลักสูตรควรเน้นการเรียนการสอนให้ผู้เรียนเป็นหลักในการจัดกิจกรรมภาคปฏิบัติในงานจิตวิทยาภาคสนาม ฝึกจากประสบการณ์จริงให้มากยิ่งขึ้น เพราะสืบเนื่องจากความเป็นวิชาชีพทางจิตวิทยา และควรสร้างนวัตกรรมเพื่อการเรียนรู้ในบริบทพุทธจิตวิทยาเพื่อรับใช้	๑.ควรจัดให้มีภาคปฏิบัติมากกว่าภาคทฤษฎี จัดการศึกษาดูงานนอกสถานที่ เพื่อฝึกทักษะทางพุทธจิตวิทยาการให้การปรึกษา ให้เพิ่มขึ้นอีกหลากหลายทางการเรียนรู้ทั้งศาสตร์ตะวันตกและพุทธศาสตร์ ๒.ควรเสริมสร้างกิจกรรมเชิงบวก โดยให้นิสิตได้นำหลักการทางพุทธจิตวิทยาการให้การปรึกษาไปสู่การรับใช้สังคมเพิ่มมากขึ้น จากกรณีการปฏิบัติงานภาคสนามที่นิสิตได้เข้าไป	๑๕ %

	สังคมและชุมชนเพิ่มมากขึ้น	ช่วยเหลือและดูแลผู้ป่วยในโรงพยาบาลและเข้าไปเยี่ยมเยียนผู้ป่วยติดเตียงในชุมชน	
ด้านสื่อการสอนและแหล่งการเรียนรู้	หนังสือหรือตำราทางภาษาอังกฤษในห้องสมุด ยังมีจำนวนที่ไม่มากพอที่จะให้นิสิตใช้ในการศึกษาหรือค้นคว้าเพิ่มเติม แหล่งข้อมูลเกี่ยวกับจิตวิทยาในด้านงานวิจัยในประเทศและงานวิจัยต่างประเทศยังมีไม่เพียงพอต่อการพัฒนาการเรียนรู้ของนิสิต แหล่งการเรียนรู้ที่ต้องพัฒนาเร่งด่วนคือ ห้องทดลองทางจิตวิทยา ทั้งเครื่องมือทดสอบ ห้องการให้การปรึกษา และการปรึกษา การให้การปรึกษาดตามแนวพุทธจิตวิทยายังต้องพัฒนาให้เท่าทันกับการเรียนรู้ในยุคสมัย	๑.ควรมีการปรับปรุงการเรียนการสอน โดยใช้สื่อการสอนหรือเทคโนโลยีในการสอน เพื่อให้ผู้เรียนได้ฝึกทักษะการบูรณาการทางจิตวิทยาและพุทธจิตวิทยาจัดให้มีกิจกรรมเสริมหลักสูตรเพื่อให้ นิสิตได้มีประสบการณ์ในการนำความรู้ไปใช้ไปปฏิบัติได้จริง ๒.ภาควิชาและหลักสูตรควรพัฒนาแหล่งการเรียนรู้ทั้งตำราและงานวิจัยในระดับประเทศและเอกสารในต่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับวิชาชีพด้านจิตวิทยา โดยเฉพาะรวมทั้งวารสารอื่นๆ ที่เกี่ยวกับการพัฒนาจิตวิทยาปัจจุบัน ๓. ภาควิชา คณะ และมหาวิทยาลัย ควรตระหนักเรื่อง แหล่งการเรียนรู้ในการจัดหาเครื่องมือในห้องทดลองทางจิตวิทยาและห้องฝึกปฏิบัติการทางจิตวิทยา นอกจากนั้นควรสร้างเครือข่ายกับแหล่งการเรียนรู้กับสถาบันที่เปิดหลักสูตรทางจิตวิทยาร่วมด้วยอันเอื้อต่อการพัฒนาผู้เรียนไปก้าวไปสู่สังคมแห่งการเรียนรู้อย่างสมบูรณ์	๒๕ %

ด้านการวัดและการประเมิน	การวัดและประเมินผลในหลักสูตรควรเน้นการเรียนการสอนให้ผู้เรียนเป็นหลักในการจัดกิจกรรมภาคปฏิบัติในภาคสนาม ฝึกจากประสบการณ์จริงให้มากยิ่งขึ้น เพราะสืบเนื่องจากความเป็นวิชาชีพทางจิตวิทยาควรให้มีการวัดและประเมินในด้านคุณธรรมจริยธรรม มีความเหมาะสม ส่วนความรู้ควรเพิ่มโอกาสให้นิสิตนั้นได้มีการฝึกงานภาคสนาม จิตวิทยา หรือฝึกทักษะเกี่ยวกับวิชาที่ได้เรียนให้เกิดความชำนาญ	๑.ควรมีการประเมินทั้งด้านองค์ความรู้ทางพุทธจิตวิทยาและจิตวิทยาได้ทุกมิติทั้งในหลักสูตรและแนวคิดทฤษฎีทางจิตวิทยาพร้อมกันนั้นมีเครื่องมือการวัดการประเมินโดยผ่านเครื่องมือทางวิชาชีพทางจิตวิทยาเป็นสำคัญ ๒. ควรสร้างเครื่องมือที่ได้มาตรฐานสากลในการเรียนรู้ตามแนวพุทธจิตวิทยาโดยผ่านการทดลองทางการวิจัยและการปฏิบัติงานจริงที่นิสิตได้เข้าไปปฏิบัติการภาคสนาม พร้อมยืนยันข้อค้นพบในการสร้างนวัตกรรมนั้นด้วย ๓.ควรให้มีเครื่องมือการทดลองการทดสอบและการประเมินให้ได้เกณฑ์มาตรฐานของวิชาชีพทางจิตวิทยาและมีเครื่องมือวัดที่หลากหลายกับพฤติกรรมและการเปลี่ยนแปลงของมนุษย์ในยุคสมัยประเทศไทย ๔.๐	๒๐ %
สรุปกระบวนการรับรู้การเรียนการสอน	การพัฒนาของหลักสูตรถือได้ว่าการปรับปรุงและเปลี่ยนแปลงที่ได้พัฒนาทั้งหลักข้อปฏิบัติตามแนวพุทธจิตวิทยาและหลักแนวคิดและทฤษฎีทางจิตวิทยาเป็นไป	ในการพัฒนาของการเรียนรู้ในหลักสูตร จำเป็นต้องพัฒนาให้มีการยกระดับการวัดประเมินให้ได้มาตรฐานในระดับสากล จึงจำเป็นต้องให้มีการเปิดการเรียนการสอนให้มีโปรแกรมระดับนานาชาติและบูรณาการกับศาสตร์สมัยใหม่เพื่อให้สอดคล้อง	

	ตามความเหมาะสม วิชาชีพทางจิตวิทยา และสามารถพัฒนาให้มี แนวโน้มต่อการเรียนรู้ ของนิสิตได้มากยิ่งขึ้น ในบริบทประเทศไทย ในยุค ๔.๐	กับปรัชญาและวิสัยทัศน์ของ องค์กรและตามเป้าหมายของ หลักสูตร	๑๐๐ %
--	---	--	-------

สรุปโดยภาพรวม พบว่า กลุ่มตัวอย่างได้ให้ข้อเสนอแนะด้านหลักสูตร ด้านการจัดการเรียนการสอน ด้านการจัดกิจกรรม ด้านการใช้สื่อการสอน ด้านการวัดผลและประเมินผล ในการพัฒนาของหลักสูตรถือได้ว่าการปรับปรุงและเปลี่ยนแปลงที่ได้พัฒนาทั้งหลักข้อปฏิบัติตามแนวพุทธ ศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาจิตวิทยาและหลักแนวคิดและทฤษฎีทางจิตวิทยาเป็นไปตามความเหมาะสมวิชาชีพทางจิตวิทยาและสามารถพัฒนาให้มีแนวโน้มต่อการรับรู้ของนิสิตได้มากยิ่งขึ้นในบริบทประเทศไทยในยุค ๔.๐ และในการพัฒนาของการรับรู้ในหลักสูตร จำเป็นต้องพัฒนาให้มีการยกระดับการวัดประเมินให้ได้มาตรฐานในระดับสากล จึงจำเป็นต้องให้มีการเปิดการเรียนการสอนให้มีโปรแกรมระดับนานาชาติและบูรณาการกับศาสตร์สมัยใหม่เพื่อให้สอดคล้องกับปรัชญาและวิสัยทัศน์ขององค์กรและตามเป้าหมายของหลักสูตร

บทที่ ๕

สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

การศึกษาเรื่อง “ปัจจัยจิตลักษณะและปัจจัยจิตสังคมที่มีผลต่อกระบวนการรับรู้การเรียนรู้ การสอนของนิสิตพุทธศาสตรมหาบัณฑิตสาขาพุทธจิตวิทยา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อำเภอวังน้อย พระนครศรีอยุธยา” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยจิตลักษณะและปัจจัยจิตสังคมที่มีผลต่อกระบวนการรับรู้การเรียนรู้ การสอนของนิสิตพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อำเภอวังน้อย พระนครศรีอยุธยา รวบรวมข้อมูล โดยใช้แบบสอบถามกับกลุ่มตัวอย่างนิสิตชั้นปีที่ ๑-๒-๓ ที่กำลังศึกษาอยู่ในคณะ คือ คณะมนุษยศาสตร์ มหาบัณฑิตสาขาพุทธจิตวิทยา ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย รวมทั้งสิ้น ๕๐ รูป/คน วิเคราะห์ข้อมูลด้วยค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ทดสอบสมมติฐานด้วยค่าสถิติเอฟ (F-test) และค่าสหสัมพันธ์ของเพียร์สัน (Pearson correlation) สามารถสรุป อภิปรายและมีข้อเสนอแนะดังต่อไปนี้

๕.๑ สรุปผลการศึกษาวิจัย

๕.๑.๑ ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นพระภิกษุ คิดเป็นร้อยละ ๗๒.๐ มีอายุระหว่าง ๓๑-๔๐ ปี คิดเป็นร้อยละ ๕๒.๐ ส่วนใหญ่ศึกษาหลักสูตรพุทธจิตวิทยา ในรุ่นที่ ๒ คิดเป็นร้อยละ ๔๐.๐ รายได้เฉลี่ยของครอบครัว ๕,๐๐๑-๑๐,๐๐๐ บาทต่อเดือน คิดเป็นร้อยละ ๕๘.๐๐ ส่วนใหญ่ในอดีตประกอบอาชีพต่างๆ ได้แก่ นักศึกษา และอาชีพส่วนตัวต่างๆ เป็นต้น

๕.๑.๒ ความเชื่อมั่นในตน ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความเชื่อมั่นในตนในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.09$) โดยประเด็นที่กลุ่มตัวอย่างมีความเชื่อมั่นในตนมากที่สุดคือ มีความเชื่อว่าปัญหาที่เกิดขึ้นนั้นย่อมมีแนวทางแก้ไขได้ รองลงมาคือ เชื่อว่ามนุษย์ทุกคนมีส่วนดีในตนเอง เชื่อว่าประสบการณ์จากการเรียนจะช่วยให้บุคคลสามารถพัฒนาการเรียนได้อย่างเหมาะสม และการที่เรียนได้ผลสำเร็จแต่ละครั้งขึ้นอยู่กับความสามารถมากกว่าเรื่องของโชคชะตา เชื่อว่าบุคคลที่มีโอกาสก้าวหน้าในการเรียนเกิดจากความสนใจเอาใจใส่ต่อการเปลี่ยนแปลงของการเรียน เชื่อว่าการทำงานอย่างเต็มความสามารถจะทำให้การเรียนนั้นประสบความสำเร็จ เมื่อวางแผนจะทำงานใด ๆ แล้วแน่ใจว่าสามารถปฏิบัติตามแผนนั้นได้ และมีความก้าวหน้าด้านการเรียนอย่างเหมาะสม โดยความรู้ความสามารถ ยอมรับความคิดเห็นของบุคคลอื่น เมื่อใช้เหตุผลไตร่ตรองแล้ว และ ในการตัดสินใจแก้ไขปัญหาท่านได้พิจารณาและเลือกวิธีที่เหมาะสม ตามลำดับ

๕.๑.๓ แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างมีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๗๗$) โดยประเด็นที่กลุ่มตัวอย่างมีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์มากที่สุดคือ ถ้ามีโอกาสเลือกงานได้แล้ว จะเลือกงานชนิดที่ตนเองสามารถทำได้ รองลงมาคือ ประารถอย่างยั้งที่จะทำงานยากให้สำเร็จ เมื่อได้รับมอบหมายให้ทำงานใดจะทำอย่างเต็มความสามารถ มุมนะพยายามทำงานที่ยาก ทำงานอย่างหนัก เพราะต้องการให้งานสำเร็จมากกว่ากลัวความล้มเหลว รู้สึกสนุกกับบทเรียนที่ยาก ชอบทำสิ่งต่าง ๆ ที่เป็นความคิดริเริ่มของตนเอง ไม่ประารถรางวัลหรือชื่อเสียงมากไปกว่าความสำเร็จของงาน และ ฝากอนาคตของตนเองไว้กับความสำเร็จในการเรียนและการทำงานตามลำดับ

๕.๑.๔ ลักษณะมุ่งอนาคต ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างมีลักษณะมุ่งอนาคตในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๘๒$) โดยประเด็นที่กลุ่มตัวอย่างมีลักษณะมุ่งอนาคตมากที่สุดคือ ถ้าตั้งใจเรียนในวันนี้ท่านจะประสบความสำเร็จในวันหน้า รองลงมาคือ ถ้ามีสิ่งที่ไม่ได้ จะปรึกษาผู้อื่นเพื่อหาแนวทางแก้ไขให้ได้ ศึกษาค้นคว้าหาความรู้ในทุกช่องทางที่มีข้อมูลที่ต้องการ ถ้าทำงานผิดพลาดท่านจะหาความรู้เพิ่มเติมในการทำงานนั้นมากขึ้น และยอมทนลำบากเพื่อจะได้สิ่งที่ต้องการพยายามเอาชนะอุปสรรคเพื่อให้ได้เป้าหมายที่วางไว้ ตั้งใจเรียนเพื่อความสำเร็จของชีวิตในอนาคต รู้สึกสนุกกับบทเรียนที่ยาก รู้ว่าการเรียนนั้นยาก แต่ก็ไม่ท้อถอยเพื่อจะได้มีอนาคตที่ดี ตั้งความหวังในการเรียนต่อค่อนข้างสูง และ ไม่สนใจว่าจะต้องเรียนจบสาขาใดเพียงแต่ต้องการเรียนให้จบ ตามลำดับ

๕.๑.๕ สัมพันธภาพระหว่างนิสิตกับเพื่อน ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างมีสัมพันธภาพกับเพื่อนในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๖๖$) โดยประเด็นที่กลุ่มตัวอย่างมีสัมพันธภาพกับเพื่อนมากที่สุดคือ สามารถปรึกษาปัญหาการเรียนกับเพื่อนได้ รองลงมาคือ มีเพื่อนสนิท เข้ากับเพื่อนได้ดี และร่วมเพื่อนทำกิจกรรมในชั้นเรียนด้วยความสามัคคี เป็นคนมีน้ำใจและชอบช่วยเหลือเพื่อนในห้อง เพื่อนให้ความช่วยเหลือและพึ่งพาอาศัยกันในด้านการเรียน ไม่เข้าใจบทเรียนเพื่อนก็ช่วยอธิบายให้ทำงานร่วมกับเพื่อนไม่ได้ และทำรายงานส่งไม่ทันเพื่อนก็ช่วยจัดการให้ตามลำดับ

๕.๑.๖ สัมพันธภาพระหว่างนิสิตกับสมาชิกในครอบครัว ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างมีสัมพันธภาพกับสมาชิกในครอบครัวในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๙๖$) โดยประเด็นที่กลุ่มตัวอย่างมีสัมพันธภาพกับสมาชิกในครอบครัวมากที่สุดคือ สมาชิกในครอบครัวติดต่อสื่อสารอยู่เสมอ รองลงมาคือ สมาชิกในครอบครัวดูแลเอาใจใส่เป็นอย่างดี มีความสุขที่ได้ติดต่อกับสมาชิกในครอบครัว หลังจบการศึกษาปรารถนาจะช่วยเหลือสมาชิกในครอบครัว สมาชิกในครอบครัวเป็นแบบอย่างที่ดี สมาชิกในครอบครัวสามารถช่วยเหลือค่าใช้จ่ายในการศึกษา สมาชิกในครอบครัวเคารพการตัดสินใจ ทำสมาชิกในครอบครัวรับฟังความคิดเห็นอยู่เสมอ สามารถปรึกษาปัญหาส่วนตัวกับสมาชิกในครอบครัวได้ และสมาชิกในครอบครัวมีความเข้าใจความต้องการ ตามลำดับ

๕.๑.๗ สัมพันธภาพระหว่างนิสิตกับอาจารย์ ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างมีสัมพันธภาพกับอาจารย์ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๗๔$) โดยประเด็นที่กลุ่มตัวอย่างมีสัมพันธภาพกับอาจารย์มากที่สุด มี ๓ ข้อคือ อาจารย์รับฟังความคิดเห็นของนิสิต อาจารย์ให้คำปรึกษา แนะนำเมื่อไม่เข้าใจบทเรียน และอาจารย์เป็นแบบอย่างที่ดี รองลงมาคือ อาจารย์ให้ความเป็นกันเอง อาจารย์จะรับฟังเหตุผลของท่านเสมอเมื่อมีปัญหา และทำรายงานส่งตามที่อาจารย์สั่งทุกครั้ง อาจารย์ให้การศึกษานิสิตทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียน อาจารย์เข้าสอนตรงเวลา ปรึกษาปัญหาส่วนตัวกับอาจารย์ได้ และรู้สึกท้อใจในการเรียน เพราะอาจารย์สนใจแต่นิสิตที่เรียนเก่งตามลำดับ

๕.๑.๘ การรับรู้การเรียนการสอนของนิสิตหลักสูตรพุทธจิตวิทยา ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความเห็นว่าในภาพรวมเกี่ยวกับหลักสูตรพุทธจิตวิทยา อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๖๓$) โดยประเด็นที่กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นมากที่สุด ๒ ด้าน คือ ด้านหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน รองลงมาคือ ด้านการจัดกิจกรรม ด้านสื่อการใช้สื่อการสอน อาจารย์ให้การศึกษานิสิตทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียน อาจารย์เข้าสอนตรงเวลา และด้านการวัดผลและประเมินผล ตามลำดับ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า

๑) ด้านหลักสูตร กลุ่มตัวอย่างมีความเห็นว่าในภาพรวมเกี่ยวกับหลักสูตรพุทธจิตวิทยา ด้านหลักสูตร อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๗๐$) โดยประเด็นที่กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นมากที่สุด คือ หลักสูตรมุ่งเน้นให้ผู้เรียนพัฒนาความรู้ คิดเป็น ทำเป็นและแก้ปัญหาเป็น รองลงมาคือ หลักสูตรส่งเสริมให้นิสิตอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข หลักสูตรมีเนื้อหาสาระสอดคล้องกับระดับการศึกษามีความทันสมัย หลักสูตรได้จัดให้มีความยืดหยุ่นได้ตามโอกาสของการเรียน และหลักสูตรมีความเหมาะสมกับสภาพเศรษฐกิจและสังคมปัจจุบัน หลักสูตรมีเนื้อหาที่ครอบคลุมคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนิสิต หลักสูตรจัดเนื้อหาวิชาในภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติได้สอดคล้องกับการสภาพปัญหาของชุมชนและท้องถิ่น หลักสูตรมีเนื้อหาที่สอดคล้องกับวิถีชีวิต หลักสูตรในแต่ละระดับชั้นปี มุ่งให้นิสิตเกิดประสบการณ์ตามรายวิชาที่เรียน และหลักสูตรมีการปรับปรุงและพัฒนาอย่างต่อเนื่องทุกปีตามลำดับ

๒) ด้านการจัดการเรียนการสอน กลุ่มตัวอย่างมีความเห็นว่าในภาพรวมเกี่ยวกับหลักสูตรพุทธจิตวิทยา ด้านการจัดการเรียนการสอน อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๗๐$) โดยประเด็นที่กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นมากที่สุด คือ นิสิตได้รับความรู้ ทักษะ และประสบการณ์เพิ่มขึ้นจากการเรียนการสอน รองลงมาคือ การเรียนการสอนสามารถทำให้เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของนิสิต นิสิตสามารถประยุกต์ความรู้ที่ได้จากการเรียนไปปฏิบัติในชีวิตประจำวัน มีการสร้างบรรยากาศที่ดีในการเรียนการสอน และมีการเชิญวิทยากรมาให้ความรู้เพิ่มเติม เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้แสดงความคิดเห็น

เพื่อฝึกตัวเองและพัฒนาตัวเองให้มีความสามารถที่จะอยู่ได้ การบริหารจัดการของหลักสูตรเอื้อต่อการเรียนรู้ในแต่ละชั้นปีมีแผนการเรียนการสอนอย่างชัดเจน มีการจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนการสอน และมีการจัดสวัสดิการด้านเครื่องอำนวยความสะดวกด้านสารสนเทศ ตามลำดับ

๓) ด้านการจัดกิจกรรม กลุ่มตัวอย่างมีความเห็นว่าในภาพรวมเกี่ยวกับหลักสูตรพุทธจิตวิทยา ด้านการจัดกิจกรรม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.61$) โดยประเด็นที่กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นมากที่สุด คือ นิสิตได้มีโอกาสเข้าร่วมกิจกรรมของมหาวิทยาลัย รองลงมาคือ นิสิตมีโอกาสได้แลกเปลี่ยนความรู้และความคิดเห็นร่วมกับนิสิตและอาจารย์ นิสิตได้รับประสบการณ์ตรงจากการจัดกิจกรรม กิจกรรมของนิสิตเอื้อต่อการบำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคม และกิจกรรมทำให้นิสิตมีระบบการปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อมด้านการศึกษา นิสิตมีส่วนร่วมในการวางแผนการจัดกิจกรรม นิสิตมีโอกาสทำงานเป็นทีมจากการจัดกิจกรรม นิสิตนำความรู้จากกิจกรรมมาประยุกต์ในการพัฒนาตนด้านการจัดการความรู้ และนิสิตนำความรู้จากกิจกรรมไปใช้ในการเพิ่มทักษะในการเรียนรู้ และนิสิตมีโอกาสนำความรู้จากกิจกรรมมาพัฒนาด้านสภาพแวดล้อมของหน่วยวิทยบริการ ตามลำดับ

๔) ด้านการใช้สื่อการสอน กลุ่มตัวอย่างมีความเห็นว่าในภาพรวมเกี่ยวกับหลักสูตรพุทธจิตวิทยา ด้านการใช้สื่อการสอน อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.59$) โดยประเด็นที่กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นมากที่สุด คือ มีการใช้สื่อ สื่อ วัสดุทัศนและรูปภาพประกอบการเรียนการสอน รองลงมาคือ มีการพัฒนาสื่อการสอนให้มีประสิทธิภาพ มีการพัฒนาสื่อการเรียนการสอนให้นิสิตมีความรู้ ความเข้าใจง่าย อาจารย์สามารถใช้สื่อเทคโนโลยีได้อย่างเหมาะสม สื่ออุปกรณ์การเรียนการสอนเป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้ มีการพัฒนาสื่อการเรียนการสอนอย่างต่อเนื่อง และมีการใช้สื่อที่สอดคล้องกับเนื้อหาของรายวิชา อุปกรณ์การสอนมีความทันสมัยสามารถนำมาใช้สอนเพื่อให้ผู้เรียนเกิดองค์ความรู้ใหม่ สื่อการสอนมีความทันสมัยต่อความเคลื่อนไหวทางวิชาการ และนิสิตมีส่วนร่วมในการผลิตสื่อการเรียนการสอน ตามลำดับ

๕) ด้านการวัดผลและประเมินผล กลุ่มตัวอย่างมีความเห็นว่าในภาพรวมเกี่ยวกับหลักสูตรพุทธจิตวิทยา ด้านการวัดผลและประเมินผล อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.57$) โดยประเด็นที่กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นมากที่สุด คือ มีการวัดผลประเมินผลเป็นไปตามขั้นตอน รองลงมาคือ มีการวัดและประเมินผลทางข้อสอบวัดผล มีความยุติธรรมในการวัดและการประเมิน มีการวัดและประเมินผลความรู้ของนิสิตหลังการเรียนการสอน และมีการวัดและประเมินผลจากการแสดงวิสัยทัศน์ มีการทดสอบความรู้ของนิสิตก่อนเริ่มบทเรียน มีการวัดและประเมินผลจรรยาบรรณในการตรงต่อเวลาในการเข้าเรียน มีการวัดและประเมินผลความรู้ของนิสิตระหว่างภาคการศึกษา มีการวัดผลและประเมินผลโดยการสัมภาษณ์จากนิสิตเป็นรายบุคคล มีการวัดและประเมินผลด้านพฤติกรรมความรับผิดชอบของนิสิต ตามลำดับ

๕.๑.๙ ผลการทดสอบสมมติฐาน

สมมติฐานที่ ๑ ปัจจัยส่วนบุคคลมีความสัมพันธ์ต่อกระบวนการรับรู้การเรียนการสอน หลักสูตรพุทธจิตวิทยาของนิสิตมหาบัณฑิต สาขาพุทธจิตวิทยา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อำเภอมโนรมย์ พระนครศรีอยุธยา พบว่าปัจจัยส่วนบุคคลไม่มีความสัมพันธ์กับกระบวนการรับรู้หลักสูตรพุทธศาสนาของนิสิตมหาบัณฑิต สาขาพุทธจิตวิทยา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อำเภอมโนรมย์ พระนครศรีอยุธยา

สมมติฐานที่ ๒ ปัจจัยทางจิตลักษณะและจิตสังคมมีความสัมพันธ์ต่อกระบวนการเรียนรู้หลักสูตรพุทธจิตวิทยา ของนิสิตมหาบัณฑิต สาขาพุทธจิตวิทยา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อำเภอมโนรมย์ พระนครศรีอยุธยา สามารถสรุปผลการทดสอบสมมติฐานการศึกษาได้ดังตารางต่อไปนี้

สรุปโดยภาพรวม พบว่า ปัจจัยทางจิตลักษณะและจิตสังคม มีความสัมพันธ์กับกระบวนการเรียนรู้หลักสูตรพุทธจิตวิทยา ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ ๐.๐๑ และ ระดับนัยสำคัญทางสถิติ ๐.๐๕ เมื่อพิจารณาจำแนกตามปัจจัยทางจิตลักษณะและจิตสังคม สามารถอธิบายได้ดังนี้ ปัจจัยด้านความเชื่อมั่นในตน ด้านแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ ด้านลักษณะมุ่งอนาคต ด้านสัมพันธภาพกับเพื่อน ด้านสัมพันธภาพกับครอบครัว ด้านสัมพันธภาพกับอาจารย์ พบว่า มีความสัมพันธ์กับกระบวนการเรียนรู้หลักสูตรพุทธจิตวิทยา ในทุกด้าน ได้แก่ ด้านหลักสูตร ด้านการจัดการเรียนการสอน ด้านการจัดกิจกรรม ด้านการใช้สื่อการสอน ด้านการวัดผลและประเมินผล และในภาพรวม ดังปรากฏในตารางดังนี้

กระบวนการเรียนรู้ หลักสูตรพุทธจิตวิทยา	ปัจจัยทางจิตลักษณะและจิตสังคม					
	เชื่อมั่น ในตน	แรงจูงใจ ใฝ่สัมฤทธิ์	มุ่ง อนาคต	สัมพันธภาพ กับเพื่อน	สัมพันธภาพ กับครอบครัว	สัมพันธภาพ กับอาจารย์
๑.ด้านหลักสูตร	-	✓	✓	✓	✓	✓
๒.ด้านการจัดการเรียนการสอน	✓	✓	✓	✓	✓	✓
๓.ด้านการจัดกิจกรรม	-		✓	✓	-	✓
๔.ด้านการใช้สื่อการสอน	-	✓	✓	✓	-	✓
๕.ด้านการวัดผลและประเมินผล	-	✓	✓	-	-	✓
ในภาพรวม	-	✓	✓	✓	✓	✓

หมายเหตุ: ✓ คือ มีความสัมพันธ์กันที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ

สรุปโดยภาพรวม พบว่า กลุ่มตัวอย่างได้ให้ข้อเสนอแนะด้านหลักสูตร ด้านการ

จัดการเรียนการสอน ด้านการจัดกิจกรรม ด้านการใช้สื่อการสอน ด้านการวัดผลและประเมินผล ในการพัฒนาของหลักสูตรถือได้ว่าการปรับปรุงและเปลี่ยนแปลงที่ได้พัฒนาทั้งหลักข้อปฏิบัติตามแนวพุทธจิตวิทยาและหลักแนวคิดและทฤษฎีทางจิตวิทยาเป็นไปตามความเหมาะสมวิชาชีพทางจิตวิทยา และสามารถพัฒนาให้มีแนวโน้มต่อการเรียนรู้ของนิสิตได้มากยิ่งขึ้นในบริบทประเทศไทยในยุค ๔.๐ และในการพัฒนาของการเรียนรู้ในหลักสูตร จำเป็นต้องพัฒนาให้มีการยกระดับการวัดประเมินให้ได้มาตรฐานในระดับสากล จึงจำเป็นต้องให้มีการเปิดการเรียนการสอนให้มีโปรแกรมระดับนานาชาติ และบูรณาการกับศาสตร์สมัยใหม่เพื่อให้สอดคล้องกับปรัชญาและวิสัยทัศน์ขององค์กรและตามเป้าหมายของหลักสูตร

๕.๒ อภิปรายผลการวิจัย

ในการอภิปรายผลการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ผู้วิจัยจะเน้นอภิปรายผลการศึกษาในส่วนที่เกี่ยวข้องกับวัตถุประสงค์หลักในการศึกษา โดยมีรายละเอียดการอภิปรายผลดังนี้

๕.๒.๑ ผลการรับรู้การเรียนการสอนของนิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธจิตวิทยากลุ่มตัวอย่างมีความเห็นเกี่ยวกับหลักสูตรพุทธจิตวิทยาในภาพรวม อยู่ในระดับมาก โดยเฉพาะประเด็นด้านหลักสูตรและด้านการจัดการเรียนการสอน รองลงมาคือ ด้านการจัดกิจกรรม ด้านสื่อการใช้สื่อการสอน และด้านการวัดผลและประเมินผล ตามลำดับ ทั้งนี้ อาจเนื่องมาจากหลักสูตรพุทธจิตวิทยา เป็นหลักสูตรที่มีแนวทางหรือเกณฑ์มาตรฐานทางการศึกษาที่มุ่งเน้นจัดความรู้และประสบการณ์แก่ผู้เรียนให้ได้รับการศึกษาที่มุ่งสู่จุดหมายเดียวกัน ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์^๑ นั่นคือ ทำให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาความรู้ ทำให้คิด เป็นทำ แก้ปัญหาเป็น ส่วนด้านการจัดการเรียนการสอนที่กลุ่มตัวอย่างมีความเห็นสูงกว่าประเด็นอื่นๆ อีกด้านหนึ่งนั้น เนื่องจากกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ได้รับความรู้ ทักษะ และประสบการณ์เพิ่มขึ้นจากการเรียนการสอน ผู้สอนอาจมีการเรียนการสอนให้แก่กลุ่มตัวอย่างอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ กิติมา ปรีดีติลล^๒ ที่ได้กล่าวว่า การจัดการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพ ควรจัดความรู้และคุณสมบัติอื่นที่ต้องการให้แก่ผู้เรียนได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เรียนทั้งภาคทฤษฎีและปฏิบัติ เนื้อหาที่สอนยึดหยุ่นตามเหตุการณ์ และท้องถิ่นและความสนใจของผู้เรียน ตลอดจนมีการอำนวยความสะดวกเพื่อการจัดการเรียนการสอนอย่างมีประสิทธิภาพ เป็นต้น นอกจากนี้ เมื่ออภิปรายโดยจำแนกเป็น

^๑ ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์, การพัฒนาหลักสูตร : หลักการและแนวปฏิบัติ, (กรุงเทพฯ : อลิ้นไพล, ๒๕๓๙), หน้า ๑๐-๑๓.

^๒ กิติมา ปรีดีติลล, การบริหารและการนิเทศการศึกษาเบื้องต้น, (กรุงเทพฯ : ธนการพิมพ์, ๒๕๒๙. วารสารวิชาการ ๕, ๑๐ ตุลาคม ๒๕๔๕), หน้า ๔-๑๓.

รายได้ สามารถอภิปรายผลการศึกษาดังต่อไปนี้

๑.ด้านหลักสูตร กลุ่มตัวอย่างมีความเห็นว่าในภาพรวมเกี่ยวกับหลักสูตรพุทธจิตวิทยา ด้านหลักสูตร อยู่ในระดับมาก โดยประเด็นที่กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นมากที่สุด คือ หลักสูตรมุ่งเน้นให้ผู้เรียนพัฒนาความรู้ คิดเป็น ทำเป็นและแก้ปัญหาเป็น ส่วนประเด็นที่มีความคิดเห็นในระดับต่ำสุดเมื่อเทียบกับประเด็นอื่นๆ คือ หลักสูตรมีการปรับปรุงและพัฒนาอย่างต่อเนื่องทุกปี ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากผู้จัดหลักสูตรพุทธจิตวิทยานำมาจากการจัดหลักสูตรตามหลักมาตรฐาน ที่มีเป้าหมายให้ผู้เรียนสามารถนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ได้จริงในทางปฏิบัติ สามารถนำความรู้ไปพัฒนาตนเองจนสามารถคิดเป็น ทำเป็นและแก้ไขปัญหาต่างๆ ในชีวิตประจำวันได้ สอดคล้องกับแนวคิดของ ชุศรี สุวรรณโชติ^๓ ที่ได้กล่าวว่า หลักสูตร เป็นการประมวลประสบการณ์ทุกชนิดที่ครูจัดขึ้นอย่างสร้างสรรค์ให้กับผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนได้พัฒนาตนเอง ให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุขและเจริญงอกงาม ส่วนการที่กลุ่มตัวอย่างมีความเห็นเกี่ยวกับประเด็นที่หลักสูตรมีการปรับปรุงและพัฒนาอย่างต่อเนื่องทุกปี ในระดับต่ำสุดเมื่อเทียบกับประเด็นอื่นๆ เนื่องจาก กลุ่มตัวอย่างเป็นผู้เรียนที่ส่วนใหญ่อาจไม่สามารถรับรู้ได้ว่าหลักสูตรที่ตนเองได้รับการเรียนรู้อยู่ที่มีการปรับปรุงหรือพัฒนาอย่างต่อเนื่องทุกปีหรือไม่ และมีการปรับปรุงในด้านใดบ้าง จึงทำให้มีความเห็นด้วยกับประเด็นดังกล่าวในระดับที่ต่ำกว่าประเด็นอื่นๆ

๒.ด้านการจัดการเรียนการสอน กลุ่มตัวอย่างมีความเห็นว่าในภาพรวมเกี่ยวกับหลักสูตรพุทธจิตวิทยา ด้านการจัดการเรียนการสอน อยู่ในระดับมาก โดยประเด็นที่กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นมากที่สุด คือ นิสิตได้รับความรู้ ทักษะ และประสบการณ์เพิ่มขึ้นจากการเรียนการสอน ทั้งนี้เนื่องจากผู้สอนอาจมีวิธีการจัดการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพ เพื่อมุ่งหมายให้ผู้เรียนได้เพิ่มพูนทักษะและประสบการณ์จากการเรียนรู้มากขึ้น ซึ่งอาจมีความสอดคล้องกับกระบวนการจัดการเรียนรู้ที่ระบุไว้ในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๔๕ ว่า โรงเรียนควรจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มุ่งเน้น การฝึกทักษะ กระบวนการคิด การจัดการการเผชิญสถานการณ์ และการประยุกต์ความรู้มาใช้ป้องกันและแก้ไขปัญหา จัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ฝึกการปฏิบัติให้ทำได้ คิดเป็น ทำเป็น กรรมาธิการ^๔ อย่างไรก็ตาม สื่อการเรียนการสอนเป็นปัจจัยหนึ่งที่สนับสนุนความสำเร็จในการจัดการเรียนการสอน ผลการศึกษาพบว่า ประเด็นที่มีความคิดเห็นในระดับต่ำสุดเมื่อเทียบกับประเด็นอื่นๆ คือ มีการจัดสวัสดิการด้านเครื่องอำนวยความสะดวกด้านสารสนเทศ ทั้งนี้ อาจเนื่องมาจากข้อจำกัดทางด้านงบประมาณในการจัดหาเครื่องมือหรืออุปกรณ์ใน

^๓ ชุศรี สุวรรณโชติ, หลักสูตรและการพัฒนาหลักสูตร, (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์อักษรไทย, ๒๕๔๔), หน้า ๑๕.

^๔ กรรมาธิการ, การประเมินผลการเรียนตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน, พุทธศักราช ๒๕๔๔, (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, ๒๕๔๕), หน้า ๑๔๐.

การเข้าถึงสารสนเทศต่างๆ เช่น เครื่องคอมพิวเตอร์ เป็นต้น จึงทำให้กลุ่มตัวอย่างมีความเห็นในประเด็นนี้ค่อนข้างต่ำกว่าประเด็นอื่นๆ

๓.ด้านการจัดกิจกรรม กลุ่มตัวอย่างมีความเห็นว่าในภาพรวมเกี่ยวกับหลักสูตรพุทธจิตวิทยา ด้านการจัดกิจกรรม อยู่ในระดับมาก โดยประเด็นที่กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นมากที่สุด คือ นิสิตได้มีโอกาสเข้าร่วมกิจกรรมของมหาวิทยาลัย ทั้งนี้เนื่องจากกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นนิสิตของสถาบันถือเป็นส่วนหนึ่งของสถาบัน เมื่อมีการจัดกิจกรรมต่างๆ ขึ้น จึงมีโอกาสได้เข้าร่วมกิจกรรมเหล่านั้นค่อนข้างมาก ซึ่งกิจกรรมที่ผู้เรียนมีโอกาสได้เข้าร่วมนั้น เป็นการสนองความต้องการทางด้านจิตวิทยาของนักเรียน ซึ่งต้องการยอมรับ การชมเชย การฝึกทักษะ ความช่วยเหลือ ทางด้านวิชาการ การอยู่ในสภาพแวดล้อมซึ่งอบอุ่นเป็นมิตรและเข้าใจกัน เป็นการดึงความสนใจ ความสามารถพิเศษ และความกระตือรือร้นของนักเรียนให้แสดงออกมาได้ ช่วยให้นักเรียนรู้จักใช้เวลาว่างให้มีคุณค่าและเกิดประโยชน์ต่อส่วนรวมและตนเอง เป็นการสร้างมนุษยสัมพันธ์อันดีระหว่างนักเรียนและนักเรียนกับครูอาจารย์ รวมทั้ง ช่วยพัฒนาความเป็นผู้นำของเด็กได้ดีกว่าการเรียนในชั้นเรียน^๕ อย่างไรก็ตามพบว่าประเด็นที่มีความคิดเห็นในระดับต่ำสุดเมื่อเทียบกับประเด็นอื่นๆ คือ การมีโอกาสนำความรู้จากกิจกรรมมาพัฒนาด้านสภาพแวดล้อมของหน่วยวิทยบริการ ทั้งนี้ อาจเนื่องมาจากกลุ่มตัวอย่างทั้งหมดที่เคยเข้าร่วมกิจกรรมของมหาวิทยาลัย ส่วนใหญ่อาจไม่มีโอกาสได้นำความรู้ที่ได้รับมาพัฒนาสภาพแวดล้อมของหน่วยวิทยบริการ ทั้งนี้เนื่องจากกลุ่มตัวอย่างอาจเห็นว่าการพัฒนาสภาพแวดล้อมของหน่วยวิทยบริการเป็นงานที่มีอยู่ที่ทำหน้าที่รับผิดชอบโดยตรงอยู่แล้ว

๔.ด้านการใช้สื่อการสอน กลุ่มตัวอย่างมีความเห็นว่าในภาพรวมเกี่ยวกับหลักสูตรพุทธจิตวิทยา ด้านการใช้สื่อการสอน อยู่ในระดับมาก โดยประเด็นที่กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นมากที่สุด คือ มีการใช้สื่อ โสต ทัศน และรูปภาพประกอบการเรียนการสอน ทั้งนี้เนื่องจากผู้สอนได้มีการใช้สื่อต่างๆ เพื่อประกอบการเรียนการสอนอยู่เสมอ ทั้งนี้ กิดานันท์ มลิทอง^๖ ได้กล่าวไว้ว่า สื่อการเรียนการสอนต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นเทปบันทึกเสียง สไลด์ วิทยู โทรทัศน์ วิทยุทัศน์ แผนภูมิหรือภาพนิ่ง สิ่งเหล่านี้เป็นวัสดุอุปกรณ์ทางกายภาพ ที่ทำให้ผู้เรียนสามารถเกิดการเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์หรือจุดมุ่งหมายที่ผู้สอนวางไว้ได้เป็นอย่างดี โดยสื่อการเรียนการสอนจะมีคุณค่าก็ต่อเมื่อผู้สอนได้นำไปใช้อย่างเหมาะสม และถูกวิธี ส่วนประเด็นที่มีความคิดเห็นในระดับต่ำสุดเมื่อเทียบกับประเด็นอื่นๆ คือ นิสิตมีส่วนร่วมในการผลิตสื่อการเรียนการสอน ทั้งนี้ อาจเนื่องมาจากสื่อการเรียนการสอนส่วนใหญ่เป็นวัสดุที่ผลิตมาสำเร็จรูปอยู่แล้วและมีจำหน่ายทั่วไป เช่น แผ่นวีซีดี วิทยุทัศน์ต่างๆ เป็นต้น

^๕ ประดับ นิลพังงา, **ความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณธรรมสำหรับครูของนักศึกษาวิทยาลัยครูในประเทศไทย ๒๕๒๖**, (กรุงเทพฯ: วิทยาลัยครูสวนสุนันทา, ๒๕๒๔)

^๖ กิดานันท์ มลิทอง, **เทคโนโลยีการศึกษาร่วมสมัย**, (กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๑), หน้า ๕๐.

อย่างไรก็ตามอาจมีสื่อที่สามารถผลิตขึ้นเองได้บ้างเช่น รูปภาพ คลิปวิดีโอต่างๆ เป็นต้น

๕.ด้านการวัดผลและประเมินผล กลุ่มตัวอย่างมีความเห็นว่าในภาพรวมเกี่ยวกับหลักสูตรพุทธจิตวิทยา ด้านการวัดผลและประเมินผล อยู่ในระดับมาก โดยประเด็นที่กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นมากที่สุด คือ มีการวัดผลประเมินผลเป็นไปตามขั้นตอน ทั้งนี้ อาจเนื่องจากผู้สอนมีการวัดผลตามขั้นตอนที่กำหนด มีการสร้างเครื่องมือและเกณฑ์ในการวัดอย่างเหมาะสมเพื่อดัดสินใจคุณค่าหรือประเมินประสิทธิภาพหลักสูตร บุญธรรม กิจปรีดาบริสุทธ์^๗ อย่างไรก็ตาม ผู้สอนอาจไม่ได้มีการประเมินในส่วนของพฤติกรรมของผู้เรียน จึงทำให้ประเด็นการวัดและประเมินผลด้านพฤติกรรม ความรับผิดชอบของนิสิตเป็นประเด็นที่กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นในระดับต่ำสุดเมื่อเทียบกับประเด็นอื่นๆ และสอดคล้องกับงานวิจัยของกาญจนา เกียรติประวัติ^๘ ได้ให้ความหมายของการวัดผล คือ การกำหนดหน่วยให้แก่ปริมาณที่มีอยู่ โดยใช้เครื่องมือวัดทางการศึกษาที่ใช้กันอยู่อาจเป็นการสังเกตของครู ตารางตรวจสอบพฤติกรรมหรือข้อสอบ และได้ให้ความหมายของการประเมินผล คือ การนำผลที่วัดได้มาหาคุณค่า การประเมินผลควรจะต้องรวมถึงการวิเคราะห์จุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้ วิธีการที่ได้ใช้ไปเพื่อบรรลุจุดมุ่งหมาย ตลอดจนพิจารณาถึงปริมาณของคุณสมบัติที่วัดได้

๕.๒.๒ ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อกระบวนการเรียนรู้ของนิสิตมหบัณฑิต สาขาพุทธจิตวิทยา

สมมติฐานที่ ๑ ปัจจัยส่วนบุคคลมีความสัมพันธ์ต่อกระบวนการเรียนรู้หลักสูตรพุทธจิตวิทยาของนิสิตมหบัณฑิต สาขาพุทธจิตวิทยา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อำเภอวังน้อย พระนครศรีอยุธยา จากการศึกษา พบว่าปัจจัยส่วนบุคคลไม่มีความสัมพันธ์กับกระบวนการเรียนรู้หลักสูตรพุทธจิตวิทยาของนิสิตมหบัณฑิต สาขาพุทธจิตวิทยา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อำเภอวังน้อย พระนครศรีอยุธยาทั้งนี้อาจเนื่องมาจากกลุ่มตัวอย่างทุกราย ไม่ว่าจะเป็นสภาพเช่นใด อายุเท่าใด เรียนรุ่นที่เท่าใด มีรายได้เท่าไรหรือเคยประกอบอาชีพใดมาก่อน ทุกรายต่างก็ได้รับสอนผ่านกระบวนการเรียนรู้หลักสูตรพุทธจิตวิทยาของนิสิตมหบัณฑิตในรูปแบบที่ไม่แตกต่างกัน ทั้งทางด้านหลักสูตร การจัดการเรียนการสอน การจัดกิจกรรม การใช้สื่อหรือการวัดและประเมินผลในหลักสูตรดังกล่าวไม่แตกต่างกัน และสอดคล้องกับงานวิจัยของชฎาวลัย รุณเลิศ^๙ ได้ศึกษาการประเมินผลหลักสูตรวิชาการศึกษาทั่วไป ของวิทยาลัยเทคโนโลยีทางการแพทย์ และ

^๗ บุญธรรม กิจปรีดาบริสุทธ์, การวัดและประเมินผลการเรียนการสอน, (พิมพ์ครั้งที่ ๒), (กรุงเทพฯ: บีแอนด์ บีลัทธิขิง, ๒๕๓๕), หน้า ๖๕.

^๘ กาญจนา เกียรติประวัติ, (ม.ป.ป.) , วิธีสอนทั่วไปและทักษะการสอน, (ม.ป.ท., ๒๕๔๕), หน้า ๓๕.

^๙ ชฎาวลัย รุณเลิศ, การประเมินผลหลักสูตรวิชาการศึกษาทั่วไป, ของวิทยาลัยเทคโนโลยีทางการแพทย์และสาธารณสุขกาญจนาภิเษก, (นนทบุรี: วิทยาลัยเทคโนโลยีทางการแพทย์และสาธารณสุขกาญจนาภิเษก, ๒๕๕๒), บทคัดย่อ

สาธารณสุข กาญจนานิเทศ วัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความคิดเห็นของผู้สอน ผู้เรียน ผู้สำเร็จการศึกษา ผู้บังคับบัญชาเกี่ยวกับความเหมาะสมของหลักสูตร และเพื่อเป็นแนวทางในการปรับปรุง และพัฒนา วิชาการศึกษาทั่วไปของวิทยาลัยเทคโนโลยีทางการแพทย์และสาธารณสุข ผลการวิจัยพบว่า ด้าน บริบท ความเหมาะสมของหลักสูตรกับบริบทจัดการศึกษาอยู่ในระดับดี ด้านปัจจัยนำเข้า ประกอบด้วยความเหมาะสมของหลักสูตรในด้านอาจารย์ผู้สอนอยู่ในระดับมาก ความเหมาะสมของ หลักสูตรในด้านผู้เรียนอยู่ในระดับมาก

ความเหมาะสมของสื่อการศึกษาอยู่ในระดับปานกลาง ด้านกระบวนการ ประกอบด้วย ความเหมาะสมของหลักสูตรในด้านการจัดการเรียนการสอนอยู่ในระดับมาก ความเหมาะสมของ หลักสูตรในด้านเนื้อหาและด้านการวัดและประเมินผล การให้คำปรึกษาพบว่ามีอยู่ในระดับมาก และ ด้านผลผลิต ความเหมาะสมของหลักสูตรอยู่ในระดับมากสมชาย ธัญญกุล และวารินทร์ แก้วอุไร^{๑๐} ได้ทำการวิจัยเรื่อง การประเมินหลักสูตรการศึกษาระดับบัณฑิต คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร ผลการวิจัยพบว่า ด้านบริบท พบว่า นโยบายที่ทางมหาวิทยาลัยนเรศวรกำหนดไว้ส่วนใหญ่มีความ สอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาล และนิสิตที่กำลังเริ่มเข้าศึกษา มีความต้องการที่จะเข้าศึกษาใน หลักสูตรการศึกษาระดับบัณฑิตอยู่ในระดับมาก ด้านปัจจัยเบื้องต้น พบว่า นิสิต บัณฑิต และอาจารย์หรือ วิทยากรที่สอนมีความคิดเห็นเกี่ยวกับความเหมาะสมของปัจจัยเบื้องต้นของหลักสูตร

โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก กล่าวคือ หลักสูตรมีจุดมุ่งหมาย โครงสร้างและรูปแบบการ จัดเนื้อหาวิชาที่เหมาะสม มีความพร้อมและความเหมาะสมในส่วนของผู้สอน นิสิต สิ่งแวดล้อมที่ เอื้อต่อการเรียนรู้ สิ่งอำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ และบรรยากาศทางวิชาการ ด้านกระบวนการ พบว่า นิสิต และอาจารย์หรือวิทยากรที่สอน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับความพร้อมและความเหมาะสม ของกระบวนการหลักสูตร โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ส่วนบัณฑิตมีความคิดเห็น โดยภาพรวมอยู่ใน ระดับปานกลาง ด้านผลผลิต พบว่า นิสิต บัณฑิต อาจารย์หรือวิทยากร และผู้บังคับบัญชาชั้นต้น มี ความคิดเห็นเกี่ยวกับผลผลิตของหลักสูตรโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และด้านผลกระทบของ หลักสูตร พบว่า นิสิต บัณฑิต และผู้บังคับบัญชาชั้นต้น มีความคิดเห็นเกี่ยวกับผลกระทบของหลักสูตร การศึกษาระดับบัณฑิต คณะศึกษาศาสตร์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก

และสอดคล้องกับงานวิจัยของศศิธร ชิดนาค และคณะ^{๑๑} ได้ทำการวิจัยเรื่อง การ หลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิต วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีนุตรดิตถ์ โดยใช้รูปแบบซีป (CIPP

^{๑๐} สมชาย ธัญญกุล และวารินทร์ แก้วอุไร, “การประเมินหลักสูตรการศึกษาระดับบัณฑิตคณะ ศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัยนเรศวร”, รายงานการวิจัย, (พิษณุโลก : มหาวิทยาลัยนเรศวร, ๒๕๔๘), บทคัดย่อ.

^{๑๑} ศศิธร ชิดนาค และคณะ, “การประเมินหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิตวิทยาลัยพยาบาลบรมราช ชนนีนุตรดิตถ์”, รายงานการวิจัย, (อุตรดิตถ์ : มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์, ๒๕๔๘), บทคัดย่อ.

Model) ผลการวิจัยพบว่า ด้านปัจจัยแวดล้อมหรือบริบทของหลักสูตร คือ วัตถุประสงค์ของหลักสูตร โดยรวม มีความสอดคล้องกับความต้องการของชุมชน และพระราชบัญญัติการศึกษา อยู่ในระดับมากที่สุด และสามารถบรรลุวัตถุประสงค์ของหลักสูตร อยู่ในระดับมาก ด้านปัจจัยเกื้อหนุนในการจัดเรียน การสอนต่างๆ เช่น ห้องเรียน ห้องสมุด ห้องปฏิบัติการ โดยภาพรวมมีปริมาณพอเพียง คุณภาพ และ ความสะดวกในการใช้บริการ อยู่ในระดับดี ยกเว้น โรงอาหาร ห้องปฏิบัติการคอมพิวเตอร์ คอมพิวเตอร์คอมพิวเตอร์ช่วยสอน และอินเทอร์เน็ตที่มีปริมาณไม่พอเพียง

โดยคุณภาพและความสะดวกในการใช้บริการนั้น อยู่ในระดับพอใช้ถึงควรปรับปรุง ด้าน กระบวนการดำเนินการ โดยรวม มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด และด้านผลผลิต ได้แก่ คุณลักษณะบัณฑิตที่พึงประสงค์ โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด พบว่าสมรรถนะด้านวิชาชีพ และทักษะ ชีวิต อยู่ในระดับมากที่สุด ขณะที่สมรรถนะสากล อยู่ในระดับมาก ส่วนสมรรถนะรายชั้นปีของ นักศึกษาพยาบาลศาสตร์ ชั้นปีที่ ๔ โดยรวมอยู่ในระดับมาก ดังนั้น จึงทำให้มีความคิดเห็นเกี่ยวกับ กระบวนการเรียนรู้หลักสูตรพุทธจิตวิทยาของนิสิตมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา ของ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

สมมติฐานที่ ๒ ปัจจัยทางจิตลักษณะและจิตสังคมมีความสัมพันธ์ต่อกระบวนการเรียนรู้ หลักสูตรพุทธจิตวิทยา ของนิสิตมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช วิทยาลัย อำเภอน้อย พระนครศรีอยุธยา ผลการทดสอบสมมติฐานพบว่า

๑.ความเชื่อมั่นในตน พบว่า มีความสัมพันธ์กับกระบวนการเรียนรู้หลักสูตรพุทธ จิตวิทยา ด้านการจัดการเรียนการสอน ทั้งนี้ อาจเนื่องมาจากกลุ่มตัวอย่างที่มีความมั่นใจในตนเองสูง มักจะเชื่อว่าตนเองสามารถปฏิบัติงานได้อย่างประสบความสำเร็จ เมื่อได้เข้ามาศึกษาเรียนรู้แล้ว ก็ มั่นใจว่าจะสามารถนำความรู้ไปใช้ในการพัฒนาตนและนำไปใช้ประโยชน์ในการแก้ไขปัญหาต่างๆ ใน ชีวิตประจำวันได้ สอดคล้องกับที่ สนธยา อ่อนน้อม^{๑๒} ได้กล่าวไว้ว่า ผู้ที่มีความเชื่อมั่นในตนสูงมักจะเป็นผู้ที่ตระหนักถึงความสามารถของตน ที่จะกระทำกิจกรรมต่างๆ ให้สำเร็จลุล่วงได้ มีศรัทธาใน คุณค่าและความสำคัญของตนเอง และมีความพยายามจนประสบความสำเร็จตามจุดมุ่งหมายที่กำหนด กลุ่มตัวอย่างเหล่านี้มีทัศนคติที่ดีต่อการจัดการเรียนการสอนในหลักสูตรพุทธจิตวิทยา โดยเชื่อว่าจะ ทำให้ได้รับความรู้ ทักษะ และประสบการณ์เพิ่มขึ้นจากการเรียนการสอนและสามารถประยุกต์ความรู้ ที่ได้จากการเรียนไปปฏิบัติในชีวิตประจำวันได้ และสอดคล้องกับงานวิจัยของแบรนด์ (Branden) กล่าวว่า ลักษณะของการมีความเชื่อมั่นในตนเองเป็นลักษณะของความมั่นใจในความสามารถที่จะคิด

^{๑๒} สนธยา อ่อนน้อม, “ผลของการเสริมแรงในกิจกรรมการเล่าเรื่องที่มีต่อความเชื่อมั่นในตนเองของ เด็กปฐมวัย”, ปริญญานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๓๘), หน้า ๓๖.

และสามารถเผชิญหน้ากับสิ่งท้าทายในชีวิต มั่นใจกับสิทธิที่จะมีความสุข มีความรู้สึกว่าคุณใช้ชีวิตอย่างมีคุณค่าตามที่เห็นสมควร รวมทั้งสามารถแสดงออกถึงความต้องการของตนเอง และมีความรู้สึกกับผลของความเพียรพยายามของตนเอง^{๑๓}

๒. แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ พบว่า มีความสัมพันธ์กับกระบวนการเรียนรู้หลักสูตรพุทธจิตวิทยา ด้านหลักสูตร ด้านการจัดการเรียนการสอน ด้านการใช้สื่อการสอน ด้านการวัดผลและประเมินผล และในภาพรวม แต่ไม่มีความสัมพันธ์กับด้านการจัดกิจกรรม ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า กลุ่มตัวอย่างมีความต้องการ ความปรารถนาหรือแนวโน้มที่จะทำสิ่งใดๆที่จะให้เกิดความสำเร็จ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของเมอเรย์ (Murray) กล่าวว่าความต้องการใฝ่สัมฤทธิ์ (Achievement need) เป็นความต้องการทางจิตของมนุษย์ที่ต้องการเอาชนะอุปสรรคฝ่าฟันกระทำสิ่งที่ยากๆ ให้สำเร็จ เขาอธิบายไว้ว่าเป็นความปรารถนาหรือแนวโน้มที่จะกระทำสิ่งใดๆ ให้สำเร็จโดยเร็วที่สุดเท่าที่จะทำได้^{๑๔} และสอดคล้องกับงานของ เฮอร์แมน (Hermans)^{๑๕} ได้อธิบายไว้ว่า ผู้ที่มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์สูง เป็นผู้ที่ต้องการได้รับผลสำเร็จจากการกระทำในสิ่งที่ยาก ต้องการเอาชนะอุปสรรคและบรรลุถึงมาตรฐานอันดีเลิศ ต้องการเป็นคนเก่ง มีความสามารถในการแข่งขันและเอาชนะคนอื่น ๆ ต้องการเพิ่มการยอมรับตนเอง โดยการบรรลุความสำเร็จในกิจกรรมที่เป็นอัจฉริยะ ดังนั้น คนกลุ่มนี้จึงมีความตั้งใจที่จะศึกษาเล่าเรียนให้มีผลการเรียนที่ดีที่สุด จึงทำให้มีทัศนคติที่ดี มีความเห็นด้วยกับด้านหลักสูตร ด้านการจัดการเรียนการสอน ด้านการใช้สื่อการสอน ด้านการวัดผลและประเมินผล และในภาพรวม อย่างไรก็ตาม กลุ่มตัวอย่างที่มุ่งหวังผลสัมฤทธิ์ในระดับสูงนี้ อาจไม่ให้ความสำคัญกับการเข้าร่วมในกิจกรรมต่างๆ ของหลักสูตรมากนัก

๓. ลักษณะมุ่งอนาคต พบว่า มีความสัมพันธ์กับกระบวนการเรียนรู้หลักสูตรพุทธจิตวิทยา ในทุกด้าน ได้แก่ ด้านหลักสูตร ด้านการจัดการเรียนการสอน ด้านการจัดกิจกรรม ด้านการใช้สื่อการสอน ด้านการวัดผลและประเมินผล และในภาพรวม ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า เนื่องจากกลุ่มตัวอย่างที่มีลักษณะมุ่งอนาคตมักเป็นกลุ่มที่คาดการณ์ไกล เล็งเห็นความสำคัญของสิ่งที่จะเกิดขึ้นในอนาคตซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของจรรยา สุวรรณทัต กล่าวถึงลักษณะมุ่งอนาคตว่า เป็นลักษณะของการมองสู่อนาคตข้างหน้า ซึ่งเป็นการมองที่ลึกซึ้งกว้างไกลที่จะมีผลไม่เพียงแต่ผู้มองเท่านั้น หากครอบคลุมไปถึงบุคคลอื่น และสังคมมนุษยชาติที่บุคคลนั้นมีส่วนเกี่ยวข้องด้วย โดยลักษณะมุ่งอนาคต

^{๑๓} Branden, quoted in Walz, 1992, p. 16, อ้างใน จิตภา พงษ์ชูป, “การพัฒนาความเชื่อมั่นในตนเอง สำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ ๓ โครงการโรงเรียนสองภาษาโดยใช้กิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์”, วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๔๙), หน้า ๓๗.

^{๑๔} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๘.

^{๑๕} เฮอร์แมน (Hermans, 1970), อ้างใน วัชร คำเพ็ง, “การศึกษาแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ของนักมวยไทยอาชีพ”, วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๗), หน้า ๘-๙.

มีความสัมพันธ์กับเขาวนปัญญาและจริยธรรมของบุคคล^{๑๖} และสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหาไชยา กาละปักษ์^{๑๗} จึงทำให้บุคคลเหล่านี้มีความตั้งใจศึกษาเล่าเรียน มีความพร้อมในการ เปิดรับการเรียนรู้ใหม่ๆ จึงทำให้มีทัศนคติหรือความคิดเห็นที่ดีต่อกระบวนการเรียนรู้หลักสูตรพุทธ จิตวิทยา ในทุกด้าน ได้แก่ ด้านหลักสูตร ด้านการจัดการเรียนการสอน ด้านการจัดกิจกรรม ด้านการ ใช้สื่อการสอน ด้านการวัดผลและประเมินผล และในภาพรวม

๔.สัมพันธ์ภาพกับเพื่อน พบว่า มีความสัมพันธ์กับกระบวนการเรียนรู้หลักสูตรพุทธ จิตวิทยา ด้านหลักสูตร ด้านการจัดการเรียนการสอน ด้านการจัดกิจกรรม ด้านการใช้สื่อการสอน และในภาพรวม แต่ไม่มีความสัมพันธ์กับด้านการวัดและประเมินผล กล่าวคือ กลุ่มตัวอย่างที่ สัมพันธ์ภาพกับเพื่อนที่เพิ่มสูงขึ้น ไม่ส่งผลให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับการวัดประเมินผลสูงขึ้นตาม ในขณะที่มีความเห็นในด้านหลักสูตร ด้านการจัดการเรียนการสอน ด้านการจัดกิจกรรม ด้านการใช้ สื่อการสอน และในภาพรวมสูงขึ้น ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าเนื่องมาจากผู้ที่มีความสัมพันธ์ที่ดีกับเพื่อนไม่ ต้องการหรือไม่เห็นด้วยกับการวัดประเมินผลเท่าที่ควร เนื่องจากผลการวัดประเมินผลผู้เรียนที่ออกมา ทำให้เกิดการเปรียบเทียบเกิดขึ้นระหว่างตนและเพื่อนๆ ในกลุ่ม ทำให้ส่งผลกระทบต่อความสัมพันธ์ที่ ดีดังกล่าว ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดด้านสัมพันธ์ภาพของซิกเคอริง (Chickering) ได้ให้ความหมายของ สัมพันธ์ภาพระหว่างบุคคลไว้ว่า สัมพันธ์ภาพระหว่างบุคคล หมายถึง การที่บุคคลมีความอดทนที่จะ อยู่ร่วมกับผู้อื่นและการเปลี่ยนแปลงจากการพึ่งพาตนเองไปสู่การพึ่งพาซึ่งกันและกัน ซึ่งการอดทนที่ จะอยู่ร่วมกับบุคคลอื่นได้แก่ ความสามารถยอมรับ ความแตกต่างของบุคคลอื่นได้ และการมีน้ำใจ กว้าง การให้ความช่วยเหลือสนับสนุน การให้และการรับ เป็นต้น^{๑๘}และงานของชัยพร วิชชาวุธ กล่าว ว่า สัมพันธ์ภาพระหว่างบุคคลเป็นพฤติกรรม ปฏิสัมพันธ์ตอบโต้ระหว่างบุคคล มนุษย์อยู่เป็นสังคม การกระทำของมนุษย์แต่ละคนจึงสัมพันธ์กับการกระทำ ของคนอื่นๆในสังคม เกิดขึ้นทันทีเมื่อการ กระทำของคนหนึ่งมีผลกระทบต่อผลกระทบที่อีกคนหนึ่งจะได้รับ^{๑๙}

^{๑๖} จรรจา สุวรรณทัต, “ลักษณะมุ่งอนาคต”, ในประมวลบทความทางวิชาการระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๒๖- ๒๕๓๑ ฉบับกึ่งนันทนาการครบรอบ ๓๓ ปี สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสาน มิตร, รวบรวมจัดพิมพ์โดย สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร, (กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๓๑), หน้า ๕๐.

^{๑๗}พระมหาไชยา กาละปักษ์, “ปัจจัยเชิงเหตุแบบบูรณาการของบ้าน สถานศึกษา สื่อ และจิตลักษณะ ที่เกี่ยวข้องกับการพฤติกรรมสุขภาพบุรุษของนักเรียนอาชีวศึกษา”, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, (คณะพัฒนา สังคมและสิ่งแวดล้อม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๕๐), หน้า ๔๑.

^{๑๘} Chickering, S.W., *IEducation and Identity*, (Sanfrancisco: Jossey Bass, 1993), p 90.

^{๑๙} ชัยพร วิชชาวุธ, *เอกสารการสอนชุดวิชามนุษย์ศาสตร์กับสังคม*, (กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๓๐), หน้า ๖๙.

๕.สัมพันธภาพกับครอบครัวหรือผู้ปกครอง พบว่า มีความสัมพันธ์กับกระบวนการเรียนรู้หลักสูตรพุทธจิตวิทยา ด้านหลักสูตร ด้านการจัดการเรียนการสอน และในภาพรวม ทั้งนี้ อาจเนื่องมาจากกลุ่มตัวอย่างที่มีความสัมพันธ์ที่ดีกับครอบครัว ส่วนใหญ่มักจะเป็นผู้ที่ใฝ่ดี มีความตั้งใจในการศึกษาเล่าเรียนให้สำเร็จการศึกษาเพื่อให้เป็นที่ยอมรับจากครอบครัวหรือผู้ปกครอง จึงมีความตั้งใจเรียนและเห็นมีความเห็นด้วยกับหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอนที่ผู้สอนได้จัดขึ้นมากกว่ากลุ่มที่มีสัมพันธภาพกับครอบครัวในระดับต่ำ นอกจากนี้ ในการประเมินผลการเรียนรู้ต้องมีการรายงานผลการเรียนให้ผู้ปกครองทราบ ทำให้ผู้ปกครองรู้ความก้าวหน้าของนักเรียนในการปกครองของตน และช่วยให้เกิดความเข้าใจอันดีระหว่างโรงเรียนกับบ้านอีกด้วยพนัส หันนาคินทร์^{๒๐}และสอดคล้องกับแนวคิดของกฤษณา ศักดิ์ศรี กล่าวถึง ความหมายของสัมพันธภาพว่า สัมพันธภาพเป็นความเกี่ยวข้องของมนุษย์ที่มีต่อกัน โดยทางตรงและทางอ้อม มีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน มีความสามัคคีกันยอมรับนับถือ ตลอดจนการปฏิบัติตนให้อยู่ในกรอบของสถาบันและวัฒนธรรมเดียวกัน มีการสืบทอดเจตนารมณ์ จนเกิดเป็นสังคมขึ้น ความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันของมนุษย์เข้าใจซึ่งกันและกัน ทั้งระหว่างบุคคลหรือกลุ่ม^{๒๑}

๖.สัมพันธภาพกับอาจารย์ พบว่า มีความสัมพันธ์กับกระบวนการเรียนรู้หลักสูตรพุทธจิตวิทยา ในทุกด้าน ทั้งด้านหลักสูตร ด้านการจัดการเรียนการสอน ด้านการจัดกิจกรรม ด้านการใช้สื่อการสอน ด้านการวัดผลและประเมินผล และในภาพรวม ทั้งนี้ อาจเนื่องมาจากผู้ที่มีสัมพันธภาพที่ดีกับอาจารย์ผู้สอน จะทำให้เกิดความไว้วางใจและเกิดความคุ้นเคยระหว่างกัน ทำให้ผู้เรียนมีความตั้งใจในการเรียนรู้หรือเข้าไปมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนของกระบวนการเรียนการสอนวิชาดังกล่าวมากขึ้นตาม ทำให้มีความเห็นในระดับที่สูงต่อกระบวนการเรียนการสอนวิชาพุทธจิตวิทยาทั้งทางด้านหลักสูตร ด้านการจัดการเรียนการสอน ด้านการจัดกิจกรรม ด้านการใช้สื่อการสอน ด้านการวัดผลและประเมินผล สอดคล้องกับแนวคิดของ เกย์ Gay^{๒๒} ที่กล่าวว่า สัมพันธภาพระหว่างบุคคลเป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นในระหว่างบุคคลที่ละเล็กละน้อยอย่างต่อเนื่อง ทำให้เกิดความคุ้นเคยและเป็นบุคคลอันเป็นที่รักของกันและกันในที่สุด

^{๒๐}พนัส หันนาคินทร์, การบริหารบุคลากรในโรงเรียน พิชญโลก, (มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ พิชญโลก, ๒๕๒๖), หน้า ๓๔

^{๒๑} กฤษณา ศักดิ์ศรี, มนุษย์สัมพันธ์, (กรุงเทพฯ : รวมสาส์นการพิมพ์, ๒๗๓๔), หน้า ๑๐.

^{๒๒} Gay, 1981, อ้างใน มณี ดีประสิทธิ์, “ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลอัตมโนทัศน์ สัมพันธภาพเชิงช่วยเหลือของพยาบาลประจำการกับความสามารถในการตัดสินใจทางการพยาบาลฉุกเฉินของนักศึกษาพยาบาล วิทยาลัยพยาบาลสังกัดกระทรวงสาธารณสุข”, วิทยานิพนธ์พยาบาลศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๑), หน้า ๗.

๕.๓ ข้อเสนอแนะ

๕.๓.๑ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

๑.พบว่าปัจจัยจิตลักษณะและปัจจัยจิตสังคมที่มีต่อกระบวนการเรียนรู้ของนิสิต ในการพัฒนาผลการวิจัยครั้งนี้ ทางภาควิชาจิตวิทยา และคณะมนุษยศาสตร์ควรมีการปรับปรุงวางนโยบายจัดทำแผนยุทธศาสตร์ของหลักสูตรในเรื่องการจัดการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับแผนพัฒนายุทธศาสตร์ของมหาวิทยาลัยและแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ เพื่อตอบสนองการมีงานทำของนิสิตมหาบัณฑิตและการตอบสนองบัณฑิตต่อการรับใช้สังคมเป็นสำคัญ

๒.ควรให้องค์กรการศึกษาทั้งส่วนภาครัฐและเอกชนเข้ามาสนับสนุนและส่งเสริมในด้านงานวิจัยและ/หรืองานที่สร้างสรรค์นวัตกรรมและการเรียนรู้ของนิสิตเพื่อตอบสนองงานด้านการให้การศึกษาตามแนวทางพุทธจิตวิทยา พร้อมกับงานด้านจิตอาสาซึ่งนิสิตได้เข้าไปมีส่วนร่วมการปฏิบัติงานในสถานที่แหล่งการเรียนรู้ของชุมชนและโรงพยาบาลด้วยการเฝ้าระวังร่างกายและจิตใจของผู้ป่วยและญาติ

๓.ในการดำเนินงานบริหารจัดการของหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา ควรสร้างศูนย์เครือข่ายแหล่งข้อมูลทางด้านวิชาการกับสถาบันและองค์กรอื่นๆ ทั้งในประเทศและต่างประเทศ เพื่อขับเคลื่อนในการปฏิบัติการภาคสนามทางจิตวิทยาและพุทธจิตวิทยา พร้อมกับให้นำเสนอเปิดหลักสูตรในระดับนานาชาติในการเปิดพื้นที่ทางวิชาการวิทยาศาสตร์เชิงพฤติกรรมทางพุทธจิตวิทยาให้กว้างขวางเพิ่มมากขึ้น

๕.๓.๒ ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

๑.การรับรู้ต่อกระบวนการเรียนการสอน พบว่าประเด็นที่กลุ่มตัวอย่างมีความเห็นด้วยต่ำสุดเมื่อเทียบกับประเด็นอื่นๆ คือ หลักสูตรมีการปรับปรุงและพัฒนาอย่างต่อเนื่องทุกปี ซึ่งอาจเกิดจากความไม่รู้ของกลุ่มตัวอย่างว่าหลักสูตรได้มีการปรับปรุงหรือพัฒนาหรือไม่ จึงทำให้เกิดความไม่มั่นใจในคุณภาพของหลักสูตรทั้งในตัวผู้เรียนเองหรือผู้ปกครอง ดังนั้น ผู้บริหารหลักสูตรควรมีการประชาสัมพันธ์หรือสร้างการรับรู้แก่ผู้เรียนและผู้ปกครองว่าทางสถาบันได้มีการปรับปรุงพัฒนาหลักสูตรการเรียนการสอนให้มีมาตรฐานและทันสมัยอย่างต่อเนื่อง เพื่อสร้างความมั่นใจให้กับผู้เรียนและผู้ปกครอง

๒. การรับรู้ด้านการจัดการเรียนการสอน พบว่าประเด็นที่กลุ่มตัวอย่างมีความเห็นด้วยต่ำสุดเมื่อเทียบกับประเด็นอื่นๆ คือ มีการจัดสวัสดิการด้านเครื่องอำนวยความสะดวกด้านสารสนเทศ ทั้งนี้ อาจเกิดจากข้อจำกัดในด้านต่างๆ ของสถาบัน อย่างไรก็ตามเครื่องอำนวยความสะดวกด้านสารสนเทศดังกล่าวถือเป็นสื่อการเรียนการสอนที่มีความจำเป็นอย่างยิ่งในปัจจุบัน ผู้บริหารหลักสูตรจึงควรทำการสำรวจถึงความเพียงพอต่อการใช้งานของเครื่องอำนวยความสะดวกด้านสารสนเทศเหล่านั้น หากพบว่าไม่เพียงพอต่อการใช้งานของผู้เรียนอาจพิจารณาถึงความจำเป็นใน

การจัดซื้อจัดหาเท่าที่งบประมาณจะเอื้ออำนวย

๓. การรับรู้ด้านการจัดกิจกรรม พบว่าประเด็นที่กลุ่มตัวอย่างมีความเห็นด้วยต่ำสุดเมื่อเทียบกับประเด็นอื่นๆ คือ นิสิตมีโอกาสนำความรู้จากกิจกรรมมาพัฒนาสภาพแวดล้อมขององค์กร ดังนั้น เพื่อเป็นการส่งเสริมให้นิสิตมีส่วนร่วมในการพัฒนาสภาพแวดล้อมขององค์กร ให้เป็นแหล่งหรือสถานที่ที่เหมาะสมกับการเรียนรู้ สถาบันหรือหลักสูตรควรหาเวทีหรือสร้างโอกาสให้นิสิตได้เป็นส่วนหนึ่งในการพัฒนาสิ่งแวดล้อมขององค์กร โดยอาจเปิดโอกาสให้มีการจัดทำโครงการหรือโครงการที่มีส่วนช่วยในปรับปรุงหรือพัฒนาสภาพแวดล้อมต่างๆ ขององค์กรนิสิต เป็นต้น

๔. การรับรู้ด้านการใช้สื่อการสอน พบว่าประเด็นที่กลุ่มตัวอย่างมีความเห็นด้วยต่ำสุดเมื่อเทียบกับประเด็นอื่นๆ คือ นิสิตมีส่วนร่วมในการผลิตสื่อการเรียนการสอน ดังนั้น ในการจัดแผนการเรียนการสอน ผู้สอนควรเน้นให้นิสิตได้มีส่วนร่วมในการผลิตสื่อการเรียนการสอนด้วยตนเอง โดยการให้ร่วมกันทำงานเป็นกลุ่มเพื่อนำเสนอสื่อการสอนที่ทุกคนในกลุ่มร่วมกันสร้างขึ้น เช่น การจัดทำคลิปที่มีเรื่องราวหรือเนื้อหาการเรียนการสอนที่ปรากฏในหลักสูตร แล้วนำมาเสนอหรือเผยแพร่ให้ผู้สอนและเพื่อนในห้องได้ร่วมกันอภิปราย เป็นต้น

๕. การรับรู้ด้านการวัดผลและประเมินผล พบว่าประเด็นที่กลุ่มตัวอย่างมีความเห็นด้วยต่ำสุดเมื่อเทียบกับประเด็นอื่นๆ คือ การวัดและประเมินผลด้านพฤติกรรมความรับผิดชอบของนิสิต ดังนั้น หลักสูตรควรเน้นถึงเกณฑ์หรือมาตรฐานในการวัดพฤติกรรมของผู้เรียนโดยเฉพาะในประเด็นความรับผิดชอบของนิสิต โดยการกำหนดเกณฑ์ในการวัดและประเมินผลที่เป็นมาตรฐาน มีความเหมาะสมและมีความชัดเจน เพื่อให้นิสิตได้ทราบถึงผลการประเมินที่ถูกต้อง ตรงไปตรงมา มีความน่าเชื่อถือ เพื่อนำไปสู่การปรับปรุงพัฒนาพฤติกรรมด้านความรับผิดชอบในการเรียนในที่สุด

๕.๓.๒ ข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป

๑. ควรเน้นการศึกษาองค์ประกอบต่างๆ ในกระบวนการเรียนรู้รากฐานวิชาพระพุทธศาสนา และ รากฐานวิชาจิตวิทยา ซึ่งจะเป็นพื้นฐานของการพัฒนาการรับรู้และความเข้าใจที่จะนำไปสู่การผลิตบัณฑิต และสร้างบุคลากรด้านวิชาชีพให้มีคุณภาพต่อไป

๒. ควรศึกษาการประเมินหลักสูตรพุทธจิตวิทยาด้วยตัวแปรปัจจัยเชิงสาเหตุต่อกระบวนการจัดการเรียนการสอนในศาสตร์ร่วมสมัย

๓. ควรเพิ่มการศึกษาลักษณะจิตวิทยาการทดลองและสถิติขั้นสูงอันจะพัฒนาระดับการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับหลักสูตรเพื่อสร้างแนวคิดใหม่สำหรับการเรียนรู้อันจะเอื้อประโยชน์การศึกษาในยุคประเทศไทย ๔.๐

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

ก. ข้อมูลปฐมภูมิ

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

ข. ข้อมูลทุติยภูมิ

(๑) หนังสือ:

กรมการศาสนา. กระทรวงศึกษาธิการพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ. พ.ศ. ๒๕๔๒. กรุงเทพฯ

: โรงพิมพ์กรมการศาสนา, ๒๕๔๓.

กองวิชาการ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. รายละเอียดประจำวิชาหลักสูตรพุทธศาสตร

บัณฑิต ภาควิชาพระพุทธศาสนาวิชาเอกพระพุทธศาสนา, กรุงเทพฯ: มหาจุฬาฯ,

๒๕๔๒.

กระทรวงศึกษาธิการ. ประกาศกระทรวงศึกษาธิการ. เรื่องเกณฑ์มาตรฐานหลักสูตรระดับปริญญา

ตรี พ.ศ. ๒๕๔๘. ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ ๑๒๒ ตอนพิเศษ ๓๙ ง. ๒๕ พฤษภาคม

๒๕๔๘.

_____ ประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่อง กรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ

พ.ศ. ๒๕๕๒. ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ ๑๒๖ ตอนพิเศษ ๑๒๕ ง. ๓๑ สิงหาคม ๒๕๕๒.

กรมวิชาการ. การประเมินผลการเรียนตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๔๔.

กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, ๒๕๔๕.

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ. พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ และที่แก้ไข

เพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๔๕. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุ,

๒๕๔๒.

กาญจนา คุณารักษ์. หลักสูตรและการพัฒนา. นครปฐม : คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

พระราชวังสนามจันทร์, ๒๕๔๐.

กรณีการสัจกุลและบุญมีเนรยอด. การประเมินผลหลักสูตร. กรุงเทพฯ: ภาควิชาบริหารการศึกษา

คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๒.

กรีสุดา เทียรทอง. การศึกษาเปรียบเทียบบทบาทของวัดที่มีต่อบ้านในอำเภอบางบาลจังหวัด

พระนครศรีอยุธยา, ภาควิชาปรัชญาและศาสนา สถาบันราชภัฏพระนครศรีอยุธยา,

กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์, ๒๕๓๗.

กาญจนา ศรีภาพสินธุ์. **การบริหารกิจการนักเรียน เล่ม ๑.** (พิมพ์ครั้งที่ ๒). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร. อดสำเนา, ๒๕๓๓.

กิดานันท์ มลิทอง. **เทคโนโลยีการศึกษาร่วมสมัย.** กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๑.

กาญจนา เกียรติประวัติ. (ม.ป.ป.) **วิธีสอนทั่วไปและทักษะการสอน.** ม.ป.ท., ๒๕๔๕.

กิตติมา ปรีดีดิลก. **การบริหารและการนิเทศเบื้องต้น.** กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์อักษรการ พิมพ์, ๒๕๓๒.

กิ่งแก้ว ทรัพย์พระวงศ์. **จิตวิทยาทั่วไป,** กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ มหาวิทยาลัยกรุงเทพ, ๒๕๔๒.

กฤษณา ศักดิ์ธีร, **มนุษย์สัมพันธ์,** กรุงเทพฯ : รวมสาส์นการพิมพ์, ๒๗๓๔.

กิตติวดี บุญเชื้อ, **การให้และรับความร่วมมือในกลุ่มสัมพันธ์ ทฤษฎีและแนวปฏิบัติ เล่ม ๑,** กรุงเทพฯ: บุรพาศิลป์การพิมพ์, ๒๕๒๒.

กรรณการ์ สัจกุล และบุญมี เณรยอด. **การประเมินหลักสูตร.** ภาควิชาบริหารการศึกษาคณะครู ศาสตร จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๒.

คมเพชร ฉัตรสุกุล, **ทฤษฎีการให้คำปรึกษา,** กรุงเทพฯ: ภาควิชาแนะแนวและจิตวิทยาการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๓๐.

จุมพล หนิมพานิช, และคณะ. **ปัญหาสังคม ๑, อ่างในมนุษย์กับสังคม.** (พิมพ์ครั้งที่ ๒๑), กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๓๗.

จำนงค์ อดิวัฒนสิทธิ์ และคณะ. **สังคมวิทยา.** (พิมพ์ครั้งที่ ๘), กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๐.

_____. **สังคมวิทยาตามแนวพุทธศาสตร์.** กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๕.

จันทร์เพ็ญ เชื้อพานิช. **แนวคิดและแนวปฏิบัติสำหรับครูเพื่อการรับรองมาตรฐานวิชาชีพครู** กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๖.

จุฑารัตน์ เอื้ออำนวย. **จิตวิทยาสังคม.** กรุงเทพมหานคร: (พิมพ์ครั้งที่ ๒), สำนักพิมพ์แห่ง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๙.

จิรพันธ์ ไตรทิพจรัส. **แนวคิดทฤษฎีการประเมิน.** ภูเก็ต : บัณฑิตวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต, ๒๕๔๖.

จิตต์ หมวดสง. **การบริหารและการนิเทศการศึกษาเบื้องต้น.** กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๓๗.

จินตนา ยูนิพันธ์. **องค์กรในการจัดการศึกษา.** กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์, ๒๕๒๕.

ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์. **การพัฒนาหลักสูตร : หลักการและแนวปฏิบัติ.** กรุงเทพฯ : อลิ้นเพชร, ๒๕๓๙.

จิราภรณ์ ตั้งกิตติภรณ์, **จิตวิทยาเบื้องต้น**, สงขลา: คณะวิทยาการจัดการมหาวิทยาลัยสงขลา
นครินทร์, ๒๕๓๒.

จรรยา สุวรรณทัต, **“ลักษณะมุ่งอนาคต”**, ในประมวลบทความทางวิชาการระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๒๖
๒๕๓๑ ฉบับอภินันทนาการครบรอบ ๓๓ ปี สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัย
ศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร, รวบรวมจัดพิมพ์โดย สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ๒๕๓๑.

ชุดิระ ระบอบ และคณะ, **ระเบียบวิธีวิจัย**, กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, ๒๕๕๒.

ชูศรี วงศ์รัตน์, **สถิติเพื่อการวิจัย**, (พิมพ์ครั้งที่ ๓). กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์เจริญพร, ๒๕๓๔.

ชูศรี สุวรรณโชติ. **หลักสูตรและการพัฒนาหลักสูตร**, กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์อักษรไทย, ๒๕๔๔.

ชัยพร วิชาวุธ, **เอกสารการสอนชุดวิชามนุษยศาสตร์กับสังคม**, กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยสุโขทัย
ธรรมาธิราช, ๒๕๓๐.

ชูชัย สมितिไกร, **“ผลของประสบการณ์กลุ่มฝึกมนุษยสัมพันธ์ที่มีต่อทัศนคติส่วนบุคคลตามการรับรู้
ของผู้รับการฝึก”**เชียงใหม่: ภาควิชาจิตวิทยา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่,
๒๕๓๐.

ชัชวาลย์ เรืองประพันธ์, **สถิติพื้นฐานพร้อมตัวอย่างการวิเคราะห์ด้วยโปรแกรม Minitab SPSS และ
SAS**, ขอนแก่น: มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๔๓.

ชฎาวลัย รุณเลิศ. **การประเมินผลหลักสูตรวิชาการศึกษาทั่วไป** ของวิทยาลัยเทคโนโลยีทาง
การแพทย์และสาธารณสุขกาญจนาภิเษก. นนทบุรี: วิทยาลัยเทคโนโลยีทางการแพทย์
และสาธารณสุขกาญจนาภิเษก, ๒๕๕๒.

ดุจเดือน พันธุมนาวัน, **หลักและวิธีการประมวลเอกสารเพื่อความเป็นเลิศในการวิจัยทางจิต
พฤติกรรมศาสตร์**, พิมพ์ครั้งที่ ๑, กรุงเทพฯ: โครงการส่งเสริมเอกสารทางวิชาการคณะ
พัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อมสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๔๙.

ถวิล ธาราโกชน, **จิตวิทยาสังคม**, พิมพ์ครั้งที่ ๔, กรุงเทพฯ: บริษัท โอ.เอส. พรินติ้งเฮ้าส์, ๒๕๓๒.

ทิตนา แคมมณี. **“การประเมินหลักสูตร”** ในกองวิชาการ ทบความมหาวิทยาลัยเอกสารประกอบการ
สัมมนาเรื่องแนวทางการประเมินและพัฒนาหลักสูตรระดับอุดมศึกษา. กรุงเทพฯ: กองวิชาการ,
๒๕๒๖.

_____ในสมหวังพิธิยานุวัฒน์ (บรรณาธิการ). **รวมบทความทางการประเมินโครงการ** เล่มที่
๔.กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๘.

ณัฐมนต์ คมขำ. **“การประเมินหลักสูตรการศึกษาระดับบัณฑิต”** สาขาวิชาการศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต หลักสูตร พ.ศ.
๒๕๔๙ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา”. วารสารหลักสูตรและการสอน, ปีที่ ๑
ฉบับที่ ๑ ตุลาคม ๒๕๔๙ – มีนาคม, ๒๕๕๐.

อึ้ง บั้วศรี, ทฤษฎีหลักสูตร การออกแบบและพัฒนา, (พิมพ์ครั้งที่ ๒), กรุงเทพฯ : ธนัชการพิมพ์, ๒๕๔๒.

อึ้ง บั้วศรี.ทฤษฎีหลักสูตร การออกแบบและพัฒนา.พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร : ธนัชการพิมพ์, ๒๕๔๒.

_____ **ทฤษฎีหลักสูตร(ภาค ๒).**กรุงเทพมหานคร : โครงการพัฒนาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๐๓.

นิพนธ์ กินาวงศ์. **หลักเบื้องต้นเกี่ยวกับการบริหารโรงเรียนและการนิเทศการศึกษา.** กรุงเทพฯ: พิมพ์, ๒๕๒๖.

นิตยา วัฒนารณ.รายงานการวิจัยเรื่อง การประเมินผลหลักสูตรพัฒนบริหารศาสตรมหาบัณฑิตทาง บริหารธุรกิจ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๔๑.

บุญชม ศรีสะอาด. **การพัฒนาหลักสูตรและการวิจัยเกี่ยวกับหลักสูตร.** กรุงเทพมหานคร : สุวีริยาสาส์น, ๒๕๔๖.

บุญธรรม กิจปรีดาบริสุทธิ์. **การวัดและประเมินผลการเรียนการสอน.** (พิมพ์ครั้งที่ ๒). กรุงเทพฯ: ปี แอนปีพลัซซิ่ง, ๒๕๓๕.

บรรยงค์ ไทจินดา “**องค์การและการจัดการ.**” กรุงเทพฯ: รวมสาส์, ๒๕๔๓.

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ .**การบริหารงานวิชาการ.** กรุงเทพฯ : สหมิตรออฟเซต, ๒๕๓๕.ประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่อง เกณฑ์มาตรฐานหลักสูตรระดับปริญญาตรี พ.ศ.๒๕๔๘. ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ ๑๒๒ ตอนพิเศษ ๓๙ ง. (๒๕ พฤษภาคม ๒๕๔๘).

ประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่อง **กรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๕๒.**

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์, **การบริหารงานวิชาการ,** กรุงเทพฯ : สหมิตรออฟเซต, ๒๕๓๕.

_____ **จิตวิทยาอุตสาหกรรม,** กรุงเทพฯ: ศูนย์สื่อเสริมกรุงเทพ, ๒๕๓๘.

ประดับ นิลพังงา.**กิจกรรมร่วมหลักสูตร.** กรุงเทพฯ: แพร่พิทยา, ๒๕๒๔.

ปัญญานันโท, **พระพุทธะกับวิทยาศาสตร์,** (พิมพ์ครั้งที่ ๑๐), กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ปริมาйд, ๒๕๕๑.

ผ่องพรรณ เกิดพิทักษ์, **การปรับพฤติกรรมเบื้องต้น** = Introduction to Behavior Modification, กรุงเทพฯ: โครงการส่งเสริมการแต่งตำราทบวงมหาวิทยาลัย, ๒๕๓๐.

พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมมจิตโต), **ขอบฟ้าแห่งความรู้:กับผลงานด้านการศึกษา.** กรุงเทพฯ : หจก.สามลดา, ๒๕๔๘.

พระธรรมปิฎก (ป. อ. ปยุตโต), **พุทธธรรม,** (ฉบับเดิม), (พิมพ์ครั้งที่ ๑๑), กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ดวงแก้ว, ๒๕๔๔.

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๔๒.ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ ๑๑๖ ตอนที่ ๓๔ ก. ๑๙ สิงหาคม, ๒๕๔๒.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), **หยาดเพชรหยาดธรรมภูมิปัญญาเพื่อการศึกษาไทย**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, ๒๕๔๑.

_____ **ศิลปศาสตร์เพื่อการศึกษาที่ยั่งยืน**. กรุงเทพฯ: บริษัทส่องสยามจำกัด, ๒๕๔๐.

พระเทพดิลก (ระแบบ จิตฺตญาณ), **เพื่อความมั่นคงของพระพุทธศาสนา**, กรุงเทพฯ: พิมพ์ที่ บริษัท แปดสิบเจ็ดจำกัด, ๒๕๕๑.

พระมหาแสวง โชติปาโล, **บุญกิริยาวัตถุ ๑๐ ประการ ถอดความจากคัมภีร์อริยมัตถะสังคหะและ คัมภีร์อริยมัตถะวิภาวินี**, พิมพ์ครั้งที่ ๑, กรุงเทพฯ: มูลนิธิแนบมหาธีรานท์, ๒๕๓๑.

พิสนุ พองศรี. **การประเมินทางการศึกษา : แนวคิดสู่การปฏิบัติ**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพฯ : เทียมผ้า การพิมพ์, ๒๕๔๙.

พรณี ช.เจนจิต, **จิตวิทยาการเรียนการสอน**. (พิมพ์ครั้งที่ ๕), กรุงเทพฯ: ห้างหุ้นส่วนจำกัดเสริมสิน พรีเมสซิสเท็ม, ๒๕๔๕.

พนัส หันนาคินทร์ . **การบริหารบุคลากรในโรงเรียนพิษณุโลก**. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ พิษณุโลก, ๒๕๒๖.

ภาควิชาจิตวิทยา คณะสังคมศาสตร์, **จิตวิทยาทั่วไป**, กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๑.

ภิญโญ สาร. **หลักการบริหารสถานศึกษา**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ วัฒนาพานิช, ๒๕๑๙.

ภัทรพร อรัณยภา และคณะ. “**การประเมินหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิต**” คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. “**หลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต**” สาขาวิชา พระพุทธศาสนา หลักสูตรปรับปรุง พุทธศักราช ๒๕๕๕”.พระนครศรีอยุธยา : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕.

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, **สารานุกรมศึกษาศาสตร์**, คณะศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๓๙.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, “**หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิตสาขาวิชาพุทธ จิตวิทยา**” หลักสูตร พุทธศักราช ๒๕๕๕”, พระนครศรีอยุธยา : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕.

_____ **รายงานประจำปี ๒๕๔๙-๒๕๕๐**, กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๐.

_____ **คู่มือการประกันคุณภาพการศึกษาภายในระดับอุดมศึกษา**. กรุงเทพฯ: ห้างหุ้นส่วน จำกัดไทยรายวันการพิมพ์, ๒๕๕๑.

ยุทธพงษ์ ไกยวรรณ, **เทคนิคและวิธีการสอน**. กรุงเทพฯ : ศูนย์สื่อเสริมกรุงเทพ, ๒๕๔๑.

รุจิร ภู่อาระ และจันทรานี สงวนนาม, **การบริหารหลักสูตรสถานศึกษา**, ๒๕๕๑.

เริงชัย หมื่นชนะ. **จิตวิทยาพื้นฐานตะวันตกและพระพุทธศาสนา**, กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๐.

ราชบัณฑิตยสถาน, **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน**. กรุงเทพฯ: อักษรเจริญทัศน์, ๒๕๒๕

ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ ๑๒๖ ตอนพิเศษ ๑๒๕ ง. ๓๑ สิงหาคม, ๒๕๕๒.

ล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ, **หลักการวิจัยทางการศึกษา**, (พิมพ์ครั้งที่ ๒). กรุงเทพฯ: ศึกษาการ, ๒๕๓๑.

ศรีเรือน แก้วกังวาน, **ทฤษฎีจิตวิทยาบุคลิกภาพ**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์เรือนแก้ว, ๒๕๔๗.

เสริมศรี ไชยศรี. **ระบบหลักสูตร**, คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๒๘.

สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ, **พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒**, กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภา, ๒๕๔๒.

สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน). ๒๕๕๐. มาตรฐานตัวบ่งชี้และเกณฑ์การพิจารณาเอการประเมินคุณภาพภายนอกด้านการอาชีวศึกษารอบที่ ๒ (พ.ศ. ๒๕๔๙-๒๕๕๓). กรุงเทพฯ : ๒๑ เซ็นจูรี, ๒๕๔๙.

สังต์ อุทรานันท์. **พื้นฐานและหลักการพัฒนาหลักสูตร**. กรุงเทพฯ : วงเดือนการพิมพ์, ๒๕๒๗.

สุนน อมรวีวัฒน์ .**ครุศึกษากับความเปลี่ยนแปลงที่ท้าทาย**. กรงเทพฯ: โรงพิมพ์พัชรนทร์พี.พี., ๒๕๕๔.

สิริพรบุญญานันต์. **“การวิจัยหลักสูตร”** วารสารวิธีวิทยาวิจัย. ๑ : กันยายน – ธันวาคม, ๒๕๒๙.

สุมิตร คุณานุก, **หลักสูตรและการสอน**, กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ชวนพิมพ์, ๒๕๒๘.

สมหมาย จันทรเรือง, **การพัฒนาการศึกษาไทยอดีตปัจจุบันและในสหัสวรรษใหม่**, กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๔.

สมพงษ์ มั่นระวัง. **พื้นฐานการแนะแนวและงานด้านกิจกรรมนักเรียน**. ภาควิชาการแนะแนวและจิตวิทยาการศึกษา. คณะศึกษาศาสตร์. มหาวิทยาลัยนเรศวรพิษณุโลก, ๒๕๓๕.

สวนา พรพัฒน์กุล, **ความสำนึกในหน้าที่พลเมืองของเด็กไทย**, กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๒๐.

สมโภช เอี่ยมสุภาจิต. **“หลักการในการพัฒนาพฤติกรรมเด็ก”** ในเอกสารการสอนชุดวิชาพัฒนาพฤติกรรมเด็ก มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. นนทบุรี : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๓๙.

สถิตย์วงศ์ วงศ์สวรรค์, **จิตวิทยาสังคม**, พิมพ์ครั้งที่ ๑, กรุงเทพฯ: เจริญรัตน์การพิมพ์, ๒๕๒๙.

สุวิไล เรียงวัฒนสุข, ผศ., **จิตวิทยาสังคม**, พิมพ์ครั้งที่ ๑, กรุงเทพฯ: บริษัทรุ่งศิลป์การพิมพ์. ๑๙๗๗
จำกัด, ๒๕๒๗.

- สุภาพรณ โคตรจรัส, **จิตวิทยาในการดำรงชีวิต**, กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๗.
- สุจริต เพียรชอบ. **หลักสูตรและแนวโน้มการพัฒนาหลักสูตร**. กรุงเทพฯ : ภาควิชามัธยมศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๓.
- สมพร ศิลป์สุวรรณ. **การประเมินผลหลักสูตรขั้นปริญญาโท** คณะพัฒนาการเศรษฐกิจ โดยการติดตามผลมหัพัตต สาขาพัฒนาการเศรษฐกิจ. เสนอคณะกรรมการส่งเสริมงานวิจัย สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๒๙.
- สงวน สุทธิเลิศอรุณ **ทฤษฎีและปฏิบัติการมางจิตวิทยาสังคม**, กรุงเทพฯ: อักษรบัณฑิต, ๒๕๒๙.
- สาโรจ บัวศรี. **จริยธรรมศึกษา**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ครุสภาลาดพร้าว, ๒๕๒๗.
- สมบูรณ์ ชิตพงศ์. การพิจารณา Program Element และการสืบหาข้อมูลที่เกี่ยวข้องในมหาวิทยาลัยสมพงษ์ มั่นระวัง. **พื้นฐานการแนะแนวและงานด้านกิจกรรมนักเรียน**. ภาควิชาการแนะแนวและจิตวิทยาการศึกษา. คณะศึกษาศาสตร์. มหาวิทยาลัยนเรศวรพิษณุโลก, ๒๕๓๕.
- ศรีนครินทร์วิโรฒ ประสานมิตร. **รายงานการประชุมสัมมนาเรื่องการประเมินและพัฒนาหลักสูตรระดับปริญญาตรี**. กรุงเทพฯ มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๙.
- วาริญา ภาณุตานนท์ ณ มหาสารคาม “จิตวิทยาพุทธศาสนา”(พิมพ์ครั้งที่ ๓). กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ชีวาภิวัฒน์, ๒๕๔๔.
- วาสนา ชาวหา. **สื่อการเรียนการสอน**. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์, ๒๕๓๕.
- วาริญา ภาณุตานนท์ ณ มหาสารคาม “จิตวิทยาพุทธศาสนา”(พิมพ์ครั้งที่ ๓). กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์พิมพ์ชีวาภิวัฒน์, ๒๕๔๔.
- วรรณิ ภาณุจนวงศ์. **การประเมินผลหลักสูตรบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต (หลักสูตรนานาชาติ) คณะบริหารธุรกิจสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์**, ๒๕๕๒.
- วิชัย วงษ์ใหญ่. **กระบวนการพัฒนาหลักสูตรและการเรียนการสอนภาคปฏิบัติ**. กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น, ๒๕๓๗.
- _____ **พัฒนาหลักสูตรและการสอนมิติใหม่**. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์, ๒๕๒๕.
- อุบลวรรณ ภาวนันท์. “จิตวิทยาการรู้คิดและปัญญา”. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๕๕.
- อาภา บุญช่วย. **การบริหารงานวิชาการโรงเรียน**. (พิมพ์ครั้งที่ ๒). ปัตตานี: คณะศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, ๒๕๓๓.
- อรรถสิทธิ์ เวชชาชีวะ. **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน**. กรุงเทพฯ: นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์, ๒๕๔๒.

อุไร อภิชาติบันลือ. วรพจน์ ศรีวงศ์กุล. การประเมินผลหลักสูตรครุศาสตร์อุตสาหกรรมมหาบัณฑิต สาขาวิชาบริหารอาชีวและเทคนิคศึกษา. ภาควิชาบริหารเทคนิคศึกษา สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ, ๒๕๔๘.

อัญชลี ไสยวรรณ และคณะ. “การประเมินหลักสูตรครุศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการ การปฐมวัยศึกษา วิทยาลัยการฝึกหัดครู มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร”. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร, ๒๕๕๔.

เอกชัย กี่สุขพันธ์. การบริหารทักษะและการปฏิบัติ. กรุงเทพฯ: สุขภาพใจ, ๒๕๓๘.

วิภาพร มาพบสุข. “จิตวิทยาทั่วไป” กรุงเทพฯ: สถาบันเทคโนโลยีราชมงคลวิทยาเขตเทคนิค กรุงเทพฯ, ๒๕๔๒.

วิชัย ตันศิริ. โฉมหน้าการศึกษาไทยในอนาคตแนวคิดสำคัญของการปฏิรูปในพระราโชบาย การศึกษา. (พิมพ์ครั้งที่ ๔) กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๗.

วัชรินทร์ ไชยมงคล. การประเมินหลักสูตรสถิติประยุกต์และเทคโนโลยีสารสนเทศ คณะสถิติ ประยุกต์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๕๒.

ธีระวุฒิ ประทุมทรัพย์. การบริหารกิจการนักเรียน. กรุงเทพมหานคร: โอ.เอส.พรีนติ้ง เฮาส์, ๒๕๓๔.

ภัทรินทร์ โลหะวัชรกุล. สัมฤทธิ์ผลทางการเรียนของนักศึกษาปริญญาโท. คณะสถิติประยุกต์ที่ผ่านการคัดเลือกให้เข้าศึกษาต่อในสถาบันด้วยวิธีที่ต่างกัน. เสนอต่อคณะกรรมการส่งเสริมงานวิจัย สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ ลำดับที่ ๑๒๖๖, ๒๕๓๐.

(๒) ดุษฎีนิพนธ์/วิทยานิพนธ์/สารนิพนธ์:

กิตติพงษ์ วงศ์สุนทร. “การบริหารงานวิชาการของโรงเรียนผู้นำการใช้หลักสูตรระดับมัธยมศึกษาในเขต กรุงเทพมหานคร”. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. บัณฑิตวิทยาลัยมหาลัษณศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, ๒๕๓๗.

จิรภา สุดใจ. “ผลของการใช้กิจกรรมกลุ่มที่มีต่อความเชื่อมั่นในตนเองของนักเรียนชาวไทยภูเขาชั้น มัธยมศึกษาปีที่ ๒”. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยนเรศวร, ๒๕๔๒.

จำเนียร ช่างโชติ. อ่างใน ทศนาพร พุ่มพวง. “ทัศนคติพนักงานองค์การสะพานปลาต่อ นโยบายการแปรรูปรัฐวิสาหกิจ”. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, ๒๕๑๙.

จิตภา พงษ์สุข. “การพัฒนาความเชื่อมั่นในตนเองสำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ ๓ โครงการโรงเรียนสอง ภาษาโดยใช้กิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์”. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๔๙.

แจ่มจันทร์ เกียรติกุล. “การศึกษาความเชื่อมั่นในตนเองของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแตกต่างกันและอยู่ในชั้นเรียนของครูที่มีพฤติกรรมทางวาจาและท่าทางแตกต่างกัน”

ปริญญาพนธ์มหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๓๑.

ชนิดลรี ศุภพิมล. “การพัฒนาความสามารถทางการพูดภาษาอังกฤษและความเชื่อมั่นในตนเองของนักศึกษาต่อบุคคลศึกษาโดยใช้กิจกรรมบวนการกลุ่มสัมพันธ์”. **วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิตวิทยาลัย:** มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๕.

ทิตยทยา หอมทรัพย์. “ความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้ภาวะสุขภาพ ปัจจัยพื้นฐานกับความพร้อมในการดูแลตนเองของผู้ติดเชื้อโรคเอดส์”, **วิทยานิพนธ์พยาบาลศาสตรมหาบัณฑิต.** บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๓๘.

น้องนุช เพียรดี, “ผลของการใช้ชุดการแนะแนวในการพัฒนาความเชื่อมั่นในตนเองของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๕ โรงเรียนวัดคลองสวนฯ อำเภอบ้านโพธิ์ จังหวัดฉะเชิงเทรา”

วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๒.

นภารัตน์ รุ่งสุวรรณ, “การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนคณิตศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ ที่มีระดับความเชื่อมั่นในตนเองต่างกัน”. **วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต.** บัณฑิตวิทยาลัย: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๕.

พระมหาพจน์ สุวโจ. “การประเมินหลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกธรรม : ศึกษากรณีนักธรรมชั้นตรี” **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต.** กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๕.

พระมหาธีรพงษ์ มีไธสง, “แรงจูงใจในการตัดสินใจบรรพชาในพระพุทธศาสนา ศึกษาเปรียบเทียบแรงจูงใจในการตัดสินใจบรรพชาในจังหวัดนครศรีธรรมราชกับจังหวัดขอนแก่น”

วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๔๑.

พระมหาไชยา กาละปักษ์. “ปัจจัยเชิงเหตุแบบบูรณาการของบ้านสถานศึกษาสื่อและจิตลักษณะที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมสุขภาพบุรุษของนักเรียนอาชีวศึกษา”. **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต.** คณะพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อมสถาบัน, ๒๕๕๐.

ยุพา เวียงมกล. “ผลการประเมินตนเองโดยใช้แฟ้มสะสมงานที่มีต่อความเชื่อมั่นในตนเองของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖ ที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ” **วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต.** บัณฑิตวิทยาลัย: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๑.

รัฐพล ไผ่งาม. “ผลของการใช้เกมกลุ่มสัมพันธ์ทางพลศึกษา ในการสร้างความเชื่อมั่นในตนเองของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ ที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ”. **วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต.** บัณฑิตวิทยาลัย: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๓.

รังสรรค์ หังสนาวิน. “ลักษณะทางจิตสังคมที่เกี่ยวข้องกับการทำงานอย่างมุ่งผลสัมฤทธิ์ของพัฒนาการ
วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, คณะพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อมสถาบัน
 บัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๔๙.

มณี ดีประสิทธิ์. “ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลอัตมโนทัศน์สัมพันธภาพเชิงช่วยเหลือของ
 พยาบาลประจำการกับความสามารถในการตัดสินใจทางการพยาบาลฉุกเฉินของ
 นักศึกษาพยาบาลวิทยาลัยพยาบาล สังกัดกระทรวงสาธารณสุข” **วิทยานิพนธ์
 พยาบาลศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๑.

วัชร คำเพ็ง. “การศึกษาแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ของนักมวยไทยอาชีพ”. **วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหา
 บัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๗.

วิมล หนองพงษ์. “ผลของกิจกรรมกลุ่ม ที่มีต่อสัมพันธภาพระหว่างบุคคลของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา
 ปีที่ ๒ โรงเรียนนครักษ์ อำเภอนครักษ์ จังหวัดนครนายก”. **ปริญญานิพนธ์การศึกษา
 มหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๓๘.

ศิริรัตน์ ผุดผ่อง, “ผลการฝึกสร้างสัมพันธภาพระหว่างเพื่อนตามรูปแบบของจอยซ์และคณะของ
 นักศึกษาพยาบาลชั้นปีที่ ๒ วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีสวรรค์ประชารักษ์ จังหวัด
 นครสวรรค์” **ปริญญานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศรีนคริน
 ทรวิโรฒ, ๒๕๔๘.

ศรีแพร ออม. “พอใจต่อการบริหารงานวิชาการตามทัศนะของนักเรียนโรงเรียนชุมชนบ้านหลุมหลัง
 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากาญจนบุรี เขต ๔”. **วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสต
 มหาบัณฑิต** สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยกรุงเทพธนบุรี
 , ๒๕๕๒.

สุดคณิง ฤทธิ์ถ้าย. “ผลของกลุ่มประคับประคองต่อความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองและความเชื่อมั่นใน
 ตนเองของมารดาที่ดูแลบุตรตามลำพัง”. **วิทยานิพนธ์พยาบาลศาสตรมหาบัณฑิต**.
 บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๔๑.

สนธยา อ่อนน้อม. “ผลของการเสริมแรงในกิจกรรมการเล่าเรื่องที่มีต่อความเชื่อมั่นในตนเองของเด็ก
 ปฐมวัย”. **ปริญญานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศรีนคริน
 ทรวิโรฒ, ๒๕๓๘.

สุรพล บุตรศรีด้วง. “ผลของความเชื่อมั่นในตนเองและประเภทของผลย้อนกลับในบทเรียน
 คอมพิวเตอร์ช่วยสอนที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาคณิตศาสตร์ของนักเรียนชั้น
 มัธยมศึกษาปีที่ ๑ กรุงเทพฯ”. **วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย:
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

สมพงษ์ เกษมสิน. อ้างใน พระมหาธีรพงษ์ มีไธสง. “แรงจูงใจในการตัดสินใจบรรพชาใน
พระพุทธศาสนา ศึกษาเปรียบเทียบแรงจูงใจในการตัดสินใจบรรพชาในจังหวัด
นครศรีธรรมราชกับจังหวัดขอนแก่น”. **วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิต
วิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๔๑.

อนุชัย ตั้งศุภพรชัย. การประเมินผลหลักสูตรบริหารธุรกิจบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการ คณะ
บริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีมหานครพุทธศักราช ๒๕๓๙ **วิทยานิพนธ์
สาขาวิชาบริหารอาชีพและเทคโนโลยีศึกษา**. สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนคร
เหนือ, ๒๕๔๖.

อาจารย์ ช่างประดับ. “องค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อสัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับเพื่อนของนักเรียน
ช่วงชั้นที่ ๓ โรงเรียนอินทร์บุรี จังหวัดสิงห์บุรี”. **ปริญญานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต**.
บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๕๐.

การประเมินหลักสูตรวิศวกรรมศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาวิศวกรรมเครื่องกล มหาวิทยาลัยวงษ์ชวลิตกุล
ปีการศึกษา ๒๕๕๗. **วารสารวิทยาลัยบัณฑิตเอเชีย**, ๒๕๕๘.

กิตติมา ปรีดีดิลก. การบริหารและการนิเทศการศึกษาเบื้องต้น. **วารสารวิชาการ**. กรุงเทพฯ : ธาร
พิมพ์, ๒๕๒๙.

ภัทรพร อรัณยภา และคณะ. “การประเมินหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิต คณะพยาบาลศาสตร์
มหาวิทยาลัยสยาม (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. ๒๕๔๔)”. **วารสารการพยาบาลและการศึกษา**,
ปีที่ ๑ ฉบับที่ ๓ กันยายน – ธันวาคม, ๒๕๕๑.

พิชิต ฤทธิจรรณ. การประเมินหลักสูตร:แนวคิด กระบวนการและการใช้ผลการประเมิน, **วารสาร
ศึกษาศาสตร์ มสธ**, ปีที่ ๘ ฉบับที่ ๑ (ม.ค. – มิ.ย.), ๒๕๕๘.

พิชัย ผกาทอง. **สารนิพนธ์พุทธศาสตรบัณฑิต** รุ่นที่ ๔๕ ปีการศึกษา ๒๕๔๑: กรุงเทพฯ : มหาจุฬาลง
กรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๓.

พรทิพย์ ไชยโสและคณะ. การประเมินและพัฒนาหลักสูตรศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาวิจัย
และประเมินทางการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. **วารสาร
วิทยาลัยดุสิตธานี** ปีที่ ๑๐ ฉบับที่ ๒ เดือนกรกฎาคม-ธันวาคม, ๒๕๕๙.

สุดาพร ไชยะ. “การประเมินหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิต สาขาวิชาชีพครู มหาวิทยาลัยราชภัฏ-
ราชนครินทร์”. **วารสารวิทยากร**. ปีที่ ๑๐ ฉบับที่ ๑๑๐ สิงหาคม, ๒๕๕๓.

สุนีย์ ภูพันธ์. แนวคิดพื้นฐานการสร้างและพัฒนาหลักสูตร. เชียงใหม่ : เดอะโนว์เลจ เซ็นเตอร์.
มหาวิทยาลัยสยาม (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. ๒๕๔๔). **วารสารการพยาบาลและการศึกษา**.
ปีที่ ๑ ฉบับที่ ๓ กันยายน – ธันวาคม, ๒๕๕๑.

(๓) รายงานวิจัย:

ดวงเดือน พันธุมนาวิน และคณะ “ความเชื่อและการปฏิบัติทางพุทธศาสนาของคนไทย: การปลูกฝัง
 อบรมและคุณภาพชีวิต” รายงานการวิจัย. คณะพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม สถาบัน
 บัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๕๐.

_____ “ปัจจัยทางจิตสังคมที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมการสนับสนุนทางสังคมของหัวหน้า

ธีรศักดิ์ อุณารมณเลิศ และคณะ. “การประเมินหลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนา
 ศึกษา มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์” รายงานการวิจัย.
 มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๕๒.

ปรมัตต์ปัญปรัชญ์ ต้องประสงค์ และคณะ. “การประเมินหลักสูตรบริหารธุรกิจบัณฑิต สาขาวิชา
 คอมพิวเตอร์ธุรกิจ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต ประจำปี
 การศึกษา ๒๕๕๒” รายงานการวิจัย. มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต, ๒๕๕๓.

ภูษณิศ นวลสกุล. “การประเมินหลักสูตรวิทยาศาสตรบัณฑิต (เกษตรศาสตร์) หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ.
 ๒๕๓๕ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี” รายงานการวิจัย. มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี,
 ๒๕๕๐.

ภูษณิศ นวลสกุล, “การประเมินหลักสูตรวิทยาศาสตรบัณฑิต (เกษตรศาสตร์) หลักสูตรปรับปรุง
 พ.ศ. ๒๕๓๕ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี” รายงานการวิจัย. อุบลราชธานี :
 มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี, ๒๕๕๐.

รัชนีวรรณ ขำประดิษฐ์ และอรพินธุ์ พูนนารถ. “การประเมินหลักสูตรบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศ
 ศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์” รายงานการวิจัย. มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์,
 ๒๕๔๙.

วรเทพ จันทกนกการ. รายงานการวิจัย เรื่องความคิดเห็นของผู้สำเร็จการศึกษาคณะสถิติประยุกต์ปี
 การศึกษา ๒๕๔๕ ที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนของคณะสถิติประยุกต์. สถาบัน
 บัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๔๖.

ศศิธร ชิดน่าย และคณะ. “การประเมินหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิต วิทยาลัยพยาบาลบรมราช-
 ชนนีอุตรดิตถ์”. รายงานการวิจัย. มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์, ๒๕๔๘.

สถานื่อนามัยด้าบล”. รายงานการวิจัย. คณะพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหาร
 ศาสตร์. พ.ศ. ๒๕๔๗.

สมชาย ัญญณกุล และวาริรัตน์ แก้วอุไร. “การประเมินหลักสูตรการศึกษาศาสตรบัณฑิต คณะศึกษาศาสตร์
 มหาวิทยาลัยนเรศวร”. รายงานการวิจัย. มหาวิทยาลัยนเรศวร, ๒๕๔๘.

สมบุญ บัญญัติ. “การประเมินหลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต พุทธศักราช ๒๕๓๘ สาขาวิชาศาสนาและปรัชญา คณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย”. **รายงานการวิจัยสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์**. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๗.

(๖) สื่ออิเล็กทรอนิกส์:

ภาวิดา ธารศรีสุทธิ.(๒๕๔๖). **การแนะแนวทางการศึกษาในการจัดและบริหารงานวิชาการ**. (หน้า ๒๐๗-๒๒๘) ภาควิชาบริหารการศึกษา และอุดมศึกษาคณะศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัยรามคำแหง สืบค้นจาก <http://e-book.ram.edu/ebook/e/EA634/EA634-9.pdf>

สุราษฎร์ พรหมจันทร์. (๒๕๕๔). **ยุทธวิธีการเรียนการสอนวิชาเทคนิค**. (ออนไลน์). แหล่งที่มา : <http://www.vrdp.net/data/Download/Books%๒๐tactical%๒๐teaching%๒๐teaching/๑๓.pdf.๙> ตุลาคม ๒๕๕๔

๒. ภาษาอังกฤษ

(I) Books:

- Bertley, S. H. **Principle of Perception**. New York: Harper and Row, 1972.
- Blair G.M. **Educational Psychology**. New York: The Macmillan Company, 1968.
- Dewey. John. **Experience and Education**. New York : Collier Books. 1938
- Good. C.V. **Dictionary of Education**, New York : McGraw-Hill, 1973.
- Krejcie. Robert V. and Morgan, Daryle W. “Determinining Sample Size for Research Activities”. **Educational and Psychological Measurement**, 1970.
- King, I. M. **A Theory for Nursing: A Systems Concepts Process**. New York: A Willey MedicalPublishing, 1981.
- Lee J. Cronbach. **Essentials of psychological testing**, 4th ed. New York : Harper & Row, 1971.
- Strufflebeam. Daniel L. et al. **Education evaluation and decision making**. Illinois: Peacock, 1971.
- Schiffman. & Kanuk. (1994). **Customer Behavior**. 5 th ed. New Jersey: Prentice-Hall.
- Customer Behavior** . 7 th ed. New Jersey: Prentice-Hall, 2000.
- Strufflebeam. Daniel L., et al. **Education evaluation and decision making**. Illinois: Peacock, 1971.

- Taba, Hilda. **Curriculum Development: Theory and Practice**. New York: Harcourt Brace & World, Inc, 1962.
- Tyler. R.W. **Educational Evaluation : new Roles**. New Means. Chicago : University of Chicago Press, 1986.
- Garrison, K.C. and Magoon, R, **Educational Psychology**. Columbus: Charles E. Merrill, 1972.
- Glatthorn.AllA.andnormanA.Spender.**MiddleSchool/JuniorHighPrincipal”aHandbook :A Practical Guide for Developing BetterSchool**. NewYork,Dod, 1986.
- Blair G.M. **Educational Psychology**. New York: The Macmillan Company, 1968.
- Robert E. Franken. **Human Motivation**
- Webster’s new. **Twentieth Century Dictionary**. (2nded.). (Cleveland New York: The Work, 1975.
- Walter Mischel. **Self-controlIntroduction to personality**. third edition. Holt- Rinebart and Winston Inc., 1974.
- Chickering, S.W. **IEducation and Identity**, Sanfrancisco: Jossey Bass, 1993.
- Cronbach. Lee J. **Essential of Psychological Testing** (rd ed.). New York: Harper and Row, ୧୯୩୦.
- Carkhuff. R.R. and Berenson. B.G., **Beyond Counseling and Theraphy**, 2nd ed. New York: Holl, Printchart and Winston, 1977.
- Schultz. William C,FIRO: **A three diminution theory of Interpersonal Behavior**. New York: Rinihart, 1966.
- Strufflebeam. Daniel L., et al. **Education evaluation and decision making**. Illinois: **Peacock**, ୧୯୩୧.
- Johnson, David W., **Reaching Out: Interpersonal Effectiveness and Self Actualization**, 3rd ed. New York: Prentice – Hall, 1986.
- Carkhuff. R.R. and Berenson, B.G. **Beyond Counseling and Theraphy**, 2nd ed. New York: Holl, Printchart and Winston, 1977.

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน ภาควิชาจิตวิทยา คณะมนุษยศาสตร์ โทร. ๐๓-๕๒๔-๘๐๐๐ ภายใน ๘๒๖๑

ที่ ศธ ๖๑๐๔.๔/๐๔

วันที่ ๒๗ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๐

เรื่อง เชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบความเที่ยงตรงของเครื่องมือวิจัย (IOC)

นมัสการ พระครูกลัณณสิริวัฒน์, ผศ.

สิ่งที่ส่งมาด้วย

๑. วิทยานิพนธ์ บทที่ ๑ - ๒ - ๓ จำนวน ๑ ฉบับ

๒. ตัวอย่างแบบสอบถามความเที่ยงตรงของเครื่องมือวิจัย(IOC) จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย นางสาวณัชชา นามสกุล สกุลศิริปริณดา รหัสประจำตัว ๕๖๐๑๔๐๓๐๑๙ นิสิตระดับปริญญาโท หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา ภาควิชาจิตวิทยา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติหัวข้อวิทยานิพนธ์ เรื่อง “การประเมินหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย” โดยมีคณะกรรมการผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์ ดังนี้

๑. พระครูสังฆรักษ์เอกภัทร อภินโน, ผศ. ดร. ประธานกรรมการ
๒. ผศ.ดร. ประยูร สุธะใจ กรรมการ

เพื่อการนี้ คณะกรรมการบริหารโครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา ได้พิจารณาเห็นว่าท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญที่มีความรู้ความสามารถ ที่จะให้คำแนะนำอันเป็นประโยชน์ต่อการสร้างเครื่องมือการวิจัยของนิสิตได้เป็นอย่างดี

จึงน้อมสมการมาเพื่อโปรดพิจารณาเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความเที่ยงตรงของเครื่องมือวิจัยดังกล่าว และขอขอบพระคุณมา ณ โอกาสนี้

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ประยูร สุธะใจ)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา

หลักสูตร พธ.ม. สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา

โทรศัพท์ : ๐๘๔-๐๐๔-๗๗๔๘, ๐๙๐-๗๙๐-๕๘๙๗

ขอรับรองว่าได้ผ่านการตรวจสอบความเที่ยงตรงของเครื่องมือวิจัย (IOC) แล้ว

(พระครูกลัณณสิริวัฒน์, ผศ.)

วันที่/...../.....

หมายเหตุ : หนังสือฉบับนี้จะไม่สมบูรณ์ในการนำไปใช้อ้างอิงถึงผลการทดสอบเครื่องมือวิจัย หากไม่ได้รับการลงนามโดยผู้ตรวจสอบเครื่องมือวิจัย

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน ภาควิชาจิตวิทยา คณะมนุษยศาสตร์ โทร. ๐๓-๕๒๔-๘๐๐๐ ภายใน ๘๒๖๑

ที่ ศธ ๖๑๐๔.๔/๐๕

วันที่ ๒๘ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๐

เรื่อง เชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบความเที่ยงตรงของเครื่องมือวิจัย (IOC)

นมัสการ พระมหาเพื่อน กิตติโสภโณ, ดร.

สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. วิทยานิพนธ์ บทที่ ๑ - ๒ - ๓ จำนวน ๑ ฉบับ

๒. ตัวอย่างแบบสอบถามความเที่ยงตรงของเครื่องมือวิจัย(IOC) จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย นางสาวณัชชา นามสกุล สกุลศิริปริณดา รหัสประจำตัว ๕๖๐๑๔๐๓๐๑๙ นิสิตระดับปริญญาโท หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา ภาควิชาจิตวิทยา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติหัวข้อวิทยานิพนธ์ เรื่อง “การประเมินหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย” โดยมีคณะกรรมการผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์ ดังนี้

๑. พระครูสังฆรักษ์เอกภัทร อภินโน, ผศ. ดร. ประธานกรรมการ
๒. ผศ.ดร. ประยูร สุษะใจ กรรมการ

เพื่อการนี้ คณะกรรมการบริหารโครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา ได้พิจารณาเห็นว่าท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญที่มีความรู้ความสามารถ ที่จะให้คำแนะนำอันเป็นประโยชน์ต่อการสร้างเครื่องมือการวิจัยของนิสิตได้เป็นอย่างดี

จึงน้อมสมการมาเพื่อโปรดพิจารณาเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความเที่ยงตรงของเครื่องมือวิจัยดังกล่าว และขอขอบพระคุณมา ณ โอกาสนี้

ป.จ.

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ประยูร สุษะใจ)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา

โครงการหลักสูตร พธ.ม. สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา

โทรศัพท์ : ๐๘๔-๐๐๔-๗๗๔๘, ๐๙๐-๗๙๐-๕๘๙๗

ขอรับรองว่าได้ผ่านการตรวจสอบความเที่ยงตรงของเครื่องมือวิจัย (IOC) แล้ว

(พระมหาเพื่อน กิตติโสภโณ, ดร.)

วันที่ ๒๘ / ๒.พ. / ๖๐

หมายเหตุ : หนังสือฉบับนี้จะไม่สมบูรณ์ในการนำไปใช้อ้างอิงถึงผลการทดสอบเครื่องมือวิจัย หากไม่ได้รับการลงนามโดยผู้ตรวจสอบเครื่องมือวิจัย

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน ภาควิชาจิตวิทยา คณะมนุษยศาสตร์ โทร. ๐๓-๕๒๔-๘๐๐๐ ภายใน ๘๒๖๑

ที่ ศธ ๖๑๐๔.๔/๑๕

วันที่ ๒๕ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๐

เรื่อง เชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบความเที่ยงตรงของเครื่องมือวิจัย (IOC)

เรียน ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สิริวัฒน์ ศรีเครือดง

สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. วิทยานิพนธ์ บทที่ ๑ - ๒ - ๓ จำนวน ๑ ฉบับ

๒. ตัวอย่างแบบสอบถามความเที่ยงตรงของเครื่องมือวิจัย (IOC) จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย นางสาวณัชชา นามสกุล สกุลศิริปริณดา รหัสประจำตัว ๕๖๐๑๔๐๓๐๑๙ นิสิตระดับปริญญาโท หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา ภาควิชาจิตวิทยา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติหัวข้อวิทยานิพนธ์ เรื่อง “การประเมินหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย” โดยมีคณะกรรมการผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์ ดังนี้

๑. พระครูสังฆรักษ์เอกภัทร อภินโนโท, ผศ. ดร. ประธานกรรมการ
๒. ผศ.ดร. ประยูร สุธะใจ กรรมการ

เพื่อการนี้ คณะกรรมการบริหารโครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา ได้พิจารณาเห็นว่าท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญที่มีความรู้ความสามารถ ที่จะให้คำแนะนำอันเป็นประโยชน์ต่อการสร้างเครื่องมือการวิจัยของนิสิตได้เป็นอย่างดี

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความเที่ยงตรงของเครื่องมือวิจัยดังกล่าว และขอขอบพระคุณมา ณ โอกาสนี้

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ประยูร สุธะใจ)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา

หลักสูตร พธ.ม. สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา

โทรศัพท์ : ๐๘๔-๐๐๔-๗๗๔๘, ๐๙๐-๗๙๐-๕๘๙๗

ขอรับรองว่าผ่านการตรวจสอบความเที่ยงตรงของเครื่องมือวิจัย (IOC) แล้ว

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สิริวัฒน์ ศรีเครือดง)

วันที่ ๑๒/๒/๒๐

หมายเหตุ : หนังสือฉบับนี้จะไม่สมบูรณ์ในการนำไปใช้อ้างอิงถึงผลการทดสอบเครื่องมือวิจัย หากไม่ได้รับการลงนามโดยผู้ตรวจสอบเครื่องมือวิจัย

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน ภาควิชาจิตวิทยา คณะมนุษยศาสตร์ โทร. ๐๓-๕๒๔-๘๐๐๐ ภายใน ๘๒๖๑

ที่ ศธ ๖๑๐๔.๔/๑๕

วันที่ ๒๔ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๐

เรื่อง เชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบความเที่ยงตรงของเครื่องมือวิจัย (IOC)

เรียน ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. เรืองชัย หมื่นชนะ

สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. วิทยานิพนธ์ บทที่ ๑ - ๒ - ๓ จำนวน ๑ ฉบับ

๒. ตัวอย่างแบบสอบถามความเที่ยงตรงของเครื่องมือวิจัย(IOC) จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย นางสาวณัชชา นามสกุล สกุลศิริปรีณดา รหัสประจำตัว ๕๖๐๑๔๐๓๐๑๙ นิสิตระดับปริญญาโท โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา ภาควิชาจิตวิทยา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติหัวข้อวิทยานิพนธ์ เรื่อง “การประเมินหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย” โดยมีคณะกรรมการผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์ ดังนี้

๑. พระครูสังฆรักษ์เอกภัทร อภินโนโท, ผศ. ดร. ประธานกรรมการ

๒. ผศ.ดร. ประยูร สุธะใจ กรรมการ

เพื่อการนี้ คณะกรรมการบริหารโครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา ได้พิจารณาเห็นว่าท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญที่มีความรู้ความสามารถ ที่จะให้คำแนะนำอันเป็นประโยชน์ต่อการสร้างเครื่องมือการวิจัยของนิสิตได้เป็นอย่างดี

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความเที่ยงตรงของเครื่องมือวิจัยดังกล่าว และขอขอบพระคุณมา ณ โอกาสนี้

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ประยูร สุธะใจ)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา

หลักสูตร พธ.ม. สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา

โทรศัพท์ : ๐๘๔-๐๐๔-๗๗๔๘, ๐๙๐-๗๙๐-๕๘๙๗

ขอรับรองว่าได้ผ่านการตรวจสอบความเที่ยงตรงของเครื่องมือวิจัย (IOC) แล้ว

.....

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. เรืองชัย หมื่นชนะ)

วันที่ ๒๔ / ๒ / ๒๕๖๐

หมายเหตุ : หนังสือฉบับนี้จะไม่สมบูรณ์ในการนำไปใช้อ้างอิงถึงผลการทดสอบเครื่องมือวิจัย หากไม่ได้รับการลงนามโดยผู้ตรวจสอบเครื่องมือวิจัย

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน ภาควิชาจิตวิทยา คณะมนุษยศาสตร์ โทร. ๐๓-๕๒๔-๘๐๐๐ ภายใน ๘๒๖๑

ที่ ศธ ๖๑๐๔.๔/๑๕

วันที่ ๒๗ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๐

เรื่อง เชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบความเที่ยงตรงของเครื่องมือวิจัย (IOC)

เรียน ดร. สมโภช ศรีวิจิตรรกุล

สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. วิทยานิพนธ์ บทที่ ๑ - ๒ - ๓ จำนวน ๑ ฉบับ

๒. ตัวอย่างแบบสอบถามความเที่ยงตรงของเครื่องมือวิจัย(IOC) จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย นางสาวณัชชา นามสกุล สกุลศิริปริณดา รหัสประจำตัว ๕๖๐๑๔๐๓๐๑๙ นิสิตระดับปริญญาโท หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา ภาควิชาจิตวิทยา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติหัวข้อวิทยานิพนธ์ เรื่อง “การประเมินหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย” โดยมีคณะกรรมการผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์ ดังนี้

๑. พระครูสังฆรักษ์เอกภัทร อภินันโท, ผศ. ดร. ประธานกรรมการ

๒. ผศ.ดร. ประยูร สุธะใจ กรรมการ

เพื่อการนี้ คณะกรรมการบริหารโครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา ได้พิจารณาเห็นว่าท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญที่มีความรู้ความสามารถ ที่จะให้คำแนะนำอันเป็นประโยชน์ต่อการสร้างเครื่องมือการวิจัยของนิสิตได้เป็นอย่างดี

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความเที่ยงตรงของเครื่องมือวิจัยดังกล่าว และขอขอบพระคุณมา ณ โอกาสนี้

๒๓

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ประยูร สุธะใจ)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา

หลักสูตร พธ.ม. สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา

โทรศัพท์ : ๐๘๔-๐๐๔-๗๗๔๘, ๐๙๐-๗๙๐-๕๘๙๗

ขอรับรองว่าได้ผ่านตรวจสอบความเที่ยงตรงของเครื่องมือวิจัย (IOC) แล้ว

(ดร. สมโภช ศรีวิจิตรรกุล)

วันที่ ๘ / ๒๗ / ๒๕๖๐

หมายเหตุ : หนังสือฉบับนี้จะไม่สมบูรณ์ในการนำไปใช้อ้างอิงถึงผลการทดสอบเครื่องมือวิจัย หากไม่ได้รับการลงนามโดยผู้ตรวจสอบเครื่องมือวิจัย

บันทึกข้อความ

แผนกสารบรรณ
สำนักงานคณบดีคณะมนุษยศาสตร์
รับที่ ๗๖๖
วันที่ ๒๕/๕.๕/๖๐
เวลา ๐๙.๐๐ น.
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ส่วนงาน ภาควิชาจิตวิทยา คณะมนุษยศาสตร์ โทร. ๐๓-๕๒๔-๘๐๐๐ ภายใน ๘๒๖๑

ที่ ศธ ๖๑๐๔.๔/๒๐๗.๑ วันที่ ๒๐ เมษายน พ.ศ. ๒๕๖๐

เรื่อง ขออนุญาตแจกแบบสอบถามเพื่อทดสอบเครื่องมือวิจัย

กราบนมัสการ คณบดีคณะมนุษยศาสตร์

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถามการวิจัย ๕๐ ชุด

ด้วย นางสาวณัชชา นามสกุล สกุลศิริปริณดา รหัสประจำตัว ๕๖๐๑๔๐๓๐๑๙ นิสิตระดับปริญญาโท โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา ภาควิชาจิตวิทยา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติหัวข้อวิทยานิพนธ์ เรื่อง “การประเมินหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย” ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการนี้ นิสิตมีความประสงค์จะขออนุญาตเก็บข้อมูลเพื่อนำไปทดสอบเครื่องมือวิจัย ประกอบการทำวิทยานิพนธ์ดังกล่าวข้างต้น ดังนั้น ทางโครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา หวังเป็นอย่างยิ่งจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านให้นิสิตแจกแบบสอบถามเพื่อเก็บข้อมูลในกลุ่มตัวอย่างในการทดสอบเครื่องมือวิจัย จำนวน ๕๐ รูป/คน เพื่อประโยชน์ในการศึกษาและนำผลการศึกษาไปใช้ประกอบในเชิงวิชาการและการพัฒนาองค์กรต่อไป

จึงกราบนมัสการมาเพื่อโปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตแจกแบบสอบถามเพื่อเก็บข้อมูลจะได้ทำการวิจัยต่อไปและขอขอบพระคุณมา ณ โอกาสนี้

๒ ๓.

☐ ทราบ.....

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ประยูร สุขะใจ)

☐ มอบหมายให้.....

ผู้อำนวยการโครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา

(พระครูสังฆรักษ์เอกภัทร อภินโท, ผศ.ดร.)

คณบดีคณะมนุษยศาสตร์

๒๕/๕.๕/๖๐

บันทึกข้อความ

แผนกสารบรรณ
สำนักงานคณะกรรมการมนุษยศาสตร์
รับที่ ๓๑๐
วันที่ ๒๗/๑๐/๖๐
เวลา ๐๙.๐๐ น.
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ส่วนงาน ภาควิชาจิตวิทยา คณะมนุษยศาสตร์ โทร. ๐๓-๕๒๔-๘๐๐๐ ภายใน ๘๒๖๑

ที่ ศธ ๖๑๐๔.๔/๑๗๙.๑ วันที่ ๒๕ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๖๐

เรื่อง ขออนุญาตแจกแบบสอบถามเพื่อทดสอบเครื่องมือวิจัย (Try-out)

กราบนมัสการ คณะบดีคณะมนุษยศาสตร์

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถามการวิจัย ๓๐ ชุด

ด้วย นางสาวณัชชา นามสกุล สกุลศิริปรีณดา รหัสประจำตัว ๕๖๐๑๔๐๓๐๑๙ นิสิตระดับปริญญาโท โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา ภาควิชาจิตวิทยา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติหัวข้อวิทยานิพนธ์ เรื่อง “การประเมินหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย” ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการนี้ นิสิตมีความประสงค์จะขออนุญาตเก็บข้อมูลเพื่อนำไปทดสอบเครื่องมือวิจัย ประกอบการทำวิทยานิพนธ์ดังกล่าวข้างต้น ดังนั้น ทางโครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา หวังเป็นอย่างยิ่งจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านให้นิสิตแจกแบบสอบถามเพื่อเก็บข้อมูลในกลุ่มตัวอย่างในการทดสอบเครื่องมือวิจัย จำนวน ๓๐ รูป/คน เพื่อประโยชน์ในการศึกษา และนำผลการศึกษาไปใช้ประกอบในเชิงวิชาการและการพัฒนาองค์กรต่อไป

จึงกราบนมัสการมาเพื่อโปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตแจกแบบสอบถามเพื่อเก็บข้อมูลจะได้ทำการวิจัยต่อไปและขอขอบพระคุณมา ณ โอกาสนี้

ป ๓

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ประยูร สุขะใจ)

ผู้อำนวยการโครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา

☐ ทราบ.....

☐ มอบหมายให้.....

.....

.....

(พระครูสังฆรักษ์เอกภัทร อภิณฺโฑ, ผศ.ดร.)

คณะบดีคณะมนุษยศาสตร์

๒๕/๑๐/๖๐

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก
แบบสอบถามงานวิจัย

แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

เรื่อง ศึกษาปัจจัยจิตลักษณะและปัจจัยจิตสังคมที่มีผลต่อกระบวนการรับรู้การเรียนการสอนของนิสิตพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

คำชี้แจง

แบบสอบถามนี้จัดทำขึ้นเพื่อการศึกษาค้นคว้า เรื่อง ปัจจัยจิตลักษณะและปัจจัยจิตสังคมที่มีต่อการรับรู้การเรียนการสอนของนิสิตพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย โดยผู้ศึกษาจะได้นำข้อมูลไปใช้ในการศึกษา ซึ่งเป็นการค้นคว้าตามข้อกำหนดของหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธจิตวิทยามหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ในการตอบแบบสอบถามขอความกรุณาตอบแบบสอบถามทุกข้อตามความเป็นจริงเพื่อให้ข้อมูลที่ได้มีความเชื่อถือ และเป็นประโยชน์อย่างยิ่งในการพัฒนาการบริหารงานวิชาการ นิสิตสามารถแสดงความรู้สึกหรือความคิดเห็นได้อย่างอิสระ คำตอบของนิสิตไม่มีผิดหรือถูก และไม่มีผลกระทบต่อตัวนิสิต แต่อย่างใด ในการตอบแบบสอบถามนิสิตไม่ต้องลงชื่อ คำตอบทั้งหมดจะเก็บเป็นความลับ ไม่มีการเปิดเผยให้ผู้อื่นทราบ ซึ่งแบบสอบถามรวมทั้งหมด ๙ ตอน ดังนี้

ตอนที่ ๑ แบบสอบถามข้อมูลทั่วไป

ตอนที่ ๒ แบบสอบถามความเชื่อมั่นในตน

ตอนที่ ๓ แบบสอบถามแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์

ตอนที่ ๔ แบบสอบถามลักษณะมุ่งอนาคต

ตอนที่ ๕ แบบสอบถามสัมพันธภาพระหว่างนิสิตกับเพื่อน

ตอนที่ ๖ แบบสอบถามสัมพันธภาพระหว่างนิสิตกับสมาชิกในครอบครัว

ตอนที่ ๗ แบบสอบถามสัมพันธภาพระหว่างนิสิตกับอาจารย์

ตอนที่ ๘ แบบสอบถามการรับรู้ของนิสิตต่อหลักสูตรพุทธจิตวิทยา

ตอนที่ ๙ แบบสอบถามข้อเสนอแนะปัญหาและอุปสรรค

ตอนที่ ๑ แบบสอบถามข้อมูลทั่วไป

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงใน ☐ หน้าข้อความที่เป็นจริงหรือเติมคำในช่องว่าง

๑. สถานภาพ

☐ พระภิกษุ ☐ สามเณร ☐ คฤหัสถ์ชาย ☐ คฤหัสถ์หญิง

๒. อายุ

☐ น้อยกว่า ๒๐ ☐ ๒๐ – ๒๕ ☐ ๒๕-๓๐

☐ ๓๐-๓๕ ☐ ๓๕-๔๐ ☐ ๔๐ ปีขึ้นไป

๓. หลักสูตรพุทธจิตวิทยาชั้นปีที่ศึกษา(รุ่นที่)

☐ รุ่นที่ ๑ ☐ รุ่นที่ ๒

☐ รุ่นที่ ๓ ☐ รุ่นที่ ๔

๔. รายได้ของครอบครัว เฉลี่ยต่อเดือน

☐ ต่ำกว่า 5000 บาท ☐ ระหว่าง 5001-10000 บาท

☐ ระหว่าง 10001-15000 บาท ☐ ระหว่าง 15001-20000 บาท

☐ ระหว่าง 20001-25000 บาท ☐ สูงกว่า 30000 ขึ้นไป

๕. อาชีพที่ท่านเคยประกอบในอดีต

☐ ข้าราชการ/รัฐวิสาหกิจ ☐ พนักงานบริษัทเอกชน

☐ ค้าขาย ☐ รับจ้างทั่วไป

☐ อื่นๆ โปรดระบุ

ตอนที่ ๒ แบบสอบถามความเชื่ออำนาจในตน

คำชี้แจง ให้นิสิตอ่านข้อความแล้ว โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องทางขวามือที่ตรงกับความเป็นจริงมากที่สุด เพียงช่องเดียว ซึ่งแบ่งออกเป็น ๕ อันดับ ได้แก่

จริงที่สุด หมายถึง ข้อความนี้ตรงกับข้อเท็จจริงของนิสิตมากที่สุด
 จริง หมายถึง ข้อความนี้ตรงกับข้อเท็จจริงของนิสิตมาก
 จริงบ้าง หมายถึง ข้อความนี้ตรงกับข้อเท็จจริงของนิสิตบ้าง ไม่จริงบ้าง
 จริงน้อย หมายถึง ข้อความนี้ตรงกับข้อเท็จจริงของนิสิตน้อย
 จริงน้อยที่สุด หมายถึง ข้อความนี้ตรงกับข้อเท็จจริงของนิสิตน้อยที่สุด

ลำดับ	ข้อความ	จริง ที่สุด	จริง	จริง บ้าง	จริง น้อย	จริงน้อย ที่สุด
๑	เมื่อท่านวางแผนจะทำงานใด ๆ แล้ว ท่านแน่ใจว่าสามารถปฏิบัติตามแผนนั้นได้					
๒	ท่านเชื่อว่าการทำงานอย่างเต็มความสามารถจะทำให้การเรียนนั้นประสบความสำเร็จ					
๓	ท่านเชื่อว่าประสบการณ์จากการเรียนจะช่วยให้บุคคลสามารถพัฒนาการเรียนได้อย่างเหมาะสม					
๔	ท่านมีความเชื่อว่าปัญหาที่เกิดขึ้นนั้นย่อมมีแนวทางแก้ไขได้					
๕	ท่านเชื่อว่าบุคคลที่มีโอกาสก้าวหน้าในการเรียนเกิดจากความสนใจเอาใจใส่ต่อการเปลี่ยนแปลงของการเรียน					
๖	ในการตัดสินใจแก้ไขปัญหาท่านได้พิจารณาและเลือกวิธีที่เหมาะสม					
๗	การที่เรียนได้ผลสำเร็จแต่ละครั้งขึ้นอยู่กับความสามารถของท่านมากกว่าเรื่องของโชคชะตา					
๘	ท่านมีความก้าวหน้าด้านการเรียนอย่างเหมาะสมโดยความรู้ความสามารถของท่าน					
๙	ท่านยอมรับความคิดเห็นของบุคคลอื่น เมื่อท่านใช้เหตุผลไตร่ตรองแล้ว					
๑๐	ท่านเชื่อว่ามนุษย์ทุกคนมีส่วนดีในตนเอง					

ตอนที่ ๓ แบบสอบถามแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์

คำชี้แจง ให้นักิิตอ่านข้อความแล้ว โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องทางขวามือที่ตรงกับความเป็นจริงมากที่สุด เพียงช่องเดียว ซึ่งแบ่งออกเป็น ๕ อันดับ ได้แก่

จริงที่สุด หมายถึง ข้อความนี้ตรงกับข้อเท็จจริงของนิสิตมากที่สุด

จริง หมายถึง ข้อความนั้นตรงกับข้อเท็จจริงของนิสิตมาก

จริงบ้าง หมายถึง ข้อความนั้นตรงกับข้อเท็จจริงของนิสิตบ้าง ไม่จริงบ้าง

จริงน้อย หมายถึง ข้อความนั้นตรงกับข้อเท็จจริงของนิสิตน้อย

จริงน้อยที่สุด หมายถึง ข้อความนั้นตรงกับข้อเท็จจริงของนิสิตน้อยที่สุด

ลำดับ	ข้อความ	จริง ที่สุด	จริง	จริง บ้าง	จริง น้อย	จริงน้อย ที่สุด
๑	ท่านปรารถนาอย่างยิ่งที่จะทำงานยากให้สำเร็จ					
๒	ท่านมุ่งมั่นพยายามทำงานที่ยาก					
๓	ท่านรู้สึกสนุกกับบทเรียนที่ยาก					
๔	เมื่อได้รับมอบหมายให้ทำงานใดท่านจะทำอย่างเต็มความสามารถ					
๕	ท่านพยายามสอบให้ได้อันดับดีขึ้นทุกครั้ง					
๖	ท่านทำงานอย่างหนัก เพราะต้องการให้งานสำเร็จมากกว่ากลัวความล้มเหลว					
๗	ถ้ามีโอกาสเลือกงานได้แล้ว ท่านจะเลือกงานชนิดที่ตนเองสามารถทำได้					
๘	ท่านไม่ปรารถนารางวัลหรือชื่อเสียงมากไปกว่าความสำเร็จของงาน					
๙	ท่านฝากอนาคตของตนเองไว้กับความสำเร็จในการเรียนและการทำงาน					
๑๐	ท่านชอบทำสิ่งต่าง ๆ ที่เป็นความคิตรีเริ่มของตนเอง					

ตอนที่ ๔ แบบสอบถามลักษณะมุ่งอนาคต

คำชี้แจง ให้นักเรียนอ่านข้อความแล้ว โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องทางขวามือที่ตรงกับความเป็นจริงมากที่สุด เพียงช่องเดียว ซึ่งแบ่งออกเป็น ๕ อันดับ ได้แก่

จริงที่สุด หมายถึง ข้อความนั้นตรงกับข้อเท็จจริงของนิสิตมากที่สุด
 จริง หมายถึง ข้อความนั้นตรงกับข้อเท็จจริงของนิสิตมาก
 จริงบ้าง หมายถึง ข้อความนั้นตรงกับข้อเท็จจริงของนิสิตบ้าง ไม่จริงบ้าง
 จริงน้อย หมายถึง ข้อความนั้นตรงกับข้อเท็จจริงของนิสิตน้อย
 จริงน้อยที่สุด หมายถึง ข้อความนั้นตรงกับข้อเท็จจริงของนิสิตน้อยที่สุด

ลำดับ	ข้อความ	จริง ที่สุด	จริง	จริง บ้าง	จริง น้อย	จริงน้อย ที่สุด
๑	ถ้าท่านตั้งใจเรียนในวันนี้ท่านจะประสบ ความสำเร็จในวันหน้า					
๒	ท่านไม่สนใจว่าจะต้องเรียนจบสาขาใด เพียงแต่ต้องการเรียนให้จบ					
๓	ท่านตั้งความหวังในการเรียนต่อค่อนข้างสูง					
๔	ท่านจะตั้งใจเรียนเพื่อความสำเร็จของชีวิตใน อนาคต					
๕	ท่านรู้ว่าการเรียนนั้นยาก แต่ก็ไม่ท้อถอยเพื่อ จะได้มีอนาคตที่ดี					
๖	ถ้าท่านทำงานผิดพลาดท่านจะหาความรู้ เพิ่มเติมในการทำงานนั้นมากขึ้น					
๗	ถ้ามีสิ่งที่ไม่เข้าใจไม่ได้ ท่านจะปรึกษาผู้อื่นเพื่อ หาแนวทางแก้ไขให้ได้					
๘	ท่านศึกษาค้นคว้าหาความรู้ในทุกช่องทางที่ มีข้อมูลที่ท่านต้องการ					
๙	ท่านจะพยายามเอาชนะอุปสรรคเพื่อให้ได้ เป้าหมายที่วางไว้					
๑๐	ท่านจะยอมทนลำบากเพื่อจะได้สิ่งที่ต้องการ					

ตอนที่ ๕ แบบสอบถามสัมพันธภาพระหว่างนิสิตกับเพื่อน

คำชี้แจง ให้นิสิตอ่านข้อความแล้ว โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องทางขวามือที่ตรงกับความเป็นจริงมากที่สุด เพียงช่องเดียว ซึ่งแบ่งออกเป็น ๕ อันดับ ได้แก่

จริงที่สุด หมายถึง ข้อความนั้นตรงกับข้อเท็จจริงของนิสิตมากที่สุด
 จริง หมายถึง ข้อความนั้นตรงกับข้อเท็จจริงของนิสิตมาก
 จริงบ้าง หมายถึง ข้อความนั้นตรงกับข้อเท็จจริงของนิสิตบ้าง ไม่จริงบ้าง
 จริงน้อย หมายถึง ข้อความนั้นตรงกับข้อเท็จจริงของนิสิตน้อย
 จริงน้อยที่สุด หมายถึง ข้อความนั้นตรงกับข้อเท็จจริงของนิสิตน้อยที่สุด

ลำดับ	ข้อความ	จริง ที่สุด	จริง	จริง บ้าง	จริง น้อย	จริงน้อย ที่สุด
๑	ท่านเป็นคนมีน้ำใจและชอบช่วยเหลือเพื่อนในห้อง					
๒	ท่านสามารถปรึกษาปัญหาการเรียนกับเพื่อนได้					
๓	ท่านทำงานร่วมกับเพื่อนไม่ได้					
๔	ท่านไม่เข้าใจบทเรียนเพื่อนก็ช่วยอธิบายให้					
๕	ท่านเข้ากับเพื่อนได้ดี					
๖	ท่านกับเพื่อนทำกิจกรรมในชั้นเรียนด้วยความสามัคคี					
๗	เพื่อนให้ความช่วยเหลือและพึ่งพาอาศัยกันในด้านกรเรียน					
๘	ท่านทำรายงานส่งไม่ทันเพื่อนก็ช่วยจัดการให้					
๙	ท่านมีเพื่อนสนิท					
๑๐	ท่านทำงานคนเดียวมากกว่าทำงานเป็นกลุ่ม					

ตอนที่ ๖ แบบสอบถามสัมพันธภาพระหว่างนิสิตกับสมาชิกในครอบครัว

คำชี้แจง ให้นิสิตอ่านข้อความแล้ว โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องทางขวามือที่ตรงกับความเป็นจริงมากที่สุด เพียงช่องเดียว ซึ่งแบ่งออกเป็น ๕ อันดับ ได้แก่

จริงที่สุด หมายถึง ข้อความนั้นตรงกับข้อเท็จจริงของนิสิตมากที่สุด
 จริง หมายถึง ข้อความนั้นตรงกับข้อเท็จจริงของนิสิตมาก
 จริงบ้าง หมายถึง ข้อความนั้นตรงกับข้อเท็จจริงของนิสิตบ้าง ไม่จริงบ้าง
 จริงน้อย หมายถึง ข้อความนั้นตรงกับข้อเท็จจริงของนิสิตน้อย
 จริงน้อยที่สุด หมายถึง ข้อความนั้นตรงกับข้อเท็จจริงของนิสิตน้อยที่สุด

ลำดับ	ข้อความ	จริง ที่สุด	จริง	จริง บ้าง	จริง น้อย	จริงน้อย ที่สุด
๑	สมาชิกในครอบครัวเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ท่าน					
๒	สมาชิกในครอบครัวติดต่อสื่อสารกับท่านอยู่เสมอ					
๓	สมาชิกในครอบครัวดูแลเอาใจใส่ท่านเป็นอย่างดี					
๔	สมาชิกในครอบครัวสามารถช่วยเหลือค่าใช้จ่ายในการศึกษาของท่านได้					
๕	สมาชิกในครอบครัวรับฟังความคิดเห็นของท่านอยู่เสมอ					
๖	สมาชิกในครอบครัวมีความเข้าใจความต้องการของท่าน					
๗	สมาชิกในครอบครัวเคารพการตัดสินใจของท่าน					
๘	ท่านสามารถปรึกษาปัญหาส่วนตัวกับสมาชิกในครอบครัวได้					
๙	หลังจบการศึกษาท่านปรารถนาจะช่วยเหลือสมาชิกในครอบครัวของท่าน					
๑๐	ท่านมีความสุขที่ได้ติดต่อกับสมาชิกในครอบครัว					

ตอนที่ ๗ แบบสอบถามสัมพันธภาพระหว่างนิสิตกับอาจารย์

คำชี้แจง ให้นิสิตอ่านข้อความแล้ว โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องทางขวามือที่ตรงกับความเป็นจริงมากที่สุด เพียงช่องเดียว ซึ่งแบ่งออกเป็น ๕ อันดับ ได้แก่

จริงที่สุด หมายถึง ข้อความนั้นตรงกับข้อเท็จจริงของนิสิตมากที่สุด
 จริง หมายถึง ข้อความนั้นตรงกับข้อเท็จจริงของนิสิตมาก
 จริงบ้าง หมายถึง ข้อความนั้นตรงกับข้อเท็จจริงของนิสิตบ้าง ไม่จริงบ้าง
 จริงน้อย หมายถึง ข้อความนั้นตรงกับข้อเท็จจริงของนิสิตน้อย
 จริงน้อยที่สุด หมายถึง ข้อความนั้นตรงกับข้อเท็จจริงของนิสิตน้อยที่สุด

ลำดับ	ข้อความ	จริง ที่สุด	จริง	จริง บ้าง	จริงน้อย	จริงน้อย ที่สุด
๑	อาจารย์ให้ความเป็นกันเองกับท่าน					
๒	อาจารย์รับฟังความคิดเห็นของนิสิต					
๓	อาจารย์ให้คำปรึกษา แนะนำเมื่อท่านไม่ เข้าใจบทเรียน					
๔	อาจารย์เป็นแบบอย่างที่ดีแก่ท่าน					
๕	ท่านรู้สึกท้อใจในการเรียน เพราะอาจารย์ สนใจแต่นิสิตที่เรียนเก่ง					
๖	อาจารย์เข้าสอนตรงเวลา					
๗	อาจารย์จะรับฟังเหตุผลของท่านเสมอเมื่อ ท่านมีปัญหา					
๘	ท่านทำรายงานส่งตามที่อาจารย์สั่งทุกครั้ง					
๙	ท่านปรึกษาปัญหาส่วนตัวกับอาจารย์ได้					
๑๐	อาจารย์ให้การศึกษานิสิตทั้งในห้องเรียน และนอกห้องเรียน					

ตอนที่ ๘ แบบสอบถามการรับรู้ของนิสิตต่อหลักสูตรพุทธจิตวิทยา

คำชี้แจง ให้นิสิตอ่านข้อความแล้ว โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องทางขวามือที่ตรงกับความเป็นจริงมากที่สุด เพียงช่องเดียว ซึ่งแบ่งออกเป็น ๕ อันดับ ได้แก่

จริงที่สุด	หมายถึง	ข้อความนี้ตรงกับข้อเท็จจริงของนิสิตมากที่สุด
จริง	หมายถึง	ข้อความนั้นตรงกับข้อเท็จจริงของนิสิตมาก
จริงบ้าง	หมายถึง	ข้อความนั้นตรงกับข้อเท็จจริงของนิสิตบ้าง ไม่จริงบ้าง
จริงน้อย	หมายถึง	ข้อความนั้นตรงกับข้อเท็จจริงของนิสิตน้อย
จริงน้อยที่สุด	หมายถึง	ข้อความนั้นตรงกับข้อเท็จจริงของนิสิตน้อยที่สุด

ลำดับ	ข้อความ	จริง ที่สุด	จริง	จริง บ้าง	จริง น้อย	จริงน้อยที่สุด
ด้านหลักสูตร						
	๑.หลักสูตรมีเนื้อหาสาระสอดคล้องกับระดับ การศึกษามีความทันสมัย					
	๒.หลักสูตรมีเนื้อหาที่ครอบคลุมคุณลักษณะที่พึง ประสงค์ของนิสิต					
	๓.หลักสูตรมุ่งเน้นให้ผู้เรียนพัฒนาความรู้ คิดเป็น ทำ เป็นและแก้ปัญหาเป็น					
	๔.หลักสูตรในแต่ละระดับชั้นปี มุ่งให้นิสิตเกิด ประสบการณ์ตามรายวิชาที่เรียน					
	๕.หลักสูตรมีการปรับปรุงและพัฒนาอย่างต่อเนื่องทุกปี					
	๖. หลักสูตรมีเนื้อหาที่สอดคล้องกับวิถีชีวิต					
	๗.หลักสูตรส่งเสริมให้นิสิตอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมี ความสุข					
	๘.หลักสูตรจัดเนื้อหาวิชาในภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ ได้สอดคล้องกับการสภาพปัญหาของชุมชนและ ท้องถิ่น					
	๙.หลักสูตรได้จัดให้มีการยืดหยุ่นได้ตามโอกาสของ การเรียนรู้					
	๑๐.หลักสูตรมีความเหมาะสมกับสภาพเศรษฐกิจและ สังคมปัจจุบัน					

ลำดับ	ข้อความ	จริง ที่สุด	จริง	จริง บ้าง	จริง น้อย	จริงน้อยที่สุด
ด้านการจัดการเรียนการสอน						
	๑๑.ในแต่ละชั้นปีมีแผนการเรียนการสอนอย่างชัดเจน					
	๑๒.นิสิตได้รับความรู้ ทักษะ และประสบการณ์ เพิ่มขึ้นจากการเรียนการสอน					
	๑๓.นิสิตสามารถประยุกต์ความรู้ที่ได้จากการเรียนไป ปฏิบัติในชีวิตประจำวัน					
	๑๔.มีการสร้างบรรยากาศที่ดีในการเรียนการสอน					
	๑๕.การบริหารจัดการของหลักสูตรเอื้อต่อการเรียนรู้					
	๑๖.มีการจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนการสอน					
	๑๗. มีการจัดสวัสดิการด้านเครื่องอำนวยความสะดวก ด้านสารสนเทศ					
	๑๘ เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้แสดงความคิดเห็นเพื่อฝึก ตัวเองและพัฒนาตัวเองให้มีความสามารถที่จะอยู่ได้					
	๑๙ มีการเชิญวิทยากรมาให้ความรู้เพิ่มเติม					
	๒๐การเรียนการสอนสามารถทำให้เปลี่ยนแปลง พฤติกรรมของนิสิต					
ด้านการจัดกิจกรรม						
	๒๑.นิสิตมีส่วนร่วมในการวางแผนการจัดกิจกรรม					
	๒๒.นิสิตได้มีโอกาสเข้าร่วมกิจกรรมของมหาวิทยาลัย					
	๒๓.นิสิตได้รับประสบการณ์ตรงจากการจัดกิจกรรม					
	๒๔.นิสิตมีโอกาสได้แลกเปลี่ยนความรู้และความ คิดเห็นร่วมกับนิสิตและอาจารย์					
	๒๕.นิสิตนำความรู้จากกิจกรรมมาประยุกต์ในการ พัฒนาตนด้านการจัดการความรู้					
	๒๖.นิสิตมีโอกาสทำงานเป็นทีมจากการจัดกิจกรรม					
	๒๗.นิสิตมีโอกาสนำความรู้จากกิจกรรมมาพัฒนา สภาพแวดล้อมของหน่วยวิทยาบริการ					

ลำดับ	ข้อความ	จริง ที่สุด	จริง	จริง บ้าง	จริง น้อย	จริงน้อยที่สุด
	๒๘.กิจกรรมของนิสิตเอื้อต่อการบำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคม					
	๒๙.นิสิตนำความรู้จากกิจกรรมไปใช้ในการเพิ่มทักษะในการเรียนรู้					
	๓๐.กิจกรรมทำให้นิสิตมีระบบการปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อมด้านการศึกษา					
ด้านการใช้สื่อการสอน						
	๓๑. มีการพัฒนาสื่อการสอนให้มีประสิทธิภาพ					
	๓๒. มีการพัฒนาสื่อการเรียนการสอนให้นิสิตมีความรู้ความเข้าใจง่าย					
	๓๓. สื่อการสอนมีความทันสมัยต่อความเคลื่อนไหวทางวิชาการ					
	๓๔. มีการพัฒนาสื่อการเรียนการสอนอย่างต่อเนื่อง					
	๓๕. นิสิตมีส่วนร่วมในการผลิตสื่อการเรียนการสอน					
	๓๖. มีการใช้สื่อที่สอดคล้องกับเนื้อหาของรายวิชา					
	๓๗. อาจารย์สามารถใช้สื่อเทคโนโลยีได้อย่างเหมาะสม					
	๓๘. สื่ออุปกรณ์การเรียนการสอนเป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้					
	๓๙. มีการใช้สื่อ โสต, ทัศน์และรูปภาพประกอบการเรียนการสอน					
	๔๐. อุปกรณ์การสอนมีความทันสมัยสามารถนำมาใช้สอนเพื่อให้ผู้เรียนเกิดองค์ความรู้ใหม่					
ด้านการวัดผลและประเมินผล						
	๔๑. มีการวัดและประเมินผลทางข้อสอบวัดผล					
	๔๒. มีการวัดผลและประเมินผลโดยการสัมภาษณ์จากนิสิตเป็นรายบุคคล					
	๔๓. มีการวัดและประเมินผลด้านพฤติกรรมความรับผิดชอบของนิสิต					

ลำดับ	ข้อความ	จริง ที่สุด	จริง	จริง บ้าง	จริง น้อย	จริงน้อยที่สุด
	๔๔.มีการวัดและประเมินผลความรู้ในสัปดาห์หลังการเรียนการสอน					
	๔๕.มีการวัดและประเมินผลความรู้ในสัปดาห์ระหว่างภาคการศึกษา					
	๔๖.มีการวัดและประเมินผลจากการแสดงวิสัยทัศน์					
	๔๗.มีการวัดและประเมินผลจรรยาบรรณในการตรงต่อเวลาในการเข้าเรียน					
	๔๘. มีการวัดผลประเมินผลเป็นไปตามขั้นตอน					
	๔๙. มีการทดสอบความรู้ของนิสิตก่อนเริ่มบทเรียน					
	๕๐.มีความยุติธรรมในการวัดและการประเมิน					

ตอนที่ ๙

ข้อเสนอแนะปัญหาและอุปสรรคและแนวทางในการแก้ไขปัญหา

๑.ด้านหลักสูตรการเรียนการสอน

ข้อเสนอแนะปัญหาและอุปสรรคมีอะไรบ้าง.....

.....

ข้อเสนอแนะแนวทางการแก้ไขคือ.....

.....

๒.ด้านการจัดการเรียนการสอน

ข้อเสนอแนะปัญหาและอุปสรรคมีอะไรบ้าง.....

.....

ข้อเสนอแนะแนวทางการแก้ไขคือ.....

.....

๓.ด้านการจัดกิจกรรม

ข้อเสนอแนะปัญหาและอุปสรรคมีอะไรบ้าง.....

.....

ข้อเสนอแนะแนวทางการแก้ไขคือ.....

.....

๔.ด้านสื่อการสอน และแหล่งเรียนรู้

ข้อเสนอแนะปัญหาและอุปสรรคมีอะไรบ้าง.....

.....

ข้อเสนอแนะแนวทางการแก้ไขคือ.....

.....

๕. การวัดและประเมินผล

ข้อเสนอแนะปัญหาและอุปสรรคมีอะไรบ้าง.....

.....

ข้อเสนอแนะแนวทางการแก้ไขคือ.....

.....

ภาคผนวก ข
ผลการทดสอบสมมติฐาน

สมมติฐานที่ 1 ปัจจัยส่วนบุคคลมีความสัมพันธ์ต่อกระบวนการเรียนรู้หลักสูตรพุทธจิตวิทยาของ
นิสิตมหาบัณฑิต สาขาพุทธจิตวิทยา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อำเภอง่วงน้อย
พระนครศรีอยุธยา

1) สถานภาพ

ANOVA

		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
curri	Between Groups	1.778	3	.593	1.371	.264
	Within Groups	19.892	46	.432		
	Total	21.670	49			
learning	Between Groups	.779	3	.260	.780	.511
	Within Groups	15.311	46	.333		
	Total	16.090	49			
activity	Between Groups	2.236	3	.745	1.625	.197
	Within Groups	21.109	46	.459		
	Total	23.345	49			
media	Between Groups	1.459	3	.486	1.115	.353
	Within Groups	20.058	46	.436		
	Total	21.517	49			
evaluation	Between Groups	.249	3	.083	.246	.864
	Within Groups	15.556	46	.338		
	Total	15.805	49			
tatl_EV	Between Groups	.846	3	.282	.895	.451
	Within Groups	14.502	46	.315		
	Total	15.348	49			

2) อายุ

ANOVA

		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
curri	Between Groups	2.640	5	.528	1.221	.315
	Within Groups	19.029	44	.432		
	Total	21.670	49			
learning	Between Groups	1.231	5	.246	.729	.605
	Within Groups	14.858	44	.338		

ANOVA

		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
	Total	16.090	49			
activity	Between Groups	4.337	5	.867	2.008	.096
	Within Groups	19.008	44	.432		
	Total	23.345	49			
media	Between Groups	2.307	5	.461	1.057	.397
	Within Groups	19.210	44	.437		
	Total	21.517	49			
evaluation	Between Groups	.676	5	.135	.393	.851
	Within Groups	15.129	44	.344		
	Total	15.805	49			
tattle_EV	Between Groups	1.827	5	.365	1.189	.330
	Within Groups	13.521	44	.307		
	Total	15.348	49			

3) รุ่นที่ศึกษา

ANOVA

		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
curri	Between Groups	.896	3	.299	.662	.580
	Within Groups	20.773	46	.452		
	Total	21.670	49			
learning	Between Groups	1.664	3	.555	1.769	.166
	Within Groups	14.426	46	.314		
	Total	16.090	49			
activity	Between Groups	1.229	3	.410	.852	.473
	Within Groups	22.116	46	.481		
	Total	23.345	49			
media	Between Groups	2.462	3	.821	1.981	.130
	Within Groups	19.055	46	.414		
	Total	21.517	49			
evaluation	Between Groups	1.382	3	.461	1.469	.235

	Within Groups	14.423	46	.314		
	Total	15.805	49			
tattle_EV	Between Groups	1.037	3	.346	1.112	.354
	Within Groups	14.311	46	.311		
	Total	15.348	49			

4) รายได้ของครอบครัว

ANOVA

		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
curri	Between Groups	1.959	5	.392	.875	.506
	Within Groups	19.711	44	.448		
	Total	21.670	49			
learning	Between Groups	1.491	5	.298	.899	.490
	Within Groups	14.598	44	.332		
	Total	16.090	49			
activity	Between Groups	1.647	5	.329	.668	.650
	Within Groups	21.698	44	.493		
	Total	23.345	49			
media	Between Groups	1.030	5	.206	.443	.816
	Within Groups	20.487	44	.466		
	Total	21.517	49			
evaluation	Between Groups	.499	5	.100	.287	.918
	Within Groups	15.306	44	.348		
	Total	15.805	49			
tattle_EV	Between Groups	1.107	5	.221	.684	.638
	Within Groups	14.242	44	.324		
	Total	15.348	49			

5) อาชีพในอดีต

ANOVA

		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
curri	Between Groups	.185	4	.046	.097	.983

--	--

		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
	Within Groups	21.484	45	.477		
	Total	21.670	49			
learning	Between Groups	.195	4	.049	.138	.967
	Within Groups	15.895	45	.353		
	Total	16.090	49			
activity	Between Groups	1.481	4	.370	.762	.555
	Within Groups	21.864	45	.486		
	Total	23.345	49			
media	Between Groups	.115	4	.029	.061	.993
	Within Groups	21.401	45	.476		
	Total	21.517	49			
evaluation	Between Groups	.215	4	.054	.155	.960
	Within Groups	15.590	45	.346		
	Total	15.805	49			
tattle_EV	Between Groups	.072	4	.018	.053	.995
	Within Groups	15.276	45	.339		
	Total	15.348	49			

สมมติฐานที่ 2 ปัจจัยทางจิตลักษณะและจิตสังคมมีความสัมพันธ์ต่อกระบวนการเรียนรู้หลักสูตรพุทธจิตวิทยา ของนิสิตมหาบัณฑิต สาขาพุทธจิตวิทยา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อำเภอสว่างน้อย พระนครศรีอยุธยา

--	--	--	--

		power	motive	future	friend	family	teacher	curri	learning	activity	media	evaluation	tate_EV
power	Pearson	1	.569**	.494**	.298*	.529**	.338*	.204	.296*	.175	.147	.164	.220*
	Correlation												
	Sig. (2-tailed)												
	N												
motive	Pearson	.569**	1	.656**	.414**	.634**	.562**	.401**	.469**	.272	.282*	.363**	.399**
	Correlation												
	Sig. (2-tailed)												
	N												

Correlations

[illegible]

Correlations

	power	motive	future	friend	family	teacher	curri	learning	activity	media	evaluation	tattle_EV
evaluation												
Pearson												
Correlation	.164	.363**	.318*	.218	.191	.548**	.626**	.755**	.611**	.760**	1	.837**
Sig. (2-tailed)	.255	.010	.024	.129	.185	.000	.000	.000	.000	.000		.000
N	50	50	50	50	50	50	50	50	50	50	50	50
tattle_EV												
Pearson												
Correlation	.220	.399**	.449**	.370**	.290*	.774**	.898**	.905**	.880**	.905**	.837**	1
Sig. (2-tailed)	.124	.004	.001	.008	.041	.000	.000	.000	.000	.000	.000	
N	50	50	50	50	50	50	50	50	50	50	50	50

** . Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

* . Correlation is significant at the 0.05 level (2-tailed).

ภาคผนวก ค

รายนามผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

พระครูกัลยาณสิทธิวัฒน์

น.ธ.เอก, ป.ธ. ๔, พ.ม., พธ.บ., M.Ed.

อาจารย์ประจำภาควิชาจิตวิทยา คณะมนุษยศาสตร์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พระมหาเพื่อน กิตติโสภโณ, ผศ.ดร. ป.ธ.๗, ปว.ค., พธ.บ. (จิตวิทยา), ศศ.ม.

(จิตวิทยาการปรึกษา), Ph.D. (Psychology)

ผศ.ดร.เรียงชัย หมั่นชนะ ป.ธ.๗, ปว.ค., พธ.บ. (มนุษยสังเคราะห์ศาสตร์), M.Ed.

(Teacher & Higher Education) Ph.D.

(Educational & Guidance Psychology)

ผศ.ดร.สิริวัฒน์ ศรีเครือตง, น.ธ.เอก, พ.ม., พธ.บ., (การบริหารการศึกษา), M.A., Ph.D.

(Psychology) ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎี

บัณฑิต สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา มหาวิทยาลัยมหา

จุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ดร.สมโภช ศรีวิจิตรวรกุล

B.A. (Psychology), M.A. (Psychology),

Ph.D. (Psychology)

ภาคผนวก ง
เอกสารราชการที่เกี่ยวข้อง

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน ภาควิชาจิตวิทยา คณะมนุษยศาสตร์ โทร. ๐๓-๕๒๔-๘๐๐๐ ภายใน ๘๒๖๑

ที่ ศธ ๖๑๐๔.๔/๑๔

วันที่ ๒๔ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๐

เรื่อง เชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบความเที่ยงตรงของเครื่องมือวิจัย (IOC)

นมัสการ พระครูถิรญาณสิทธิวัฒน์, ผศ.

สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. วิทยานิพนธ์ บทที่ ๑ - ๒ - ๓ จำนวน ๑ ฉบับ

๒. ตัวอย่างแบบสอบถามความเที่ยงตรงของเครื่องมือวิจัย (IOC) จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย นางสาวณัชชา นามสกุล สกฤตศิริปรีณดา รหัสประจำตัว ๕๖๐๑๔๐๓๐๑๙ นิสิตระดับปริญญาโท หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา ภาควิชาจิตวิทยา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติหัวข้อวิทยานิพนธ์ เรื่อง “การประเมินหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย” โดยมีคณะกรรมการผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์ ดังนี้

๑. พระครูสังฆรักษ์เอกภัทร อภินันโท, ผศ. ดร. ประธานกรรมการ

๒. ผศ.ดร. ประยูร สุธะใจ กรรมการ

เพื่อการนี้ คณะกรรมการบริหารโครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา ได้พิจารณาเห็นว่าท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญที่มีความรู้ความสามารถ ที่จะให้คำแนะนำอันเป็นประโยชน์ต่อการสร้างเครื่องมือการวิจัยของนิสิตได้เป็นอย่างดี

จึงนมัสการมาเพื่อโปรดพิจารณาเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความเที่ยงตรงของเครื่องมือวิจัยดังกล่าว และขอขอบพระคุณมา ณ โอกาสนี้

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ประยูร สุธะใจ)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา

หลักสูตร พธ.ม. สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา

โทรศัพท์ : ๐๘๔-๐๐๔-๗๗๔๘, ๐๙๐-๗๙๐-๕๘๙๗

ขอรับรองว่าได้ผ่านการตรวจสอบความเที่ยงตรงของเครื่องมือวิจัย (IOC) แล้ว

(พระครูถิรญาณสิทธิวัฒน์, ผศ.)

วันที่/...../.....

หมายเหตุ : หนังสือฉบับนี้จะไม่สมบูรณ์ในการนำไปใช้อ้างอิงถึงผลการทดสอบเครื่องมือวิจัย หากไม่ได้รับการลงนามโดยผู้ตรวจสอบเครื่องมือวิจัย

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน ภาควิชาจิตวิทยา คณะมนุษยศาสตร์ โทร. ๐๓-๕๒๔-๘๐๐๐ ภายใน ๘๒๖๑

ที่ ศธ ๖๑๐๔.๔/๐๔

วันที่ ๒๗ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๐

เรื่อง เชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบความเที่ยงตรงของเครื่องมือวิจัย (IOC)

นมัสการ พระมหาเผื่อน กิตติโสภณ, ดร.

สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. วิทยานิพนธ์ บทที่ ๑ - ๒ - ๓ จำนวน ๑ ฉบับ

๒. ตัวอย่างแบบสอบถามความเที่ยงตรงของเครื่องมือวิจัย (IOC) จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย นางสาวณัชชา นามสกุล สกุลศิริปริณดา รหัสประจำตัว ๕๖๐๑๔๐๓๐๑๙ นิสิตระดับปริญญาโท หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา ภาควิชาจิตวิทยา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติหัวข้อวิทยานิพนธ์ เรื่อง “การประเมินหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย” โดยมีคณะกรรมการผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์ ดังนี้

๑. พระครูสังฆรักษ์เอกภัทร อภินโน, ผศ. ดร.	ประธานกรรมการ
๒. ผศ.ดร. ประยูร สุขะใจ	กรรมการ

เพื่อการนี้ คณะกรรมการบริหารโครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา ได้พิจารณาเห็นว่าท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญที่มีความรู้ความสามารถ ที่จะให้คำแนะนำอันเป็นประโยชน์ต่อการสร้างเครื่องมือการวิจัยของนิสิตได้เป็นอย่างดี

จึงน้อมสมการมาเพื่อโปรดพิจารณาเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความเที่ยงตรงของเครื่องมือวิจัยดังกล่าว และขอขอบพระคุณมา ณ โอกาสนี้

ป. 3.

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ประยูร สุขะใจ)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา

โครงการหลักสูตร พธ.ม. สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา

โทรศัพท์ : ๐๘๔-๐๐๔-๗๗๔๘, ๐๙๐-๗๙๐-๕๘๙๗

ขอรับรองว่าได้ผ่านการตรวจสอบความเที่ยงตรงของเครื่องมือวิจัย (IOC) แล้ว

(พระมหาเผื่อน กิตติโสภณ, ดร.)

วันที่ ๒๗ / ๒ / ๒๐

หมายเหตุ : หนังสือฉบับนี้จะไม่สมบูรณ์ในการนำไปใช้อ้างอิงถึงผลการทดสอบเครื่องมือวิจัย หากไม่ได้รับการลงนามโดยผู้ตรวจสอบเครื่องมือวิจัย

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน ภาควิชาจิตวิทยา คณะมนุษยศาสตร์ โทร. ๐๓-๕๒๔-๘๐๐๐ ภายใน ๘๒๖๑

ที่ ศธ ๖๑๐๔.๔/ว ๕ วันที่ ๑๙/๘ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๐

เรื่อง เชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบความเที่ยงตรงของเครื่องมือวิจัย (IOC)

เรียน ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สิริวัฒน์ ศรีเครือดง

สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. วิทยานิพนธ์ บทที่ ๑ - ๒ - ๓ จำนวน ๑ ฉบับ

๒. ตัวอย่างแบบสอบถามความเที่ยงตรงของเครื่องมือวิจัย(IOC) จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย นางสาวณัฏชา นามสกุล สกุลศิริปริณดา รหัสประจำตัว ๕๖๐๑๔๐๓๐๑๙ นิสิตระดับปริญญาโท หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา ภาควิชาจิตวิทยา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติหัวข้อวิทยานิพนธ์ เรื่อง “การประเมินหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย” โดยมีคณะกรรมการผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์ ดังนี้

๑. พระครูสังฆรักษ์เอกภัทร อภินันโท, ผศ. ดร. ประธานกรรมการ
๒. ผศ.ดร. ประยูร สุธะใจ กรรมการ

เพื่อการนี้ คณะกรรมการบริหารโครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา ได้พิจารณาเห็นว่าท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญที่มีความรู้ความสามารถ ที่จะให้คำแนะนำอันเป็นประโยชน์ต่อการสร้างเครื่องมือการวิจัยของนิสิตได้เป็นอย่างดี

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความเที่ยงตรงของเครื่องมือวิจัยดังกล่าว และขอขอบพระคุณมา ณ โอกาสนี้

ป. ๓.

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ประยูร สุธะใจ)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา

หลักสูตร พธ.ม. สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา

โทรศัพท์ : ๐๘๔-๐๐๔-๗๗๔๘, ๐๙๐-๗๙๐-๕๘๙๗

ขอรับรองว่าได้ผ่านการตรวจสอบความเที่ยงตรงของเครื่องมือวิจัย (IOC) แล้ว

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สิริวัฒน์ ศรีเครือดง)

วันที่ ๑๙/๒/๒๐

หมายเหตุ : หนังสือฉบับนี้จะไม่สมบูรณ์ในการนำไปใช้อ้างอิงถึงผลการทดสอบเครื่องมือวิจัย หากไม่ได้รับการลงนามโดยผู้ตรวจสอบเครื่องมือวิจัย

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน ภาควิชาจิตวิทยา คณะมนุษยศาสตร์ โทร. ๐๓-๕๒๔-๘๐๐๐ ภายใน ๘๒๖๑

ที่ ศธ ๖๑๐๔.๔/๑๔

วันที่ ๒๙ กุมภาพันธุ์ พ.ศ. ๒๕๖๐

เรื่อง เชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบความเที่ยงตรงของเครื่องมือวิจัย (IOC)

เรียน ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. เรียงชัย หมื่นชนะ

สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. วิทยานิพนธ์ บทที่ ๑ - ๒ - ๓ จำนวน ๑ ฉบับ

๒. ตัวอย่างแบบสอบถามความเที่ยงตรงของเครื่องมือวิจัย(IOC) จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย นางสาวณัชชา นามสกุล สกุลศิริปริณดา รหัสประจำตัว ๕๖๐๑๔๐๓๐๑๙ นิสิตระดับปริญญาโท โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา ภาควิชาจิตวิทยา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติหัวข้อวิทยานิพนธ์ เรื่อง “การประเมินหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย” โดยมีคณะกรรมการผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์ ดังนี้

๑. พระครูสังฆรักษ์เอกภัก อภินนโท, ผศ. ดร. ประธานกรรมการ

๒. ผศ.ดร. ประยูร สุขะใจ กรรมการ

เพื่อการนี้ คณะกรรมการบริหารโครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา ได้พิจารณาเห็นว่าท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญที่มีความรู้ความสามารถ ที่จะให้คำแนะนำอันเป็นประโยชน์ต่อการสร้างเครื่องมือการวิจัยของนิสิตได้เป็นอย่างดี

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความเที่ยงตรงของเครื่องมือวิจัยดังกล่าว และขอขอบพระคุณมา ณ โอกาสนี้

(ลายเซ็น)

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ประยูร สุขะใจ)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา

หลักสูตร พธ.ม. สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา

โทรศัพท์ : ๐๘๔-๐๐๔-๗๗๔๘, ๐๙๐-๗๙๐-๕๘๙๗

ขอรับรองว่าได้ผ่านการตรวจสอบความเที่ยงตรงของเครื่องมือวิจัย (IOC) แล้ว

(ลายเซ็น)

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. เรียงชัย หมื่นชนะ)

วันที่ ๒๙ ก.ค. ๒๕๖๐

หมายเหตุ : หนังสือฉบับนี้จะไม่สมบูรณ์ในการนำไปใช้อ้างอิงถึงผลการทดสอบเครื่องมือวิจัย หากไม่ได้รับการลงนามโดยผู้ตรวจสอบเครื่องมือวิจัย

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน ภาควิชาจิตวิทยา คณะมนุษยศาสตร์ โทร. ๐๓-๕๒๔-๘๐๐๐ ภายใน ๘๒๖๑

ที่ ศธ ๖๑๐๔.๔/๑๕

วันที่ ๒๗๔ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๐

เรื่อง เชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบความเที่ยงตรงของเครื่องมือวิจัย (IOC)

เรียน ดร. สมโภช ศรีวิจิตรวรกุล

สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. วิทยานิพนธ์ บทที่ ๑ - ๒ - ๓ จำนวน ๑ ฉบับ

๒. ตัวอย่างแบบสอบถามความเที่ยงตรงของเครื่องมือวิจัย (IOC) จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย นางสาวณัชชา นามสกุล สกฤตศิริปริณดา รหัสประจำตัว ๕๖๐๑๔๐๓๐๑๙ นิสิตระดับปริญญาโท หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา ภาควิชาจิตวิทยา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติหัวข้อวิทยานิพนธ์ เรื่อง “การประเมินหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย” โดยมีคณะกรรมการผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์ ดังนี้

๑. พระครูสังฆรักษ์เอกภัทร อภินันโท, ผศ. ดร. ประธานกรรมการ
๒. ผศ.ดร. ประยูร สุษะใจ กรรมการ

เพื่อการนี้ คณะกรรมการบริหารโครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา ได้พิจารณาเห็นว่าท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญที่มีความรู้ความสามารถ ที่จะให้คำแนะนำอันเป็นประโยชน์ต่อการสร้างเครื่องมือการวิจัยของนิสิตได้เป็นอย่างดี

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความเที่ยงตรงของเครื่องมือวิจัยดังกล่าว และขอขอบพระคุณมา ณ โอกาสนี้

๒ ๓.

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ประยูร สุษะใจ)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา

หลักสูตร พธ.ม. สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา

โทรศัพท์ : ๐๘๔-๐๐๔-๗๗๔๘, ๐๘๐-๗๙๐-๕๘๔๗

ขอรับรองว่าได้ผ่านตรวจสอบความเที่ยงตรงของเครื่องมือวิจัย (IOC) แล้ว

(ดร. สมโภช ศรีวิจิตรวรกุล)

วันที่ ๒๗๔, ๒๗๔, ๒๕๖๐

หมายเหตุ : หนังสือฉบับนี้จะไม่สมบูรณ์ในการนำไปใช้อ้างอิงถึงผลการทดสอบเครื่องมือวิจัย หากไม่ได้รับการลงนามโดยผู้ตรวจสอบเครื่องมือวิจัย

บันทึกข้อความ

แผนกสารบรรณ
สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา
รับที่ ๗๑๑
วันที่ ๒๕/๕/๖๐
เวลา ๐๙.๐๐ น.
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ส่วนงาน ภาควิชาจิตวิทยา คณะมนุษยศาสตร์ โทร. ๐๓-๕๒๔-๘๐๐๐ ภายใน ๘๒๖๑
ที่ ศธ ๖๑๐๔.๔/๒๐๗.๑ วันที่ ๒๕ เมษายน พ.ศ. ๒๕๖๐
เรื่อง ขออนุญาตแจกแบบสอบถามเพื่อทดสอบเครื่องมือวิจัย

กราบนำส่งการ คณะบดีคณะมนุษยศาสตร์
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถามการวิจัย ๕๐ ชุด

ด้วย นางสาวณัชชา นามสกุล สกุลศิริปรีณดา รหัสประจำตัว ๕๖๐๑๔๐๓๐๑๙ นิสิตระดับปริญญาโท โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา ภาควิชาจิตวิทยา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติหัวข้อวิทยานิพนธ์ เรื่อง “การประเมินหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย” ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการนี้ นิสิตมีความประสงค์จะขออนุญาตเก็บข้อมูลเพื่อนำไปทดสอบเครื่องมือวิจัย ประกอบการทำวิทยานิพนธ์ดังกล่าวข้างต้น ดังนั้น ทางโครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา หวังเป็นอย่างยิ่งที่จะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านให้นิสิตแจกแบบสอบถามเพื่อเก็บข้อมูลในกลุ่มตัวอย่างในการทดสอบเครื่องมือวิจัย จำนวน ๕๐ รูป/คน เพื่อประโยชน์ในการศึกษาและนำผลการศึกษาไปใช้ประกอบในเชิงวิชาการและการพัฒนาองค์กรต่อไป

จึงกราบนำส่งการมาเพื่อโปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตแจกแบบสอบถามเพื่อเก็บข้อมูลจะได้ทำการวิจัยต่อไปและขอขอบพระคุณมา ณ โอกาสนี้

☐ ทราบ.....

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ประยูร สุธะใจ)

☐ มอบหมายให้.....

ผู้อำนวยการโครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา

(พระครูสังฆรักษ์เอกภัทร อภินันโท, ผศ.ดร.)

คณะบดีคณะมนุษยศาสตร์

พ.ศ. / เดือน / ปี

บันทึกข้อความ

แบบสารบรรณ
สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา
ที่ ๓๑๐
วันที่ ๒๓ มี.ค. ๖๐
เวลา ๐๙.๐๐ น.
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ส่วนงาน ภาควิชาจิตวิทยา คณะมนุษยศาสตร์ โทร. ๐๓-๕๒๔-๘๐๐๐ ภายใน ๘๖๖๑
ที่ ศธ ๖๑๐๔.๔/๑๗/๙.๑ วันที่ ๒๔ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๖๐
เรื่อง ขออนุญาตแจกแบบสอบถามเพื่อทดสอบเครื่องมือวิจัย (Try-out)

กราบนำส่งการ คณะบดีคณะมนุษยศาสตร์
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถามการวิจัย ๓๐ ชุด

ด้วย นางสาวณัชชา นามสกุล สกุลศิริปริณดา รหัสประจำตัว ๕๖๐๑๔๐๓๐๑๙ นิสิตระดับปริญญาโท โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา ภาควิชาจิตวิทยา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติหัวข้อวิทยานิพนธ์ เรื่อง “การประเมินหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย” ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการนี้ นิสิตมีความประสงค์จะขออนุญาตเก็บข้อมูลเพื่อนำไปทดสอบเครื่องมือวิจัย ประกอบการทำวิทยานิพนธ์ดังกล่าวข้างต้น ดังนั้น ทางโครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา หวังเป็นอย่างยิ่งจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านให้นิสิตแจกแบบสอบถามเพื่อเก็บข้อมูลในกลุ่มตัวอย่างในการทดสอบเครื่องมือวิจัย จำนวน ๓๐ รูป/คน เพื่อประโยชน์ในการศึกษาและนำผลการศึกษาไปใช้ประกอบในเชิงวิชาการและการพัฒนาองค์กรต่อไป

จึงกราบนำส่งการมาเพื่อโปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตแจกแบบสอบถามเพื่อเก็บข้อมูลจะได้ทำการวิจัยต่อไปและขอขอบพระคุณมา ณ โอกาสนี้

๒ ๓.

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ประยูร สุยะใจ)

ผู้อำนวยการโครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา

☐ ทราบ.....

☐ มอบหมายให้.....

.....

(พระครูสังฆรักษ์เอกภัทร อภินันโท, ผศ.คห.)

คณะบดีคณะมนุษยศาสตร์
๒๕/๓/๖๐

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ	: นางสาวณัชชา สกุศลศิริปรีณดา
วัน เดือน ปี	: ๙ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๒๒
ภูมิลำเนาที่เกิด	: ๗๒๒ ซ.ถนนอมมิตร ถ.รามอินทรา อ.บางเขน จ.กรุงเทพฯ
การศึกษา	: พ.ศ. ๒๕๕๑ จบปริญญาตรีบริหารธุรกิจ สาขาจัดการทั่วไป มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร
ปีที่เข้าศึกษา	: ปีการศึกษา ๑ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๕๖
ปีที่สำเร็จการศึกษา	: ปีการศึกษา ๘ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๖๒
ที่อยู่ปัจจุบัน	: ๙๐/๖๐ ซ.วัชรพล ถ.รามอินทรา ต.ท่าแร้ง อ.บางเขน จ.กรุงเทพฯ